T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI DOKTORA PROGRAMI

DOKTORA TEZİ

MARŞLARIN TARİHÎ OLAYLARLA İLİŞKİLERİ VE TOPLUMSAL İŞLEVLERİ AÇISINDAN İSTİKLÂLMARŞI ÜZERİNE BİR İNCELEME

MEHMET FATİH AKBABA
22707004

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. AYNUR KOÇAK

2024

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI DOKTORA PROGRAMI

DOKTORA TEZİ

MARŞLARIN TARİHÎ OLAYLARLA İLİŞKİLERİ VE TOPLUMSAL İŞLEVLERİ AÇISINDAN İSTİKLÂLMARŞI ÜZERİNE BİR İNCELEME

MEHMET FATİH AKBABA
22707004
ORCID: 0009-0003-3278-6474

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. AYNUR KOÇAK

MART 2024

Mehmet Fatih AKBABA tarafından hazırlanan "Marşların Tarihî Olaylarla İlişkileri ve Toplumsal İşlevleri Açısından İstiklâl Marşı Üzerine Bir İnceleme" başlıklı çalışma, **[15/03/2024]** tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda **oybirliği** ile başarılı bulunmuş ve jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Türk Dili ve Edebiyatı Programında **DOKTORA** tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman	**İmza**
Prof. Dr. Aynur Koçak	……

Jüri Üyeleri	**İmza**
Prof. Dr. Mustafa Durmuş	……
Prof.Dr. Nezir Temur……	
Doç.Dr. Meriç Harmancı……	
Dr. Öğr. Üyesi Alparslan Oymak	……..……

ÖZET

MARŞLARIN TARİHÎ OLAYLARLA İLİŞKİLERİ VE TOPLUMSAL İŞLEVLERİ AÇISINDAN İSTİKLÂL MARŞI ÜZERİNE BİR İNCELEME

Milletlerin, tarih sahnesinde yer aldığı andan itibaren öncelikle kendilerine bir devlet kurma ve yaşadıkları toprakları yurt yahut vatan ilan etmeleri hep öncelikli hedefleridir. Devlet olabildiklerini gösteren birtakım şartları gerçekleştirmeleri gerekir: Başkent ilan etme, bayrak, düzenli ordu, millî marş, iletişim araçları gibi. Millî Marş, milletlerin tarihsel süreçlerini ve dönemsel mücadelelerini anlatan bir şiirin bestelenerek duygularını ve hislerini canlı tutmalarına yardımcı olur.

Dünyada "millî marş" kavramının ortaya çıkışı başta Avrupa ülkeleri olmak üzere ve çeşitli ülkelerde ulusal bilincin uyandığı 19. yüzyıllara rastlar.Türk devlet yapısında millî marş gereksinimi Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde II. Mahmut'tan itibaren ortaya çıkmıştır. Çeşitli milletlerle ve dünya ülkeleriyle ilişkiler, kaynaşmalar ve iletişimler oldukça marş kavramının yokluğu daha fazla hissedilmiştir. İlerleyen süreçte bu eksikliğin getirdiği etkilerle birlikte toplumda şiir, müzik etkili olmuş ve çeşitli konularda metinler (memleket, birlik, beraberlik, vatanseverlik) ortaya çıkmıştır.

Osmanlı'dan sonra Türkiye Cumhuriyeti'ne giden yolda vatan, millet, bayrak kavramları ile birlikte marş kavramı da bu kavramlarla beraber olmalıydı. Bu ihtiyaç hissedilince Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından milletin yüceliğini öne çıkaracak, milletin kendi mücadelesinin kendi kaderini tayin edeceği vurgusunu yapacak, vatan, millet, bayrak sevgisi aşılayacak bir marş yazılmasına karar verildi ve İstiklâl Marşı Güfte Yarışması açıldı.

Tez çalışmasında, marşların tarihî olaylarla ilişkileri ve işlevleri bakımından İstiklâl Marşı üzerine nitel araştırma modellerinden doküman analizi yöntemi izlenerek bir değerlendirme ve inceleme yapıldı. Kaynak metinler ve vesikalar taranıp inceleme yapılmak suretiyle şiirin metni üzerinden kurucu bir metin olarak değerlendirilmesi yapıldı. Marşın dil ve anlatım bakımından işlevselliği üzerine değerlendirilmelerde bulunuldu. Doktora tezi kapsamında kaynak metinleri araştırma arşiv izin yazıları Milli Savunma Bakanlığı ve Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı'ndan alınarak tez kapsamındaki tüm arşivler incelenmiş ve çalışma bu doğrultuda tamamlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: İstiklâl Marşı, Mehmet Âkif Ersoy, Şiir, Millî Mücadele, Kurucu Metin

ABSTRACT

AN INVESTIGATION ON "İSTİKLÂL MARŞI" (NATIONAL ANTHEM OF TÜRKİYE) IN TERMS OF THEIR RELATIONSHIPS WITH HISTORICAL EVENTS AND SOCIAL FUNCTIONS

From the moment they entered the stage of history, primary goals of nations have always been to establish a state for themselves and to declare the lands they live in as homeland. They must meet a number of conditions that show that they can become a state: such as declaring a capital, a flag, a regular army, a national anthem, and means of communication. The National Anthem helps nations keep their feelings and emotions alive by composing a poem that describes their historical processes and periodic struggles.

The emergence of the concept of "national anthem" in the world coincides with the 19th century, when national consciousness was awakened in various countries, especially in European countries.The need for a national anthem in the Turkish state structure dates back to World War II in the last periods of the Ottoman Empire. It has emerged since Mahmut. As relations, socialization and communication with various nations and countries of the world increased, the absence of the concept of anthem was felt more and more. In the following period, with the effects of this deficiency, poetry and music became influential in society and texts on various subjects (homeland, unity, solidarity, patriotism) emerged.

On the road to the Republic of Turkey after the Ottoman Empire, the concept of anthem, along with the concepts of homeland, nation, flag, should have been together with these concepts. When this need was felt, it was decided by the Turkish Grand National Assembly to write an anthem that would highlight the greatness of the nation, emphasize that the nation's own struggle will determine its own destiny, and instill love for the homeland, nation and flag, and the National Anthem Lyrics Competition was opened.

In the thesis study, an evaluation and analysis was made by following the document analysis method, one of the qualitative research models, on the "İstiklâl Marşı" (National Anthem of Türkiye) in terms of the anthems' relationships with historical events and their functions. By searching and examining the source texts and documents, the poem was evaluated as a founding text based on its text. Evaluations were made on the functionality of the anthem in terms of language and expression.

Keywords: National Anthem, Mehmet Akif Ersoy, Poem, National Struggle, Founding Text

ÖN SÖZ

İstiklâl Marşı, 103 yıldır Türklerin dalgalanan ses bayrağıdır.

Tez çalışmasında öncelikle marş ve millî marş tanımlamaları ile dünyadaki millî marşların tarihî serüveni hakkında bilgiler verilmektedir. Milletlerin bir millî marşa neden ihtiyaç duyduğu ile alakalı yaklaşımları aktardıktan sonra dünya devletleri açısından marşların işlevleri gerekçelendirmeler yapılarak anlatılmaktadır. Tarihî serüvenlerinde var olma mücadelesi veren devletlerin ve milletlerin geçmişte yaşadıklarına dair mücadeleleri anlatan marşların milliyetçilik akımından sonra gelişen ulus devlet olma politikaları doğrultusunda işlevi vurgulanmaktadır.

Marşların temel işlevlerinin aktarıldığı tez çalışmasında marşların yazıldığı dönemde ve sonrasında ne kadar ehemmiyeti olduğu ortaya konmaktadır. Bu bakımdan işlevselliği konusunda değerlendirilmeler yapılmaktadır.

Tezin Giriş Bölümünde tez çalışmasıyla alakalı bilgiler aktarıldı.

İkinci Bölümde, marşın tanımı üzerinden millî marşların varlık sebebi konu edilmektedir. 'Türklerde Marş' başlığında Osmanlı döneminden başlayarak Türkiye Cumhuriyeti'ne giden yolda Kurtuluş Savaşı dönemi itibariyle yokluğu hissedilen millî marşın askerî ve sosyal önemi ile birlikte savaşla sınırlandırılmayan marşa duyulan ihtiyacın varlığı üzerinde durulmaktadır.

Tez çalışmasının Üçüncü Bölümünde 'İstiklâl Marşı'nı Doğuran Şartlar, Mehmet Âkif Ersoy'un Faaliyetleri ve İstiklâl Marşı'nın Ortaya Çıkışı' başlığı altında marşı ortaya çıkaran sosyal ve siyasî şartlar, Mehmet Âkif'in hayatı, edebi kişiliği, eserleri ve Mehmet Âkif'in bağımsızlık konusundaki faaliyetleri ve dönemi, döneme ait kaynaklar aracılığıyla anlatılmaktadır. Çalışmada, Milli Mücadele hareketinin lideri Mustafa Kemal Atatürk'ün Anadolu'ya adım atmasıyla Millî Mücadele için başlattığı ve yürttüğü faaliyetlere yer verilmektedir. Ankara'nın ve millî mücadelenin resmen başlangıcı olan TBMM kurulması ve açılması, hem yeni devlete giden yolda hem de İstiklâl Marşı'nın kaderine ışık tutacak gelişmelerdir. Tez çalışmasında bütün bu gelişmeler İstiklâl Marşı'nın tarihî olaylarla ilişkileri bağlamında ele alınmaktadır.

Âkif ile ilgili birçok çalışma olduğundan bu bölümde genel çerçeve çizerek Mehmet Âkif Ersoy'un hayatı, ailesi, eğitimi, çalışma hayatı, Dünya Savaşı'ndan Millî Mücadele'ye olan hikâyesi, Mısır yılları ve vefatı hem kendi ifadeleriyle hem de dostları aracılığıyla aktarılan tez çalışmasında Âkif'in kişiliği, edebiyat ve sanat anlayışı ve eserleri üzerinde de bilgiler bulunmaktadır. Özellikle tez çalışmasında Âkif, tarihî yönleriyle anlatılırken şairin şahsiyetinin ve edebiyatının tarihteki önemi üzerinde de durulmaktadır.

Tez çalışması, İstiklâl Marşı özelinde olduğundan ve diğer yandan Mehmet Âkif ile ilgili her anlamda çeşitli bilimsel tez çalışmaları yapıldığı için tekrara düşmemek için şairin hayatı üzerinden anlatım ve değerlendirme bulunmaktadır. Tez çalışması, millî marşın yazımına kadar gerçekleşen süreçleri ele almaktadır. Bu bağlamda Mehmet Âkif'in, Türk Milletinin bağımsızlık mücadelesi için neler yaptığı ve hangi faaliyetlerde bulunduğunu İstiklâl Marşı özelinde değerlendirilmektedir.

Tez çalışması, İsmet İnönü'nün bir millî marş yapılması teklifiyle dönemin Maarif Vekaleti'nin açtığı İstiklâl Marşı Güfte Yarışması sürecini, elde mevcut olan şiirleri ve yaşananları aktarmaktadır. Tez çalışmasında finale kaldığı belirtilen altı şiir ile ilgili bilgiler paylaşılmaktadır ve İstiklâl Marşı ile benzerlikleri ya da farklılıkları ortaya konmaktadır.

Tez çalışmasının Dördüncü Bölümünde 'Mehmet Âkif Ersoy'a İstiklal Marşı Yazımı Teklifi, Kaleme Alınması ve Marşın Kabulü' başlığı altında,şiirin yazımı için Mehmet Âkif'e yapılan teklif, şiirin Âkif tarafından yazılma süreci ve şiirin marş olarak kabul edilmesi ele alınmaktadır. Burada özellikle "Neden Âkif?" sorusuna cevap aranmaktadır. Ayrıca İstanbul'da bulunan birçok önemli şairin ve yazarın bu yarışmaya katılmaması üzerine sorular sorulması gündeme getirilmektedir. Tezin özellikle bu bölümünde ve tezin birçok yerinde İstiklâl Marşı yazımı hususunda dönemin Ankara Hükümetinin ve Mustafa Kemal'in yerini ve önemini ortaya koyan yaklaşımlar vardır.

Şiirin marş olarak kabul edildiği Meclis oturumunda hem Âkif özelinde hem de şiir üzerine muhalefette bulunan olumsuz yaklaşan isimler de yok değildir. Tez çalışması yapılan tartışmaları 12 Mart 1921 TBMM tutanaklarından naklen aktarmaktadır. Bu aktarımda yorumsuz paylaşım yapılmaktadır.

Tezçalışmasının Beşinci Bölümünde 'Kurucu Bir Metin Olarak İstiklâl Marşı Değerlendirmesi' başlığı altında, bir metnin kurucu metin olması için taşıması gereken özellikler bakımından İstiklâl Marşı'nın kurucu bir metin olarak değerlendirilmesi yapılmaktadır.

Tezin son bölümü Sonuç ve Öneri bölümüdür. Arşiv evrak taraması sonucunda 'Ekler' bölümü oluşturulmuştur. Ek 1'de görüldüğü üzere doktora tezi kapsamında kaynak metinleri araştırma arşiv izin yazıları Milli Savunma Bakanlığı ve Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı'ndan alınarak tez kapsamındaki tüm arşivler incelenmiş ve gerekli görülenler tez sonunda Ekler bölümünde sunulmuştur.

2011 Yılından bu yana Türkiye'nin birçok şehrinde ve ilçesinde İstiklâl Marşı'mızı ve Mehmet Âkif Ersoy'u anlatma imkanı bulmuştum. Bu gerçekleştirdiğim hayatımın en anlamlı programlarımın şerefiyelik işi de bu tez çalışması oldu. İnanılmaz gurur ve heyecan verici bir duygu. Bu teze dokunan herkesle, müsadenizle bu duygumu paylaşmak istedim.

Öncelikle yeterlilik dönemim boyunca ve Tez İzleme Komitesi'nde başından sonuna kadar yanımda olan, her öğrencisini kendinden bir parça bilen, akademik çalışmalarda tavizsiz duruşundan dolayı takdir edilen ve en önemlisi bu tez çalışmasının başından sonuna her noktasına varıncaya kadar emeği sinen tez danışmanım Prof. Dr. Aynur Koçak Hocama çok teşekkür ederim.Aynur Hocam, siz gerçek bir yıldızolarak yolumuzu aydınlatacaksınız ve ne mutlu bana ki sizden öğrenmeye devam edeceğim.

Bu çalışma Yıldız Teknik Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimince SDK-2023-5793 Proje Kodu ile Desteklenmiştir. YTÜ BAP Koordinatörlüğüne ve Üniversitemize çok teşekkür ederim.

TİK Üyesi ve Tez Savunma Jürisi olan değerli Hocalarım; Prof. Dr. Mustafa Durmuş'a, Prof.Dr. Nezir Temur'a, Doç.Dr. Meriç Harmancı'ya ve Dr. Öğretim Üyesi Alparslan Oymak'a ve Prof. Dr. Yakup Çelik'e çok teşekkür ederim.

Akademik çalışmaların tamamlayıcısı olan bölüm ile enstitü arasındaki uyum önemlidir ve bu konuda rehberlikleri ve destekleri için, YTÜ Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Ayşe Melek Özyetgin Hocama çok teşekkür ederim. YTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsüne çok teşekkür ederim.

Vefa yoksa insandan geriye bir şey kalmaz. Kalbini gördüğüm hiçbir güzel insanı kaybetmedim. Bundan dolayıdır ki, üniversitede son sınıfta hastalandığım için tanıştığım ve o gün bu gün hayatımın merkezinde olan hakkını asla ödeyemeyeceğim ve bu tez çalışmasına en çok sevineceklerin başında gelecek olan Prof. Dr. Haluk Tokuçoğlu Hocama çok teşekkür ederim.

İnsan hayatının dönüm noktaları hep vardır. Bu tez çalışması akademik hayata katkı verecek ise şahsıma duyulan güven ve destek bunda çok önemli bir yere sahiptir. Bu anlamda, hayatının merkezinde üniversitesi ve öğrencisi olan YTÜ Rektörü Sayın Prof. Dr. Tamer Yılmaz Hocama bana olan inancı ve güveni dolayısıyla bir vefanın gereği çok teşekkür ederim.

Öğrenmenin ve bilginin peşinde geçen yaşam, dünyanın en uzun yaşamıdır. Öğrenciliğin en güzel yanı isteğin ve arzunun canlı olmasıdır. Eğer ki engellere takılıp pes etmemişseniz yanınızda size destek olan çok büyük ve hakikatli bir aile var demektir. Asrın felaketi olarak nitelenen Kahramanmaraş Depremlerini yaşayan ailem kendi zorluklarını unutup hep yanımda oldular. Canım Sultan Annem ve Osman Babam sizleri çok seviyorum. Sizin kalbiniz ve niyetiniz edindiğim en değerli bilgi ve bundan dolayı size layık olmak en büyük ödevim.

Selam, saygı ve sevgi ile.

Mehmet Fatih AKBABA

Mart, 2024;İstanbul

İÇİNDEKİLER

ÖZET ii
ABSTRACT iii
ÖN SÖZ iv
KISALTMALAR LİSTESİ ix
1. GİRİŞ 1
1.1. Tezin Konusu 1
1.2. Tezin Amacı 2
1.3. Tezin Önemi 3
1.4. Tezin Yöntemi 4
1.5. Araştırma Soruları 4
1.6. Sınırlılıklar 5
2. MARŞIN TANIMI, ÖZELLİKLERİ VE İŞLEVLERİ 6
2.1.Marşın Tanımı, Özellikleri ve İşlevleri 6
2.1.1.Marşın Tanım ve Tarifi 6
2.1.2.Marşın Özellikleri 7
2.1.3.Marşın Temel İşlevleri 10
2.2.Dünyada Marş 14
2.3.Türklerde Marş 17
3.İSTİKLAL MARŞI'NI DOĞURAN ŞARTLAR, MEHMET AKİF ERSOY'UN FAALİYETLERİ VE İSTİKLAL MARŞININ ORTAYA ÇIKIŞI 21
3.1. İstiklâl Marşı'nı Doğuran Sosyal ve Siyasal Şartlar 21
3.1.1.Amasya Tamimi 26
3.1.2.Erzurum Kongresi 28
3.1.3.Sivas Kongresi 30
3.1.4.Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Açılması 33
3.2.Mehmet Âkif Ersoy Hayatı, Sanatı ve Eserleri 36
3.2.1.Ailesi, Çocukluğu, Eğitimi ve Evliliği 36
3.2.2.Çalışma Hayatı 40
3.2.3.Meşrutiyet Dönemi'nden Millî Mücadele'ye 41
3.2.4.İstiklâl Marşı'nın Kabulü, Mısır Yılları ve Vefatı 43
3.2.5.Kişilik Yapısı 46
3.2.6.Edebiyat ve Sanat Anlayışı 49

3.2.7.Eserleri 54
3.3.Mehmet Âkif Ersoy'a İstiklâl Marşı'nın Yolunu Açan Faaliyetler 56
3.3.1.Mehmet Âkif Ersoy'un Millî Mücadeleye Katılma Kararı 56
3.3.2.Dergi, Gazete ve Yayım Faaliyetleri 57
3.3.3.Anadolu Şehirlerindeki Vaaz, Hutbe ve Toplantıları 57
3.3.3.1.Balıkesir Hitabesi: Zağanos Paşa Camii 58
3.3.3.2.Mehmet Âkif'in Ankara'ya Davet Edilmesi 64
3.3.3.3. Kastamonu Hitabesi: Nasrullah Cami 67
3.4.İstiklâl Marşı'nın Ortaya Çıkışı 70
3.4.1.Bağımsız Bir Devlet Olma Yolunda Marş 71
3.4.2.Marş Yarışması Açılması 73
3.4.3.İstiklâl Marşı Şiir Yarışmasında Finale Kalmış Şiirler 76
3.4.3.1. Hüseyin Suad'ın Şiiri 78
3.4.3.2. A. S. İmzalı Şiir (Ankaralı) 79
3.4.3.3.Kemaleddin Kâmi'nin Şiiri 80
3.4.3.4.İskender Hâki'nin Şiiri 82
3.4.3.5.Muhittin Baha'nın Şiiri 83
3.4.3.6.Mehmed Muhsin'in Şiiri 84
4. MEHMET AKİF ERSOY'A İSTİKLAL MARŞI YAZIMI TEKLİFİ, KALEME ALINMASI VE MARŞIN KABULÜ 86
4.1.Mehmet Âkif'in Tercih Edilmesi ve İstiklâl Marşı Yazımı Teklifinin Yapılması 86
4.2.İstiklal Marşı'nın Kaleme Alınması 92
4.3.TBMM'de İstiklâl Marşı'nın Kabul Edilmesi ve TBMM'de Yapılan Tartışmalar 96
4.3.1.TBMM'de İstiklal Marşı Okunmadan Yapılan Tartışmalar 96
4.3.2.TBMM'de Yapılan Tartışmalar ve İstiklâl Marşı'nın Kabulü 100
5.KURUCU BİR METİN OLARAK İSTİKLÂL MARŞI'NIN İNCELEMESİ 109
5.1.Kurucu Bir Metin Olarak İstiklâl Marşı 109
5.2.Dil ve Anlatım 118
6. SONUÇLAR VE ÖNERİLER 124
KAYNAKÇA 132
EKLER 139

KISALTMALAR LİSTESİ

BCA:Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi

BOA: Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı OsmanlıArşivi

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

Yay. Haz: Yayına Hazırlayan

1. GİRİŞ

1.1. Tezin Konusu

Millî marşların gerek yazıldığı dönemle gerekse marşın ait olduğu toplumun geçmişiyle yakından ilişkisi vardır. Tarihî olaylar ve süreçler, millî marşların hem metninde hem de mesajında etkilidir. Türklere ait millî marşın şairi hakkında çok fazla akademik tez çalışması mevcut iken marş ile ilgili doğrudan yapılmış bir çalışma mevcut değildir. Literatürde var olan çalışmalara karşın tez olarak çalışılmamış olması dikkat çekicidir. İstiklâl Marşı'nın tarihî süreci ve yaşanan tarihî olayların bağlamında marş üzerine bir inceleme tezin konusunu içermektedir. Dünyada ve Türklerde Marşlar başlığı ile millî marşların tarihsel süreçler içerisinde seyri ve işlevi konu edilmektedir. Alanında ilk çalışma olmasından dolayı tezin ana hatları ile ele alınan konusu, marşın yazımına neden olan tarihî olaylar ve yeni bir devlet olma yolunda hem askerî hem de siyasal şartların gereği olarak bir millî marşa olan gereksinimdir. Tezin ana eksen konusunu besleyen ve destekleyen bazı başlıklar da tezin içeriğinde yer almaktadır: Marşların işlevleri, İstiklâl Marşı metninin var oluş hikâyesi üzerinden hem yazıldığı döneme hem de günümüze gelinceye kadar verdiği mesajları, anlatım becerisi ve Mehmet Âkif'in marşın şiirini yazmasına neden olacak faaliyetleri konu edinilmektedir.

Tezin alt konuları olarak millî marş yazma ihtiyacına kadar gerçekleşen süreç ve sonrasında şiir yarışması süreci anlatılmaktadır. Bu konular içerisinde ise, 23 Nisan 1920'de Ankara'da açılan TBMM öncesi Mustafa Kemal ve arkadaşları tarafından gerçekleştirilen Amasya, Sivas ve Erzurum Kongreleri, kongrelerde alınan kararları, marş şiir yarışması açılması süreci ve yarışma için gönderilen şiirlerden finale kalan şiirler üzerinde temel konudan uzaklaşmadan bir değerlendirme ele alınmaktadır. Mehmet Âkif'in faaliyetleri olarak Türklerin, karşıt devletlerin işgaliyle başlayan süreç içerisinde kendisi İstanbul'da yaşadığı dönemde Balıkesir (Karesi) Zağanos Paşa Camii'nde yaptığı vaaz ile Ankara'ya geçtikten sonra Kastamonu Nasrullah Paşa Camii'nde gerçekleştirdiği vaaz konu edinilen diğer alt konulardır. Hem

Sebilürreşad'da yayınlanan orijinal metinler hem de günümüz Türkçesi ile tam metni eklerde yer verilmektedir.

Temel konuları ve alt konuları ele alırken tarihsel sürece dikkat edilmektedir. Bilinen ancak farklı bakış açıları ile içerik olarak farklı anlatılan olaylardan kaynak gösterilen tarihî kişilerin hem tarihî olaylar içerisindeki yeri hem de önemi dikkate alınarak konu edinilmektedir.

1.2. Tezin Amacı

Bu çalışmanın öncelikli amacı; literatürtaraması yapılarak makale ve kitap çalışmalarından yararlanılarak özellikle de döneme ait belgeler araştırılıp şiir metni yazım aş masından önce yaşananların ve mecliste yapılan tartışmaların ortaya konması suretiyle İstiklâl Marşı'nın tarihî olaylarla, sosyal ve siyasî şartlar ile olan ilişkisini ve tarihî işlevini ortaya koymaktır. Böylece İstiklâl Marşı'nı başka yönleriyle ele alacak olanlara tarihî ve sosyal işlevine dair yeni yaklaşımlar sunmaktır. Metnin tahlilini tarihî olaylar ve millî kimlik ışığında yapmak isteyenlere altyapı hazırlamak ve yeni bir bakış açısı sağlamak amaçlardan bir başkasıdır.

İtilaf Devletlerinin Anadolu'yu işgaliyle başlayan süreç sonrası Kurtuluş Savaşı'ndan Cumhuriyete gidilen yolda İstiklâl Marşı'nın tarihî odalarında gezinmek ve bu suretle yeni sorular sordurmak tez çalışmasının amaçlarındandır. Tarihî süreç, kaynaklarıyla aktarılırken ortaya çıkan sorulara yazılanlardan cevaplar bulmak ve daha önemlisi kaynakların ifade ettiğinden çok etmediğinden cevaplar bulmak bir başka amaçtır.

Bu tezin İstiklâl Marşı alanında tarihsel verileri yeterli bir oranda kapsayıcı vesikalar ve arşivler ile doküman analiz bilgiler sunarak ve yeni sorular sordurarak yeni akademik araştırıcılar ve çalışmalar için yol gösterici olması açısından önem arz ettiği düşünülmektedir. Tarihsel verilere ulaşmak için kurumlara yaptığımız müracaatlarda ve müsaade edilen araştırmalarda şiir yarışmasına katılan diğer şiirlerin hemen hemen tamamına yakınına ulaşılmaması metin mukayesesi yapma noktasında problemler oluştursa da şiir yarışması neticesinde finale kaldığı söylenen şiirlerle ve Mehmet Âkif'in şiirinin farkını ortaya koymak bir başka amaçtır.

1.3. Tezin Önemi

Bu tez konusu ve içeriği bakımından akademik tez alanında ilk olmasından dolayı önem arz etmektedir. Bundan sonra yapılacak çalışmalara bir kapı açması ve İstiklâl Marşı'nın dil, edebî, kültürel, folklorik, tahlil ve benzer durumlarda da incelenmesi ve değerlendirilmesi yolunu açacak olması bakımından da önemlidir. Tarihî olaylarla ilişkilerin marşlar üzerinde nasıl bir işlev kazandırdığını anlatan bu tez çalışması, İstiklâl Marşı özelinde de bu işlevi ortaya koyarken elde edilen doküman ve analizleri bundan sonraki araştırmacılar ve çalışmalar için yol göstericilik ve kolaylık bağlamında önem arz etmektedir.

Yukarıda tezin önemine dair izah edilen durumların yanı sıra, İstiklâl Marşı ile ilgili tarihî vesika ve belgelere ulaşmada, edinmede ve aktarımında karşılaşabilecekleri muhtemel problemlerin neler olabileceğinin gösterilmesi açısından da bu tez çalışmasının, bu alanda tez çalışması yapacakları ve araştırmacıları haberdar etme ve bilgilendirme anlamında da önemli bir işlevi olduğu söylenebilir.

Tarihî ve kültürel kodları sağlam metinlerin işlevlerinin anlaşılması bakımından da bu çalışma önemlidir. Sadece bir metin olarak ya da şiir olarak değil bir milletin ve devletin tarihsel mücadelelerini edebî ve dil bakımından üst seviyede aktarmanın, ifade etmenin daha sonraki süreçlerde karşılaşılacak uluslararası ilişkilerdeki krizlerde, sosyal facialarda ve doğal afetlerde nedenli önemli olduğunu gösterme bakımından da bu tez önem arz etmektedir.

Tez çalışması, millî marşların yazıldığı dönem kadar sonraki dönemlerde de önemli olduğu vurgusunu belirtmektedir. Şiir metinlerinin yazıldığı dönemdeki etkiyi daha sonra sağlamada da nelerin gerektiği hususunda ortaya koyduğu çıkarımların anlaşılmasını sağlaması açısından da önemli olduğunu söylemek mümkündür. Metinlerin sadece şiir ya da yazı olarak sadece edebî değeri taşıması değil geleceğe taşıdığı mesajlar ve anlamlar itibariyle de kuvvetli olması gerektiği farkı İstiklâl Marşı özelinde vurgulanmaktadır. Bu bakımdan tarihsel süreçlerin anlaşılması ve doğru okunması metinlerin değerine nasıl katkı verdiğini ortaya koyması bakımından da bu tez çalışması göstermektedir.

1.4. Tezin Yöntemi

Bu tez çalışmasında, nitel araştırma modellerinden doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Dokuman analizi, esas olarak yazılı belgelerin içeriklerini çok hassas ve titiz bir şekilde ele alıp ayrıca sistematik bir şekilde analiz yapmak için başvurulan nitel araştırma yöntemidir. Başta basılı ve elektronik materyaller ile belge niteliğindeki tüm verileri inceleyip değerlendirmede kullanılan dokuman analizi, bir sistemli yöntemdir. Burada yani dokuman analizinde önemli olan nitel araştırmalarda yararlanılan diğer yöntemler gibi alakalı olan konu üzerine anlayış geliştirmek, anlam çıkarmak ve ampirik bilgiyi geliştirip elde edilen verilerin gereği gibi incelenmesini sağlamaktır. (Kıral, 2020. s. 174).

Nitel araştırma modeli olan dokuman analizi yönteminden genelde dilbilimciler, tarihçiler ve antropologlar araştırma yöntemi olarak yararlanmaktadır (Yıldırım &Şimşek, 2018; s.189). Bu tez çalışmasında elde edilen veriler doküman analizi yoluyla ortaya çıkarılmıştır. Araştırmada İstiklâl Marşı ile ilgili tarihî belgelere ulaşılarak çalışmanın amacına uygun tarama ve incelemeler yapılmıştır. Aynı zamanda marş, şiir yarışmasında finale kalmış farklı şiirler ile karşılaştırılmıştır.

1.5. Araştırma Soruları

Türkiye Cumhuriyeti kurulmadan önce Türklerin hürriyetleri için verdikleri mücadelesinin askerî ve siyasal yanı kadar sosyal ve tarihsel boyutu da önemli. Türklerin bir millî marşa sahip olma ihtiyacının tarihsel olaylarla ilişkisi, etkileşimi ve tarihsel sürecine dair yaşananları konu edinen bu tez çalışması, İstiklâl Marşı özelinde ilk olması bakımından içerdiği sorular da önem arz etmektedir. Hem bu alana yeni bir bakış açısı sunmayı amaçlayan hem de aşağıda verilen araştırma sorularına cevap bulmayı hedefleyen bu tez çalışması verilerin anlattığı kadar anlatmak istediğinin de üzerinde durmaktadır. Bu tez araştırmasının soruları şunlardır:

Marşlar bir millet için ne anlama gelmektedir?

İstiklâl Marşı'nın yazılması ihtiyacı nasıl anlaşıldı?

Mustafa Kemal ile İstiklâl Marşı yazdırılması ve kabulü bağlamında nasıl bir ilişki var?

Mehmet Âkif'in Ankara'ya davet edilme sebepleri neler olabilir?

Neden Mehmet Âkif?

İstiklâl Marşı'nın üzerinden 103 yıl geçmesine rağmen aynı heyecan ve coşku duygusunu sağlayan nedir?

İstanbul'da yaşayan birçok şairin ve yazarın, marş şiir yarışmasına neden katılmadıklarına dair neler söylenebilir?

1.6. Sınırlılıklar

Her tez çalışmasında olduğu gibi bu tez çalışmasında da sınırlılıklar bulunmaktadır. Bu tez çalışması, dokuman analizinde gerçekleştirilmek üzere Meclis tutanakları, diğer arşiv taramaları Mehmet Âkif'in belgeleri, konuşmaları, İstiklâl Marşı metinleri ve meclis görüşmeleri ile sınırlandırılmıştır. Bundan dolayı tezin ana amacına yönelik temel bilgilerle sınırlandırılmaktadır. Bundan dolayı tez çalışmasında, Mehmet Akif Ersoy üzerine sadece genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Tez çalışmasında, İstiklâl Marşı'nın tarihsel olaylarla ilişkisi, etkileşimi, tarihî süreci ve marşın yazıldığı dönemdeki askerî, sosyal ve siyasal işlevi ile sınırlandırılmıştır.

2.MARŞIN TANIMI, ÖZELLİKLERİ VE İŞLEVLERİ

2.1.Marşın Tanımı, Özellikleri ve İşlevleri

2.1.1.Marşın Tanım ve Tarifi

İngilizcede “anthem” ve “hymn” sözcükleri ile karşılanan millî marş teriminin kullanılmaya başlanması on dokuzuncu yüzyılın başlarına kadar uzanmaktadır. Millî (ulusual) marş terimi, Almanca’danationalhymne ve İngilizce’de national anthems diye ifade edilirken Latince’de hymne terimine dayanmaktadır.Değişik tören ve ayinlerde müzikli bir şekilde söylenmekte olan Hymne, kendi tanrılarına ya da özel kahramanlarınasöylenen yüceltici ve övücü şarkılardır (Wilpert). Kiliseler, bu formda olan dinsel ilahilerle yüceltici şarkıları ortaçağ döneminden günümüzegelinceye kadar kullanmaktadırlar. (Tepebaşılı, 2005, s.384). On dokuzuncu yüzyılın başlarında yalnızca İngilizce konuşulan ülkelerde “anthem” terimiyle karşılanan millî marş için diğer dillerin çoğunda İngilizce "hymn" terimine karşılık gelen kelime kullanılmıştır. Çok sayıda ulusal marş, yine on dokuzuncu yüzyılda, ulusal konsolidasyon döneminde ortaya çıksa da bunların birçoğu da İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, birçok Afrika ve Asya ulus devletinin bağımsızlıklarını kazanmaya başladığı dönemde ortaya çıkmıştır (Mayo-Harp, 2001, s.6).

Alanyazında marş kavramıyla alakalı birtakım tanımlamalar bulunmaktadır. Marşlar, doğrudan doğruya çeşitli toplum hareketleri, önemli şahıslar, figürler, çeşitli kurumlar ve bazı durumlar konu edilerek yazılmış ve bestelenmiş eserlere denmektedir (Mermutlu, 2008). Elbette ki millî marşlar için, bir ülkede yaşayan insanları gelenek, millî değer ve bayrak gibi kalplerini aynı amaç doğrultusunda birleştirip coşturan sembollerdir denebilir (Uzuner, 2001). Bir başka tanıma göre ise marşlar, bir milletin ortak duyguda, heyecanda, ümitli olmada, yaşam azminde, birlik içinde olmada buluştuğu ve millî birliğine ait inancını bir ahenk ve müzik eşliğinde terennüm ettiği şiir metinleridir (Çetin, 2010, s. 6). Bir şiirin bestelenip müzik eşliğinde söylenen şekli olan millî marşlar,ait olduğu devletin yetkili makamlarının

ve kurumlarının onayladığı, hürlüğünü ve özgürlüğünü anlatan metinlere denmektedir (Kapağan vd. 2018, s. 416).

Bağımsızlık, karakter olarak ulus devletlerin ana lokomotifi olmuştur. Sürekli bir canlılık ve dinamizmle bu karakter, varlığını diri tutmaktadır. Bu diri tutma, millî marşların içerdiği heyecan ve cesaret vurgusuyla bağımsızlık karakteri sonraki nesillere aktarılmaktadır. Bu bağlamda sonraki nesillerle önceki nesillerin aynı düşünce ve heyecan etrafında buluşmasının o ülke ve millet için temel amaç olmuştur. Zira tarih bilinci ve bağımsızlık amacı için temel gereksinim olan milletlerin heyecanının canlı kalmasında, en büyük pay yine millî marşlara aittir.

Millî marşlar, ait olduğu ülkenin ve milletin ses ve söz sembolüdür. Ve dünyada var olan ya da şu an olmasa da tarih içinde varlığı kabul edilen yüzlerce ülkenin ve milletin ses sembolü olan bu marşlar, heyecan ve birlikteliği bir motivasyon unsuru olarak kabul edilir. Tarihte yer almanın sadece yönetimle ilgili bir şey olmadığı gerçeğinden hareketle ulus devlet anlayışı ile hareket etmenin temel dinamiklerinden birisi de millî marşlar olmaktadır.

Ülkelerin ve milletlerin bağımsızlık sembollerinin önemli bir göstergesi olan millî marşlar, o ülkenin kültürel, manevi, millî vb. değerlerinden izler taşır. Millî marşlar, ulus devletlerin bağımsızlığının sembolüdür. Bayrak ve marş bağımsızlığın göstergesi olduğu kadar, içinde doğduğu toplumun tarihi, sosyolojisi, edebiyatı, kültürü açısından önemlidir. Millî marşlar da diğer ulusal bağımsızlık sembolleri gibi, ulusların kendilerini tanımladıkları etiketlerdir ancak her ulusun kimliğini tanımlamak ve son derece soyut olan "ulus" kavramına somutluk hissi kazandırmak marşlar aracılığıyla mümkün olabildiğinden, bir etiketten daha fazlasıdırlar (Mayo-Harp, 2001, s.1).

2.1.2.Marşın Özellikleri

Tarihî bir birikime ve geçmişe sahip milletlerin en önemli yol arkadaşı millî marşlardır. İçinde hangi milletin marşı ise o milletin genel karakteristik unsurlarını barındırır. Dünyaya farklı baksalar da fert fert, içinde bulunduğu topluluğun özgürlüğünü, var ettiği devletin bağımsızlığını ve üzerinde yaşadığı toprağın kutsî oluşunu sözle ve sesle resmeden millî marşlarının kendi kimliği olduğu bilinci yeryüzünde yaşayan birçok insanda vardır. Bundan dolayı da marşlar, ortak bir ülkü, vatan, bayrak olgusunu da barındırmaktadır.

Millî marşlar, toplumların iç sesinin duyulduğu ve milletlerin zihniyetinin açıkça metinlere yansıdığı özgün metinlerdir. Millî marşların temel özelliklerini irdeleyen çalışmalara bakıldığında vatan, bayrak, bağımsızlık, coğrafya ve kahramanlık unsurlarının millî marş metinlerindeki ortak tema, değer, izlekler olduğu görülmektedir (Tepebaşılı, 2005; Usta, 2021; Çelik, 2022).

Marşların ortaya çıktığı yerlere ve zamanlara bakacak olursak toplumsal ve siyasi bir hareket olduğu görülmektedir. Dünyada ulus-devletlerin kurulması sonrası ve ulus devlet sürecinde varlığı beliren millî marşların kaleme alınıp, bestelenmesi ve resmî olarak marş olarak kabul edilmesi süreci boyunca;o devleti oluşturan milletin her ferdinin marşı benimsemesi ve toplum psikolojisinde karşılık bulupmarşın toplumda ve bireylerde yer edinmesi çok mühimdir (Özdemir-Riganelis, 2019). Savaş dönemleri ve özgürlük mücadelesi yıllarımarşların ortaya çıktığı dönemlerin başında gelmektedir. Bundan dolayıdır ki millet, vatan, bayrak ve benzeri kavramlar millî marşların hem içeriğinde hem de marşların yazılması refleksinde önemli bir yere sahiptir. Bir başka ifadeyle bu unsurlar olmadan marş kavramının işlevi ortadan kalkar. Nitekim toplumu ve toplumsal birliği, beraberliği ve geçmişten geleceğe millet olma bilincini yansıtmanın en iyi yolu marşlardır.

Millî marşların içeriği incelendiğinde, vatan tüm değerlerden daha öncelikli ve biricik, sonsuza kadar var olacak bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Vatan için verilecek mücadelenin özünde, yurtseverlik duygusu vardır ve bundan dolayı da marşların içeriğinin milletlerin savaşlardan zaferle çıkacağı konusunda söylenen sözler olduğu anlaşılmaktadır. Millî marşlarda öne çıkan başlıca temanın vatan ve vatan sevgisi olduğu söylenebilir. Millî marşlar, milletlerin kültürel değerlerinde ve vatan savunmasında millî birlik ve beraberliğin sağlanması açısından çok önemli bir yere sahiptir. Marşlar o milletle ilgili tarihi ve kültürel olayları kendi dili ve motifleriyle ortaya koyan özgün eserlerdir.

Millî marşlar içerdiği duygular bakımından bir milletin ortak millî değerlerini yansıtır. Bir milletin bağımsızlığın önemli sembollerinden olan vatan, millet, bayrak millî marşlarda coşkulu bir anlatımla işlenmektedir. Marşlar birlik ve bütünlüğe en çok ihtiyaç duyulduğu zamanlarda ortaya çıkma eğilimi göstermektedir. Bilindiği gibi marşların varlığına en çok savaş zamanları ihtiyaç duyulması tesadüf değildir. Bir millî marşa sahip olmayan milletler, savaş dönemlerinde askerler başta olmak üzere milletin her bir ferdi için özgürlük motivasyonu ve savaş konusunda heyecanı

oluşturmak için millî marşlara ihtiyaç duymuşlardır. Bu zamanlar birlik ve beraberliği aşılamak, topluma dayanışmaya sevk etmek için marşlar vazgeçilmezdir. Aynı zamanda marş "ortaya çıktığı toplumsal ortamın zihniyetini çok açık dille ifşa eden musiki metinlerdir" (Mermutlu, 2008).

Marşların aslında söylem özellikleri itibariyle birtakım kavramlar üzerine inşa edildiği görülür. Usta (2011), millî marşların inşa edildiği kavramları söylem özellikleri üzerinde şöyle açıklamaktadır:

> "Ulus-devletlerin ortaya çıkmasıyla resmiyet kazanan millî marşlar, genellikle bir beste ve güfteden oluşmaktadır. Kimi çok eski şiirlere dayanan kimi bizzat marş olmaları amacıyla yazılan bu metinler, sözceler bakımından birbirinden farklı olsa da; kültürüne özgü başka kavramlar içerse de temelde dört ana kavram üzerinde yükselir. Bunlar *kutsallık, özgürlük, fedakârlık* ve *vatan* kavramlarıdır. Marş metinleri aracılığıyla iletilmek istenen ideolojik söylem(ler) bu dört kavram üzerinden üretilir. Ancak başat kavram "fedakârlık"tır. Diğer tüm kavramlar fedakârlık etrafında kurulan söylemi destekleyen yan söylemler yaratır. Marşlar bu kavramlardan biri veya birkaçı üzerinden aynı söylemin tekrarlanması ile ideolojiye hizmet eder. Buna göre, kutsal (Tanrı, kral, kraliçe, imparator, vatan vb.) her şeyden değerlidir. Vatan, neslin devamı için gerekli yaşam alanı olmasıyla ve güzelliğiyle çok kıymetlidir. Can pahasına korunması gerekir. Özgürlük yoksa tüm kutsallar yok demektir. Özgürlük kazanılmalı ya da varsa kaybedilmemelidir. Kutsallara, vatana ve özgürlüğe sahip olmak için fedakârlık şarttır. Birey hayatı da dâhil öncekiler gibi kendini her şeyiyle bu değerleri korumaya adamalıdır. Neticede bütün bunların vardığı söylem, "Gerektiğinde kendini feda et." söylemidir. Nitekim yalnız ulusalcılık değil tüm ideolojiler için bu söylem temeldir. Varlık sebebidir."

Milletler, marşlar sayesinde tarihte verdikleri mücadeleleri ve heyecanlarını öğrenmektedir ve marşlarla bu değerleri dile getimektedir. Marşların millet kavramını oluşturan ve aynı toprakta yaşayan birbirinden farklı toplulukları vatan kavramı ve duygusunda birleştirme ve aidiyet duygusunu geliştirme gücü vardır. Millî marşlar aynı zamanda bir ülkenin millî kimlik ve millî benlik özelliklerini oluşturan temel unsurlardan biridir. Dolayısıyla millî marşların yazıldığı dönemlere bakacak olursak millet için en zorlu varoluş mücadelesinin olduğu zamanlarda yazılmış olduğunu görürüz. Bu sayede hem marşın yazıldığı dönemde hem de onu takip eden ve edecek dönemlerde millet olma bilinci topluma aşılanmış olmaktadır.

Bayrak ve millî marşın yan anlamlarla bir etki yaratmakla birlikte esasen gösterge ve söylem düzeyinde farklı etkileri de bulunmaktadır. Örneğin; bayrak taşıdığı şekiller, renkler, bu şekillerin nasıl konumlandıralacağı; millî marşlar ise bestelerinin nota düzeni, müzik formatının hedef kitleye taşıdığı anlamlar bakımından toplumda çeşitli

etkileme alanına sahiptir (Ceruio, 1993; Yener & Duran, 2010; Usta, 2011). Dolayısıyla milletlerin tarihî süreçlerinde de toplumu belli bir yöne sevk etmek için marşların araç olarak kullanıldığı bilinmektedir.

Marşlar, milletlerin savaş ve millî mücadele dönemlerinin dışında ülkelerin resmî törenlerinde, ulusal ve uluslararası spor, etkinlik ve faaliyetlerinde ve eğitim ortamlarında söylenmektedir. Bu şekilde özellikle toplumda çocuk ve genç bireylerin kimliklerine sahip çıkması ve benimsenmesi ayrıca toplumu oluşturan her kesimin ve her bireyin aynı kimlik ve duygu etrafında buluşması sağlanmaktadır. Millî marşlar milletlerin geçmişten geleceğe taşıdığı millî değerlerini ortaya koymaktadır. Marşlar, hem ulusal hem de uluslararası platformda millet olma bilincini, toplumsal değerleri ve marşın ait olduğu toplumun vatan, bayrak, özgürlük ve bağımsızlık temalarında bakış açısını anlatması bakımından topluma ve dünya milletlerine ayna tutmaktadır. Bu sebeple millî marşlar, ait olduğu her toplum için önemli bir yere sahiptir.

2.1.3.Marşın Temel İşlevleri

Marşlar, üretildikleri dönemin ve o dönemde yaşanan olayların izlerini taşımaktadır. Korkmaz'a göre millî marşların millî ve uluslararası işlev diye iki önemli veya temel işlevi vardır.Korkmaz, Tajfel ve Turner (1979)'dan alıntılayarak millî marşların bu işlevleri sayesinde; bireysel özellikleri ile birlikte, hayata geldiği an bireye verilen sosyal yaşamına ait kimliklerin (cinsiyeti, kültürel kimliği gibi), hem bireyin kendini tanımlamasında hem de diğerlerinin bireyi tanımlamasında ve bireye karşı tutumlarında nasıl davranacağına dair etkin rol oynadığını vurgulamaktadır (Korkmaz, 2012, s.2).

Milletlere ait bayrağın, armanın ve bayramların nasıl bir işlevi varsa millî marşların da, halkı bir arada tutarak kaynaştırması, kolektif kültüre dikkat çekmesi, millî hareketlerine ön ayak olmak gibi çeşitli amaçlarda da işlevi vardır. Böyle çok işlevler için oluşturulan marşlar; toplumların ve ülkelerin amaçlarını ve güçlerini, diğer birifadeyle millî kimlik ve duruşlarını simgelemektedir (Cerulo, 1989, s.77). Marşların ortak heyecanla kabul edilmesi ve toplumun tümüne hitap etmesi için sade ve anlaşılır bir dil kullanılması gerekir. Millî marşların, milletin bağımsızlık, birlik ve beraberlik gibi kavramları itibari ile nesilden nesile aktarılması açısından da anlaşılır ve kabul edilen bir dile sahip olması önemlidir. Marşların, bir milletin geçmişten geleceğe oluşturmaya çalıştığı medeniyetine ve kültürüne ait değerleri

vurgulaması ile birlikte millî marşlar toplumun tümüne aynı duyguları hissettiren toplum olmayı toplumun bir parçası ferdi olmayı aşılayan ve o toplumun aidiyet duygusunun gelişmesine katkı sağlayan eserlerdir. Ayrıca marşlar, devletler için uluslararası arenada kabul edilmenin ölçüsü olarak başkent, bayrak ve dil gibi şeklî ve resmî bir unsur olmakla beraber her ülkenin her milletin bireylerinde kendilerine ait iadiyet bilinci ve kültürü geliştirilmesinde çok ciddi bir role sahip olan ideolojik araçlardır (Tepebaşılı, 2005. s.383).

Marşlar ne kadar destansı bir anlatıma sahip olursa o kadar etkisi yüksek olur. Ait olduğu milletin bağımsızlığı, vatanın düşmandan kurtarılması destansı şekilde anlatılır. Millî marşların temel işlevi dünyadaki pek çok millet arasında oldukça benzerlik göstermektedir (Nettl 1967; Mead 1980; Cerulo, 1989). Millî marşların amacı toplumun maddi ve manevi değerlerine sahip çıkması, vatana millete bayrağa aidiyet duygusu geliştirmektir. Bu değerlere sahip çıkma ve aidiyet duygusunu savaş dönemleri haricinde en çok ulusal ve uluslararası yapılan spor müsabakalarında görürüz. Ulusal marşlar her toplum için farklı işlevlere sahiptir. Bunlar genel olarak toplumu harekete geçirmek, toplumun bir topluluğa ait olma duygusu geliştirmek ve toplumu duygu yönünden heyecanlandırıp hedefe yönlendirilmesini sağlamaktır. Marşlar uluslara göre farklılık gösterir. Her ulusun marşı o ulus için özel bir anlam taşır. Millî marşlar kitlelere millet vurgusu yaparak bir aile duygusu etrafında birleşmesine hizmet ederler (Souza, 2006). Ait olduğu toplumun her bir ferdine hitap etmesi ve o toplum tarafından benimsenmesini sağlamak için sade ve anlaşılır bir dil ile kaleme alınan millî marşların, milletler üzerinde birleştirici, vatan millet sevgisi aşılayıcı, aynı zamanda coşku verici değerlerinin olduğu görülmektedir. Millî marşlar içerisinde verilen ideoloji, ulusları ulus yapan temel nitelikleri, heyecanları ve değerleri yansıtır. Millî marşların birlik ve beraberlik oluşturmadaki etkisi yadsınamaz. Oluşturulan etkinin kalıcı ve sürükleyici olması temel amaçtır.

Marşların aynı zamanda sosyo-politik bir işlevi bulunur ve bu işlev üç boyutta ele alınabilir: *uluslararası kontrol* (international control), *yerel kontrol* (domestic control) ve *resmî kontrol* (formal control) (Cerulo, 1989). Ulusal marşlar egemenlik ve bağımsızlığın göstergesi olmakla birlikte o toplum tarafından kabul edilmesi ve benimsenmesi gerekir. Bunun olması için de marşın milletin ulusal ruhunu yansıtan çeşitli alanlarla (tarih, sosyoloji, edebiyat) içli dışlı olması gerekir. Bununla birlikte marşın millî olarak geçerli olması için en önemli şart ve güç, devlet makamlarınca da

kabul edilmesi gerekir. (Sonsel ve Bilgin, 2019, s.1827). Bu da resmî ve devlet erkinin kontrol boyutuna bir örnek olarak verilebilir.

Marşlar, şüphesiz içerik bakımından toplumla ve onun değerleri ile örtüşmeli ve uyumlu olmalıdır. Ulusal marşlarda vatanın yüceliği ve kutsî oluşu topluma anlatılarak vatana, bayrağa karşı olumlu bir bilinç ve bağlılık oluşturulması istenir. Bağımsızlık teması ve özgürlük, millî marşlarda işlenen temel konulardan biri olmuştur. Bunun nedeni ise savaş ortamında olan toplumun bağımsızlık mücadelesi içinde motive olması ve kendine olan inancını kaybetmeden zaferler kazanmasıdır.

Millî marşların aynı zamanda yazıldığı tarihten öncesine ait tarihe ışık tuttuğu da söylenebilir. Böylece milletlerin ulus kimliğini benimsemesi ve içselleştirilmesinde de marşların önemi ve faydası vardır. Millî marşlar, bu suretle ortak tarih bilinci oluşturmada ve ulus millet bilinci geliştirmede önemli eserlerdir ve bu önemini asırlar geçse de korumaktadır. Marşlar, bireylerin topluma aidiyet duygusunu güçlendirmektedir. Bir toplum, farklı bireylerin birlikte yaşam sürdükleri, vatan ve bayrak konularında ortak değerleri paylaştıkları kişiler topluluğudur. Ulus olmanın şartı bireylerin ortak bir değer etrafında birlik ve beraberlik içerisinde olmalarından geçer. Millî marşlar, bundan dolayı bir toplumun uluslaşmasında temel dayanaklarındandır. Millî marşlar, bir milletin kendi değerleri kapsamında oluşmuş ve o ulusa mal olmuş, o ulusun tarihini anlamlandırmada önemli bir yer edinmiştir.

Marşların metin özellikleri bakımından belli kavramlar etrafında şekillendiği göze çarpar. Bu kavramlar vatan, bayrak, inanç ve özgürlük gibi kavramlardır. Aynı zamanda marşların önemli bir özelliği de milletlerin geçmişten getirdiği kimlik varlıklarını temsil etmesidir. Millî varlığı, bağımsızlığı, birlik ve bütünlüğü temsil etmesi bu şiirlerin uluslar için ne denli önemli eserler olduğunu da gözler önüne sermektedir. İçerik bakımından millî marşları inceleyecek olursak burada göze çarpan durumun ulusların içinde bulunduğu ortamı metinlerde çeşitli yönlerden yansıttıkları, aynı zamanda tarihte kendi milletlerine ait devletlerin bağımsızlık mücadelesini ve özgürlükleri için ödedikleri bedeli bahsettikleri görülmektedir.

Marşların tarihî sürecini incelediğimizde yine ülkelerin marşlarını yazma süreçlerinin, milletin dar boğazdan geçtiği, zorlu ve kritik dönemlere denk geldiği de görülmektedir. Buradan hareketle marşların bir diğer en önemli özelliği zor zamanlarda millete cesaret ve birlik çağrısı yapıyor olmasıdır. Millî marşlar milletin

kimliği olması bakımından çok önemlidir. Millî marşlar yazılırken milletin ortak değerlerinden geçmişinden beslenir. O sebeple her millî marş o millete özgüdür ve o millet için biriciktir. Sözleri ve müziği o ülkenin tarihine kültürüne ve politik yapısına göre şekillenir. Millî marşların kullanıldığı alanlar da dikkat çekicidir. Bu marşlar genellikle spor müsabakaları, resmî geçit törenleri, ulusal bayramlar gibi etkinliklerde yaygın olarak kullanılır. Aynı zamanda bazı milletlerde okullarda eğitim başlangıcı öncesi marşlar çalınmaktadır. Kamu radyo ve televizyon kurumlarının yayın periyotlarının başlangıçları da millî marş ile yapılır (Duran, 2010, s.5).

Millî marşların yapıldıkları dönemleri inceleyecek olursak üretildikleri dönemin siyasi, sosyal ve toplumsal özelliklerini çokça barındırdığı göze çarpar. Marşlarının içeriği ne olursa olsun milletlerin ihtiyaçları doğrultusunda ortaya çıktıkları yadsınamaz. Marşlar üretildikleri dönemin birçok bilgisini içerik ve konu bakımından bizlere vermektedir. Dönemin sosyal, kültürel, sosyo ekonomik ve siyasi durumu hakkında ayna görevi görür. Ulusal kimliğimizin vazgeçilmez bir parçası olan millî marşlar, bizim millî benliğimizi yansıtmanın en önemli sembollerindendir. Çağdaş toplumlarda millî semboller marş, bayrak ve amblemdir (Gilboa ve Bodner, 2009, s.460). Ülkeden ülkeye farklı konular bulunmakla birlikte ülkelerin bayraklarından ve doğal güzelliklerinden bahsetmek Tanrıyı yüceltmek ve ülkenin kurtuluşu için dua etmek genel kavramlardır (Aktaş, 2013, s.73-74).

Daha önce de belirtildiği üzere marşların tarihsel süreç içerisindeki gelişimi modern öncesi dönemlere dayanmaktaydı. Bu dönemlerde sanatçı egemen gücün kontrolü altındaydı. Bundan dolayı toplumda ve egemen gücün yanında yer edinebilmek için bu gücün kontrolü altında hareket etmiştir. Dönemin toplum anlayışında marşlar toplumu motive etme dışında topluma aidiyet duygusunu da geliştirmek için kullanılmıştır. Ulusal marş kavramı 1745 yılında İngiltere'de ardından Fransa ve Avusturya'da kullanılmaya başlanmıştır. Bu dönemden itibaren etkili olan ulusalcılıkla beraber diğer ülkelerde ulusal marşlarını ilan etmişlerdir (Köşker, 2014 s.29). Bu marşlar sayesinde millîyetçilik bağları kuvvetlenen toplumlarda, bireylerin birlik ve beraberlik içinde oldukları ve kötü ya da iyi durumlarda topyekûn davranış sergiledikleri görülmüştür. Dolayısıyla bu süreçler, genellikle zor zamanlarda ortaya çıkmış olmaları nedeniyle millî marşlara, bireylerin ve toplumların mücadele duygularının ortaya çıkarma işlevini kazandırmıştır.

Marşların yaygınlık kazanma sürecine bakıldığında; İkinci Dünya Savaşı ile beraber millî birlik ve beraberlik duyguları genel kabul ve önemli görülmüş ve bu önemle birlikte her millet kendi milleti için bayrak ve millî marş oluşturmuştur.

Ortak ve kalıcı bir amaç etrafında birleştirme gücüne ve motivasyonuna sahip millî marşların ülkemizde ve dünyada kullanım amacı, millî ve manevî değerleri toplumların merkezi haline getirmek, bir milletin ortak değerlerini bireylere benimsetmek, milletçe var olma sevincini her kesime ve her yaş grubuna aşılamak, ulusal ve uluslararası platformlarda varlık göstermek için ortaya çıktığı göze çarpar. Marşlar, ülkelerin ve milletlerin en önemli değerlerinden biridir. Bu sebeple Anayasa ve hukuk yoluyla koruma altındadır. Millî marşlar, bir milletin kimliğini ifade etmede ve özgürlüğe bakış açısını göstermede kullanılan en etkili yollardan biridir. Dünyada ve ülkemizde marş kavramı ile birlikte ele alınan temel değerlerin başında, o marşın ait olduğu ülkenin ve milletin bağımsızlığı, millî değerleri, gücü, duruşu ve ortak kültürleridir.

Dünyada ve Türk toplumunda marşları içerik bakımından incelediğimizde bazı temalar üzerinde durulduğu görülmektedir. Bu temalardan bazıları; millî birlik ve bütünlük, din, egemenlik, özgürlük ve vatanseverliktir. Bu temaların sembolleşmesi ve milleti etrafında birleştirmesi daha çok Fransız İhtilali ve milliyetçilik düşüncelerinin yaygınlaşması ile birlikte gerçekleşir. Marşların dünyada en çok yaygınlaştığı dönemlere bakacak olursak bu dönemlerin savaş, ülkenin millî birlik ve bütünlüğüne karşı tehdit gibi durumlarda çok daha fazla ilgi çektiğini ve millî bilincin uyandığını görmek mümkündür. Marşlar, millet tarafından sevilmek, benimsenmek, kabul görmek ve yaygınlaştırılmak ister. Bu sebeple milletin duygularını yüceltici ve millî birlik ve beraberliği aşılayıcı bir üslûp, millî marşlarda dikkat çeker. Milletlerin, ulus-devlet kuruluşları ile birlikte sahip oldukları çeşitli semboller vardır. Bu semboller, ulus-devletlerin kendilerini diğer dünya devletlerine ve kendi halklarına karşı tanıtmanın ve imajını göstermenin en etkili yollarından biridir. Millî marşlar bu sembollerin başında gelmektedir.

2.2.Dünyada Marş

Marşların ortaya çıkışının her ne kadar modern öncesi ve modern dönemlere kadar uzandığı belirtilse de (Çelik, 2022) esasen "millî marş" kavramının ortaya çıkışı başta Avrupa ülkeleri olmak üzere ve çeşitli ülkelerde ulusal bilincin uyandığı 19.

yüzyıllara rastlar. Dünyada, devletlerin ve milletlerin millî marşlarının ortaya çıkışı çok önceki yüzyıllara dayanmış olsa da marş metinlerinin resmî olarak ortaya çıkışı icra edilmesi 19. yüzyıldan sonraolmuştur (Aktaş, 2013: s.73). Marşlar çeşitli milletlerin törenlerinde bağımsızlık, millî birlik ve beraberlik kavramlarının topluma aşılanması için seslerden ve ritimden oluşan sembol olarak kullanılan şiirlerdir. Ulusların tek bir dizi sembolü benimsemesi olgusu, on dokuzuncu yüzyıldaki milliyetçi hareketler sırasında Orta Avrupa ve Güney Amerika'da başlamış; yirminci yüzyılda Doğu ülkelerinin yanı sıra Afrika ve diğer yerlerdeki yeni bağımsız uluslar da aynı yolu takip etmiştir (Cerulo, 1989).

Milliyetçilik düşüncesiyle beraber milletlerce bayrak, marş kavramları önem kazanmıştır. Millî marşların ulusal ve uluslararası birçok yerde çalınması milletin ortak duygularda buluşmasını, birlik olma azmini arttırmıştır. Millî marşlar içeriğinde barındırdıkları temalarıyla kitleye somut, anlaşılabilir net mesajlar vermektedirler ve bu mesajlarda sözlerin sıralanışları egemen gücün önem verdiği değerlerin hiyerarşisini de göstermektedir (Çelik, 2022, s.39).

Günümüzde dünya genelinde yaklaşık 400 kadar marş vardır (http//nationalanthems.info). Ulusal marşlarda zamanlama açısından da çeşitli farklılıklar vardır. Geçmişi, marşın üretildiği dönemi ve geleceği anlatan marşlar bulunur. Geçmişin anlatıldığı marşlarda tarihî süreç kritik bir öneme sahiptir. Döneme ait marşlarda ise mücadelenin ve güçlü durmanın önemi vurgulanır. Geleceğin anlatıldığı marşlarda ise güzel günlerin geleceğine dair inanç ve geçmişin kötü izleniminin görmezden gelinmesi durumu göze çarpar.

Tarihte bilinen en eski resmî ulusal marş Büyük Britanya'nın "God Save the King/Queen"idir. Marşın sözleri, bağlama göre "Tanrı Kralı Korusun" veya "Tanrı Kraliçeyi Korusun" şeklinde değişiklik gösterebilmektedir. Eskiden kullanılan adı (1952-2022) God Save The Queen'dir (Tanrı Kraliçeyi Korusun). Dünyanın ilk ulusal marşı kabul edilmekle birlikte bazı kaynaklarda resmî olarak ulusal marş ilan edilmediği ancak geleneksel olarak 1745 yılından beri bu marş ulusal marş olarak kullanıldığı belirtilmektedir (UK- God Save The Queen, 2024).

> "Dünyadaki en uzun millî marş Yunanistan Millî Marşı 'Özgürlüğün Nidası'nın 158 mısrası vardır. Sözlü olarak en kısa ve en eski Millî Marş ise Japon Millî Marşı 'Kimigayo'dur ve yaklaşık 1000 yıl önce yazılan bu marş sadece yaşlıların uzun ömürlerini kutlamak amacıyla dört satırdan ve 32 heceden oluşan destansı bir özellik taşır." (Önal, 2017).

Millî marşların yaygınlık kazanmasında Fransız İhtilâli'nin etkisiyle ortaya çıkan milliyetçilik akımı etkili olmuştur. Çünkü Fransız devriminin getirmiş olduğu milliyetçilik akımı sonucunda 19. yüzyılın ulus inşa etme yüzyılı olması nedeniyle, bayrakların, marşların, yurtsever şiir ve edebiyatın, kamusal törenlerin ve ulusal tatillerin yaygınlık kazanmıştır. (Heywood, 2019, s.203). Diğer taraftan milliyetçilikte, "kahramanlar; birlik olmanın, ulus olmanın hazzını sürekli biçimde hatırlatan törenler; ataların bağımsızlık, bağlılık çağrısını dile getiren millî marşlar; vatan toprağında özgürlüğün önemini simgeleyen bayrak gibi mukaddesler, bireyin ihtiyacı olan ruhani zemini sağlayan temel etmenlerdir." (Usta, 2011, s. 173).

Fransız İhtilâli nedeniyle hızla kabul görüp yayılan milliyetçilik akımı ile birlikte 19. Yüzyıl, imparatorlukların çatırdamaya başladığı ve zamanla dağılarak yerlerini ulus devletlere bıraktığı dönem olur. Özellikle 1797sonrası Fransa'nın kaderini etkileyen Napolyon Bonapart, Avrupa'da savaş yaptığı büyük devletleri işgal eder ve buralarda yaşayan milletleri bağlı oldukları devlete karşı kışkırtır böylece Fransa'nın Avrupa'ya hürriyet getirdiğini söyler. Napolyon'un kışkırtmaları tahrik ettiği milletler üzerinde etkili olur (Armaoğlu, 2012. s.28.). Fransa'da olan milliyetçilik düşüncesi ve Napolyon'un bu politikaları ile birlikte Avrupa, Balkanlar ve Osmanlı Devleti milliyetçilik akımından üzerine düşenleri almış, buralarda milliyetçilik akımı hızla yayılmıştır. Siyasi birliklerini tamamlayıp kurulan tüm devletler ulus millet olma yönünde adım atmışlardır. Bu durumun oluşmasında Fransız ihtilali ve milliyetçilik akımının büyük etkisi yadsınamaz bir gerçektir. 18. ve 19. yüzyıl Avrupasında ve Balkanlarında hızla yayılan milliyetçilik akımının etkisi ile kurulan her millet, olağan bir şekilde kendilerine ait marşını oluşturma gayreti içerisine girerler.Neticesinde millî marşların çoğunlukla 18. Yüzyılda yaygınlaşır. Milliyetçilik akımının beşiği olan Fransa'da ilk millî marş oluşturma çabası devrimden sonraya (1792) denk gelir. Kimi Avrupa ve Balkan ülkelerinde ise millî marşların Fransa'dan daha erken tarihlerde oluştuğu görülmektedir.

Bu ülkelerin marşların ilk kez ortaya çıkış ve kabul ediliş tarihleri sırasıyla şöyledir: Hollanda (1574 -1932), Birleşik Krallık (1743) , İspanya (1761 – 1770), Danimarka "Kral Christian Marşı" (1780 – 1780), Fransa (1792 – 1879), Polonya (1797 – 1927), Kıbrıs (1823 – 1966), Yunanistan (1823 – 1865), Macaristan (1823 – 1903), Avrupa Birliği (1824 – 1972), Belçika (1830 – 1921), Çek Cumhuriyeti (1834 – 1918), Hırvatistan (1835 – 1990), Danimarka "Güzel Bir Memleket Vardı Marşı" (1835 –

1844), Almanya (1841 – 1991), Slovakya (1844 – 1993), Slovenya (1844 -1989), İsveç "Kral'ın Şarkısı" (1844 – 1893) ve "Kuzey'in Şarkısı" (1844 – 1922), Finlandiya (1846 – 1917), İtalya (1847 – 1946), Romanya (1848 -1990), Lüksemburg (1864 -1993), Estonya (1869 – 1920), Letonya (1873 – 1920), Bulgaristan (1885 – 1964), Portekiz (1890- 1911), Litvanya (1898 – 1992), İrlanda (1907 – 1926), Malta (1922 – 1964), Avusturya (1947 –1947) (Cloet, P.R., Legué, B., & Martel, K., 2013.s.2.).

Marşlar, milletlerce kendilerine ait devletin kuruluşu ve ilerleyiş sürecinde ulusal ve uluslararası arenada kendini ifade etme şeklidir. Millî marşlar millî bilinç ve vatanseverlik duygularını içermekle birlikte marşların heyecan verici üslubu başarı için de ilham kaynağı olmuştur. Millî marşlar aynı zamanda milletlerin yaşayış biçimlerini ve millî karakterlerini yansıtır. Her milletin millî marşı yazma amacı vardır ve bazen farklılıklar gösterir. Millî marşlarda vatanın bütünlüğü, milletin bağımsızlığı ve bireylerin hürriyetleri açık ve net bir dille ifade edilir. Marşların tarihteki yerine bakacak olursak antik uygarlıklarda karşı tarafı korkutmak, mağlup etmek için vatan, millet, özgürlük, bağımsızlık gibi kavramların ön planda tutulduğu şiirler olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.3.Türklerde Marş

Türk devlet yapısında millî marş gereksinimi Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde II. Mahmut'tan itibaren ortaya çıkmıştır. Çeşitli milletlerle ve dünya ülkeleriyle ilişkiler, kaynaşmalar ve iletişimler oldukça marş kavramının yokluğu daha fazla hissedilmiştir. İlerleyen süreçte bu eksikliğin getirdiği etkilerle birlikte toplumda şiir, müzik etkili olmuş ve çeşitli konularda metinler (memleket, birlik, beraberlik, vatanseverlik) ortaya çıkmıştır. Böylelikle millî marşların toplum hayatına girişi kolaylaşmıştır. Bu marşlarda millî birlik ve beraberliğin aşılanması, millet olabilme bilinci, devlet varlığı, vatanın ve milletin bölünmez bütünlüğü gibi konuların ele alınması bu metinlerin toplumun tamamını kapsadığı ve millet olma bilincini pekiştirdiği için toplumda kolaylıkla kabul görmüştür.

Osmanlı, çok uluslu bir devlet yapısına sahipti. Bundan dolayı birçok farklı milletten insanı dil, din ayrımı gözetmeksizin barındıran Osmanlı'da, marş kavramı geç gelişmiştir. Ancak resmî törenlerde ve padişahların programlarında marşın olmaması sorun oluşturmuştur. Bu durumda marş kavramı gelişene kadar marşın yerine başka

ezgiler söylenmiştir. Osmanlı'dan sonra Türkiye Cumhuriyeti'ne giden yolda vatan, millet, bayrak kavramları ile birlikte marş kavramı da bu kavramlarla beraber olmalıydı. Bu ihtiyaç hissedilince Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından milletin yüceliğini öne çıkaracak, milletin kendi mücadelesinin kendi kaderini tayin edeceği vurgusunu yapacak, vatan, millet, bayrak sevgisi aşılayacak bir marş yazılmasına karar verildi. Önemli tarihî olaylar ve dönemler, marşların yazılması ve söylenmesi için en uygun zamanlar olmuştur.

Milletçe harekete geçmek ve en kritik zamanlarda birlik ve beraberliği aşılamak marşların vazgeçilmez özelliğidir. Millî marşlar, toplumsal zihniyeti dosdoğru olduğu gibi yansıtır. Bu bağlamda ülkemizde Cumhuriyete ve yeni devlete giden yolda, verilecek mücadeleler başta olmak üzere millî marş, milletleşme ve toplumsal seferberlik dönemlerinde birleştirici bir güç olmada önemli bir sembol ve öncü olmuştur. Millî marşların dayanak noktası ve güç aldığı merkez her zaman millet olmuştur. Bir milleti, milletin yaşadığı olayları, var olma azmini, mutluluğunu ve de mutsuzluğunu, millî birlik ve beraberliğini her zaman millî marşlarda görmek mümkündür.

Ortak ve kalıcı bir amaç etrafında birleştirme gücüne ve motivasyonuna sahip millî marşların ülkemizde ve dünyada kullanım amacı, millî ve manevî değerleri toplumların merkezi haline getirmek, bir milletin ortak değerlerini bireylere benimsetmek, milletçe var olma sevincini her kesime ve her yaş grubuna aşılamak, ulusal ve uluslararası platformlarda varlık göstermek için ortaya çıktığı göze çarpar. Marşlar, ülkelerin ve milletlerin en önemli değerlerinden biridir. Bu sebeple Anayasa ve hukuk yoluyla koruma altındadır. Millî marşlar, bir milletin kimliğini ifade etmede ve özgürlüğe bakış açısını göstermede kullanılan en etkili yollardan biridir. Dünyada ve ülkemizde marş kavramı ile birlikte ele alınan temel değerlerin başında, o marşın ait olduğu ülkenin ve milletin bağımsızlığı, millî değerleri, gücü, duruşu ve ortak kültürleridir.

Dünyada ve Türk toplumunda marşları içerik bakımından incelediğimizde bazı temalar üzerinde durulduğu görülmektedir. Bu temalardan bazıları; millî birlik ve bütünlük, din, egemenlik, özgürlük ve vatanseverliktir. Bu temaların sembolleşmesi ve milleti etrafında birleştirmesi daha çok Fransız İhtilali ve milliyetçilik düşüncelerinin yaygınlaşması ile birlikte gerçekleşir. Marşların dünyada en çok yaygınlaştığı dönemlere bakacak olursak bu dönemlerin savaş, ülkenin millî birlik ve

bütünlüğüne karşı tehdit gibi durumlarda çok daha fazla ilgi çektiğini ve millî bilincin uyandığını görmek mümkündür. Bu sebeple milletin duygularını yüceltici ve millî birlik ve beraberliği aşılayıcı bir üslûp, millî marşlarda dikkat çeker. Milletlerin, ulus-devlet kuruluşları ile birlikte sahip oldukları çeşitli semboller vardır. Bu semboller, ulus-devletlerin kendilerini diğer dünya devletlerine ve kendi halklarına karşı tanıtmanın ve imajını göstermenin en etkili yollarından biridir. Millî marşlar bu sembollerin başında gelmektedir.

Vatan, millet, bayrak, hürriyet ve marş kavramları toplumu ayakta tutan birlik ve beraberlik aşılayan temel değerlerdir. İstiklâl Marşı, Türk milletinin temel değer olarak kabul ettiği bayrak, vatan, hürriyet kavramlarının vücut bulmuş halidir. İstiklâl Marşı, özgürlük ve istiklâl uğrunda yüksek bir azimle, heyecanla ve cesaretle kararlı bir şekilde yürümenin, bayrağa sevginin, Türk milletinin şanlı tarihinin, ümit dolu geleceğinin, Allah'a olan imanının ve kendine duyduğu güvenin, Türk ordusunun gösterdiği kahramanlığının, faziletinin, yurtseverliğinin ve zalimlere karşı haykırışının sarsılmaz bir ifadesidir (Arık, 2010, s.88).

Uluslararası alan yazına bakıldığında Xing Hang tarafından hazırlanan *Millî Marşlar Ansiklopedisi'nde* Türkiye millî Marş ile ilgili şu bilgilere yer verilmektedir:

> İstiklâl Marşı, 12 Mart 1921'de Türkiye'nin millî marşı olarak resmen kabul edilir. Bu marşa en uygun özgün besteyi bulmak ve seçmek amacıyla düzenlenen yarışmaya yedi yüz yirmi dört şiir katılmış ve Mehmet Âkif Ersoy'un yazdığı şiir (Türkiye) Büyük Millet Meclisi tarafından oybirliğiyle kabul edilmiştir. İstiklâl Marşı için beste seçimi amacıyla düzenlenen bir diğer yarışmaya ise 24 besteci katıldı. Kurtuluş Savaşı nedeniyle ancak 1924 yılında toplanabilen Meclis, Ali Rifat Çağatay tarafından bestelenen müziği kabul etti. İstiklâl Marşı'nın sözleri sekiz yıl boyunca bu müzik eşliğinde söylendi. Daha sonra İstiklâl Marşı'nın müziği, Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası Şefi Zeki Üngör tarafından yapılan bir düzenlemeyle değiştirildi ve o tarihten bu yana sözler bu eşlikle söylenmektedir. (Hang, 2003, s.634).

Taştan (2022); Afrika ülkelerinin millî marşları ile İstiklâl Marşı'nı kıyasladığı çalışmasında; birçok Afrika ülkelerinin marşları içinde Türk millî marşının içeriğine sahip herhangi bir marşla karşılaşılmadığını bununla birlikte Burundi, Libya ve Cezayir gibi bazı marşlar yakın olsa da İstiklâl Marşı'nıniçeriğinde bulunan vatan ve inanç ile ilgili pek çok ifadeye yüklenen anlamın daha zengin olduğunu vurgular (s. 412). Diğer taraftan Türkiye millî marşı incelendiğinde içerisinde din ve inanç kavramından sıklıkla bahsedildiği görülür. Bunun çok çeşitli sebepleri olmakla

birlikte asıl sebebi yazar Mehmet Âkif Ersoy'un düşünce yapısının ve içinden çıktığı toplum yapısının ve ailesinin İslami temellere dayanmış olmasıdır.

İstiklâl Marşı'nın dünyadaki diğer marşlardan ayrılan bir diğer önemli yönü de milletin hissiyatından ve sinesinden çıkmış bir millî marş olmasıdır. Nitekim Cerulo (1989) millî marşlar üzerine yaptığı çalışmada; millî sembollerin milletin siyasi elitleri tarafından yaptırıldığını, seçildiğini ve yansıtıldığını bu nedenle de iktidardakilerin gücünün, kendi milletlerini temsil etmek üzere seçtikleri sembollerin yapısı üzerinde kayda değer sonuçları olmasını beklemenin makul olduğunu vurgulamaktadır. O hâlde dünyanın pek çok ülkesinde millî marşların seçiminde ve ülkenin millî sembollerden biri olarak temsilinde ülkenin siyasi elitlerinin gücü ve etkisi olduğu değerlendirilmektedir.

3.İSTİKLAL MARŞI'NI DOĞURAN ŞARTLAR, MEHMET AKİF ERSOY'UN FAALİYETLERİ VE İSTİKLAL MARŞININ ORTAYA ÇIKIŞI

3.1.İstiklâl Marşı'nı Doğuran Sosyal ve Siyasal Şartlar

İstiklâl Marşı, Türkiye Cumhuriyeti'ne giden yolda, savaş dönemlerinde hissedilen ümitsizliğin, kimi zaman korkunun ve endişenin yok edilip yerine kararlılığın, cesaretin ve azmin hem askerlere hem de millete kazandırılması için ortaya çıkmış bir gerekliliğin ürünüdür. Millî birlik ve beraberliğin önemsendiği Millî Mücadele yıllarında böylesi bir marşın eksikliğinin giderilmesinin zorunluluk olduğu anlaşılmıştı. Milletlerin ve devletlerin bir marşa her daim ihtiyacı vardır. İstiklâl Marşı, tam da bu ihtiyaçlara cevap vermesi gereken doğru bir zamanda yazıldı. Marşın, yazılma ihtiyacının belirdiği dönemde, tükenmişlik sendromu yaşayan askerin yeniden motive edilmesinden tutun da yer yer millî mücadeleye sekte vuran fitne ve korku pompalayan kimi güruhların tesirinde kalan milletin ve fertlerin yeniden aynı heyecanla bağımsızlığa ve vatana sahip çıkması için birlikte hareket etmesine varıncaya kadar birçok anlamda olumlu bir katkısı olacağı düşünülmüştü.

Birinci Dünya Savaşı, ağır bir yenilgiyle sonuçlanmış ülkenin tüm toprakları İtilaf Devletleri tarafından işgal edilmişti. Yeni savaştan çıktığı için yorgun düşmüş bir millet hâlâ savaşın bütün ağır izlerini taşımaktaydı. Bu arada Osmanlı Devleti, tarafı olduğu savaşın yenilgisini kabul edip Mondros Ateşkes Antlaşmasını imzalaması ile yurdun her yerini ve milletin her ferdini umutsuzluk ve karamsarlık duygusu kaplamıştı.

İmzalanan antlaşma gereği Türk toprakları ve vatanı, parçalara bölünerek İtilaf Devletleri tarafından kendi arasında paylaşılmıştı. Anadolu'nun her bir köşesi, Mondros Mütârekesi'nin yedinci maddesine dayanarak hareket eden İtilaf devletlerinin saldırılarına maruz kalacaktı. Anadolu'da ise Türk Milleti kendi içinde ortak hareket etme alanı arıyordu. Millî Mücadele hareketi bu ortak hareket etme ve bağımsızlık fikrinin bir doğal sonucu olarak başlayacaktı. İşgaller ve Osmanlı'nın çöküşü ile birlikte Avrupa'da daha önce ortaya çıkan millîyetçilik duyguları,

Anadolu'da da ortaya çıkmaya başlamıştı. İtilaf devletlerinin işgallerine karşı çıkan ve kendiliğinden oluşan özgürlük ve bağımsızlık direniş hareketlerinin dağınık ve başsız olmasından rahatsız olan ve bu hareketleri bir araya getirmek isteyen Mustafa Kemal Paşa, 9. Ordu Müfettişi görevini üstlenerek Anadolu^ya geçerek uzun ve meşakkatli Millî Mücadele yolculuğuna başlar. Elbette Millî Mücadele, marşsız ve heyecansız olmayacaktı. Mustafa Kemal, 27 Aralık 1919 tarihinde Ankara'ya ulaşarak hareketin merkezini de belirlemiş oluyordu. Ankara, 1919 tarihinde yaklaşık 22 bin nüfuslu bir kasaba görüntüsüne sahiptir. (Cebesoy, 1953, s. 266).

İstiklâl Marşı, milletin içinde var olan bağımsızlık arzusunun daha da ateşlenmesi için önemliydi. Böylece Anadolu topraklarındaki ataletin ve kimi zaman iyice artan umutsuzluk düşüncesinin ortadan kalkması için marş yazılma isteği ve ihtiyacı en doğru ama en zor zamanda ortaya atılmıştı. Ve tam da bu zaman diliminde İstiklâl Marşı yazıldı.

Marşın yazıldığı dönemin zorlu şartları şiirin içeriğini ve üslubunu da etkilemiştir. Kurtuluş mücadelesi tüm dünyaya ilham olmuş bağımsızlığın sembolü hâline gelmiştir. Ülkenin dört bir yanı işgal altındadır ve bu durum karşısında elden gelen bir şey yoktur. Millet bağımsızlığını kaybetmenin hüznü içinde yeni savaştan çıkmış harap ve bitap durumdadır. Millet bu durumdayken ve Mondros Mütarekesi imzalanıp devletin başkenti işgal edilmişken İtilaf Devletleri, hiçbir kural ve ahlak tanımadan hem işgal ediyordu hem de ülkenin dört bir yanında ikilik çıkarıyordu. Bir tarafta bu boyun eğmeyen millî mücadeleciler diğer tarafta İtilaf devletleri tarafından baskı altına alınmış adeta esir edilmiş ve her dediklerini yaptırdıkları İstanbul hükümeti ülkede ikiliye yol açıyordu.

İstanbul hükümeti, İtilaf devleti ile birlikte ülkenin dört bir yanına Millî Mücadele hareketini bertaraf edici mesajlar gönderiyordu. Millî Mücadele hareketinde olanların, bu mücadeleyi tertip edenlerin şiddetle cezalandırılacağı hem hükümet tarafından hem de dini bir mahiyet kazandırmak için fetvalarla bildiriliyordu. İşte bu sıralarda (5-11 Nisan 1920) Damat Ferit Paşa komutasındaki İstanbul hükümeti Millî Mücadele hareketine yönelik bir adım attı. En başından beri hükümet millî mücadeleyi kendine tehdit unsuru olarak görüyordu. Damat Ferit Paşa hükümeti, dini kullanarak Müslümanları millî mücadeleye karşı kışkırtmak suretiyle millî mücadelecileri ortadan kaldırabileceğini düşünüyordu.Damat Ferit Paşa, 11 Nisan 1920'de yayınladığı beyanname ile Anadolu'da başlayan hareketi hırs ve çıkarcılık

uğruna fitne hareketi diye nitelendirmektedir. Daha da ileri götürerek hareket içerisinde yer almayı anayasa ve devlet yasalarını ayaklar almış yalancı milliyetçi diye etiketlemektedir (Akandere & Polat, 2013. s.116-117).

Anadolu'da ise kurtuluş ve bağımsızlık fikri etrafında toplananlar boş durmuyordu. Samsun'dan başlattığı hareketle Anadolu'ya geçen Mustafa Kemal, yaşananlar karşısında Millî mücadele için kurulmuş olan cemiyetlerden, mevcut ordu komutanlarından yardım istedi ve onları başlatacakları kurtuluş mücadelesine katılmak için çağırdı. Bu dönemde verilen mücadele, sadece milleti kurtarmak değil aynı zamanda İstanbul'da bulunan padişahı da hissettiği baskıdan kurtarmak için de yapılıyordu. Bu mücadeleler olurken diğer yanda Mondros Ateşkes Antlaşması sonrası büyük bir tehlike daha vardı. Eğer bir yerde ateşkes imzalanmış ise mutlaka ardından adı barış olan bir antlaşma da yapılmak istenecekti. Zira her savaş sonrası iki şey imzalanırdı. Biri önce ateşkes sonrasında ise barış antlaşması imza edilirdi. Mondros Ateşkes Antlaşmasından sonra hem Avrupa'da bulunan Türk topraklarını Türklerden arındırmak hem de Anadolu topraklarını kalıcı bir şekilde paylaşmak için nihai adıma hazırlanan İtilaf Devletleri ve Avrupa, hazırlıkları bitince Sevr Antlaşması için harekete geçti. Batıda Yunanlılar, güneyde Fransızlar, doğuda Ermeniler millî mücadele için tehdit durumundaydı. Bir yanda İtilaf devletleri diğer yanda Millî Mücadele etrafında kenetlenen Anadolu insanı artık karşı karşıya gelmeye başladı. Acı bir tablo vardı; ülke İtilaf devletlerinin işgali altındaydı. Mondros Ateşkes Antlaşması ile beraber yollar, telefon hatları maddi olarak imkân sağlayan her türlü teçhizat Türklerin elinden alınmıştı. Bütün olumsuzluklara rağmen dağınık ve başsız görüntü ortadan kalkıyordu. Millî Mücadele için bir araya gelen topluluklar kendisine ve toprağına saldıran devletlere karşı cephe savaşları başlattı. Batı cephesinde Ali Fuat Paşa doğuda ise Kazım Karabekir İtilaf devletlerine karşı mücadele vermektedir. Mustafa Kemal'in daha İstanbul'da iken düşündüğü Samsun'a geçmesiyle birlikte harekete geçtiği yeni bir devlet fikri Millî Mücadele'nin kurmay aklını oluşturmaktadır: "Efendiler! Bu vaziyet karşısında bir tek karar vardı. O da hakimiyet-i millîyeye müstenid bila kayd-ü şart müstakil yeni bir Türk devleti tesis etmek." (Atatürk, 2016: s.11-18).

Yunanlılar ise boş durmuyor Batı Anadoluda değişik şehirlerde köylere varıncaya kadar işgal girişiminde bulunuyordu. Yunanlılar, Doğu Trakya hattına kadar işgale başlamıştı. Zamanla Afyon-Kütahya-Eskişehir hattına kadar ilerleyişini sürdürdüler.

Bu ilerleyiş, millî mücadelenin başkenti olan Ankara'yı zora sokmaya başlamıştı. Anadolu'da ayaklanma olması isteyen İtilaf devletleri ve uzantıları Ankara'nın stratejik hamleleri karşısında istediğini elde etmesine engel olmuştu. Diğer yandan Genelkurmay Başkanı olan İsmet Paşa'nın kumandanlığında I. İnönü zaferi ile büyük bir heyecan ve cesaret kazanılmıştı. Bütün bunlar olurken doğuda Ermenilerin yenilgiye uğratılması Sovyet Rusya ile yakınlaşmayla sonuçlandı ve Rusya, TBMM'nin İtilaf devletleri ile uzlaşmasından çekindiğinden Moskova Dostluk Antlaşması imzaladı (Sonyel, 1995. s. 132-139). Böylelikle TBMM resmen tanındı ve anlaşma ile bu durum belgelendi.

Mehmet Âkif ise İstanbul'da iken tarafını ortaya koyar özellikle mandacılık konusunda sert ifadeler kullanır. Mandacılık kabul olur düşüncesinden ziyade Anadolu'da başlayan direnişin sekteye uğraması ve fitneye sebep olmasıdır. *Sebilürreşad*'ta Manda Meselesi başlıklı yazısını bu konuya ayırır (Ersoy, 1919). Daha sonra Ankara'ya davetiyle birlikte şehir şehir dolaşarak memleketin en mühim meselesi olarak gördüğü Kurtuluş mücadelesini anlatır. Mehmet Âkif, tez çalışmasının ilerleyen bölümlerinde bahsedilecek olan Balıkesir ve Kastamonu konuşmalarında da ön plana çıkan ümitsizliğin ve ayrışmanın karşısındadır. Ülkenin bir yanı millî mücadeleyi ve bu haklı isyanı savunurken diğer yandan İstanbul Hükümeti ve taraftarları bu mücadeleyi yürütenleri bölücü, dine düşman olarak görmekte hatta fetva yayınlatır. Konuşmalarının birçoğunda ikiliğe karşı olduğunu gördüğümüz Mehmet Âkif, bu duruşunu bu konuda da gösterir. Zaten kendisinin Ankara'ya daveti kabulü de bu görüşünün belgesidir.

Olaylar devam ederken özellikle ordumuzun ve askerlerimizin moral, motivasyon ve inanca ihtiyacı vardı. Sonuçta ülke işgal altındaydı ve millî mücadele çetin bir şekilde devam etmekteydi. Bu konu dönemin Genelkurmay Başkanı İsmet İnönü ile paylaşıldı ve İnönü bunun için bir marş yazılmasını istedi. Konu Maarif Vekâletine verildi. Dönemin Maarif Vekîli Rıza Nur tarafından 18 Eylül 1920'deki tamimi ile resmî süreç başlatılır. Böylece İstiklâl Marşı seçilmesi için bir yarışma düzenlenir (Aslan. 120-123; M. Orhan Okay, 2001. s. 355-356). Yapılan yarışmaya çok çeşitli marşlar katılmış olsa da hiçbiri beğenilmediğindenMehmet Âkif'ten marş yazması istendi. Bu teklifi, yarışmanın sonucunda para ödülü verilecek olması nedeniyle kabul etmedi. Ancak Maarif Vekili'nin ısrarları ve Hasan Basri Çantay'ın ikna etmesi ile Mehmet Âkif marş yazmaya razı olmuştur. Hamdullah Suphi Tanrıöver,

Mehmet Âkif'e bir mektup yazar. 5 Şubat 1921 tarihli mektupta şunlar yazılıdır (Akbaba, 2018) :

> "Pek Aziz ve Muhterem Efendim,
>
> İstiklâl Marşı için açılan yarışmaya katılmamanızdaki sebebin ortadan kaldırılması için pek çok tedbir vardır. Sizin talep edilen şiiri vücuda getirmeniz son çare olarak kalmıştır. Asıl endişenizin icap ettirdiği ne varsa hepsini yaparız. Memleketi bu etkileyici anlatımdan mahrum bırakmamanızı rica ederiz" (s. 37).

Verilen ödül de, savaşlar yüzünden mağdur olan fakir çocuklar ve kadınlar meslek sahibi olsun diye kurulanDarü'l Mesai(İş evi) isimli vakfa bağışlanacaktır.

Tüm bu gelişmelerle birlikte Mehmet Âkif Kastamonu'dan Ankara'ya gelmiştir. Mehmet Âkif Taceddin Dergâhında ikamet etmiştir. İstiklâl Marşı da bu dergâhta yazılmıştır. Mehmet Âkif, dergâhta uzun süreler kalmış ve saatlerce düşünmüştür. Sonuçta yazacağı eserin millet için büyük bir önemi vardı. Savaş halinden yıkılmış ve bitap düşmüş bir milleti millî mücadeleye inandırmak ve bu milleti tekrar ayağa kaldırmak için öyle bir eser yazmalıydı ki bu mücadeleye herkes sonuna kadar inanmalı ve azimle devam etmeliydi. Bu günlerin en önemli şahitlerinden birisi de dergâhta birlikte kaldıkları Konya Mebusu Hafız Bekir Efendi, marşın yazıldığı geceye ait anılarını Cemal Kuntay'a anlatmaktadır (Çağbayır, 2009. s.333).

Marş, ilk olarak 17 Şubat 1921'de *Sebilürreşad*ve *Hakimiyet-i Millîye'*de yayınlandı.26 Şubat ve 1 Mart tarihlerinde ise Meclis, marş konusunu görüşür. Mehmet Âkif'in şiiri bu görüşmelerden sonra 12 Mart 1921'de TBMM'nin yaptığı oturumda Millî Marş olarak kabul edilir. Mustafa Kemal Paşa marşı ön sıradan dinlemiş ve çok beğenmiştir. Millî Marş, Mehmet Âkif'in yazdığı İstiklâl Marşı olarak kabul edilmesinden sonra 21 Mart 1921'de *Ceride-i Resmîye'*de (Resmî Gazete) yayınlanmıştır.

Tüm bu olup bitenden sonra herkes Mehmet Âkif'i tebrik etmiş ve ödül olarak verilen 500 lira Darülmesai'ye bağışlanmıştır. Kendisinin de o soralar 2000 Lira borcu vardır. Burada daha da önemli olan Mehmet Âkif'in millî marşı bir karşılık beklemeden milleti için ifade etmesi ve marşı milletine ithaf etmesidir. Bu tavır Mehmet Âkif'in vatan ve millet sevgisini hürriyet ve bağımsızlık aşkını gözler önüne sermektedir. Elbette çok da kolay bir süreç yaşanmadı. Mecliste ve sosyal yaşamda Mehmet Âkif'in şiirine karşı olanlar da vardı. Kütahya Mebusu (Milletvekili) Besim Atalay, İstiklâl Marşı için "ısmarlama şiir'" tabirini kullanmıştır. Bu söyleme, Bolu Mebusu Tunalı Hilmi de destek çıkarak marşınTürk milletin ruhundan

doğmadığını söyler (Eşref Edip, 1962, s.163; Ayvazoğlu, 1986, s.20-48). 1925 yılına gelindiğinde yeni bir marş arayışı ortaya çıkar. Bu sebeple tekrar bir yarışma açıldığı da söylentiler arasındadır. Ne var ki bu konuyla ilgili bilgilerin doğruluğuna ulaşmamız mümkün olmamaktadır. Çünkü o dönemde Maarif Vekaletinde çıkan yangın sebebiyle tüm belgeler yanmıştır. Tüm bunların ardından 1925 yılında yarışma açılmış ve 1926 yılına kadar da devam etmiştir. Ancak yeterli sayıda eser gönderen olmamıştır. Bunun sebebi İstiklâl Marşı'na, tonuna, onun heyecan ve enerjisine erişecek bir eserin yazılamayacak olması düşüncesi olabilir. Bu dönemde birçok kişi eser göndermiş ancak şairlerin bu işe girişmemesi İstiklâl Marşı'nın döneminin şartlarında yazılmış en iyi eser olduğu düşüncesinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Değiştirilmesi ve bununla ilgili tekrar yarışma açma düşüncelerine karşı çıkanlar da olmuştur. Farklı gerekçeler de olsa değiştirmek fikri sonunda kabul görmedi(Timurtaş, 1987. s.36-38).

İçinden çıktığı sosyal ve siyasi şartlar çerçevesinde İstiklâl Marşı, harap ve bitap düşmüş bir milletin yeniden doğuşunu ifade eder. 1920 yılında savaşın en şaşalı olduğu milletin en zor zamanlardan geçtiği bir dönemde kaleme alınan İstiklâl Marşı sayesinde, Kurtuluş Savaşı nedeniyle o yıllarda ortaya çıkan gerginlik ve huzursuzluk,kahramanlık duygularına dönüşür. (Çelik, 2022, s.168). Cephedeki askerlerde motivasyonu sağlamak ve moral vermek için cephelerde İstiklâl Marşı okunmuş, diğer taraftan marşın başka dillere de çevirisi yapılarak mücadelenin bilinip tanınması ve bu sayede desteklenmesi hedeflenir (Özdemir-Rigalenis, 2019. s. 3884).

3.1.1.Amasya Tamimi

Mustafa Kemal Paşa'nın İstanbul'dan Samsun'agelmesiyle başlattığı Millî Mücadele hareketinin önemli ayaklarından birisi olan Amasya Kongresi, Türk milletinin kendi kaderini tayin ettiği "millî" bir kongredir. Türk milletinin bağımsızlığı ve hürriyeti, Osmanlı'nın I. Dünya Savaşı'ndan yenik çıkması, İstanbul'un işgali ve Sevr Antlaşması'nın imzalanmasıyla zor bir sürece girmişti. Bu zorlu dönemde, Mustafa Kemal ilesilah arkadaşları tarafından Anadolu'da bir millî direniş hareketi başladı ve bu hareketin önemli bir noktası da Amasya Kongresi'dir.

Amasya Tamimi (Genelge), Türk milletinin bağımsızlık mücadelesini organize etmek ve koordine etmek üzere alınan önemli kararları içermektedir. Bu özelliği Amasya Genelgesini, Türk milletinin kendi kaderini belirlemede ve ulusça bağımsızlık mücadelesinin temel belgelerinden biri hâline getirmiştir. Bu genelge, 22 Haziran 1919 tarihinde Amasya'da bir araya gelen Millî temsilciler tarafından kabul edilmiştir. Kongrede alınan kararlar şöyledir:

"1- Vatanın bütünlüğü, milletin istiklali tehlikededir.

2- İstanbul hükümeti, üzerine aldığı sorumluluğu yerine getirememektedir. Bu durum ise milletimizi yok olmuş gibi göstermektedir.

3- Milletin istiklalini, yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır.

4- Milletin haklı sesini ve haklarını dünyaya duyurmak için her türlü tesir ve baskıdan uzak bir millî heyetin varlığı mecburidir.

5- Anadolu'nun her bakımdan en güvenilir yeri olan Sivas'ta, millî bir kongrenin toplanması kararlaştırılmıştır.

6- Bunun için bütün vilayetlerin her sancağından milletin güvenini kazanmış üç temsilcinin mümkün olduğu kadar çabuk yetişmek üzere hemen yola çıkarılması gerekmektedir.

7- Her ihtimale karşı, bu meselenin millî bir sır halinde tutulması ve temsilcilerin lüzum görülen yerlerde, seyahatlerini kendilerini tanıtmadan yapmaları gerekmektedir.

8- Doğu vilayetleri adına, 10 Temmuz'da, Erzurum'da bir kongre toplanacaktır. Bu tarihe kadar diğer vilayetlerin temsilcileri de Sivas'a gelebilirse, Erzurum Kongresi'nin üyeleri, Sivas Kongresi'ne katılmak üzere hareket edeceklerdir." (Özcan, 2013, s.76).

Bu genelgede ve toplantılarda, Millî Mücadele açısından son derece önemli olan; Misak-ı Millî İlkeleri, manda ve himayeye karşı çıkış, Millî Temsilciler Heyeti, millî ordunun kurulması Meclis-i Mebusan'ın yetkileri gibi bazı hayatiyet arzeden kavram, kararlar ve temayüller öne çıkmıştır.

Amasya Tamimi'nde, vatanın bütünlüğü ve milletin bağımsızlığı tehlikede olduğu ve bundan kurtulmak için milletin azim ve kararlılığına vurgu yapılması dikkat çekicidir. Bu ifade, Millî Mücadele'nin amacının ülkenin işgalden kurtarılması olduğunu göstermektedir.

Amasya Tamimi, Türk devriminin başlaması, su yüzüne çıkıp milletin özgürlüğüne ve hakimiyetine dayanan millî bir hareket olarak Anadolu'da başlayan bir ihtilalin ve isyanın beyannamesi diye nitelendirilmektedir (Eroğlu,1982. s.179). Amasya'da

alınan kararlar, yeni bir Türk devletinin doğuşuna giden yolda gelişecek olayların belgesi niteliği taşıması bakımından önemlidir (Ergil, 1981. s.114).

Amasya Genelgesi, Türk milletinin bağımsızlık mücadelesini örgütlemek ve koordine etmek üzere atılmış önemli bir adımdır. Bu genelge, millî egemenliği savunma amacı taşıyan birçok kararın temelini atmış ve Türk Millî Hareketi'nin öncüsü olan Mustafa Kemal Paşa'nın liderliğini güçlendirmiştir. İstiklâl Marşı'na giden yolda Amasya Genelgesi ayrıca Erzurum ve Sivas Kongreleri üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Nitekim Özcan'a (2013) göre;

> "Amasya'da millî mücadelenin komutanlarının imzası ve onayı ile ilan edilen, genelgede geçen daha sonra sık sık ifade edilen 'milletin istiklalini milletin, yine azim ve kararı kurtaracaktır.!' ilkesinin etkisi, Erzurum Kongresi ile aynı kararların benimsendiği Sivas Kongresi kararları üzerinde açıkça görülmektedir. Diğer bir ifade ile kongre kararlarının özünü genelgenin temel ilkesi olan millî hâkimiyet ve irade-i millîye oluşturmuştur." (s.80-81).

Amasya Genelgesi, ulusal egemenliğe dayanan, tam bağımsız Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun önünü açmıştır. Genelgenin yayımlanması, Türk milletinin bağımsızlık mücadelesinin başladığının ve millî egemenliğin kazanacağına dair inancın güçlendiğinin bir göstergesidir.

3.1.2.ErzurumKongresi

Millî Mücadele'nin başlangıç noktası olarak kabul edilen Erzurum Kongresi ile Millî Mücadele'nin temelleri atılmıştır. Aldığı kararlar ve kamuoyunda bıraktığı tesir ve yaptığı akislerle amacına erişen Erzurum Kongresi, her ne kadar toplanma şekli ve toplantıya katılanlar belirli bir bölgeye ait algılansa da burada alınan kararlar, Anadolu'nun tamamını ilgilendirirken Millî Mücadele tarihinin de millî birlik yolunda ilk ve mühim adımıdır (Alptekin, 1978, s.46). Kongreyle birlikte ayrıca, ilk kez millî egemenlik vurgusu yapılmış ve net olarak İstanbul Hükûmeti'nin meşruiyeti tartışılmaya başlanmıştır.

Erzurum Kongresi'nin toplanmasının en önemli sebepleri, Paris Barış Konferansı'nda (18 Ocak 1919) Trabzon, Rum-Pontus ve Erzurum illeriyle ve yörelerinde Ermenistan kurulmasına yönelik gayretler ve diğer yandan Güneydoğu Anadolu illerinde İngilizler'in himayesi altında muhtar bir Kürdistan kurmak için gösterdiği çabaları da önemli ölçüde rol oynamıştır (Küçük, 1995).

Erzurum Kongresi, millî egemenlik ilkesinin benimsenmesini sağlamıştır. Kongre'de alınan kararlarda, ilk kez 'millî egemenlik' vurgusu yapılmıştır. Bu, Millî Mücadele'nin temelini oluşturan ulusal egemenlik ilkesinin benimsendiğini göstermektedir. Mustafa Kemal (Atatürk, 2020), *Nutuk*'ta Erzurum Kongresi bahsinde şunları nakletmektedir:

> "Efendiler, Erzurum Kongresi 14 gün sürdü. Çalışmasının sonucu, düzenlediği tüzük ve bu tüzüğün içindekileri herkese duyuran bildiridir.
>
> Bu tüzük ve bildiri, o zamanın ve çevresinin gerektirdiği ikinci derecede düşünceler çıkarılarak incelenecek olursa birtakım köklü ve geniş kapsamlı ilkeler ve kararları ortaya koyabiliriz.
>
> Müsaade buyurursanız bu ilkeleri ve kararları, benim daha o zaman nasıl anladığımı açıklayayım:
>
> 1-Milli sınırlar içinde bulunan vatan parçaları bir bütündür; birbirinden ayrılamaz (Bildiri, madde 6; Tüzük, madde 3'ün ayrıntıları; Tüzük ve Bildirinin 1'inci maddeleri okunup incelensin).
>
> 2-Ne türlü olursa olsun, yabancıların topraklarımıza girmesine ve işlerimize karışmasına karşı ve Osmanlı Hükümeti'nin dağılması durumunda ulus, birlikte direnecek ve savunacaktır (Tüzük,madde 2 ve 3; Bildiri, madde 3).
>
> 3-Yurdun ve bağımsızlığın korunmasına ve güvenliğinin sağlanmasına İstanbul Hükûmeti'nin gücü yetmezse, amacı gerçekleştirmek için, geçici bir hükûmet kurulacaktır. Bu hükûmet üyeleri milli kongrece seçileceklerdir. Kongre toplanmamışsa bu seçimi Heyet-i Temsiliye [Temsilciler Kurulu] yapacaktır (Tüzük, madde 4; Bildiri; madde 4).
>
> 4-Kuvay-ıMilliye'yi [Milli Kuvvetler] etken ve ve milli iradeyi egemen kılmak temel ilkedir (Bildiri, madde 4).
>
> 5-Hristiyan azınlıklara siyasal üstünlük ve toplumsal dengemizi bozacak ayrıcalıklar verilemez (Bildiri, madde 4).
>
> 6-Yabancı devletlerin mandası ve koruyuculuğu kabul olunamaz (Bildiri, madde 7)
>
> 7-Millet Meclisi'nin hemen toplanmasını ve hükûmet işlerinin Meclis denetiminde yürütülmesini sağlamak için çalışılacaktır (Bildiri, madde 8)" (s.156).

Bu alınan kararlar ve üzerinde anlaşılan ilkeler, farklı farklı yorumlanmışsa da, özü itibariyle hiç değiştirilmeden uygulanmıştır. İstanbul Hükûmeti'nin meşruiyetinin tartışmaya açıldığı Erzurum Kongresi'nde, İstanbul Hükûmeti'nin milletin iradesini temsil etmediği ve dolayısıyla meşru olmadığı belirtilmiştir. Bu, Millî Mücadele'nin İstanbul Hükûmeti'ne karşı mücadele vereceğinin göstergesidir. Millî mücadele hareketinin yayılmasını sağlayan Kongre'nin kararları, Anadolu'nun her yerindeki topyekün millî mücadele hareketini güçlendirmiştir. Kongrenin ardından, Doğu Anadolu'da olduğu gibi, Batı Anadolu'da da millî mücadele hareketi hızla yayılmaya

başlamıştır. Mustafa Kemal, Erzurum Kongresi'nin açış konuşmasında millî iradeden beslenen ve kuvvetini alan bir hükümetin kurulması ve hakim olması için Anadolu'nun varlığına işaret eder (Atatürk, 2016). Böylece kongreden sonra bağımsızlığa gitmek için hangi yolu takip edileceğini ilan etmekteydi.

Millî birlik ve beraberliğin sağlanmasına katkıda bulunan Erzurum Kongresin'e, Doğu Anadolu'dan Erzurum, Trabzon, Bitlis, Sivas ve Van illerinden 56 temsilci katılır. Kongre'de alınan kararlar, Millî Mücadele'nin amacının belirlenmesinde etkili olmuştur (Goloğlu, 2008). Ayrıca, kongre kararlarında, millet meclisi toplanması ifadesi, Millî Mücadele'nin yönteminin de ulusal egemenlik ilkesine dayalı bir meclis kurulması olduğunu göstermektedir.

Farklı bölgelerden ve şehirlerden gelen temsilcilerin ortak bir paydada buluşması, millî birlik ve beraberliğin sağlandığını göstermek adına bir göstergedir. Doğu illeri adına Sivas Kongresi'ne temsilci seçilmiştir. Bu, Doğu Anadolu'nun Sivas Kongresi'nde temsil edilmesini ve millî mücadele hareketinin bütünlük içinde yürütülmesini sağlamıştır. Kongrenin ardından, Temsil Heyeti oluşturulmuştur. Temsil Heyeti, Millî Mücadele'nin önderliğini üstlenmiş ve millî mücadelenin yürütülmesinde önemli bir rol oynamıştır.

Sonuç olarak Erzurum Kongresi, Millî Mücadele'nin başlangıç noktası olan ve millî mücadelenin temellerini atan önemli bir kongredir. Kongrenin kararları, daha sonra Sivas Kongresi'nde de ele alınacak olan Millî Mücadele'nin amacının, yönteminin ve sonuçlarının belirlenmesinde etkili olmuştur. Erzurum Kongresi'nde öne çıkan; millî egemenlik, vatanın bütünlüğü, millî birlik ve beraberlik, manda ve himayenin reddedilmesi Millî Mücadele'nin temelini oluşturarak, bu hareketin başarıya ulaşmasında önemli bir rol oynadığı gibi İstiklâl Marşı'na giden yolda da etkili olmuştur.

3.1.3.Sivas Kongresi

Türkiye Cumhuriyeti'ne giden kurtuluş ve kuruluş yolculuğunda 'Tam İstiklal' fikri, Sivas'ta artık ete kemiğe bürünecekti. Milli Mücadele'nin devletleşmesine giden bu yol, Sivas Kongresi ile artık geri dönülmez bir yol olmuştu. Kongre öncesi gelişmeler ve kongre esnasında alınan kararlar ve o anki gelişmeler, Türkiye Cumhuriyetinin ortaya çıkmasının haricinde burada alınacak kararlar, yeni devletin şekillenmesini ve taşıyacağı ruhun da nasıl olacağını biçimlendirmiştir. Sivas

Kongresi, 4-11 Eylül 1919 tarihlerinde gerçekleştirilmiştir. Şunu net söylemek mümkündür ki, Samsun'dan başlayıp I. TBMM'nin ilan edilip 'Tam İstiklâl' fikrinin ve mottosunun, Anadolu sathının her bir köşesinde genel kabul ve taktir görmesiyle Sivas Kongresinin nasıl mühim ve önemli adım anlaşılmıştır. Unutulmamalıdır ki, bu anlamlı kongre, yeni bir devletin yeni bir erkin işaret fişeğidir. Sivas Kongresi, daha bütünleyici ve düzenleyici tavır mahiyetindedir. Her bütünleyici tavır, bir lider ve amaç etrafında kadro hareketine dönüşmektedir. Bundan dolayıdır ki, Milli Mücadele'nin lider kadrosu belirli bir amaç ve hareket planı içerisinde hareket ettikleri yeni devlet kurulunca anlaşılacaktır. Ve başarıya giden Millî Mücadele hareketinin, planlama ve örgütlenme başarısında birlikte hareket ettikleri Sivas Kongresi delegelerinin de katkısını ifade etmeliyiz. Delegelerin, 'Egemenlik' ve 'Tam İstiklâl' noktasındaki cesaretleri ve kararlılıkları çok mühimdir.

Sivas Kongresi nihai hedef olan yeni devleti tesis etme noktasında büyük önem taşır. I. Dünya Savaşı sonrasında Osmanlı İmparatorluğu'nun mağlup olması ve işgal kuvvetlerinin İstanbul'u işgal etmesi sonucunda Osmanlı hükümeti fiilen işlevsiz hale gelmişti. Bu bağlamda Sivas Kongresi, Anadolu'nun çeşitli bölgelerinden gelen temsilcilerin bir araya gelerek millî iradeyi temsil etmeyi amaçladığı bir platform niteliğindedir ve ulusal hükümetin meşruiyetini yeniden tesis etmeye yönelik bir adım olarak büyük öneme sahiptir.

Sivas Kongresi, kongrede alınan kararlarınTürk milletine ve dünyaya duyurmak üzere 11 Eylül 1919'da bir beyannâme ile yayımlayarak çalışmalarını tamamlar (Selvi, 2009a; Selvi, 2009b). Kongre, millî mücadelenin amacını, yöntemini ve sonuçlarını belirlemede etkili olmuştur. Denilebilir ki Sivas Kongresi Millî Mücadele'nin yol haritasıdır. Mustafa Kemal (Atatürk, 2020), Sivas Kongresi bahsinde şunları vurgulamaktadır:

"Sivas Kongresi'nin gündemi, Erzurum Kongresi'nin tüzük ve bildirisi ve bir de bizden önce Sivas'a gelmiş olan yirmi beş kadar üyenin düzenlediği bir muhtıradan oluşacaktı.

İlk açılış günü olan Eylül ile Eylül'ün beşinci ve altıncı günleri, yani üç gün, ittihatçı olmadığımızı açıkça belirtmek için ant içmek gereğini konuşmakla ve ant örneğini düzenlemekle, padişaha sunulacak yazıyı yazmakla ve kongrenin açılışı dolayısıyla gelen telgraflara karşılık vermekle ve daha çok kongrenin açılışı dolayısıyla gelen telgraflara karşılık vermekle ve daha çok da kongre siyasetiyle uğraşacak mı, uğraşmayacak mı konusunun tartışılmasıyla geçti. İçinde bulunulan savaşım ve uğraşmalar, siyasetten başka bir şey değilken bu son tartışmalara şaşılmaz mı?

Sonunda kongrenin dördüncü günü, asıl konuya geldik ve o gün, Erzurum Kongresi Tüzüğü'nü görüşerek hemen sonuca bağladık. Çünkü, Erzurum Kongresi Tüzüğü'nde yapılması gereken değişiklikleri önceden hazırlamış ve gerekli gördüklerimizi bu konuda aydınlatmış bulunuyorduk.

Bununla birlikte, yapılan değişiklikler, sonradan bazı direnmelere, anlaşmazlıklara ve birçok yazışma ve tartışmalara yol açtığı için, bu değiştirilen noktaların önemlilerini bildireceğim.

1-Derneğin adı "Şarki Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti" oldu.

2-"Heyet-i Temsiliye Doğu Anadolu' nun bütününü temsil eder," sözü yerine "Heyet-i Temsiliye yurdun bütününü temsil eder," dendi. Üyeler arasına da altı kişi daha katıldı.

3-"Her türlü işgali ve işimize karışmayı Rumluk ve Ermenilik örgütleri oluşturma amacıyla yapılmış sayacağımızdan elbirliğiyle savunma ve direnme ilkesi karışmanın ve özellikle Rumluk ve Ermenilik örgütleri oluşturma amacını güden davranışların durdurulması için elbirliğiyle savunma ve uğraşma ilkesi kabul edilmiştir," denildi.

Bu iki cümledeki ayrılık, anlam bakımından elbette pek büyüktür. Birincisinde İtilaf Devletleri'ne karşı düşmanca bir durum alınacağı ve direnileceği söylenmiyor. İkincisinde bu yön açıkça belirmiş oluyor.

4-Tüzüğün, dördüncü maddesini oluşturan sorun, oldukça tartışmalara yol açtı. Madde şu idi:

"Osmanlı Hükûmeti'nin yabancı devletler baskısı karşısında buraları (yani doğu illerini) bırakmak ve buralarla ilgilenmemek zorunda kaldığı anlaşılırsa yönetim, siyaset, askerlik bakımlarından nasıl davranılacağının belirtilmesi ve saptanması" yani geçici yönetim kurma işi." (s.200-201)

Sivas Kongresi, Mustafa Kemal'in öncülüğünde ve liderliğinde gerçekleşir ve bu kongre, Millî Mücadele'nin liderlik yapısının şekillenmesinde önemli bir adım olur. Mustafa Kemal Paşa, kongrede alınan kararların hayata geçirilmesinde etkin bir rol oynayarak bağımsızlık mücadelesini örgütler ve yönlendirir. Anadolu ve Rumeli'nin her yerinden temsilcilerin katıldığı Sivas Kongresi, farklı bölgelerden gelen temsilcilerin bir araya gelmesiyle, Türk milletinin birlik ve dayanışma ruhunu güçlendirmiştir.

Sivas Kongresi sayesinde Türk milletinin egemenliği elinde tutma kararlılığını ifade eden ve Türkiye Cumhuriyeti'nin temelini oluşturan önemli son derece olan "ulusal egemenlik" ilkesini benimsenmiştir. Bu ilke, Türkiye Cumhuriyeti'nin temelini oluşturan önemli bir prensiptir. Sivas Kongresi, millî mücadelenin önderliğini üstlenecek bir Heyet-i Temsiliye seçerek, millî mücadelenin tek bir merkezden yönetilmesini sağlamıştır. Millî mücadelenin önderliğini üstlenen ve millî mücadelenin yürütülmesinde önemli bir rol oynayan Heyet-i Temsiliye, millî mücadelenin kararlarını alıp uygulamada, millî mücadeleyi örgütlemekte ve millî mücadeleyi dış dünyaya temsil etmede kritik vazifeler ifa etmiştir.

Sivas Kongresi'nin Türk milletinin bağımsızlık mücadelesindeki önemli bir dönemeç olarak kabul edilmesini sağlayacak alınan en önemli kararlardan biri, "Hâkimiyet kayıtsız şartsız milletindir." kararı alınmıştır. Bu karar, millî egemenlik ilkesinin benimsendiğini ve millî mücadelenin bağımsızlıkçı bir mücadele olacağını göstermiştir. Sivas Kongresi, Türk milletinin bağımsızlık mücadelesinin örgütlenmesinde, millî iradenin temsil edilmesinde ve Millî Mücadele'nin ilk politik bildirgesinin oluşturulmasında kritik bir rol oynamıştır. Bu karar ayrıca, millî mücadelenin amacının, milletin kendi kendini yönetmesini sağlamak olduğunu göstermiştir. Bu, millî mücadelenin bağımsızlıkçı bir mücadele olacağının ve millî mücadelenin sonucunda, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulacağının bir göstergesidir.

Sivas Kongresi'nde alınan bir diğer önemli karar ise, "Vatanın bütünlüğü ve milletin bağımsızlığı tehlikededir." kararıdır. Bu karar, millî mücadelenin temel hedeflerinden birinin ülkenin işgalden kurtarılması olduğunu göstermiştir. Sivas Kongresi'nde ayrıca, vatanın bütünlüğünün vurgulanması, millî mücadelenin millî bir mücadele olacağının ve millî birlik ve beraberliğin sağlandığının bir göstergesidir.

3.1.4.Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Açılması

Misak-ı Millînin İstanbul Hükümeti tarafından kabul edilmesinden sonra 16 Mart 1920'de İstanbul İngilizler tarafından işgal edildi. Ve Meclis-i Mebusan'ın faaliyetleri durduruldu. İşgal haberi Ankara'ya ulaşır ulaşmaz Mustafa Kemal, burada bir meclis açmayı ve hemen seçim hazırlıklarına başlamayı kararlaştırdı. Ankara'da yeni meclisin açılma süreci esnasında İstanbul'da Padişah Vahdettin, 11 Nisan 1920 tarihinde meclisi lağvettiğini ilan eden irade-i seniyesini yayımlar. Böylece Meclis-i Mebusan üyelerinin mebusluk unvanları düşer. Bu durum,

Ankara'da Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşları tarafından kurulmakta olan yeni devletin ve hükümetin işine gelecekti. Böylece Ankara'da çalışmalara hız verilmişti. Anadolu'nun birçok merkezinden ve İstanbul'dan gelen meslis üyeleri yeni meclis açılana kadar ve açıldığı süreçte zorluklar da yaşadılar. Konfor ve hazıra konma yoktu. O günlerde yaşanan zorlulara dair Mazhar Müfit Kansu (Kansu, 2009) hatıralarında şunları anlatmaktadır:

> "…Mesela meclis azaları Ankara'ya geldikleri zaman yatacak yer bulmak müşküldü. Bunun için Muallim Mektebi yani Maarif Vekâleti binası yatakhane olarak tahsis edilmişti. Büyük bir koğuşta yerlere yataklar serilerek yatakhane vücuda getirilmiş ve mebusların yemeği için de yine mebuslardan Cevdet Izrap ve diğer bir arkadaşı tarafından tabldot tesis edilmiştir. 70 kuruş mukabilinde üç kap yemek verilmekteydi. Mebusların aylık tahsisatı 80 lira iken sonradan 100 lira olmuştur. Meclis binasına gelince, bu bina İttihat ve Terakki'ye ait kulüp binası olarak yapılmıştı. Fakat henüz tamam değildi. Hatta kiremitleri bile tamamen konulmamıştı. Halk, evlerinin kiremitlerini sökerek bu binaya getirdiler. Henüz memlekette elektrikte yoktu Bir kahvenin büyük bir lambası salonun ortasına asılmıştır…" (s. 570)

Mustafa Kemal Paşa'nın başkanlığında 23 Nisan 1920 tarihinde TBMM Ankara'da açılır. Açılış Cuma gününe denk getirilir. Önce Cuma Namazı kılındı. Ankara'ya gelen mebuslar, Ankara'daki memurlar ve Ankaralılar, 23 Nisan 1920 tarihinde Hacı Bayram Veli Camii'nde buluşurlar ve cuma namazını kılar. Namaz sonrası dönemin merasim törenlerinde olduğu gibi ellerinde sancaklar ile Meclis'in önüne gelirler. Meclisin ön kapısı girişinde kurbanlar kesilip dualar okunur.Adeta bayram günü havası ile meclise girilir. Sonra da bütünmebuslar meclisteki yerlerini alır (Turgut, 2007, s. 127).

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin (TBMM) açılışı, Millî Mücadele'nin dönüm noktalarından biri olduğu kadar İstiklâl Marşı'na giden yolda da önemli olaylardan birisidir. TBMM'nin açılmasıyla birlikte, millî mücadelenin önderliği, İstanbul Hükümeti'nden alınarak milletin temsilcilerinden oluşan ve milletin iradesinin yansıyacağı bir meclise verilmiştir. Hatipoğlu Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin önemini şöyle sıralamaktadır:

"1) Tarihte ilk defa resmen "Türkiye" adı bu meclisin toplanmasıyla alınmış ve kullanılmaya başlanmıştır. Bu meclisin hukuki karakteri hem bir kurucu meclistir, hem de kurtuluş hareketi zaferle sona erinceye kadar görev başında kalacaktır.

2) Millî Mücadele'yi Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğinde bu Meclis sürdürmüş ve kazanmıştır.

3) Ankara'da toplanan bu meclisin en önemli görevlerinden birisi de devletin esaslarını tespit edecek olmasıdır.

4) Heyet-i Temsiliye görevini tamamlamış olduğundan, TBMM'nin içerisinde oluşan ve yapacağı icraatlar sürekli bir şekilde meclis tarafından denetlenebilen yeni bir hükümet kurulmuştu. Bu hükümet ülkenin mukadderatını eline almıştır.

5) TBMM açıldıktan sonra cephelere çeki düzen verilmiş ve Kuva-yı Millîye Harekâtından düzenli ve millî bir orduya geçiş dönemi yaşanmış ve sonuçta da Millî Ordu kurulmuştur.

6) Ankara'da Meclis toplandıktan sonra, "Hâkimiyet Kayıtsız Şartsız Milletindir" sözü ile TBMM'nin Millet adına tek karar verici merci olduğu bunun üstünde hiçbir gücün olmadığı açıkça belirtilmişti. Artık Cumhuriyet kavramı ağıza alınmasa da, gidilen yol Cumhuriyet idaresine doğru olmuştur.

7) TBMM Millî Mücadele'yi meşru bir zemine oturtmuş ve ayrıca dışarıda da takip edilen siyaset gereği, başka devletler tarafından tanınmak ve yalnızlıktan kurtulmak amacıyla büyük çaba sabretmiştir." (Hatipoğlu, 2020).

TBMM'nin açılışında, Mustafa Kemal, "Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir." diyerek, millî egemenlik ilkesini ilan eder. Bu ilan, millî mücadelenin amacının, milletin kendi kendini yönetmesini sağlamak olduğunu açıkça ortaya koyar.TBMM'nin açılmasıyla birlikte, İstanbul Hükümeti'nin meşruiyeti tartışılmaya başlanır.

TBMM'nin açılması, İstanbul Hükümeti'nin işgal kuvvetlerine karşı mücadelede yetersiz kaldığını ve millî mücadelenin İstanbul Hükümeti'nin dışında yürütüleceğini gösterir.

TBMM, İstanbul Hükümeti'nin işgal kuvvetlerine karşı yaptığı anlaşmaları tanımamıştır. Bu durum, TBMM'nin İstanbul Hükümeti'ni tanımadığını ve millî mücadelenin İstanbul Hükümeti'nin dışında yürütüleceğini gösterdiğini göstermektedir.

Yeni meclis tam bir Anadolu insanını temsil ediyordu. Her meslek grubu yer alıyordu. Memurdan eğitimciye, avukattan çiftçiye, gazeteciden tüccara, din görevlisinden hekime varıncaya değin her kesimlerden oluşan ve şiveleriyle, kıyafetleriyle Türkiye'nin her rengini yansıtan bir meclisti. Meclisteki mebusların dağılımlarına bakıldığında; %34,2 oranıyla en çok devlet memuru var. Daha sonra

ise %24 oranında serbest meslek sahibi olduğu söylenenler, %13,2 oranında askerler, %12,7 oranında yerel yöneticilik yapanlar, %8,6 oranında dinî görevlerde bulunanlar, %4 oranında sağlıkçılar, %1,2 oranında aşiret reisi ve %1 oranında ise teknik eleman şeklindeydi (Güneş, 2008, s. 78-81).

Sivas Kongresi'nde olduğu gibi TBMM'nin açılışında da Anadolu'nun dört yanından gelen milletvekilleri, millî mücadelenin başarıya ulaşması için ortak bir kararlılık içinde olduklarını gösterir.TBMM'nin açılmasıyla birlikte, millî mücadelenin örgütlenmesi hızlanır. TBMM, millî mücadelenin kararlarını almakta, millî mücadeleyi yürütmekte ve millî mücadeleyi dış dünyaya temsil etmekte önemli bir rol oynar.TBMM, millî mücadelenin askeri, siyasi ve diplomatik faaliyetlerini koordine eder. Bu durum, TBMM'nin millî mücadelenin örgütlenmesinde önemli bir rol oynadığını göstermektedir.

Sivas Kongresi'nde işaretleri verilen Cumhuriyet fikrinin TBMM'nin açılmasıyla birlikte, aslında temelleri atılır. TBMM, cumhuriyetin ilanı sonrası Türkiye Cumhuriyeti'nin de ilk meclisi olur.

3.2.MehmetÂkif Ersoy Hayatı, Sanatı ve Eserleri

3.2.1.Ailesi, Çocukluğu, Eğitimi ve Evliliği

Mevcut kaynaklara (Tansel, 1991; Düzdağ, 2004; Türk, 2004; Gökçek; 2015; Okay'a (2015) göre Mehmet Âkif, bugün Kosova denilen ve o tarihlerde İpek kazası diye bilinen yerden İstanbul'a gelerek yerleşenMehmet Tahir Efendi ile aslen Buharalı olan Emine Şerife Hanım'ın oğlu olarak, hicrî takvime göre 1290 yılı Şevval ayında dünyaya gelir(Okay, 2015). Okay eserinde şöyle ifade eder:

> "Resmî sicil kaydı doğum yeri olarak o zamanki adı Kal'a-i Sultaniye olan Çanakkale'nin Bayramiç kasabasını göstermekte ise de bu kayıt, babasının dinî görevi dolayısıyla gittiği Bayramiç'te oğlunu nüfusa yazdırmasından kaynaklanmış olmalıdır (Ek 2). Bütün biyografiler gibi bizzat Âkif'in kendi hâtıraları da onun, annesine ait olan Sarıgüzel'deki evde doğduğunu, çocukluk ve gençlik yıllarını bu evde geçirdiğini doğrular." (s.11)

Mehmet Âkif'i, dünyaya geldiği dönemi, o dönemin İstanbul'unu ve Fatih semtini tasvir eden Sezai Karakoç (Karakoç, 2020), Mehmed Âkif isimli eserinde şunları ifade etmektedir:

> "Sultan Aziz'in devrilmesinin arefe yıllarında, Balkanlar, Makyavelist Batılıların elbirliğiyle, karıştırmalarıyla allak bullak olur; köy köy, şehir şehir, Osmanlıların çekilişi, Rumeli'nde bir medeniyetin yıkılışı, saadet dolu evlerin kan gölüne dönüşü, köy öğretmeni kadınların kraliçeliğe ve dağ eşkiyası çetelerin krallık ve devlet adamlığına özenişi, Rus baskısının bizi boğuntudan boğuntuya sürükleyişi, Batı hilesinin İstanbul'da kazan kaynatışı, devletin bütün yivlerinin çözülürken bir eski zaman şatosunun demir kapısından daha çok hıçkırışı… ve daha neler nelerle sosyal yapının mutsuzluktan sünger gibi delik deşik olduğu o yıllarda, imparatorluğun gözbebeği İstanbul'un kalp noktasında bir çocuk doğdu: Mehmed Âkif. İlkin Ragifken, halkın alışılmamışa olan uymazlığıyla Âkif olan Mehmed Âkif. Baba soyu Rumelili, ana soyu Buharalı, doğuş yeri Fatih. Yani tam bir Doğu İslâmlığının, Batı İslâmlığının ve Merkez İslâmlığının bir sentezi bir çocuk." (s. 8)

Âkif'in yetişmesinde aile önemli bir yere sahiptir. Hem annesi hem babası üzerine titrer. Annesi onun babası gibi bir alim olmasını isterken babası da pozitif bilimlere alaka duymasını isteyecektir. Âkif'in babası Tahir Efendi medrese öğrenimi görmüş bir kişi olarak ona ilk dini bilgilerini vermiştir. Zaten dini bilgileri her halükarda öğrenmektedir ve diğer alanlarda gelişmesini isteyecektir.

Âkif, çocukluğunda güzel bir aile ortamına sahipti. Çalışkan bir o kadar da yaramaz olan Âkif, derslerini zamanında yapardı. Azimli ve hırslı bir çocuktu. Ailenin eğitime ve bilgiye önem vermesi değerli bir ayrıntıydı. O dönemde evlerin en büyük eğlencesi halk hikâyeleri, masallar ve çeşitli anlatı edebiyatı unsurlarıydı. Haliyle Âkif de bu konuda şanslı bir çocuktu. Eğitim anlamında hedeflerine ulaşmada başladığı işi bitirmede çocukluktan itibaren gerçekleştirmiş birisiydi. Hem merakını hem de öğrenme merakını anlatan, hikâye ve masal gibi anlatıların çocukluğunun önemli bir parçası olduğuna dair, Mehmet Âkif Ersoy ile Anlaşabilmek (Akbaba, 2018) adlı eserde şunlar ifade edilmektedir:

"Aslında başladığı bütün işlerini tamamlamış bir Mehmet Âkif var. İlkokulda başladığı hafızlığı yıllar sonra da geçse tamamlayacaktı. Anadolu'nun Kuvayı Millîye'ye katılımı hususunda aldığı görevi eksiksiz başarıyla tamamlaması bile hiçbir işi yarım bırakmama hususu yatıyordu. İşte bu özelliklerin altında küçüklükten yetiştirilme tarzı vardı.

Henüz 4- 4.5 yaşlarında iken Mehmet Âkif, başından geçen şu hikaye çok önemlidir. Bize Âkif'i anlatmaktadır. Çoğu anne ve babanın günümüzde unuttuğu ya da erindiği güzel bir ayrıntıya değinmek istiyorum:.

Âkif, her gece masal dinlemeden uyumazdı. Yanlarında kalan ve akrabaları da olan Saime Hanım ile bir diyalog önemlidir

O akşam da Saime hanımın kucağında masalını dinleyerek uyumak ister. Çok yorgun olan kadıncağız masalı anlatırken kendisi uyur. Bunun üzerine çok sinirlenen Âkif, odadaki kuzine sobanın üzerindeki ısınmış cevizlerden birkaç tane alır, kadının avuçlarına koyar. Eli yanan kadın yüksek sesle;

"Ne yapıyorsun be çocuk!" der.

Âkif, bunun üzerine şu cevabı verecektir:

"Bir daha benim masalımı yarım bırakma!" (s.21)

Âkif, hayatı, çocukluğu ve ailesi hakkında samimi arkadaşı olan Nevzad Ayasbeyoğlu'na (Ayas, 1938), annesinin hassas bir kişiliği olduğundan babasının ise şiir söylemese de şiire aşina yanından bahseder. İlkokula Emir Buhari'de mahalle mektebinde başladığını sonra Fatih iptidai mektebine gittiğinde dört yaşında olduğunu ve o dönem dersine girenlerden öğretmenlerinden Türkçe dersine giren Hoca Kadri Efendi kendisi için mühim olduğundan bahseder.(515).

Elbette ki babasının ilmî yanı olduğu kadar iyi bir baba olarak da çocuk yetiştirmede değerli katkıları vardı. Çok yoğun olan baba Tahir Efendi, hem oğlu Âkif'i hem de kızı Nuriye'yi ihmal etmemişti. Akbaba'ya (2018)göre, Tahir Efendinin babalığına dair önemli bir örnek aşağıda ifade edilmektedir:

"Mehmet Âkif ve kızkardeşi Nuriye çok şanslı iki çocuktu. Mehmet Âkif, henüz dört yaşındayken okula gitmeye başladı. Her sabah, kahvaltılarını babası Mehmet Tahir Efendi hazırlar ve yedirmekteydi. Üstelik babası Tahir Efendi, Fatih Medresesinde icazet veren bir müderris olmasına rağmen.

Mehmet Tahir Efendi, "Ben yoğunum, ben erkeğim, ben babayım! Ne demek kahvaltı hazırlayıp çocuklara yedirmek!" dememişti. Üstelik kendisi uyandırıp, ellerini yüzlerini yıkamalarına yardımcı olurdu. Bir babanın yapması gerektiği gibi…

Ey babalar, çocuklarınızın saçlarını ellerinizle tarayın; aynen Mehmet Tahir Efendi gibi. Bu icazet veren müderris kişi, kızı Nuriye'nin ve oğlu Âkif'in saçlarını banyo sonraları eğer ki evdeyse kendi tarayan bir güzel babadır.

Hatta Âkif'i yıkar, kızı Nuriye'nin banyo sonrası saçlarını elleriyle tarar, soğuk kış günlerinin sabahında pişirdiği salepleri içirerek onları mekteplerine öylece

uğurlardı. Düşünsenize böyle bir babanın yetiştirdiği elbet Mehmet Âkif olacaktı. Ve o çocuk büyüyecek, İstiklâl Marşı yazacaktı. Tarih, artık hep ondan bahsedecekti.

Soğuk kış günlerinde, ayaz İstanbul sabahlarında evden çıkmadan sıcak saleplerini içiren bir babadan bahsediyorum. Bir babanın ellerinden, soğuk sabahlarda sıcacık salep içmenin unutulmaz konforu nasıl bir duygu değil mi?

Yukarıda bahsettiğimiz konuda Mithat Cemal Kuntay, Mehmet Âkif isimli eserinde şunları yazmaktadır:

'Hoca Tahir Efendi erkenden kalkar, çocuklarını (Âkif ve kız kardeşi Nuriye) kendi eliyle yıkar, kızının saçlarını tarar, pişirdiği salepleri içirerek onları mekteplerine gönderirdi...

Çocuklarını bir kere bile dövmemişti.' " (s. 22-23)

Âkif'in çocukluğu İstanbul - Fatih çevresinde geçmiştir. Henüz dört yaşında iken mahalle mektebinde başlayan eğitim ve öğrenim hayatını, sırasıyla ilk mektep, Fatih Merkez Rüştiyesinde ortaokul eğitimi, Mülkiye Mektebi İdadîde lise eğitimi ve Mülkiye Baytar Mektebinde yüksek eğitimi alarak tamamlamıştır (Ek 3 ve Ek 4). Okul dersleri ile birlikte babasından ve Halis Efendi'den Arapça dersleri alır. Âkif, dil öğrenmeyi ve şiiri çok severdi. Rüştiyeyi bitirdikten sonra annesinin okul konusunda yaptığı baskıları dikkate almayarak mülkiyeye devam etmiştir. Mülkiye mektebi bu dönemde parlak öğrencilerin olduğu aynı zamanda Osmanlı bürokrasisinin yetiştiği okul olmuştur. Âkif, bir yandan hafızlığını tamamlayıp icazetini alır, diğer yandan da iyi derecede Arapça, Farsça ve Fransızca öğrenir (Ersoy, 2006. s. 27).

Âkif, henüz 15 yaşında iken ve Mülkiyede okurken (1888) babası Tahir Efendi vefat etmiştir. Babasının öldüğü yılın ertesinde 1889'da Âkif'in Fatih'teki evlerinde de yangın çıkar ve evleri tamamen yanar. Bu olay tüm aileyi etkilemiştir. Zor günler başlamıştır. Bu dönemde Mülkiye mektebinde olanlar iş bulmada sıkıntılar yaşadığından dolayı Âkif, o dönemde yeni açılan Mülkiye Baytar Mektebine geçer ve eğitimine burada devam eder. Hayata atılıp ailesini geçindirmek isteyen Âkif, eğitim hayatının son durağı, 1884 yılında İstanbul'da açılmış olan Halkalı Baytar ve Ziraat Mektebi'dir. Âkif, müdürlüğünü Ziraat Müfettişi Cemal Bey'in yaptığı Baytar Mektebinden 22 Aralık 1893'te birincilikle mezun olmuştur (Ek 5).

Âkif, *Safahat* adlı eserinde kendi mahallesinin her anlamdaki fakirliği ve çaresizliği ile zengin mahallerinin mukayesesini yapar.

"Bizim mahalleye poyraz kışın da uğramaz;

Erir erir akarız semtimizde geldi mi yaz!
Bahârı görmeyiz amma lâtîf olur derler,
Çiçeklenirmiş ağaçları yeşillenirmiş yer.
Demek şu arsada ot bitse nev-bahâr olacak,
Ne var Yakacık'ta dem-güzâr olacak?" (Ersoy, 2005: 74)

Âkif, Ziraat Nezareti'ne bağlı Müfettiş Muavini görevindeyken 1893 yılında Tophane veznedarı Mehmet Emin Bey'in kızı İsmet Hanım ile evlenir. Evliliklerinin ilk yılında kızları Cemile dünyaya gelir. İsmet Hanım zeki, ahlaklı duygusal bir hanımdı. Evlendiklerinde Fatih'te, Âkif'in yangın sonrası ailesiyle kaldığı evde oturuyorlardı. Lakin çocukları olunca eve sığamayıp İstanbul'un çeşitli semtlerinde kiraya çıkmışlardır. Cemile'den sonra Feride ve Suat olmuştur (Ek 8 ve Ek 9). Sonrasında üç çocukları daha olmuştur. Ancak bu çocuklardan İbrahim Naim bir buçuk yaşındayken vefat etmiştir. Kayıtlara beş çocuk olarak geçmiştir.

3.2.2.Çalışma Hayatı

Âkif'in öğrenim gördüğü yıllar Osmanlı Devleti ve İstanbul için zor dönemlerdir. Devlet gelişmelere sırt çevirmiş bu sebeple gerilemeye başlamıştı. Tüm bunlar olurken çıkan isyanlar, ayaklanmalar ve imzalanan anlaşmalar ile Osmanlı Devleti gitgide bir çıkmaza sürüklenmişti. Bu dönemde Rus savaşı Tanzimat ve Islahat fermanları Meşrutiyet Dönemi gibi olaylar olmuş ve 'hasta adam' diye tabir edilen Osmanlı zor zamanlar geçiriyordu. Devletin bu gidişatını durdurmak isteyen devlet adamları çeşitli idari, siyasi kararlar alsalar da geri dönüşü olmayan bir yola girilmişti. Avrupa Devletleri, Osmanlı'yı ve Türkleri hem İstanbul'dan hem de Anadolu'dan uzaklaştırmaya kararlıydı. Bu zor günlerin yaşandığı dönemde Âkif'in çocukluk ve gençlik yıllarına tekabül ediyordu ve bu ortamda eğitimini tamamlamak zorunda kalmıştı.

Yüksek eğitimini birincilikle tamamlayan Âkif, mezuniyetinden 4 gün sonra 750 kuruş maaşla memurluk hayatına, 26 Aralık 1893 tarihinde Ziraat Nezâreti'nde Ziraat Heyet-i Fenniyesi'nde Beşinci Şube Müfettiş Muâvini olarak başlamıştır (Ek 6 ve Ek 7). Görev merkezi İstanbul olsa da kendisi Rumeli'nin, Anadolu'nun ve Arabistan'ın değişik bölgelerinde bulaşıcı hayvan hastalıkları üzerinde ciddi çalışmalar yapar. Bu çalışmaları sırasında Edirne Vilâyeti Baytarlığı'nda da bulunmuştur. (Duymaz, 2019. s.16)

Müfettiş muavini görevine atandıktan sonra Âkif, ülkenin dört bir yanını dolaşır ve milletimizi yakından tanıma fırsatı bulur. İstanbul'da olduğu sıralarda okullarda çiftçilik, hitabet, Arapça ve edebiyat tarihi gibi dersler verir.

Âkif, 1913 yılına kadar görevine devam etse de onun edebi yönü ağır basan bir kişiliği vardır. 1893'te başlayan devletteki görevi 1913'te istifa etmesiyle son bulur (Ek 6). Âkif, 11 Mayıs 1913'te müdürüne haksızlık yapılıp görevden alınması üzerine, 1893'te başladığı memurluktan istifa etti. Memuriyetten ayrılsa da devletin ona verdiği işleri hep üstlenmiştir. Tavır gösterse de devletin ondan beklediği sorumlulukları da yerine getirdi. I. Dünya Savaşı nedeniyle Teşkilat-ı Mahsusa tarafından Enver Paşa'nın görevlendirmesi ile 1914 yılının son aylarında Almanya'ya Berlin'e gitti. M. Cemal Kuntay'ın bu konuda ifade ettiği ise Âkif'in, Berlin'e din adamı olduğu için görevlendirildiğidir. Almanların daveti üzerine gider. Dünya Savaşı döneminde Harbiye Nezaretine bağlı görev yapan Teşkilât-ı Mahsusa tarafından Âkif ile Tunuslu Şeyh Salih, Almanya'da İtilaf ordularında asker iken esir Almanya'nın eline esir düşmüş yüz bin kadar Müslüman askeri savaşlar hakkında hakikatlerisöylemek için Berlin'e gönderilir (Kuntay, 1986. s. 173).

Bu vazife esnasında Avrupa hakkında bilgi ve görgü sahibi oldu. Batı'yı yakınen tanıma imkânı bulduğu bu vazifesi üç ay kadar sürdü. *Hâtıralar* adlı kitabında bulunan "Berlin Hâtıraları" şiiri, Berlin vazifesinde edindiği izlenimlerin neticesini aktarmaktadır. Teşkilat-ı Mahsusa'nın bir diğer görevlendirmesiyle de, 1915 Mayıs – Ekim aylarında, teşkilat başkanı Eşref Sencer (Kuşçubaşı) liderliğinde Necid (Riyad) bölgesine gitti (Öztürkçü, 2016).

3.2.3.Meşrutiyet Dönemi'nden Millî Mücadele'ye

Edebiyatta, sanatta, siyasette, toplum hareketlerinde ve eğitimde öne çıkmış her insan, yaşadığı dönemin her türlü gelişmelerinden ve geçirdiği evrelerden etkilenmesi normaldir. Hem birebir bu olaylar ve gelişmeler hem de siyasal ve sosyal problemler insanların fikirleri ve söyemleri üzerinde etkili olmaktadır.

İkinci Meşrutiyet Dönemi Âkif'in en verimli dönemlerinden biridir. Bu sıralarda 14 Ağustos 1908 *Sırat-ı Müstakim* dergisi yayın hayatına başladı. Aynı dönemde içte ve dışta pek çok siyasi olaylar olmaktaydı. Âkif'in memuriyetten ayrıldığı sürecin öncesi ve istifa sürecinde Avrupa'da ve Balkanlarda hareketlilik artmaktadır. Avusturya, Bosna Hersek'i ilhak ederken Bulgaristan da krallık yönetimine geçiş

yapar. Girit'in Yunanistan'a ilhak olmasıyla burada yaşayan Türklere Yunanlılar ve Rumlar büyük bir katliam ve zulüm yapmaya başlar. Bu sırada Osmanlı Devletinde başta olan Abdülhamit tahttan indirilir. Arnavutluk'ta baş gösteren isyan daha da genişler. Balkanlar iyice karışır ve bu suretle Balkan Harbi başladı. Balkan Harbi başladığı dönemlerde Âkif, çeşitli sosyal ve topluma yönelik faaliyetler içindedir. Fatih, Süleymaniye ve Bayazıt gibi önemli camilerde vaazlar verirdi ve böylece milleti aydınlatmaya çabalardı. 1913'te Recaizade Ekrem, Abdülhak Hamit, Süleyman Nazif ve Cenap Şahabettin ile beraber halkı edebiyat ve sanat yoluyla bilinçlendirmek ve aydınlatmak için kurulan Müdafaa-i Millîye Heyeti Neşriyat şubesinde çalışır. Balkan harbinin sancıları sürerken Birinci Dünya Savaşı başlayacaktır. Osmanlı Devleti tarafsız kalması gerekirken kendini olmayacak bir savaşın tam da ortasında buldu. Ancak o milleti aydınlatmayı, milletin bilinçlenmesi ve birlik – beraberlik içerisinde hareket etmenin önemini sürekli vaaz etti (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, t.y.).

Dünya Savaşı tüm cephelerde çok şiddetli devam ederken Enver Paşa, Türk birliğini kurma ve Doğuya hâkimiyet düşüncesi ile doğuya sefer planları yaptı. 'O dönem, Osmanlı Devletinin bunu kaldıracak ve gerçekleştirecek bir gücü var mıydı?' hâlâ tartışılan sorudur. Avrupa'nın 'hasta adam' muamelesi yaptığı bir devlet olarak duruyordu. Aynı şekilde Güney cephesinde de olan harbe de bu maksatla başlanmış ancak başarılı olunamadı. Doğu ve Güney cephelerinde Enver Paşa'nın bu girişimi Almanlara zaman kazandırdı. Zira bu cephelerde İngilizler meşgul edilmiş olunuyordu. Haliyle bu durum, Almanların da işine geldi. Almanlar bu cephelerde biraz olsun rahatlamıştı. Diğer yandan bu yeni durum, Osmanlı Devletini iyice zora soktu. Ciddi zararlar alan ve kayıplar veren Osmanlı Ordusu, tükenmişlik ve çaresizlik duygusuyla da mücadele etmeye başladı. İngilizlerle anlaşıp Osmanlı'ya başkaldıran Şerif Hüseyin ve Arapları vazgeçirmek adına görevlendirme ile Arabistan'a giden Âkif burada bile şiiri ve edebiyatı ihmal etmedi.

19. ve 20. yüzyıl, Osmanlı Devleti için birçok cephede kaybedilen savaşlar ve toplumun birbirine bağlılığını bozan sorunlar ile doluydu. Çanakkale'de 'Çanakkale Geçilmez!' Diyerek gösterilen kahramanlık tarihe geçse de Türk Devleti için birçok sorun daha yeni başlıyordu. Anadolu'nun her bir köşesi düşman askerlerince işgal edilmeye başlandı. Bu durum sinmiş ve ümitsiz bir toplum tarafından kabul edilir diye düşünen Avrupa Devletleri, bu işin o kadar da kolay olmadığını zamanla anladı.

Anadolu'da işgaller tüm hızıyla devam ederken Âkif, Türklerin tarihin en eski zamanlarından bu yana yaklaşık yirmi beş asırdır istiklalini muhafaza eden bir millet olduğu hakikatini ifade ederdi. Avrupa'da bile özgürlükleri için bu kadar geçmişi olan bir millet olmadığını söyleyerek Türklerin istiklâlsiz asla yaşayamayacağını tarihin de gösterdiğini belirtir(Ersoy,1919; Uçman, 1986).

Âkif, Millî Mücadele'nin tüm yurtta karşılık bulması için gayret etti. Mustafa Kemal'in ve Anadolunun değişik şehirlerinde bulunan Kuvayı Milliye güçlerinin başarılı olacağına hep inandı. Bundan dolayı İstanbul'un değişik camilerinde yaptığı halka dönük vaaz ve sohbetler etkili oldu. Ankara'ya davet alıp geçmeden önce Balıkesir'e gitti ve Zağanos Paşa Camisinde tarihî bir konuşma yaptı. Âkif, Mustafa Kemal'in başlattığı Millî Mücadeleyi sonuna kadar destekleyecek ve ilerleyen zamanlarda Mustafa Kemal'in Ankara'ya daveti sonrasında Anadolu'nun her önemli durağına gidip istiklalin ve millî mücadelenin önemini anlatacaktı.

Âkif'in Anadolu'da gerçekleştirdiği her konuşması çok büyük tesir yarattı. Millete kullandığı dilin ve konuya hâkimiyetin derinliği kulaktan kulağa yayıldı. Balıkesir Zağanos Paşa Camii'ndeki ve Kastamonu Nasrullah Camii'ndeki yaptığı vaazlar uzun yıllar etkisini gösterecekti. Kastamonu'daki ve diğer yerlerdeki tüm vaazlar çeşitli yayınlarca basıldı. *Sebilürreşad* ve *Açıksöz* gibi dergiler vaazları halka ulaştırıyordu. Kastamonu'da bir ay kaldıktan sonra Âkif, Eşref Edip'le beraber Ankara'ya döndü. Tam bu sıralarda işgal kuvvetleri Bursa'yı işgal etmişti. Âkif, "Bülbül" şiirini bu işgal sonrası yazdı. Balıkesir ve Kastamonu'ya Millî Mücadele döneminde milleti aydınlatmak ve bu mücadele etrafında kenetlenmeye davet etmek için giden Âkif, bu dönemde ayrıca Konya'ya da gitti. Burada iken Konya Valiliği emrine gelen milletvekili olduğuna dair belgeyi teslim aldı. Beş kişilik bir heyetle gelerek burada Millî Mücadele aleyhtarlığını lehe çevirecekti. Âkif, bu dönemde gösterdiği gayret ve aldığı sonuçlar itibariyle bir anlamda Millî Mücadelenin manevi yöneticilerinden birisi oldu (Ek 10).

3.2.4.İstiklâl Marşı'nın Kabulü, Mısır Yılları ve Vefatı

Ankara'da bulunduğu sıralar aynı zamanda Tacettin Dergahında İstiklâl Marşı'nı kaleme aldığı zamanlara denk gelmektedir. İstiklâl Marşı'nın kaleme alacağı zaman Millî Mücadelenin hızlı olduğu hatta sonuç alınmaya başladığı döneme denk gelmektedir. Birinci ve İkinci İnönü savaşlarının başarısı millete biraz olsun kurtuluş

ümidini vermişken Eskişehir-Kütahya savaşlarının yenilgiyle sonuçlanması sıkıntılı günleri beraberinde getirmişti. İstiklâl Marşı şiiri yazma teklifi tam bu dönem gündeme getirilecekti. Bu sıralarda hükümet başka bir konuyu tartışmaya başlamıştı. Merkezin Ankara'dan Kayseri'ye taşınma konusu. Ancak bu tartışmada Mehmet Âkif, Erzurum mebusu (Hüseyin Avni) ve Sakarya mebusu (Mustafa Bey) bu taşınma işine şiddetle karşı çıkar. Âkif'in inancına göre ait olduğu Türk Milleti bu savaşı kazanacaktır. Cepheden gelen en kötü haberlerde bile umudunu kaybetmemiştir. Milleti ve orduyu, bu mücadelenin haklı davasına ve sonunda zafere inandırmaya devam etmiştir.

Mehmet Âkif'in yazdığı marş TBMM tarafından kabul görür ve "millî şair" olarak tarihteki yerini alır. Elbette işin içinde ödül olunca bu yarışmaya katılmak istemese de dönemin Maarif Bakanı ve dostları kendisini ikna edecektir. Kazanılan ödülü hemen bağışlar. Millî Mücadelenin kazanılmasından sonra 5-6 ay kadar İstanbul'da kalır. Burada ailesiyle beraber nasıl yaşadığı konusu kaynaklarda yer almaz. 1923-1925 yıllarında ömürlük dostu Abbas Halim Paşanın davetlisi ve misafiri olarak kışları Mısır'da kalır. Bahar ayları ile birlikte İstanbul'a dönmektedir (Doğan, 2021).

Âkif'e, 1923 ve sonrası en fazla alakayı Abbas Halim Paşa göstermiş, Paşanın vefatından sonra da kızı Emine Abbas Halim ve kardeşi Sait Halim Paşa'nın oğlu Halim Bey göstermiştir. Bu yakın alakadarlık ve ilgi 1936'da Âkif İstanbul'a gelince de devam etmiştir (Yetiş, 2011, s. 35-36). Bu arada Abbas Halim Paşanın ölümü Âkif'i derinden üzer ve etkiler. Âkif, 1926 yılından sonra ailesiyle beraber artık Mısır'a yerleşir. Kendine ev tutan Âkif, Kahire Üniversitesinde Türk Dili ve Edebiyatı dersleri verir. Aynı zamanda Diyanet Riyaseti tarafından Kur'an tercüme ve tefsiri Elmalılı Hamdi Yazır ile kendisine verilir. (Eşref Edip, s.100).

Âkif, Mısır'da Hilvan şehrinde yaşar (Ek 11). Dersleri olduğu zaman Hilvan'dan Kahire'ye gider ve derslerini verip hemen evine döner. Kahire'ye gidişlerinde tren kullanırdı. Mısır'da sıklıkla görüştüğü birkaç Türk öğrencisi vardı. Onun dışında adeta inziva bir hayat yaşadı. Bu sıralarda eşi hasta olduğu için evin içeri ve dışarı işleri ona kaldı. Mısır'da çok sevdiği şey, Nil nehrine gitmek ve nehri izlemekti. Daha önce tanıdığı ve sonradan edindiği arkadaşlarıyla Nil Nehrinde vakit geçirmekten mutlu olurdu. Mısır'da sevdiği başka bir kişi ise Sait Halim Paşa'nın oğlu Prens Halim Bey'dir. İstanbul-Mısır arasında gidiş geliş yapan Prens Halim Bey Mehmet Âkif ile görüşmekten onunla birlikte edebiyat, felsefe, musiki sohbetleri

yapmaktan çok keyif alırdı. Ancak Âkif bir süre sonra Mısır'da hastalanır. Sonrasında hava almak için gittiği Lübnan'da sıtma hastalığına tutulduğu mektuplarında geçmektedir (Tansel, 1991). Mehmet Âkif bir anda çökmüş, çok zayıflamıştır. Mısır'da memleket hasretiyle ölmekten korkan Âkif, 1936 yılının yaz başında İstanbul'a döner. Mısır'dan İstanbul'a dönen şairi Prens Emine Abbas'ın yardımcısı karşıladı. Yardımcısının yanında Âkif'in kızı Feride oğlu Fuat ve Mithat Cemal de vardı. Beraber Emine Abbas'ın Maçka'daki dairesine gelirler ve burada üç dört gün kaldılar. Bu sırada Âkif memleketin en tanınmış doktorları tarafından muayene edildi. Bu kontroller sonucunda doktorlar ona siroz teşhisi koydu. Hastalık tedaviye cevap verecek durumu çoktan geçmiştir. Âkif'in durumunu duyan bütün arkadaş ve akrabaları onun ziyaretine geldiler. Bu ziyaretlerde Abdülhak Hamit, Hüseyin Siret, Faruk Nafiz gibi şairler de vardır. (Mithat Cemal, s.161-162). Bir ay kadar sağlık yurdunda tedavi gören Âkif uzun bir tedaviye ihtiyaç duyduğu için Mısır Apartmanında kendisine tahsis edilen daireye nakli yapıldı. Bir süre burada kaldıktan sonra Halim Bey'in Baltacı çiftliğine götürüldü. 15 günde bir İstanbul'a gidip karnındaki biriken suyu aldırması gerekiyordu. Burada Âkif'in bütün ihtiyaçları karşılanırdı ve özel bir doktor ilgilenirdi. Hastalığı fazlasıyla ilerleyen Âkif için yapılacak çok bir şey kalmaz ve 27 Aralık 1936'da Âkif, Kuran'lar okunurken hayata veda etti. Vefat haberi matbuatla tüm ülkeye duyuruldu. Cenazesi Beyazıt Camii'ne getirildi. Âkif şatafatı ve gösterişi hiç sevmezdi. Bunun için cenazesinin de böyle olmasını istedi. Ancak yalnız ve kimsesiz kalmaktan ve cenazesine kimsenin katılmayacağı endişesi taşırdı. Bu endişesinin aksine onu sevenler Beyazıt Camii'ne akın ettiler. Tabutu, Türk bayrağı ve Kâbe örtüsüne sarılarak, cenaze aracı olmadan eller üzerinde yaklaşık 7-8 km taşındı. Cenaze Edirnekapı Mezarlığında şehitliğin karşısına götürülüp büyük bir kalabalık eşliğinde defnedildi (Ek 12).

Âkif, ömrü boyunca imanının, vatanının ve milletinin heyecanını yaşamış ve bu kavramlar için var olduğu için bu bakımdan o çok düz kişiliktedir (Yetiş, 2011, s.43). Dolayısıyla Mehmet Âkif, bu ülkenin en önemli değerlerinden biri olarak hem tarihte hem de edebî dünyada yerini aldı.

"Toprakta gezen gölgeme, toprak çekilince,
Günler şu heyulayı da er geç silecektir,
Rahmetle anılmak, ebediyet budur amma,
Sessiz yaşadım, kim beni nereden bilecektir?" (Ersoy, 2021a).

Resmim İçin adlı şiirinde unutulmak ve cenazesinin yalnız kalmasından korksa da Âkif, cenazesine binlerce genç katılır. Şairin kendisi ve yazdığı İstiklal Marşı hiçbir zaman unutulmadı (Ek 12).

3.2.5.Kişilik Yapısı

Âkif'in doğup büyüdüğü yıllar Osmanlı'nın zor zamanlardan geçtiği dönemlerdi. Âkif'in doğduğu yıllarda pek çok savaş olmuş, halkın umutsuz ve bitkin olduğu bir dönemdi. Bunlara rağmen kendi ailesinin ve yakın çevresinin ilim ve eğitim ile iştigal etmesi, onun dünya görüşü ve kişiliğinin şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Ümitli olması ve inancını hep taze tutması onu mücadele insanı yapmıştı. Aile yapısı ve çocukluğu mücadele gücünü meydana getiren en büyük etkendi. Lise sonda önce babasını kaybetmesi sonra evlerinin yanması onu daha da hayata karşı durmayı öğretti.

Âkif, arkadaşı Nevzad Ayasbeyoğlu'na şunları söylemektedir:

"Fatih Merkez Rüştiyesi'ndeki hocalarımdan hatırladıklarım, başmuallim Hoca Süleyman Efendi, ikinci muallim Mustafa Efendi, üçüncü muallim Hafız Osman Efendi. Bunlardan Süleyman Efendi Arnavut, Mustafa Efendi Anadolulu idi. Osman Efendi sarı sakallı bir zattı. Diğer hocalar seyyar idiler. Bu seyyar hocaların en mühimi, son sınıfta kendisinden Türkçe okuduğum Hoca Kadri Efendi'dir. Hoca Kadri Efendi. Abdülhamit devrinin hürriyetperver şahsiyetlerindendir. O devirde evvela Mısır'a kaçtı. Orada Kanun-i Esasi gazetesini çıkardı. Sonra Paris'e gitti. Paris'de Umumî Harbin ortalarına doğru yaşadı.

İlmen ve ahlâken çok yüksek bir zat idi. Aslen Hersekli'dir. İngiliz Kerim Efendi'den, -Hoca Tahsin Efendi'den okumuş, Arapçası, Acemcesi çok kuvvetli, Fransızca da öğrenmişti. Bu zat, lisan itibariyle üzerimde çok müessir olmuştur. O kadar yüksek bir adamın alelâde nasihati bile te'sir yapar. Mektepte okunan Farisi ile iktifa etmezdim.

Fatih camiinde, ikindiden sonra, Hafız Divanı gibi, Gülistan gibi, Mesnevi gibi muhalledâtı okutan Es'ad Dedeye devam ederdim. İlk okuduğum şiir kitabı Fuzuli'nin Leylâ vü Mecnun'u olmuştur.

İlk dini terbiyemi veren, ev ve mahalle, iptidâi, rüşdî tahsilde aldığım telkinler olmuştur. Bilhassa evin bu hususta ki te'siri büyüktür. Annem çok âbid ve zâhid bir hanımdı. Babam da öyle. Her ikisinin de dini salâbetleri vardı. Annemin tarikata intisabı yoktu. Babam, bana tasavvuf telkininde bulunmamıştır.

Emrullah Efendi'nin sohbetlerinden çok istifade ettim. Baytar Miralayı İbrahim Bey de sohbetinden müstefid olduğum zatlardan biridir. İlk şiirlerimde bir kaç şairi kendime numune aldım. Evvelâ Ziya Paşa gelir, Naci'nin nazmı da pek hoşuma gitti. Kemâl'den,

Hâmid'den de fikren çok müstefid oldum. Zannediyorum ki, okuduğum Şark ve Garb muhalledâtı içinde Sâdi'nin eserleri kadar üzerimde hiçbiri müessir olmamıştır. Fransız şairlerinden Hugo, Lamartine ile klâsiklerle çok uğraştım. Dode ile Zola'yı fazlaca okudum" (Ayas,1938:515).

Âkif'in, ifade ettiklerinden anlaşılıyor ki karakter ve edebi kişiliğinde değişik zamanlarda birçok kişinin tesiri oldu. Elbette kaçınılmaz olarak müderris olan babasının ve üzerinde çokça durduğu Sâdi'nin tesiri oldukça fazladır. Âkif, etkilendiği ve sevdiği yazar ve şairlere, eserlerinde sık sık yer ver verdiği görülmketedir. Sadî, Hugo, Zola, Fuzulî ve Lamartine gibi isimleri şiirlerinde ve nesirlerinde anmaktadır.

Hakikatin peşinden giden ve edebî ürünlerinde hakikati aktaran bir isimdi. Yalan söyleyenleri sevmezdi. Sözünde dururdu. Sözünü esirgemez ve net bir insandı. Hakikatin şairi olduğu için sözü ağır gelebilirdi. Nüktedan bir tarafı da vardı. Muhatabının ya da insanların duymak istediklerini değil hakikat ne ise onu söylerdi:

"Şudur cihanda benim en beğendiğim meslek:
Sözüm odun gibi olsun, hakikat olsun tek!" (Ersoy, 2001, s. 251).

Motivasyonu yüksek, cesaretli, sorunların üzerine giden, sözünüesirgemeyen ve yüreklendiren bir hatiptir. İletişim noktasında kendini gerçekleştirmiş ve kendine yeten bir yapısı vardı. Hürriyet için bu kadar mücadele vermesinin en büyük sebebi özgür bir kişiliğe sahip olmasıdır. 1913'te memuriyetten istifa ettiğinde Genel Müdür Yardımcısı idi. Haksızlığa uğrayan Genel Müdürünün görevden uzaklaştırılmasına tahammül edememiştir. Haksızlığa gelmeyen ve yapılan haksızlık karşısında tutum belirleyen Âkif, ses çıkarmasaydı Genel Müdür olabilirdi. Ama o, makam ve güç karşsında hep aynı insandı.

Her kesimden ve her görüşten isimleri takip edip eserlerini okuması da kendini gerçekleştirme arayışından başka bir şey değildir. İnanmadığı hiçbir sözü söylememiş ve insanlara güvenirdi. O güven sayesinde kalıcı dostluklar ve unutulmaz bir isim bıraktı.

Pek çok kimliği bulunan Âkif; esasen "şair" ve daha sonra veteriner, mebus, öğretmen, hafız kimlikleri ile öne çıkmıştır. İslamî bir altyapıda donanımlı bir şekilde yetişen Âkif, ömrü boyunca mütevazı yaşamı, millî mücadele için yaptıkları, fikirleri, İstiklâl Marşı'nı kaleme almasıyla Türk milleti için daima önemli bir yere sahip oldu. Millî Mücadele yıllarında İstanbul'u ve ailesini geride bırakıp Ankara'ya gitmesi, Anadoluyu şehir şehir ve ilçe ilçe dolaşıp milleti düşman işgaline karşı bir amaç etrafında toplamaya çalışması vatanperver bir kişiliği olduğunun göstergesidir.

Âkif için öğrenmek ve öğretmek hep ön planda olmuştur. Hem ülkenin içinde bulunduğu durum hem de toplumun ataleti kendisinin öğrenme tutkusundan bir şey kaybettirmez tam aksine daha çok çalışması gerektiği inancını artırmasına vesile olur.

Almanya'da bulunduğu dönemde Âkif'in yüksek ahlak seviyesini öğrendiğimiz özel bir anıyı da Halil Edib'in oğlu anlatmaktadır. Mütevazı ve helal haram noktasındaki özenli kişiliğinin herkes tarafından hatta fikren karşısında olanlar tarafından da takdir edildiğini bildiğimiz Âkif, bu hassas kişiliği ile söylediği ve yaptığı örtüştüğü için yıllar geçse de unutulmuyor. Âkif'in dostu olan şair Halil Edib'in çocuğu Habib Edib-Törehan, millî şairin vefatının 20. Yılında yapılan bir toplantıda gerçekleşirdiği konuşmasında Almanya anısından bahseder. Habib Edib, o sırada Almanya'da öğrenci olduğunu ve üstad Âkif'i ziyarete gittiğini ifade eder. Mehmet Âkif ile birlikte Berlin'e gelen ve görevli olan Tunuslu şeyhin lüks odasına karşılık Âkif'in

oldukça mütevazı bir odada kendi isteğiyle kaldığından ve memleket hizmeti yaptığından dolayı şatafatlı yerlerde kalamayacağını söylediğinden bahseder. Hatta Âkif'in, kendisini yemeğe davet ettiğini ve yemeğin ücretini kendi cebinden ödediğini de konuşmasında kaydeder. Vatan millet menfaati söz konusu olduğunda hassas davranan Âkif'in bu tavrından etkilendiğinden dolayı genç Törehan, hayatın felsefesini ve insanlığın kıymetini bu vesileyle öğrenir (Doğan, 2021. s. 105).

Âkif, gençliğinde spora düşkün birisidir. Zaten imkânsızlık yüzünden sürekli yürürdü. Lise arkadaşı yüzünden güreşe merak sarmıştı. Kıyıcı Osman Efendi güreş hocasıydı. Zamanla iyi bir güreşçi olacaktır. O sporlada içiçe biriydi. Güreşi severdi. Özellikle de Çatalca köylerinde güreş yapardı (İmamoğlu, 1991. s. 331). Akif, mesafe fark etmeksizin gideceği her yere yürüyerek giderdi. İyi bir koşucudur ve sürekli yarışlarına katılırdı. İyi gülle atardı ve hem gülle atmada ve yüzme yarışlarında genelde birinci olurdu.

3.2.6.Edebiyat ve Sanat Anlayışı

Âkif, felsefî anlamda pragmatist bir sanat anlayışına sahiptir. O, sanat ve edebiyat üzerinden, düşüncelerini topluma anlatmayı ve geniş kitlelere ulaşmayı tercih etmiştir. Edebiyatta sosyal faydayı esas alan Âkif, şiiriyle heminsanları hem de içinde yaşadığı toplumu uyarmak, yaşanılan sorunlar karşısında sorumluluk hissini kazanmalarını sağlamank, topluma duygu ve heyecan vermek, insanlara hassasiyet kazandırmak, yaşananlar karşısında toplumun derdiyle dertlenmek gibi konularda adeta eğitim verir (Yetiş, 2011, s.71). Ancak buradan Âkif'in salt bir propagandacı olduğu veya edebiyatı bir söylem ve çıkar aracı olarak kullandığı yönünde bir anlam çıkarılmamalıdır. İçinde bulunduğu devrin siyasi, tarihî, sosyolojik şartları Âkif'i böyle bir tercihe yöneltmiştir.

Âkif'in hem Türkçeye hem de yabancı dillere olan merakı daha çocukluktan itibaren devam eder. Sadece Arapça değil aynı zamanda başta Fransızcaya da ilgisi vardır ve Fransız kökenli Hugo, Lamartine ve Emile Zola gibi önemli isimlerin eserlerini okumuş ve hem eserleri hem de isimler üzerine yoğunlaşmıştır.

Âkif'in duygu ve düşünce dünyasında ailesi önemli bir yere sahiptir. Çocukluğundan itibaren hem karakterinde hem de zihni dünyasında onu etkilemiş olan önemli isimlerin en başında kendisini yetiştiren ailesi gelmektedir. Ailesi dışında Mehmet Âkif'in hayatına giren değer verdiği dostları da hep olur.

Bu dostlar arasında; Babanzâde Ahmed Naim, Abdürreşid İbrahim, Ömer Ferid Kam, Said Halim Paşa, Tahir Olgun, Hasan Basri Çantay, Eşref Edib, Fatin Gökmen, Süleyman Nazif, Mithad Cemal Kuntay, Kuşçubaşı Eşref, Yozgatlı İhsan Efendi bu aziz dostlarının başında gelir. Bu nedenle Âkif'in dostlarını tanıdığınızda onun önemli isimlerle ortak fikir etrafında birleştiren nedenleri de öğrenmeye vesile olur (Uslu Üstten, 2022, s.188).

Âkif, edebiyatın milli özellikler taşıması gerektiğini vurgular. Ona göre, milli edebiyat, toplumumuzun bireylerini ve milletimizin yaşamını temsil eden bir edebiyattır. Âkif, Batı edebiyatının teknik açıdan daha gelişmiş olduğunu kabul eder ve Batı edebiyatının teknik yönlerinden yararlanılmasını önerir. Gerçekte Mehmet Âkif, yaşadığı ve içinden geçirdiği deneyimleri ustalıkla ve derin bir anlatım gücüyle dile getirebilir. Onun anlatımında asalet her zaman korunur ve sadeleşmeden, incelikle ifade edilir. Sanat ve edebiyatı icra ederken, asaleti ve milli bir duruşu daima öncelikli tutar (Yetiş, 2011, s.79).

Âkif için öğrenmek ve öğretmek hep ön planda olmuştur. Hem ülkenin içinde bulunduğu durum hem de toplumun ataleti kendisinin öğrenme tutkusundan bir şey kaybettirmez tam aksine daha çok çalışması gerektiği inancını artırmasına vesile olur. Kendini ne kadar iyi ve donanımlı yetiştirirse o kadar faydalı olacağı kanaati taşımaktadır. Bundan dolayı hem ülkenin sorunlarıyla uğraşıp hem de milleti uyandırmak için çabalarken aynı zamanda kendini daha iyi hale getirmek ve yetiştirmek için çokça okur, eğitim öğretim faaliyetlerinde devam ederdi. Kendini olduğu yerden daha da ileriye taşımayı ve birikimini geliştirmeyi kendine düstur edinen ve bu sayede bu ülkenin kendini yetiştirmede ve bilgi birikim açısından nadir insanlarından biri haline gelmiştir. Kabına sığmaması bir yana devletin ve milletin içine düştüğü duruma da müdahale etmek isteyen bir yapısı vardı. Toplumu bilgilendirme ve aydınlatma yapabileceği en doğru işlerin başında geliyordu. İstanbul'da yaptığı anlatma ve aydınlatma faaliyetlerine Anadolu'nun muhtelif şehirlerinde de yapmak istiyordu. Zaman zaman bunları da gerçekleştirmeye başlamıştı. Bu sebeple daha sonraki dönemlerde memuriyetten ayrılacak ve millî mücadelenin manevi baş aktörlerinden biri olacaktır.

Meydan'a göre Âkif, edebiyatın ahlaka hizmet etmesi gerektiği düşünür. Bundan olsa gerek şair, sorunları hakikatten ayrılmadan gerçekçi bir dille eserlerine geçirmiş bu sebepten dolayı olsa gerek aşk manzumesi yazmamıştır. Âkif hayal ile işinin

olmadığını ve ne söylediyse görüp söylediğini belirterek edebiyat ve sanat anlayışı olarak yalın gerçekçilik vardır. Mahalle Kahvesi, Seyfi Baba ve Küfe gibi şiirleri bu duruma doğru örneklerdir (Meydan, 2015, s.62). Mehmet Âkif, nüktedan vasfı ve yeteneği sayesinde eserlerinde mizah ve ironi yaparak daha geniş kitlelere ulaşmak isteği taşır. Tasvir ve karikatürize yeteneğini şiirlerinde kullanarak anlattığı Seyfi Baba figürü, günümüzde bile rastlanan sosyal gerçekliği yansıtmaktadır (Şahin, 2009).

Gökçek, Âkif'in şiir sanatıyla ilgili olarak şunları vurgulamaktadır:

> "Mehmet Âkif, yaklaşık yirmi beş otuz yılda kaleme aldığı şiirlerini bir araya getirdiği yedi şiir kitabıyla Türk edebiyatında önemli bir boşluğu doldurmuştur. O kalemini millet ve memleket meselelerine hasretmiş bir sanatkârdır. Şiirleriyle daha çok içinde yaşadığı toplumun acılarını terennüm etmiş, fakat aynı zamanda bu acıların sona ermesi için çözüm önerileri de sunmuş duyarlı ve vicdanlı bir aydındır. Bu duyarlığı ve vicdanıyla çağına ayna tutarken, genellikle bir klişe hâlinde söylenenin aksine, sanat ve estetikten ödün vermemiştir; şiir kitapları dikkatle incelendiğinde onun bütün şiirleri üzerinde titiz bir işçilikle çalıştığı, dilin ifade imkânlarından sonuna kadar yararlandığı ve Türkçeyi her türlü duygu ve düşünceyi ifade edebilecek bir şiir dili olarak kullandığı görülecektir." (Gökçek, 2018).

Mehmet Âkif'in "Cemaat intibah ister uyanmaz gizli yaşlarla" mısraı, bir anlamda şiir anlayışını da ortaya koymaktadır. Şaire göre şiir, toplumu bilinçlendiren ve uyandıran bir görev görmelidir. Mehmet Âkif, şairliğini adeta bile isteye dizginliyor ve yeteneğini muhakeme kabiliyetinin denetimi almaktadır. Şair,her insan gibi ortalama insan tabiatının yerine bir idealist ve ahlakçı insan olarak yaşama amaç edinir (Okay, 1998, s. 43). Zira Âkif, derdi olandı ve çokça mesaj vermeliydi. Millî edebiyat anlayışının en mühim ayrıntısı kendi duygularını ve derdini kendi içinde yaşayarak hatta saklayarak toplumun meseleleriyle dertlenmek istemesiydi.

Safahat'ın ilk baskısının (1911) ön sözünde Âkif şiir anlayışına dair şunları ifade etmektedir:

Bana sor sevgili kaari, sana ben söyleyeyim,
Ne hüviyyette şu karşında duran eş'ârım:
Bir yığın söz ki samîmiyyeti ancak hüneri;
Ne tasannu' bilirim, çünkü, ne sanatkârım.
Şi'r için "gözyaşı" derler; onu bilmem, yalnız,
Aczimin giryesidir bence bütün âsârım!
Ağlarım, ağlatamam; hissederim, söyleyemem;
Dili yok kalbimin, ondan ne kadar bîzârım!
Oku, şayet sana bir hisli yürek lâzımsa;
Oku, zîrâ onu yazdım, iki söz yazdımsa (Ersoy, 2001, s. 40).

Hakikat peşinde gerçekçi bir şairdir. Bunun yanısıra idealisttir. Teşhisi yapmakla kalmaz tedavi yollarını da göstermektedir.

Tacettin Şimşek'e (2015) göre Âkif için aslolanın hakikati söylemek olduğudur. Bu da, sözü süsleyerek söylemek değil ve hakikati söylemek öncelikli bir meseledir.

Âkif, hayalci değildir hakikatçidir. Gördüğünü oldığu gibi yansıtır ve görmek istediği gibi aktarmamaktadır. Ve kendi ifadesiyle bir "ressam" gibidir:

> "Ben şiirde hayale dalmam. Basit şeylerden bahsederim. Meselâ bir taş, ona taş derim, 'hacer-i semavî' demem. Bu tahta, ona 'tahta' derim, 'taht' demem. Eşyanın hakikatlerini hayal kuvvetleri ile değiştirip başka bir şekle koymam. Her şeyi olduğu gibi görür, göründüğü gibi tasvir ederim. En fukara muhitlere gider, onları bir ressam gibi aynen tespit etmeye çalışırım" (Gökçek, 2014, s. 54).

Âkif, şiirlerinde inancını ve İslama olan bağlılığını ifade etmekten çekinmemektedir. Gerek vaazlarında gerekse konferanslarında Millî Mücadele için gayret ederken millete de sahip olduğu inanca sımsıkı sarılması gerektiğini vurgulamaktadır. Eserlerinde ve konuşmalarında İslam anlayışı dikkat çekmektedir. Burada esas olan Âkif'in İslam anlayışının hangi temeller üzerine oturmuş olduğudur. Kur'an-ı Kerim ve Hz. Muhammed'in sünneti, İslam anlayışının temelidir. Yaşamı boyunca da eserleriyle ve özel dünyasında buna dikkat ettiği söylenebilir. Eserleri hususunda farklı görüşler olsa da samimiyeti ve ahlaki duruşunu eserlerinin dışında yaşamına taşımış olması herkes tarafından takdirle karşılanmaktadır. Orhan Okay bu konuda şunları aktarır:

> "Mehmed Âkif hakkında yazılmış bütün biyografiler; yakınlarının ve hasımlarının yazıları, ona şairdir, değildir diyenler; gericidir, değildir hükmünü verenler; değişmeyen, ortak bir noktada birleşirler: Âkif, hayatı boyunca belli ahlâkî prensiplerin adamı olarak yaşamış bir karakter adamıdır. Dostları arasında her zaman dürüst ve sözüne güvenilir bir insan olarak kalmıştır. Bütün *Safahat*'ında, nesir yazılarında ve vaazlarında ortaya koyduğu İslamî prensiplere, husûsî hayatında da son derece bağlı kalmıştır." (Okay, 1989: 13)

Âkif'in yazdığı eserler arasında çocuk şiiri yoktur. Sadece bir fotoğrafın arkasına yazdığı ve torunu Ferda için kaleme aldığı şiir, çocuk şiiri olarak adlandırılabilir. 1926 yılında Mısır'da iken kızının bir kızı olur. Torunu onu görsün diye bir fotoğraf gönderir ve arkasına Ferda Kadın şiirini kaleme alır. Bu konuda Akbaba (2018) kitabında şöyle yazmaktadır:

> "Kitaplarında yer almayan ama bir fotoğraf arkasına yazılmış bir şiirdir bu. Çünkü bu şiiri, Mehmet Akif, küçük kızı Suad'ın kızı yani torunu Ferda için yazmıştı. Mehmet Akif'in 1926 yılında gönderdiği bir fotoğraf arkasındaki bu şiir, Akif'e ait ilk ve tek çocuk şiiridir. O dönemin takvimiyle 20 Şevval 1345'tir. Fotoğraf ise baba-oğula aitti. Yani, Mehmet Akif Ersoy ve oğlu Mehmet Emin'in birlikte olduğu bu fotoğraf, hem bir hatıra hem de bir şiir saklamaktaydı. Fotoğrafın üzerinde Mehmet Emin'e ait bir imza vardı:
>
> "Pek Sevgili Suat Ablama. Kardeşiniz M. Emin"
>
> Fotoğrafı çevirdiğiniz zaman arkada ise bir şiir ve üzerinde Mehmet Akif'e ait bir not: "Gıyabında tanıdığım Ferda Hanım'a. Mehmet Akif Deden"
>
> Ferda Kadın! Ferda Kadın
>
> Ben görmeden sevdim seni.
>
> Sen galiba gördün beni,
>
> Pek ihtiyar, hoşlanmadın.
>
> Ferda Kadın! Ferda Kadın!
>
> Ey yavrumun ilk yavrusu
>
> Pek tatlı şeysin doğrusu
>
> Lakin neden çirkin adın?
>
> Yok yok, adın cidden güzel
>
> Dünyada her şeyden güzel
>
> Aydan güzel, günden güzel
>
> Ay, gün nedir? Senden güzel
>
> Hatta derim: Benden güzel
>
> Zira "yarın" "dün"den güzel…" (Akbaba, 2018. s.32-33)

3.2.7.Eserleri

Gökçek (2018), Mehmet Âkif'in eserlerini "şiirleri" ve "diğer eserleri" diye ikiye ayırır. Şiirlerini topladığı *Safahat,* Mehmet Âkif'in en mühim eserlerinin başında gelir. Birinci *Safahat*'tan sonra şiirinde muhteva ön plandadır. Mehmet Âkif'in birçok makalesi, tercümesi ve *Safahat*'taki şiirlerinin geneli*Sırât-ı Müstakîm* ve *Sebîlürreşâd* dergilerinde yayımlanır (Okay & Düzdağ, 2003). Bu bağlamda *Safahat,* şairin hayatının çeşitli dönemlerindeki düşünce ve duygularını da içeren şiirlerden mürekkeptir.

Akif'in şiirlerini bir bütün olarak bulacağımız kaynağın adı *Safahat*'tır. Ayrıca *Safahat* içerisinde toplam yedi ayrı eser olduğunu da belirtmeliyiz. Yedi ayrı şiir kitabı bir araya getirilmiş eserine de, ilk eserinin (1911) adı olan *Safahat*verilir.

Safahat'ın içinde bulunan eserleri yayın tarihlerine ve yerlerine göre şu şekilde sıralamak mümkündür:

> *Safahat*, İstanbul 1911, 1918 ve 1928 baskıları (44 müstakil şiir)
> *Süleymaniye Kürsüsünde*, İstanbul 1912, 1914, 1918 ve 1928 baskıları (mesnevi)
> *Hakkın Sesleri*, İstanbul 1913, 1918 ve 1928 baskıları (10 müstakil şiir)
> *Fatih Kürsüsünde*, İstanbul 1914, 1918 ve 1924 baskıları (mesnevi tarzında)
> *Hatıralar*, İstanbul 1917, 1918 ve 1928 baskılar, (9 ayrı şiir, bir uzun mesnevi)
> *Asım,* İstanbul 1924 ve 1928 baskıları (mesnevi tarzında)
> *Gölgeler*, Kahire 1933 baskısı (41 müstakil şiir) (Turinay, 2021. s. 23).

Safahat, Mehmet Âkif Ersoy'un vatanseverlik, özgürlük, adalet ve dini hassasiyet gibi temaları işlediği bir koleksiyondur. Özgürel (2014) *Safahat* için şunları ifade eder:

> Mehmet Âkif Ersoy (1873-1936), yedi kitaptan oluşan *Safahat* adlı eserinde Batı medeniyeti ve Batılılaşma olgusu üzerinde dikkatle durmuş; kültürel, geleneksel ve tarihî bir bilinç üzerinden gelişen, millî zemine oturmuş Batılılaşma eğiliminin önem ve değerini vurgulamıştır. Bu anlamda Âkif, XIX. yüzyılın 'Batılılaşma' ve 'medenileşme' kavramlarını eşdeğerlik ilkesi içerisinde gören sosyal ve siyasi ortamında Batılılaşmaya aydın kimliğinin gerektirdiği ihtiyatla yaklaşır. Batının kaynaklık ettiği medeni gelişmelerin tarihsel kimliğimize uygun tarzda işlenmesi ve bize özgü kılınması gereğini hem *Safahat* adlı eserinde; hem de bu eserini fikrî planda destekleyen düz yazılarında dile getirir (s.144).

*Safahat'*ı çeşitli yönleriyle değerli ve önemli kılan temel nedenler vardır. Bunlardan ilki Millî Mücadele'nin yansımaları olarak görülebilir. Nitekim *Safahat,* Millî Mücadele dönemini ve Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşüne karşı duyulan tepkileri

yansıtarak bu önemli tarihî dönemi işler. Millî Mücadele dönemini ve Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşüne karşı duyulan tepkileri yansıtarak bu önemli tarihî dönemi manzumelerle anlatan Âkif, bu dönemin zorluklarına, vatanseverlik duygularına ve bağımsızlık mücadelesine vurgu yapar. Âkif, eserinde vatanseverlik, bağımsızlık ve özgürlük gibi konuları işleyerek, toplumun bir araya gelip direniş göstermesini cesaretlendirir. *Safahat*'ı önemli kılan sebeplerden biri de İstiklâl Marşı'nın kökenini teşkil etmesidir. Tezin ilerleyen bölümlerinde de görüleceği üzere *Safahat*'ta Mehmet Âkif, Türkiye Cumhuriyeti'nin bağımsızlık mücadelesini ve ulusal kimliğini simgeleyen İstiklâl Marşı'nın temellerini atmıştır.

Dini ve ahlaki temalar da *Safahat*'ı önemli kılan etkenlerdendir. Çünkü eserde, Âkif'in derin dini hassasiyetleri ve ahlaki fikirleri daima ön plandadır. Şair, insanın varoluşsal durumu, adalet, doğruluk, dürüstlük gibi dönemi açısında daha da ehemmiyet arz eden evrensel konuları dini bir bakış açısıyla işleyerek farklı bir boyut kazandırır.

Safahat'a dil ve sanat açısından bakıldığında Âkif'in dil kullanımı, şiirsel ifadesi ve sanat anlayışı *Safahat*'ı Türk edebiyatının önemli bir eseri hâline getirir. Şairin güçlü ve etkileyici dilini kullanarak, duygu yoğunluğunu ve vurgularını ifade etmesi, eserin edebi değerini arttırır. Âkif'in eserinde dönemin toplumsal sorunlarına ve haksızlıklarına karşı eleştirel bir tutum sergilemesi, şairin toplumun sorunlarına duyarlılığını ve bir değişim arzusunu göstermekle birlikte *Safahat*'taki toplumsal eleştirinin sadece millî değil evrensel boyutlara ulaşmasını sağlar. Şair, hazır cevap ve nüktedan olması gibi vasıflara sahiptir. Eserlerinde hiciv unsurlarından yararlanır. Şairin maksadı, hiciv yapmak değil dile getirdiği sorunlar ve düzelmesini istediği davranışlardır. Aynı zamanda dinin yanlış anlaşılmasına neden olanları ve dini kötüye kullananları hiciv yoluyla tenkit edip onları uyarmak ve insanları bu konuda ikaz etmektir.Maksadı, ahlaksızlık ve insanlık dışı davranış konusunda da uyarıcı ve ikaz edici olmaktır (Şahin. 2009).Dönemin toplumsal sorunlarına ve haksızlıklarına karşı eleştirel bir tutum içeren manzumelerde Âkif, toplumdaki adaletsizliklere, yozlaşmışlığa ve çeşitli sorunlara dikkat çeker. Toplumsal düzenin eleştirisi, şairin adalet ve eşitlik gibi değerlere olan bağlılığını gösterir. Söz konusu nedenlerden dolayı *Safahat* hem Türk edebiyatındaki hem de Türk milletinin tarihindeki önemli bir yerini korur.

Türk edebiyat dünyasındayaşamı şiirlerine, şiirleri de yaşama geçirmiş içiçeliği başarmış başka bir isim yoktur (Karakoç, 2020).

Hayatı şiire ve şiiri de hayata sokan bir şair olarak *Safahat*'ın içeriğinde yer alan Asım karakteri dikkat çekicidir. Bu vesileyle milletin o dönemdeki durumunu, sorunlarını ve geleceğe dair umutlarını işler. Asım, aslında bir simgesel kahraman hatta figür olarak ortaya çıkar. "Asım", Âkif'in eserinde önemli bir yer tutar. Asım'ın yaşadığı zorluklar ve çıkmazlar, Âkif'in zaman zaman içsel bir umutsuzlukla da mücadele ettiğini göstermesi bakımından da önemlidir.

3.3.Mehmet Âkif Ersoy'aİstiklâl Marşı'nın Yolunu Açan Faaliyetler

Bu bölüm içerisinde yer alan konu içeriklerimizi okumadan önce Âkif'in karakterini psikolojik olarak anlamak gerekir. Âkif, inandığı düşüncenin yani bağımsızlık ve vatanın yüceliği inancı gereği ailesinden uzak kalmayı göze almış şehir şehir, ilçe ilçe, köy köy dolaşarak Millî Mücadele'nin en büyük savunucusu ve hizmet edeni olmuştur.

Millî mücadele içindeki yeri sadece İstiklâl Marşı'nın yazılmasıyla sınırlı değildir. Millî mücadelenin ruhunu yükseltmek ve halkı millî mücadeleye katılmaya teşvik etmek için yaptığı şiirler ve vaazlarla, İstiklâl Marşı'nın yazılmasının yolunu açmıştır.Âkif'in millî mücadeleye olan katkılarını, üç ana başlık altında inceleyebiliriz:

3.3.1.Mehmet Âkif Ersoy'un Millî Mücadeleye Katılma Kararı

Âkif, millî mücadelenin önemini ve gerekliliğini fark eden Mustafa Kemal Atatürk tarafından millî mücadelenin başlamasında ve sürdürülmesinde öncülük yapacak biri olarak görülmüştür. Bundan dolayı kendisinin Balıkesir Zağnos Paşa Camii vaazından sonra Ankara'ya davet etmiştir. Millî Mücadelenin başladığı dönemlerde İstanbul'da olan Âkif bir gün *Sebilürreşad* idarehanesinde arkadaşlarıyula sohbet oturması yaparlarken orada bulunanlardan birinin Millî Mücadele hareketi için İttihatçılık yakıştırması üzerine ciddi olarak tepkisini gösterir ve bu sözü söyleyene dönerek bu harekete asla bu yakıştırma yapılamayacağını ifade eder (Düzdağ, 1996. s. 251).

Bu durumun bir memleket meselesi olduğunu bilerek ifade eden Âkif, herkes elbirliği ile sarılması gerektiği bilinciyle Mustafa Kemal tarafından yapılan daveti

kabul ederek 24 Nisan 1920'de Ankara'ya oğlu Emin ile gelmiştir. Ankara'ya geldiğinde, Meclis binası önünde karşılaştığı Mustafa Kemal Atatürk, kendisini beklediklerini söyleyecektir.

Âkif'in millî mücadeleye katılma kararı, millî mücadelenin ruhunu daha anlaşılır ve Anadolu tarafından kabul edilir duruma gelmesine vesile olmuştur. Âkif'in şiirlerine ve vaazlarına duyulan ilgi herkes tarafından biliniyordu ve bu gerçeği en iyi bilenlerden birisi de Mustafa Kemal Paşaydı. Anadolu'nun bazı merkezlerinde halkta millî mücadeleye katılma arzusu yoktu hatta İstanbul hükümetinin verdiği fetvalar nedeniyle olumsuz bakanlar vardı. Bu durumu ortadan kaldırması için Mustafa Kemal ile bir yol haritası belirlemişlerdi. Aynı zamanda Meclis tarafından oluşturulacak İrşad Heyeti'nin bir üyesi olarak seçilmişti.

3.3.2.Dergi, Gazete ve Yayım Faaliyetleri

Âkif, yazılarıyla ve şiirleriyle çok önemli katkılar vermiş bir isimdir. Bu yönüyle de Millî Mücadelede önemli bir yere sahiptir. Henüz İstanbul'da iken başyazarlığını kendisinin yaptığı ve İslamcılık hareketinin tezlerini oluşturduğu haftalık yayınlanan *Sırat-ı Müstakim* Dergisi (1908-1925 yılları arasında faaliyet göstermiş ve 641 sayı yayımlanmış) ve 183. sayıdan sonra *Sebîlürreşâd* Dergisi yazılarının yayınlandığı dergilerdi. Derginin yeni adı ise Abbas Halim Paşa'nın Kur'an'da herhangi bir sayfayı açıp oradan içinde isim geçen bir ayetten alma teklifi üzerine belirlenir (Edip, 1957:199–200).*Hakimiyet-i Milliye Gazetesi,* Mustafa Kemal'in izniyle faaliyet gösteren ve Meclis tarafından desteklenen bir gazeteydi ve Mehmet Âkif burada da yazardı. Ayrıca Âkif, Balıkesir'de yayınlanan Ses, Kastamonu'da yayınlanan Açıksöz gazetelerinde de yazılar ve şiirler yayınlayarak milletin bilinçlenmesini sağladı.

3.3.3.Anadolu Şehirlerindeki Vaaz, Hutbe ve Toplantıları

Balıkesir'den başlayıp Âkif'in Ankara'ya gittikten sonra İstiklâl Marşı yazma sürecine varıncaya değin birçok şehirde vaazlar ve hutbeler vererek halkın bilinçlendirilmesine önemli bir görev almaktadır. Tezin ilerleyen bölümlerinde bu konuşmalara yer verilecektir. Özellikle en zor görev olarak Kastamonu'da halkın Millî Mücadeleye karşı olan tutumun kırılıp harekete katılması sağlanması ile Konya'da baş gösteren ayaklanma ve itirazların İrşad Heyeti ile gösterdiği yararlılık çok önemlidir. Burada esas olan konumuza matuf kısmı, bu şehirlerdeki hürriyet ve

bağımsızlık heyecanı ile bu heyecanın karşısında olanların yarattığı fitne ve ayrımcılığa şahit olmasının İstiklâl Marşı'nın ana düşüncelerini besleyecek olmasıdır.

3.3.3.1.Balıkesir Hitabesi: Zağanos Paşa Camii

Âkif, sadece bir şair değil aynı zamanda ciddi bir din âlimi ve döneminin büyük düşünürüdür. Münevver denilen insanların başında gelmekteydi. Hem yaşadığı dönemde hem de Cumhuriyete giden yolda fikirleri, sözleri, vaazları büyük ses getirmiş ve zor zamanların aşılmasına katkı vererek Millî Mücadelenin her daim ümitli ve korkmaz sesi olmuştur. Âkif'in en büyük meselesi insan ve toplum olmuştur. Toplumun ve fertlerin yaşadığı sosyal ve beşeri sıkıntılarını kendi derdi bilmiş ve bunların çözümü için çözüm yollarını şiirlerinde, konuşmalarında ve yazılarında göstermiştir. Âkif yazılarında, şiirlerinde, konuşmalarında, vaazlarında ve özellikle kitaplarında toplumu ve onun meselelerini hem konu hem de dert edinmiştir. Âkif, ualnızca İstiklâl Marşı değildir. Bağımsızlığa giden yolda bir ses ve ışık olmuştur. Kitap yazan Kur'an-ı Kerim tercüme ve tefsiri yapan, dergiler çıkaran ve bu dergileri toplum sorunlarını çözmek üzere halka haber vermek için kullanan bir kişidir. Tüm bunlar bir tarafa Âkif'in millî mücadele için yaptıkları onun bu mücadeleye inanmışlığını ve vatan sevgisini gözler önüne sermektedir. Yaptığı bu çalışmaların bir kısmı *Sebilürreşad* ve *Sıratı Müstakim* mecmualarında yayınlanmıştır (Öz, 2013. s.142).

Mehmet Âkif,savaş dönemi halkı aydınlatmak, savaşı anlatmak ve Millî Mücadele'ye çağrıda bulunmak için memleketin hemen hemen her köşesinde çeşitli vaazlar vermiştir. Ülkenin dört bir yanında vatanın ve milletin kurtuluşu için verdiği bu vaazlar dilden dile dolaşmış ve umutsuzluğa düşen milleti bir nebze olsun morallendirmiştir. Onun büyük bir gayret ve çaba ile yazdığı tüm eserler dilden dile milyonlarca insana ulaşarak tanımayanlar bile Âkif'ten haberdar olurlar (Sılay,2009. s.61). Balkan savaşlarından sonra patlak veren Birinci Dünya Savaşı ile birlikte tüm millet savaştan bitap düşmüş ordu çok yorulmuştu. 1918'de imzalanan Mondros Ateşkesi ise millete son darbeyi acı bir şekilde vurmuştu. Ancak tüm bunlar olurken Osmanlı'daki yöneticilerin sessiz kalışı karşısında Atatürk ve silah arkadaşları bu kutlu mücadele için ellerini taşın altına koymuş ve haklı mücadeleyi sonuna kadar savunmuşlardır. Tüm bu inanç ve azim Millî Mücadele çağrısı ile beraber tekrar

alevlenmiş bu ateşin etrafında toplanmak için herkes varını yoğunu ortaya koymuştur. Âkif de bu mücadelenin haklılığını sonuna kadar savunmuştur. O Millî Mücadele'nin en çetin zamanlarında Anadolu'nun bağrında pek çok yere gitmiş, ulaşabildiği tüm her yere sesini duyurmak ve millî mücadelenin haklılığını anlatmak için çabalamıştır. Birçok yönden geri kalan bu toplumu ayaklandırmak ve kendine getirmek için insanüstü bir çaba sarf etmiştir. Âkif, bu vaazlarda Kuran ve tefsir yoluyla halkı çalışmak, inançlılıkve vatan uğrunda savaşmak konularında bilinçlendirmeye gayret etmiştir (Tütün, 2011. s. 58).

Âkif, İstanbul'un semtleri olan Beyazıt, doğduğu yer olan Fatih ve Süleymaniye camilerinde ilerleyen süreçte ise Balıkesir Zağanos Paşa Camii'de vaaz vermiştir. Sonrasında ise Kastamonu Nasrullah Camii'de ve Kastamonu'nun ilçelerinde de vaazlar vermeye devam etmiştir. Tüm vaazlarını verirken onun konuşmaları kayıt altına alınmış ve sonrasında *Sebilürreşad*'ta hutbe ve mevaiz başlıkları altında yayınlanmıştır (Düzdağ,2005; s. 163). Âkif'in bu söylemlerinin halk üzerinde bu kadar etkili olmasının altında yatan en büyük sebep Âkif'in vaazlarında ayetlerden hadislerden yararlanıyor ve konuşmalarını Kuran'a dayandırıyor olmasıdır. Bu konuşmalar, çoğunluğu Müslüman olan halk üzerinde derin bir etki bırakmıştır. Âkif, Türk toplumunu çok iyi tanıyan çok iyi gözlem yapan bir insandır. Bu sebepten ötürü halkın sıkıntısını kendi sıkıntısı olarak görmüş ve çözmek için toplumla birlikte omuz omuza olmaktan hiç geri durmamıştır.

Âkif hürriyet ve bağımsızlık dışında olan tüm fikirlerin her zaman karşısında durmuştur. Millî mücadele için çokça mücadele vermiş elinden gelen tüm her şeyi bu haklı savunma için sonuna kadar yapmaktan geri durmamıştır. Bu mücadelenin aleyhine savunma yapanlara hiçbir zaman mahal vermemiş bunlara karşı millî mücadeleyi sonuna kadar savunmuştur.

Millî Mücadele devam ederken 29 Haziran 1919 tarihinde Ayvalık, Yunanlılar tarafından işgale uğrar. Halk bu olaya fazlasıyla tepki gösterir ve ilk direnme burada olur. Bununla beraber burada Kuvayi Millîye birlikleri oluşturulur. Balıkesir Alaşehir kongreleri toplanır. Âkif de bu olaylardan kısa bir süre sonra, 23 Ocak 1920 tarihinde Balıkesir'e gelmiştir. Bu geliş yerel gazetelerde yazılır ve Âkif'in Balıkesir'e geldiği halka duyurulur. Bu süreçten sonra Âkif haklı mücadelesinden hiç vazgeçmez millî ruhu harekete geçirmek için gece gündüz çalışır. Âkif millî mücadele döneminde bundan sonra Mustafa Kemal'in kamuoyu oluşturmadaki en büyük yardımcısı

olmuştur (Kayhan, 2013. s. 2). Âkif Anadolu'nun çeşitli yerlerine giderek sadece Balıkesir Zağanos Paşa Camii'nde değil birçok yerde Millî Mücadele lehinde vaazlar vermiştir. Millî mücadele sırasında Kastamonu, Burdur, Konya, Antalya, Düzce ve Adapazarı'na giderek buralarda konuşmalar yapmış ve çıkan isyanları şiddetle eleştirilmiştir. Âkif hem Balkan Savaşları ve 1. Dünya Savaşı hem de millî mücadele döneminde olan tüm olaylarla birlikte Anadolu'da halkı harekete geçirmek için uğraşmıştır.

Âkif'in, Balıkesir'de verdiği en önemli hitabelerinden (vaaz) biri, 2 Şubat 1920 tarihinde Zağanos Paşa Camii'nde verdiği vaazdır. Bu vaaz, "Balıkesir Hutbesi" olarak da bilinir. Balıkesir Hutbesi'nde Mehmet Âkif Ersoy, millî mücadelenin önemini ve gerekliliğini vurgulamıştır. Halkı millî mücadeleye katılmaya teşvik etmiştir. Bu vaaz için halk saatler öncesinden camiyi doldurmuş ve yer bulamayanlar dışarıda hasırları sererek oturmuşlardır (Semiz,2000. s. 401-402).

Âkif'in, Balıkesir (Karesi) Zağanos Camii'nde gerçekleştirdiği hitabenin (vaaz) *Sebilü'r-Reşad*'da yayımlanan tam metni Ek 14'te verilmektedir.

Balıkesir vaazının genel anlamda özetlerken Kırmıt (2022) şunları belirtmektedir:

> "Akif, bir saatlik vaazında halk üzerinde büyük tesir meydana getirmiştir. Akif'in milli ve dini temalı bu vaazında Müslümanların birlik içinde olup, el ele vererek çalışmaları gerektiği mesajını vermiştir. Akif, Balıkesir vaazında genel olarak, halkı birlik beraberliği sağlayıp, el ele çalışmayı öğütleyerek, ümitsizliğe asla kapılmaması gerektiğine vurgu yapmıştır. O, bu sayede toplumsal motivasyonu tetiklemiştir. Ayrıca, Akif'in bu vaazında sıkça ayetlerden faydalanmış, Peygamber ve ashabı üzerinden örnekler vererek halkı bilinçlendirmek istemiştir. Akif, her ne kadar düşman bizden daha güçlü olsa da hiçbir zaman yeise kapılmamak ve azimle çalışmak gerektiğini öğütlemiştir. Halka, düşmanın artık kapıya dayandığı ve uyanık olma konusunda nasihatler vermiştir. Akif, burada sadece halkın problemlerini sıralamamış bunlara çözüm önerisi getirdiği de görülmüştür. Bu özelliği, onu başkalarından belirgin şekilde ayırmaktadır. Akif'in bu vaazı sonrasında halkın Milli Mücadele'ye desteği ve ilgisi bir hayli artmıştır. Akif'in Balıkesir halkı üzerinde milli bir bilinç oluşturmuştur. (s. 1119-1134)."

Âkif, vaazlarına gündemindeki konularla ilgili, Kur'an ayetleri okuyarak başlamaktaydı.Sonrasında ise anlaşılır bir şekilde ilgili ayetleri açıklardı (Aydar, 1996. s. 24). Âkif, buradaki vaazında da bu şekilde yapar ve Ahzab suresinin 56. Ayetini okuyarak vaaza başlar. Ahzab Suresinin 56. Ayetini okur. Sonrasında konuyla ilgili olduğu Al-i İmran suresinin100-103. ayetlerinin de nüzul bilgisine de yer vermiştir (Tütün 2011. s. 61) Akif, bu ayetleri okuduktan sonra ayetleri

açıklamak yerine daha önce yazdığı "Alınlar Terlemeli" adlı şiirini okumuştur (Ersoy, 1920. s. 183).

Balıkesir Hutbesi, millî mücadelenin ruhunu yükseltmede önemli bir rol oynamıştır. Halkı millî mücadeleye katılmaya teşvik eden bu vaaz, millî mücadelenin başarıya ulaşmasında önemli bir faktör olmuştur. Bu vaazın önemli olmasının bir diğer sebebi ise Mehmet Âkif'in hitap konusunda çok güçlü olmasıdır. Bu hitap gücünün sebebi ise 20 yaşındayken Âkif'in hafız olması ve bunun yanında tefsir, hitabet gibi alanlarda kendini çok iyi yetiştirmiş olmasıdır. Âkif'in yakın arkadaşlarından biri olan Mithat Cemal Kuntay'ın da belirttiği gibi Âkif, bütün yaşamı boyunca kendisini Kur'an-ı Kerim ile bütünleştirmiştir (Bağış, 2021. s. 219).

Verdiği tüm vaazlarında ve Balıkesir Hitabesinde birlik ve beraberliğin öneminden bahsetmiş bu birlikteliğin bozulmasının ne gibi sonuçlara yol açacağını anlatmıştır. Mehmet Âkif bütün söylemleri de Kuran, hadis ve sünnetten almıştır. Âkif burada okduğu şiirler aracılığıyla Müslümanların diğer milletlerin kendi aralarında nasıl birlik ve beraberliği sağladıklarından ibret almasını ister. Birliğini ve beraberliğini kaybedenlerin başka milletlerin egemenliği altında ezilerek acı bir son beklediğini ifade eder (Turgay, 2012, ss. 38-39). Âkif'in düşüncesine göre milletimizin geri kalmasının en önemli sebebi tüm milletlerin inkılaplar gerçekleştirirken bizim milletimizin onları izlemesinden kaynaklandığı düşünmektedir. Âkif milletimizin ciddi felaketlerden geçtiğini belirtmiştir. Âkif'in burada bahsettiği felaketler Balkan savaşları ve Birinci Dünya Savaşı'ndan başka bir şey değildir. Bu savaşlarla aldığımız büyük yenilgiler Osmanlı devletinin sonunu getirmiş ve milletimizi büyük bir çıkmaza sürüklemiştir. Ayrıca Âkif, İslam'ın yanlış anlaşıldığını düşünmektedir. İslam her daim çalışmayı birlik ve beraberliği emrederken milletimizin kendi kaderine tayin hakkını başkalarına bırakması kabul edilebilir değildir. Âkif bu vaaz da başka bir konu olarak ise insanın en temel haklarından olan yaşama hakkından bahsetmiştir. Âkif'in kastettiği millet ise sadece Müslümanlar değil Allah'ın yarattığı tüm varlıkların yaşama hakkı olduğunu altını çizerek söylemiştir.

Âkif hiçbir milleti dini ötekileştirici bir dil kullanmaz. Bunun yerine birlik ve beraberliği savunurdu. Kurtuluşun anahtarı olarak birlik beraberlik ve bütünlüğü işaret etmektedir. Âkif'in her daim batıya karşı antipatisi olsa da onların birlik ve beraberlik içinde nasıl bir büyük güce sahip olduklarını söylemekten de geri durmaz. Âkif halkın anlayacağı ve batının ilimde, bilimde, fende ne kadar ileride olduğunu

gösteren "Deniz dibinde gemi yüzdüren, göklerde ordular dolaştıran" ifadesini birçokkonuşmalarında sıkça kullanır. Kastamonu'daki konuşmasında da bu örnek vardır (Şahin,2017:308).

Âkif'in Batıya karşı olan antipatisi yanında vaaz ve şiirlerinde Batıyı örnek göstermesiyle de bilinir. Bunun en büyük sebebi ise Âkif'in 1914 yılında Berlin'e gidip buraları gözlemlemiş olmasıdır. Almanya'da birçok yeri gezmiş ve Alman halkını tanıma fırsatı bulmuştur. Ve bu tanıma sırasında karşısında gelişmiş bir millet görmüştür. Berlin'de gördüğü her şeyi ''Berlin Hatıraları'' adıyla şiirleştirmiştir. Aynı zamanda Osmanlı-Berlin karşılaştırması da yapmıştır. Onun verdiği bu karşılaştırmaya şiirle düşünme denebilir. Bu manada Berlin Hatıraları şiiri oldukça güçlü bir şiirdir. (Karakoç,2020:46).

Âkif, Müslümanların bir türlü birlik olamama sorununun kaynağı olarak dışarıyı değil kendi içimizi gösterir. Doğal olarak da çözüm içimizde, birlik olmaktan geçmektedir. Âkif birlik ve beraberliği camideki bir cemaate benzetmiş ve bu cemaatin kalabalıklaşması için herkesin çalışması gerektiğini vurgulamıştır. Bu söylemlerin dışında Âkif, Balıkesir Vaazı başta hemen her vaazında, Erzurum kongresinde gündeme gelen manda ve himaye fikrinden de bahsetmiş milletimizi manda ve himaye fikrine karşı da uyarmıştır. Âkif, aynı zamanda birliğin bozulmasına neden olacak olan ayrışmaya sebebiyet veren fırkacılık, komitecilik gibi benzeri faaliyetlerin olmaması gerektiğini net bir şekilde vurgulamıştır. Çünkü bütün bunların Müslümanların birliğini bozacak sarsacak ve ayrılıklarına neden olacak her şeyden sakınılması gerekmektedir (Sebilürreşad,1920, sayı 458:186). Âkif'in bu tür faaliyetlerden bahsetmesi ve bunlardan uzak durulmasını istemesinin sebebi ise millî mücadelenin bir ittihatçı hareket olarak görülmesine karşı ortaya çıkabilecek yanlış anlaşılmaların önüne geçmektir.

Âkif, Zağanos Paşa Camii'ndeki vaazın sonlarında Balıkesir halkının geçmişinden bahsedip vatanları için son ana kadar savaşmalarını istemiştir. Konuşmasının en sonunda dua ederek vaazı tamamlamıştır (Ersoy,1920).

> “Ey cemaat-i Müslimin! Memleketlerinizi kurtarmak için devam eden mücâhedâtınızda bir noktaya son derece dikkat etmelisiniz: Bu hareketlerin, bu himmetlerin sırf müdafaa-i din ve vatan gayesine müteveccih olduğu yar ve ağyâr nazarında tamamıyla anlaşılmalıdır. Fırkacılık, menfaatçilik, kavmiyetçilik gibi hislerden külliyen müberrâ olduğuna yakındakilere, uzaktakilere tamamıyla kanaat gelmelidir. Bu kanaati zerre kadar sarsacak bir harekete, bir söze kimse tarafından meydan verilmemelidir. Hususi emeller, hususi içtihatlar yine hususi olarak sahiplerinin kafasında, kalbinde kalmalıdır. Çünkü gaye birdir. Efrad tarafından o müşterek gayeye karşı gösterilecek ufacık bir inhirâf son derece muhtaç olduğumuz vahdeti temelinden sarsmaya kâfidir. Onun için bundan son derecede sakınmalıdır.
>
> Cemaat içinde herkesin uhdesine düşen bir vazife-i vataniye, bir fariza-i dîniye vardır ki onu ifada zerre kadar ihmal göstermek caiz değildir. Bu hususda hiçbir ferd kenara çekilerek seyirci kalamaz. Çünkü düşman kapılarımıza kadar dayanmış, onu kırıp içeri girmek, harim-i namus ve şerefimizi çiğnemek istiyor. Bu namert taarruza karşı koymak kadın erkek, çoluk çocuk, genç ihtiyar... Her ferd için farz-ı ayn olduğu bir lahza hatırdan çıkarılmamalıdır. Bugün herkes vüs'ünü sarf ile mükelleftir. Osmanlı saltanatını i'lâ için "Karesi"nin, bu kahraman İslâm muhitinin
>
> vaktiyle ne büyük fedakârlıklar gösterdiği herkesin malumudur. Rumeli'yi baştanbaşa fetheden hep bu topraktan yetişen babayiğitlerdi. O kahraman ecdadın torunları olduğunuzu isbat etmelisiniz. Anadolu'yu müdafaa hususunda diğer vilayetlere ön ayak olmak şerefini siz ihraz ettiniz. Sa'yiniz meşkûrdur. İnşaallah bu şan ve şeref kıyamete kadar artar gider. İnşaallah vatanımızın haysiyeti, istiklâli, saadeti, refahı, ümranı dünyalar durdukça masun ve mahfuz kalır” (s.186).

Mehmet Âkif'in bu vaazının etkileri uzun süre konuşulmuştur. Mehmet Âkif'in bu mücadeleci ruhu herkesi etkisi altına almıştır. Bu vaazdan sonra Âkif İstanbul'a geri dönmüş, millî mücadele için çalışmalarına devam etmiştir.

Mehmet Âkif’in verdiği bu vaazın Millî Mücadeleye olan desteği artırışı ve vaazın etkileri İtilaf devletlerinin rahatsız olmasına neden olmuştur. Âkif, bu vaazı sebebiyle her ne kadar tehdit ve baskı görse de boyun eğmemiş Millî mücadeleye olan desteğini sürdürmüştür. Millî Mücadele hakkındaki söylemleri büyük kitleleri etkilemiştir. Bu nedenle olsa gerek Mehmet Âkif'e millî mücadelenin manevi kahramanı diye sıfat verilmiştir (Doğrul,1944. s.192). Mehmet Âkif ilerleyen günlerde verdiği vaazlarda da millî mücadelenin haklılığını savunmaya devam etmiştir ve halk üzerinde millî bir bilinç oluşturmuştur. Bu vaaz, millî mücadelenin önemini ve gerekliliğini vurgulayan güçlü bir ses olarak tarihe geçmiştir.Çünkü Âkif burada verdiği vaazla ilk defa fiilen millî mücadeleye katılmıştır (Tütün, 2011. s. 61).

3.3.3.2.Mehmet Âkif'in Ankara'ya Davet Edilmesi

Tarihin dönüm noktaları vardır. Âkif gibi önemli isimler için bu dönüm noktaları daha da önem arz eder. Millî Mücadelenin başladığı yıllarda Âkif, İstanbul'da yaşamaktadır. O da olup bitenleri takip ediyor ve en az Mustafa Kemal Paşa kadar kaygılı bir o kadar da milletin makûs talihini yenebilmek için birlikte hareket etmenin öneminin farkındadır. İstanbul'da bulunan hükümetin Anadolu'da başlayan hareket hakkında fetvalar çıkartıp kararlar alması bir çok insanın bu konuda elini kolunu bağlıyordu. Cesaretin ve inancın yüksek olduğu şahsiyetler ise Mustafa Kemal ve arkadaşlarının başlattığı Millî Mücadale konusunda sessiz olsalar da inançlarını kaybetmiyorlardı. Âkif, öncelikle Balıkesir'de başlayan ilk kurtuluş hareketinin önemini erken anlayanlardandı. Ayvalık'ta başlayan ve Kuvayı Milliye'nin kuruluşuna kadar giden ve 172. Alay Komutanı Yarbay Ali Çetinkaya'nın başını çektiği bu ilk örgütlü halk hareketi (Millî Mücadele), zamanla bölgeyi saracaktı. Yunanlılar ilk defa halkın toplu mukavemetini gördü. Bu başkaldırı ve direniş bölgede Soma, Salihli ve Akhisar merkezlerinde de halkı direnişe sevkeder (Atatürk, 2016).

Aldığı bir davet üzerine, Âkif'in, Zağanos Paşa Camii'nde halka seslenmek için Balıkesir'e gitmesi, Osmanlı Devleti yöneticilerinin dikkatinden kaçmayacaktır. Zaten dönüşünde memuriyetten ayrılmasına ya da bir anlamda atılmasına neden olacaktı. Âkif, Millî Mücadeleyi bir memleket meselesi olarak görmektedir. Ona göre herkes bu harekete el birliğiyle sarılmalıdır. (Düzdağ, 1996. s. 25). Muhtemeldir ki, Âkif'in hem bu ifadeleri hem de Balıkesir'de ve bazı noktalarda vaazlar veriyor olması İstanbul yönetimini rahatsız etti ve Balıkesir dönüşü memuriyet hayatını tamamladı.

Artık tamamen özgür ve bağımsız kalan Mehmet Âkif, milletin birliği ve beraberliği için üzerine düşecek ne varsa yapmaya hazırdı. 16 Mart 1920'de İngilizler tarafından Osmanlı Meclis-i Mebusan basılıp lağvedilince İstanbul'da herkes iyice çaresiz kalmıştı. Diğer yandan Ankara'da bulunan Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşları yeni devlete giden en mühim ve en son adımı atmaya hazırlanıyorlardı. Meclis açıp yeni bir hükümetin varlığını milletle paylaşacaklardı. 66 ilden gelecek mebuslarla yeni meclis için hazırlıklar yapılıyordu. Mehmet Âkif de davet edilenler arasındaydı. Mustafa Kemal, Mehmet Âkif'i Ankara'ya davet etmek için, yakın arkadaşı Ali Şükrü Bey'i görevlendirir. Eşref Edip bu davetten bahseder. Ali Şükrü Bey, Mehmet Âkif'e

gelir, Mustafa Kemal Atatürk'ün selamını iletir ve Ankara'ya davet eder. Üstelik *Sebilürreşad*'ın, Ankara'da yayınlanacağı ifade edilir (Sebilürreşad, 1957).

Âkif, 10 Nisan 1920 tarihinde Ankara'ya gitmek üzere İstanbul'dan ayrılır. Tehlikeli ve sıkıntılı bir yolculuktan dolayı Meclisin açılışına yetişemez ve 24 Nisan 1920 tarihinde Ankara'ya ulaşmıştır (Gökçek, 2018). Âkif'in Ankara'ya davet edilmesi hem Millî Mücadele açısından hem kendisi açısından çok önemli bir dönüm noktasıdır. Ankara'ya gelirken yalnız değildir ve oğlu Emin de vardı. Ankara'da, İstiklâl Marşı'nın da yazıldığı Taceddin dergahına gelir ve buraya yerleşir. Mücadele döneminde Mehmet Âkif Eskişehir, Kastamonu, Burdur, Sandıklı, Afyon, Antalya ve Konya'ya gidecek ve burada halka bu mücadelenin haklılığı konusunda aydınlatma yapacaktır.

Âkif'in Ankara'ya davet edilmesi ile ilgili Turinay'ın tespiti şöyledir:

> "Millî Mücadele'nin o yalnızlık günlerinde, tarihi geleneğin ve hilâfetin merkezi olan İstanbul ile yepyeni ümitlerin ve bağımsızlık heyecanlarının sembolü seviyesine yükselen Ankara arasında tereddüde düşüldüğü zamanlarda, Âkif'in tercihi her bakımdan önem arz edecek demekti. Nitekim işte tam da o sıralarda TBMM hükümeti, Mehmet Âkif'i Ankara'ya davet lüzumunu duydu. Bu davete anında icabet eden şair yollara düştü ve Anadolu'da yer yer baş gösteren isyanların bastırılması noktasında büyük gayretler sergiledi." (Turinay, 2021, s.28).

Mehmet Âkif, Ankara'da kaldığı süre boyunca, millî mücadeleye destek olmak için şiirler yazar ve vaazlar verir. 30 Nisan 1920 tarihinde Hacı Bayram Camii'nde verdiği vaazda vererek Millî Mücadelenin desteklenmesi gerektiğini halka anlatır (Gökçek, 2018). Şiirleri ve vaazlarıyla, halkı millî mücadeleye katılmaya teşvik etmiştir.

Âkif'in, Mustafa Kemal Paşa tarafından Ankara'ya davet edilmesinin nedenleri şöyle sıralanabilir:

- Millî Mücadelenin önemini ve gerekliliğini fark eden Âkif'in bir düşünür, hatip, yazar, şair ve vaiz olarak bu harekete ivme kazandıracağı inancı.
- Mehmet Âkif'in, çıkardığı dergiler ve yazdığı yazılar ile büyük beğeni toplamış birisi olarak Millî Mücadelenin başarıya ulaşmasında da önemli bir propaganda gücüne sahip olacağı fikri.

- Mehmet Âkif'in şiirleri, yazıları ve konuşmaları Millî Mücadele ruhunu yükseltecek ve halkı millî mücadeleye katılmaya teşvik edecek güce sahip olması nedeniyle halkın sosyal öncülüğünü yapabileceği düşüncesi.
- Eli kalem tutan ve düşünen diğer düşünür, yazar ve şair şahsiyetlerin Âkif'in duruşundan etkilenebileceği kanaati.

Eşref Edib de Âkif'in Ankara'ya gidişini şöyle anlatmaktadır:

> "Bir gün Âkif'le *Sebilürreşad*'ın idarehanesinde konuşuyorken merhum Ali Şükrü geldi.
>
> — Haydi hazırlanın gidiyoruz, dedi.
>
> — Nereye? Dedik.
>
> — Ankara'ya. Oradan sizi çağırıyorlar. Paşa sizi istiyor. *Sebilürreşad*'ın Ankara'da neşredilmesini istiyor. *Sebilürreşad*'ın Ankara'da neşrolunması millî harekâtın manevi cephesini güçlendirecektir.
>
> Ali Şükrü Bey, Mehmet Âkif'in "nasıl gideceğiz?" sorusuna,
>
> "Basbayağı gideceğiz. Biz ikimiz Üsküdar'dan yola çıkacağız, İngiliz hatlarını yararak geçeceğiz. Eşref sonra gelir. Buradaki işleri yoluna koyar, Karadeniz tarikiyle İnebolu'ya çıkar, oradan gelir".
>
> Anadolu Harekâtı Millîyesi genişleyerek Ankara'da toplanmaya başlayınca üstat:
>
> — Artık burada duracak zaman değildir, gidip çalışmak lâzım. Bizim tarafımızdan halkı tenvire ihtiyaç varmış. Çağırıyorlar, mutlaka gitmeliyiz. Ben yarın Ankara'ya hareket ediyorum. Hiç kimsenin haberi olmasın. Sen de idarehanenin işlerini derle topla *Sebilürreşad*klişesini al, arkamdan gel. Meşihat'takilerle de temas et, Harekâtı Millîye aleyhinde bir halt etmesinler, dedi.
>
> Elini öptük, vedalaştık, üstadın Anadolu'ya geçtiği anlaşılınca bize karşı tazyikat arttı." (Eşref Edib, 1938, s.56)

Âkif'in Ankara'ya gelişi matbuat dünyasında da yankı uyandırmış ve Millî Mücadele'nin en önemli yayın organı *Hakimiyeti Millîye'de* şu haber yapılmıştır:

> "Pek hassas ve ulvî bir İslâm şairi olan Mehmet Âkif Bey dahi İstanbul'dan çıkarak bir kaç gün evvel Ankara'ya muvâsalat eylemiştir.
>
> İlhâmât-ı şâiresinin menba-ı aslı bilhassa hamiyet-i diniye ve gayret-i vataniyesinde olan bu güzide İslâm şairi, aynı zamanda erbabı ilim ve hikmetin en ileri gelenlerinden bir şahsiyet-i mümtâzedirler de. Milletin geçirdiği mücahede-i vatan-perverane, İslâm şairi Mehmet Âkif Bey'in hamiyet-i hamiyetkârından pek çok feyiz ve kuvvet alacaktır. Şair-i hakîm-i İslâm'ın önümüzdeki cuma günü bir mevize irat buyuracağını memnuniyetle haber aldık." (Hakimiyeti Millîye, 28 nisan 1336/ 28 nisan 1920)

Görüldüğü üzere daha I. Meclis açılmadan evvel Âkif'in Ankara'ya gelişi beklenmektedir. Ancak bir günlük gecikmeyle bu gerçekleşti. Tarih ve kader ona

verdiği görevi biraz daha kendisine yakınlaştırdı ve artık İstiklâl Marşı'nı yazacağı mekândaydı ve şehirdeydi.

3.3.3.3.Kastamonu Hitabesi: Nasrullah Cami

Mehmet Âkif Ersoy, 1920 yılının Mayıs ayında Kastamonu'ya gelmiştir. Mehmet Âkif'in Kastamonu'ya gelişi*Açıksöz*'deşöyle duyurulmuştur.

"Büyük İslâm Şairi Edib-i Azam Mehmed Âkif Beyefendi iki gün evvel şehrimize gelmiştir. *Sebilürreşad*daki yazıları ve birçok asar-ı bergüdesiyle İslâmlık âleminin yegâne şairi tanınan Âkif Beyefendi'ye gazetemiz namına beyanı hoş Amedî eyleriz." (Açıksöz, 21 Ekim 1920).

Kastamonu'da Millî Mücadele aleyhine gelişmeler olması üzerine özel olarak gönderilir. Meclis'te Burdur Mebusu olarak görevi olduğu için 1.5 aylık özel izin alınır ve halkın içinde yayılan fitneyi önlemek ve Ankara merkezli yürüyen kurtuluş mücadelesinin önemini anlatmak için zahmetli bir yolculukla Kastamonu'ya ulaşır.

Kastamonu'nun Nasrullah Camiinde ki vaazında: "Müslümanlar! Sakın 'Millî Hareket' aleyhinde olanların sözlerine kulak asmayınız. Çünkü onlar, halkımızı köle haline getirmek istiyorlar" diye sesleniyordu. "Ey cemaat! Gözünüzü açınız, ibret alınız. Bizim hani senelerden beri kanımızı, iliğimizi kurutan dâhili meseleler yok mu? Yemen meselesi, Şam meselesi, Arnavutluk meselesi gibi birçok meseleler. Bunların hepsi düşman parmağıyla çıkarılmış meselelerdir... Onlar öyle olduğu gibi bugünkü Adapazarı, Düzce, Yozgat, Bozkır, Biga, Gönen, Konya isyanları da hep o mel'un düşmanların işidir. Artık kime hizmet ettiğimizi, kimin hesabına birbirimizin gırtlağına sarıldığımızı anlamak zamanı artık gelmiştir. Allah rızası için olsun aklımızı başımıza toplayalım. Çünkü böyle düşman hesabına çalışarak elimizde kalan şu bir avuç" toprağı da verecek olursak, çekilip gidecek bir karış yerimiz yoktur. Şimdiye kadar düşmana kaptırdığımız koca-koca memleketlerin halkı hiç olmazsa hicret edecek yer bulabilmişlerdi. Neuzübillah biz öyle bir akıbete mahkûm olursak başımızı sokacak bir delik bulamayız" (Erişirgil, 2023. s. 299; Kabaklı, 2006. s. 162).

Nitekim İstiklâl Marşı'na giden yolda Mehmet Âkif'in vaazları arasında en önemlilerinden biri Kastamonu Nasrullah Camii'nde verdiği vaazdır (Ek 15). Bu vaaz, "Kastamonu Hutbesi" olarak da bilinmektedir. Mehmet Âkif, Kastamonu'da kaldığı süre boyunca, millî mücadeleye destek vermek için şiirler yazmış ve vaazlar

vermiştir. Özer ve Baş (2021), Kastamonu Nasrullah Camii'ndeki vaazın önemini şu cümlelerle ortaya koymaktadırlar:

> "19 Kasım 1920 Cuma günü verdiği vaazında işgalcilerle neden mücadele edilmesi gerektiğini açık şekilde dile getirmiştir. Sevr antlaşması üzerinde durarak, bu anlaşmanın kabulünün ölümle eş değer olduğunu vurgulamıştır. İşgalci güçlerin iki yüzlü olduklarını ve onlara hiçbir zaman güvenilmeyeceğini söyleyerek, halkı birlik olmaya teşvik etmiştir. Ümitsizliğe, karamsarlığa yer olmadığını dile getirerek içinde bulundukları sürecin ne kadar tehlikeli olduğuna değinerek bu mücadelenin kazanılmasının önemine işaret etmiştir. Ayet ve hadislere de yer verdiği söz konusu vaazı *Sebilürreşad*'da yayınlanmıştır. Bu vaazı cephelere, köylere kadar ülkenin dört bir yanına ulaştırılmış, büyük heyecan uyandırmıştır. Âkif Kastamonu'nun ilçelerine de giderek halkı millî kuvvetlere katılmaya davet etmiştir. Kastamonu'da kaldığı sürede *Sebilürreşad* dergisinin 464, 465 ve 466. sayıları Kastamonu'da basılmıştır. 467 sayı itibariyle Ankara'da yayınlanmaya başlanmıştır. Mehmet Âkif'in Nasrullah Camii'nde verdiği vaazı halkın bilinçlenmesine dolayısıyla da Millî Mücadele'nin güç kazanmasını sağlamıştır." (Özer ve Baş, 2021. s. 855-856).

Kastamonu Vaazının en önemli ayrıntısı, Âkif'in hemen hemen her konuda konuşmuş olması. Sevr Antlaşmasından kapitülasyonlara, gümrüklerden sanayiye, eğitimden silahlanmaya her sosyal konudan bahseder. Dünya siyaseti ve politikaları üzerinde de dururken Bolşeviklerden, Hintlilerden, Almanlardan ve İngilizlerden ayrıntılı bir şekilde konu eder. İstanbul'un, Hilafetin, Anadolu'nun, Avrupa'nın ve Dünyanın genel bir görüntüsünü çeker gibi anlatıp ve neden birlik olunması gerektiğini ve neden İslam düşüncesinin önemli olduğunu ayetler ve hadisler eşliğinde anlatır.

19 Kasım 1920'de Nasrullah Paşa Camii'nde verdiği vaazın *Sebîlürreşâd*'da yayımlanan metni Ek 23' teyer almaktadır. Hutbede Mehmet Âkif, özellikle Batının bilim, fen ve sanat konusunda ileride oluşunu ve Türk Milletinin bu durumdan ders çıkarıp gereği gibi yararlanması hususunu vurguladığı ayrıca birlik ve beraberlik sorununun çözümünün adresi olarak Müslüman fertlerin birbirini sevmesi gerekliğini ayet ve hadis alıntılarıyla aktardığı hutbesinin (Ersoy,2021b) bir bölümünde şunları söylemiştir:

“Anlıyorsunuz ya, biz nasıl yetişiyoruz, onlar nasıl yetiştiriliyor? Lâkin bu heriflere karşı olan buğzumuzu hiç bir vakit onların ilimlerine, fenlerine, sanatlarına sıçratmamalıyız. Çünkü medeniyetin bu kısımlarında onlara yetişemezsek yaşamamıza, bize emânetullah olan din-i İslam'ı yaşatmamıza imkân yoktur. Biz Müslümanlar bin tarihinden itibaren çalışmayı bıraktık. Atalete, sefahate, ahlaksızlığa döküldük. Avrupalılar ise gözlerini açtılar, alabildiğine terakkî ettiler. Görüyorsunuz ki denizlerin dibinde gemi yüzdürüyorlar. Göklerde ordular dolaştırıyorlar. Mademki dinin müdafaası farz-ı ayındır; mademki edâ-yı farzın mütevakkıf olduğu esbabı elde etmek farzdır; o halde düşmanlarımızın kuvvet namına neleri varsa hepsini elde etmek için çalışmak efrad-ı müsliminin her birine farz-ı ayındır. Ne hacet! (Ve eıddû lehum mâsteta'tum min kuvvetin = Düşmanlara karşı ne kadar kuvvet tedarik etmeye, hazırlamaya muktedirseniz derhal hazırlayınız.) emr-i ilahisi sarihtir. Şüpheye, tereddüde, düşünmeye, taşınmaya mahal yoktur. O halde ne yapacağız? Aramıza sokulan fitneleri, fesatları, fırkacılıkları, kavmiyetçilikleri, daha bin türlü ayrılık, gayrılık sebeplerini ebediyyen çiğneyerek elele, başbaşa vereceğiz. Hep birden çalışacağız. Çünkü bugün dünyanın, dünyadaki hayatın tarzı büsbütün değişmiş. Yalnız başına çalışmakla bir şey yapamazsın. Toplar, tüfenkler, zırhlılar, şimendiferler, limanlar, yollar, tayyareler, vapurlar elhasıl düşmanları bize üstün çıkaran yarım milyar Müslümanın bir kaç milyon firenge esir olmasını temin eden esbab ve vesait ancak cemiyetler, şirketler tarafından meydana getirilebilir. Demek, Müslümanlar Allah'ın, Kitâbullah'ın, Resulullah'ın emrettiği, tavsiye ettiği vahdete, birliğe, cemaate sarılmadıkça, ahiretlerini olduğu gibi dünyalarını da kurtaramazlar. Her şeyden evvel vahdet, cemaat, teâvün. Bir kere bunu elde edelim. Alt tarafı Allah'ın inayetiyle kolaylaşır.

Bununla beraber icabında Avrupalılarla birleşebiliriz, ancak bu birleşmek bize hiç bir vakit onların ezelî ve ebedî düşmanımız olduğunu, her fırsattan bi'l-istifade bizi mahvetmek en başlı emelleri bulunduğunu unutturmamalıdır. Yani vatanımızın, dinimizin menfaati, ticaretimizin, servetimizin, refahımızın terakkisi namına icab ederse, mümkün olursa mütekabil, müşterek müttefikler üzerine bunlarla çekişe çekişe pazarlık ederek ittifak ederiz. Ancak bu pazarlıklarda son derece açıkgözlü bulunmamız lazım gelir.

Biz Müslümanlar ise maalesef gerek içimizdeki, gerek dışımızdaki yabancıların sözüne kanıyoruz da birbirimize itimat etmiyoruz. Onlardan giydiğimiz külahı kendi dindaşlarımıza, kendi kardeşlerimize giydirmek için uğraşıyoruz. Cenab-ı Hak (İnnemel mu'minune ihvatun = Müminler birbirlerinin kardeşinden başka bir şey değildir.) buyuruyorken yazıklar olsun ki biz o kardeşlikten çok uzakta bulunuyoruz. Ancak ayda, âlemde bir kere camie geliyoruz. Huzûr-ı ilâhîde birleşiyoruz. Fakat namazı bitirip pabuçlarımızı koltuklayarak dışarıya fırlayınca birbirimize karşı derhal ya hasım yahut hiç olmazsa bigâne kesiliyoruz. Âyât-ı kerîme var, namütenahi ehâdîs-i şerife var ki efrad-ı müsliminden biri diğer dindaşlarını kendi öz kardeşi bilmedikçe, onların meserretiyle mesrur, musibetiyle, matemiyle mahzun olmadıkça tam Müslüman olamaz. İmanın kemali cemaat-i müslimine sımsıkı sarılmakla kaimdir.” (s.185)

Milleti hem millî mücadeleye katılmaya hem de inançlarına sahip çıkmaya teşvik eden bu konuşmanın, bağımsızlık savaşının zaferle sonuçlanmasında rolü büyüktür. Konuşmaya göre verilen savaş yalnızca Türkleri değil, İslam inancını ve kültürü de korumak için verilmektedir. Dolayısıyla Kastamonu Vaazı, Millî Mücadelenin

önemini ve gerekliliğini vurgulayan güçlü bir ses olarak tarihe geçmiştir. Uzun sürede hafızalardan silinmeyecektir.

3.4.İstiklâl Marşı'nın Ortaya Çıkışı

İstiklâl Marşı yazım görevi TBMM tarafından Maarif Vekâleti'ne verilmiştir. Vakit, Millî Mücadele dönemidir. Henüz savaşın acıları sürmektedir. Anadolu'nun birçok noktasında verilen mücadeleler de olumsuz ve kötü haberler de alınmaktaydı. Yunan güçleriyle verilen mücadelelerde Türk Ordusu özellikle Eskişehir – Kütahya hattında geriye çekilmek zorunda kalacaktı. Sakarya Nehri'ne doğru geriye yaslanarak yeni düzen alana kadar bekleyen Türk Ordusu, Ankara'dan gelecek haberlere göre tavır almayı planlar. Böylesi zor bir zamanda psikolojisi bozulmuş askerleri toparlamak ve etkileşimin en yüksek olduğu bu dönemlerde motivasyonu yükseltecek haberler başta mutlaka ordunun ve halkın maneviyatını güçlendirecek gelişmelere ihtiyaç duyulmaktadır. Yapılabilecek işlerden birisi de İstiklâl Marşı'nın yazımı ve bestelenmesidir. Olay şöyle gelişir:

> "İrşat Heyeti üyeleri, Genel Kurmay Başkanı İsmet Paşa ile Garp Cephesi'nde görüşmüş, halkın ve askerlerin maneviyatını güçlendirecek bir millî marş yazılması hususunu mütalaa etmişlerdi. Aynı zamanda, yeni kurulan Ankara Hükümeti'nin de gelişen dış temasları ve diplomatik ilişkileri de bir millî marşa duyulan ihtiyacı güçlendirmekteydi. Hükümet üyelerini ziyaret eden Genelkurmay Başkanı İsmet Paşa, İrşat Heyeti'nin bu talebini ilgililere iletir; millî heyecanı canlandıracak, Fransızların Marseyez Marşına benzer bir millî marş yazılmasını ordu adına hükümetten talep eder. Bu talebi ve genel ihtiyacı değerlendiren Eğitim Bakanlığı da İstiklâl Marşı'nın yazılması için -çalışmanın başında zikredilen- Hâkimiyet-i Millîye gazetesinde ilan edilmiş olan yarışmayı açar"(Altınbaş, 2015. s. 35).

Beşir Ayvazoğlu ise gelişmeleri, İsmet Paşa'nın o dönemin Maarif Nazırı Dr. Rıza Nur aracılığıyla Kazım Nami Duru Bey'e gidip "Orduca karar verdik, bir İstiklâl Marşı istiyoruz. Bunun güftesini, bestesini ayrı ayrı müsabakaya korsunuz. Her birini kazanana beşer yüz lira vereceğiz" sözleriyle anlatır. (Ayvazoğlu, 1986, s.21).

Yarışma, *Hâkimiyet-i Milliye* gazetesinde ilan edilir:

> "Şairlerimizin nazar-ı dikkatine: Milletimizin dâhili ve harici İstiklâli uğrunda girişmiş olduğu mücadeleyi ifade ve terennüm için bir İstiklâl Marşı, Umur-u Maarif Vekâleti Celilesi'nce müsabakaya vazedilmiştir. İşbu müsabaka, 23 Kanun-i evvel sene 1336 tarihine kadar olup bir heyet-i edebiye tarafından gönderilen eserlerden intihap olunacak ve kabul edilen eserin güftesi için beş yüz lira mükâfat verilecektir. Ve yine laakal beş yüz lira tahsis edilecek olan beste için

bilahare ayrıca bir müsabaka açılacaktır. Bütün müracaatlar Ankara'da Büyük Millet Meclisi Maarif Vekâletine yapılacaktır." (7 Kasım 1920).

Yarışmaya Mehmet Akif katılmaz. Katılmama nedeni verilecek para ödülüdür. Yarışma başladıktan bir müddet sonra Hamdullah Suphi Bey Milli Eğitim Bakanı olur. "Millî marş yarışması üzerinde ciddiyetle durur. Yarışma süresi sona erdiğinde, yarışmaya 724 şiirin katıldığı tespit edilmiştir. Kendisi de bir şair ve edebiyatçı olan Hamdullah Suphi, gelen şiirleri titizlikle inceleyip değerlendirir; ancak hiç birini millî marş olacak değerde bulmaz" (Acar, 2005, s.28-29).

3.4.1.Bağımsız Bir Devlet Olma Yolunda Marş

Bağımsız bir devlet olma yolunda, marş ve bayrak, bağımsızlığın simgesi olarak önemli bir rol oynar. Bir ülkenin ve milletin Millî Marşı ve bayrağı, o ülkenin ve milletin sahip oldukları değerleri ve yüksek idealleri resmeder. En önemlisi o milletin hangi değerler üstüne kendisine bir kimlik oluşturduğunun belgesidir. Sahip olunan değerleri ve idealleri her an canlı tutmak ve her zaman hatırlatmak, milletin birlik ve beraberliğini kuvvetlendirir.

En eski dönemlerde, millî marşların oluşturulmasının asıl amaçlarının başında savaşta karşı tarafı korkutmak, sindirmek ve kendi üstünlüğünü karşıya kabul ettirmek olarak bilinmektedir. Bilinen marşlardan bu yana sözün yanı sıra müzik de hep var olmuştur. Zira müzik, hem coşkuyu hem duyguyu yükselten bir unsur olarak tamamlayıcı unsurdur. Edebiyatın ve müziğin geldiği her evrede hem marş sözleri hem marşın müzikleri daha edebi ve sanat kaygısı taşımıştır. Bu da kalıcı marşların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bağımsızlığın göstergesi olan Millî Marşlar, ait olduğu milletin ses ve söz bayrağıdır. Bu anlamda her milletin bayrağı gözlere hitap ederken marşlar kalplere ve ruha hitap etmektedir.

Marşın ait olduğu toplumların ve milletlerin ortak kabulü için bağımsızlığa ve devlet olma fikrine vatan, bayrak ve özgürlük açısından aynı noktada buluşmak önemli. Dünyaya bakış ve yaşamdaki varlığınız farklı farklı anlamlar içerse de vatan ve hürriyet konularında bayrak ve marş gibi ortak noktada buluşmak gerekir. 19.Yüzyılda bazı siyasî ve sosyal durumların ve hareketlerin tezahürü ve bu hareketin taraftarlarını harekete geçirmek ve teşvik edebilmek için bazı marşların kullanılması ve yine millî marşların millî seviyede kabul görmesi için toplum genelinde bir zemin oluşturma işlevi görmüştür. (L'encyclopédie Grolier, 1974:743)

Bağımsızlık yolunda marşların yeri tartışmasız bir öncülük yapar. Karşı güçlerle savaşırken orduların en önünde ve o toprakların kendisine ait olduğunu belli edecek mekan ve yerlerde bayrak mutlaka bulunur. Ve orduların kendi askerinin heyecanı ve motivasyonu ise marşlarla sağlanır. Elbette sadece savaş durumlarında değil uluslararası platformlarda bağımsızlığın simgesi bayraktır. Devlet arası ilişkilerde, karşılama törenlerinde ve ortak programlarda hem bayrak hem marş mütekabiliyet prensibi gereği temsilde yerini alır. Genel anlamda marşlar hem sosyal anlamda hem de kültürel anlamda çok farklı olmasa da değişik tanımlamaları yapılmaktadır:

Anabritannica'ya göre marşlar, yurtseverlik duygusunun bir ifadesi olarak hükümetlerce resmen onaylanan yada halk tarafından benimsenen sözlü müzik eseridir (Anabritannica, Ulusal marşmaddesi, 1990.).

Bohn'a göre marş, milletlerin savaş, zafer ve yenilgileri, ümit ve beklentileri konusunda canlı belgelerdir (Tepebaşılı, 2004:8 (Bohn, 1908 naklen).

> "Tarihte, yürütücü, ileri götürücü kudretleriyle milletlere hız ve istikamet veren,büyük başarılar için ilham kaynağı olan bayrak, sancak, milli marş bugün deyeryüzünde önemi ve değeri gittikçe artan koruyucu, kurtarıcı birer yurt sembolü olarakbelirmektedir…
>
> Milli marş, ulus için yarının ifadesidir. Dün ve bugün ulusa hedef olmak zamanınıgeçirmişlerdir. Ulus, milli marşı her söyleyişte kendisini bugünle yarın arasında,kurulmuş bir altın köprü üstünde hisseder" (Kocaman, 1939, 4-15).

"Ulusal marşlar doğuşu açısından imparatorluk kültürünün ürünü, tarihsel süreçiçinde özellikle bağımsızlık mücadelelerinin önemli bir aracı, şimdilerde ise her devletçeşidinin biçimsel bir unsurudur." (Tepebaşılı, 2004, s.73).

Marş, bir milletin ruhunu ve coşkusunu yansıtan bir eserdir. Millî mücadele döneminde, marşlar, halkı millî mücadeleye katılmaya teşvik etmek için önemli bir araç olmuştur. İstiklâl Marşı'nın sözleri, Türk milletinin bağımsızlığı için verdiği mücadelenin azim ve kararlılığını yansıtmaktadır.

Milletlerin bağımsızlığına giden yolda ve vatan dedikleri yerde yaşadıkları sürece bağımsızlığının simgesi olan millî marşlarda, nasıl tanımladıklarına ve ülkelerin marşlarının söz ve ana temalarına bakıldığında Tepebaşılı'ya göre aşağıda belirtilen unsurlar vurgulanmaktadır;

"Vatan-Yurt, Halk-Ulus, Simgesellik-Şarkı, Devlet Erki'dir" (Tepebaşılı, 2004).

Millî marşların ayrılmaz bir parçası da bayraktır. Bağımsızlığın sesi ve sözü marş ise, resmi ve simgesi ise bayraktır. Millî marşların yazılma sebeplerinden birisi de ait olduğu milletin bayrağına anlam ve değer vererek yazılmış olmasıdır. Zira, bayrak kulağa ve kalbe hitap eden marşların, sembolü niteliğinde olan bayrak, bir milletin onurunu ve bağımsızlığını temsil eden ve aynı topraklarda yaşayan herkesi birleştirici bir simgedir. Millî Mücadele döneminde bayrak, Türk milletinin bağımsızlığını ve özgürlüğünü simgelemiştir. Bayrakların bağımsızlığı simgelemesinde en önemli sebep bir toprak parçasının kime ait olduğunu göstermesidir. Savaş meydanlarında ve kalelerde bayrak önemli bir göstergedir. Eğer ki bir bayrak yere düşmüşse ya da kalede bayrak değişmişse o savaşın kaybedildiği anlamı çıkmaktadır. Bir millet kendi bağımsızlığını ilan ettikten sonra mutlaka bayrağını oluşturmuştur. Bir devlet, bayrağı altında toplanan her unsurlarıyla millet kavramını oluşturmaktadır. Tezimize konu edindiğimiz İstiklâl Marşı'nın 1., 2. ve 10. kıtalarda şair, bayrağımıza seslenmektedir ve buradan hareketle hem bağımsızlık vurgusu hem de bayrağın milletimiz için ne denli önemli olduğunu belirtmektedir.

Bağımsızlık sembolü, bir milletin bir devletin diğer milletlerden ve devletlerden bağımsız olduğunun en temel ve en yüksek göstergesidir.

3.4.2.Marş Yarışması Açılması

Millî Mücadele döneminden önce başlayan yeni bir devlet fikrinin tamamlayıcısı unsurlarından olan millî marş ihtiyacı Balkan Savaşları sırasında da belirgin olarak vardı. Daha sonra zamanla Kurtuluş Savaşı'nın derinleşmesiyle hem askerde hem de toplumda ümidin azaldığı dönemlerde iyice varlığının önemini artırır. Askerî anlamda ihtiyaç bir yana Ankara Hükümetinin diğer devletlerle olan ilişkileri için de bir sembolik kabul anlamına gelecek marşa ihitiyacı vardı. Tez çalışmasının daha önceki bölümlerinde konuya dair ayrıntılar verildiğinden bu bölümde sadece şiir yarışma sürecine genel bir değerlendirme gözüyle bakılmaktadır. Hem Anadolu insanı hem de ordu mensupları millî marşa ilgi duydu. Günün savaş şartları değerlendirildiğinde ve İstanbul'daki Osmanlı yönetiminin Millî Mücadeleyi fitne ve din dışı olarak nitelendirmesiyle toplumdaki fikir ayrılığını da dikkate aldığımızda yarışmaya 724 şiir gönderilmiş olması değerlidir.

Önder'in (1986),*Türk Edebiyatı* dergisinin Aralık 1986 tarihli 158./Mehmet Akif Anıt Özel Sayı'sında neşrettiği "İstiklâl Marşı Belgeleri" başlıklı yazı marş yarışması konusunda çok önemlidir. Önder yazısında belgelerden hareketle şunları öne çıkarır:

> "Birgün, Atatürk'ün başkanlık ettiği İcra Vekilleri Heyeti toplantısında konuşulurken, İsmet İnönü bu İstiklâl Marşı'ndan söz açmıştı. Konuşmalar burdan bir Millî Marş'ın yazılması ve bestelenmesine dönüştü. Yeni Hükümetin bir Millî Marş'ı olmalıydı. Bu Marş, milletin istiklâl duygularını, heyecanını ifade etmeli, çoşturmalı, Marş, yalnız askerin değil, milletin de malı olmalıydı. Ayrıca, Millî Hükümetin kurulup işe başlamasıyla, dost ve yabancı devletlerle olan ilişkilerde, yapılan resmî törenlerde Millî Marş ihtiyacı kendini gösteriyordu. Böyle bir Millî Marşı kim yazacak, kim besteleyecekti?
> Neticede, Millî Eğitim Bakanlığının bu işi üstlenmesine karar verildi. Bakanlık, Genelkurmay Başkanlığının desteği ile Türk şairleri arasında bir Millî Marş Güftesi yarışması açacaktı. Kazanan güfte, yine yarışma yolu ile bes telenecekti. Güfte ve besteyi kazananlara Muvazene-i Umumiye bütcesinden, ayrı ayrı beşer yüz lira ödül verilecekti. Millî Eğitim Bakanı Dr. Rıza Nur imzasıyla vilâyetlere bir genelge hazırlandı. Genelgeyi, Bakanlık Ortaöğretim Genel Müdürü Kâzım Nami (Duru) yazmıştı. Genelge, 18 Eylül 1920 tarihini taşıyordu. Genelgede, memleketin içinde bulunduğu durum belirtildikten sonra:
>
> a) Türk devletinin ebediliğini, Anadolu Millî Mücadelesinin ruhunu, Türkün istiklâl aşkını dile getirecek bir Millî marş güftesinin yarışmaya açıldığı.
> b) Yarışma sonunda marşın besteleneceği.
> c) Marş güftelerinin 3 ay içinde 21 Aralık 1920 tarihine kadar Ankara'da (Maarif Vekâleti) ne gönderilmesi gerektiği,
> ç) Yarışmaya katılacakların ad ve adreslerini ayrıca kapalı bir zarfa yazarak güfteleri ile birlikte göndermeleri.
> d) Yarışma sonunda kazanan güfteye 500 lira mükafaat verileceği bildiriliyordu." (s. 34)

İstiklâl Marşı Yarışması:

TÜRK ŞAİRLERİNİN NAZARI DİKKATİNE

[Maarif Vekâletinden Şairlere İstiklâl Marşı Daveti]

Milletimizin dâhilî ve hâricî istiklâli uğrunda geçirmiş olduğu mücadeleyi ifade ve terennüm için İstiklâl Marşı müsabakaya vaz edilmiştir. Hür ve meşgûl memleketlerimizdeki bütün erbab-ı kalemi hizmete davet ediyoruz. İthaf olunacak âsâr içinden bir iki ay sonra 23 Kânûn-ı Evvel 1336/1920'de Maarif Vekâleti nezdinde bir heyet-i edebiye tarafından intihap olunacaktır. İntihap olunacak eserin yalnız güftesi için beş yüz lira mükâfat vardır. Yine lâ-akal beş yüz lira tahsis edilecek olan beste için bilâhare ayrıca müsabaka açılacaktır. Bütün müracaatlar Ankara'da, Türkiye Büyük Millet Meclisi Maarif Vekâletine yapılacaktır (Ek 16).

Rıza Nur

Maarif Vekili

7 Kasım 1920

Maarif Vekili Rıza Nur'un İstiklal Marşı yarışmasına dair Hâkimiyet-i Millîye Gazetesi'ndeki davet ve ilan yazısışöyle ilan edilir:

" Hâkimiyet-i Millîye

Numro: 72

24 Safer 1339 [ve] 7 Teşrîn-i Sânî 1336 / 1920 [7 Kasım 1920]

….

[Sahîfe 2]

Türk Şâʿirlerinin Nazar-ı Dikkatine

Maʿârif Vekâleti'nden:

Milletimizin dâhilî ve hâricî istiklâli uğrunda girişmiş olduğu mücâdelâtı ifâde ve terennüm için bir **İstiklâl Marşı** müsâbakaya vazʿ edilmişdir. Hür ve meşgûl memleketlerimizde bütün erbâb-ı kalemi hizmete daʿvet ederiz. İthâf olunacak âsâr içinden biri iki ay sonra 23 Kânûn-ı Evvel [1]336'da [23 Aralık 1920'de] Maʿârif Vekâleti nezdinde bir hey'et-i edebiye tarafından intihâb olunacakdır. İntihâb olunacak eserin yalnız güftesi için beş yüz lira mükâfât vardır. Yine la-akal beş yüz lira tahsîs edilecek olan beste için bi'l-âhere ayrıca müsâbaka açılacakdır. Bütün mürâcaʿatlar Ankara'da Türkiye Büyük Millet Meclisi Maʿârif Vekâleti'[ne]dir.

Hakimiyet-i Milliye

Sayı:72

7 Kasım 1920

...

[Sayfa 2]

Türk Şairlerinin Dikkatine

Maarif Vekaleti'nden:

Milletimizin, istiklali uğurunda içerde ve dışarda girişmiş olduğu mücadeleyi ifade ve terennüm etmek için bir **İstiklal Marşı** yarışması açılmıştır. Memleketimizin

işgale uğramış veya uğramamış bölgelerindeki bütün kalem erbabını hizmete davet ediyoruz. Gönderilecek eserler içerisinden biri, iki ay sonra 23 Aralık 1920'de Maarif Vekaleti'nde kurulacak bir edebiyat kurulu tarafından seçilecektir. Seçilen eserin sadece güftesi için 500 lira ödül konulmuştur. Beste için ise bilahere ayrıca yarışma açılacaktır. Bütün müracaatlar Ankara'da Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Maarif Vekaleti'ne yapılacaktır." (Mehmet Akif Ersoy ve İstiklal Marşı, s.217)

İlanın yayınlandığı diğer ilanlar şunlardır:

Hâkimiyeti Millîye, 7 Teşrinisani 1920/ 7 Kasım 1920, s. 2

Açıksöz, 11 Teşrinisani 1920/ 11 Kasım 1920

Açıksöz, 22 Teşrinisani 1920/ 22 Kasım 1920

Açıksöz, 29 Teşrinisani 1920/ 29 Kasım 1920

Açıksöz, 16 Kanunuevvel 1920/ 16 Aralık 1920

Millî Marş yarışmasının ilanından sonra 23 Aralık 1920 tarihine kadar Maarif Vekâleti'ne 724 şiir gönderilmiştir.

3.4.3.İstiklâl Marşı Şiir Yarışmasında Finale Kalmış Şiirler

Maarif Vekâletinin açtığı Millî Marş Şiir Yarışmasına şiir gönderilmesi 23 Aralık 1920'de tamamlanır. Yarışma başladığında Maarif Vekili (Millî Eğitim Bakanı) Rıza Nur idi. Görevi nedeniyle bakanlıktan ayrılınca yerine Hamdullah Suphi Tanrıöver atanır. Hamdullah Suphi Bey, bu yarışmaya çok ehemmiyet vermektedir. "Millî marş yarışması üzerinde ciddiyetle durur. Yarışma süresi sona erdiğinde, yarışmaya 724 şiirin katıldığı tespit edilmiştir. Kendisi de bir şair ve edebiyatçı olan Hamdullah Suphi, gelen şiirleri titizlikle inceleyip değerlendirir; ancak hiç birini millî marş olacak değerde bulmaz" (Acar, 2005. s.28-29)

Şiir Yarışması için gönderilen 724 şiirden finale altı şiir kaldı. Gönderilen şiirler beğenilmemiştir. Yarışmaya ödül verilmesinden dolayı katılmayan Âkif, yarışma sürecinde Kastamonu'da bulunmaktaydı. Tezimizin bu bölümünde finale kalan altı şiiri paylaşıp şiirler üzerinde değerlendirilme yapılacaktır.

İstiklâl Marşı şiiryarışmasına gönderilen şiirler hakkında genel olarak şu özelliklere sahiptir: Millî mücadelenin ruhuna ve duygusuna yakın eserlerdir. Türk milletinin

bağımsızlık mücadelesini destekleyen bu şiirler de, Türk milletinin birliğini ve beraberliğini önemseten mısralar bulunmaktadır. İstiklal Marşı yarışmasına gönderilen şiirler, hem içerik hem de üslup açısından farklılık göstermektedir. Bazı şiirler, Millî Mücadelenin ruhunu ve duygularını daha güçlü bir şekilde yansıtmaktadır. Bazı şiirler ise, Türk milletinin bağımsızlık mücadelesini destekleyen daha doğrudan bir üslup kullanmaktadır. Bazı şiirler ise, Türk milletinin birlik ve beraberliğini güçlendirmeye yönelik mesajlar içermektedir.

TBMM'de İstiklâl Marşı güfte yarışmasına katılan 724 şiir yeterince beğeni kazanmadığı anlaşılmaktadır.Bu durumda Âkif'e marş yazması için teklif yapma gereği duyulur.Hatta bazı mebusların TBMM tutanaklarında Mehmet Âkif Beyin ismini zikrettiği görülmektedir. Yarışmaya katılan 724 şiirden ilk elemeyi geçen altı şiir, TBMM'ne getirilir. "26 Şubat 1921 tarihli toplantısında Kırşehir milletvekili Yahya Galip'in önerisi üzerine Maarif Vekâletine gönderilen şiirlerden yedi tanesi basılmış ve milletvekillerine dağıtılmıştı. Hasan Basri Çantay, "Bunları – Meclis'in alkışlarla kabul ettiği İstiklal Marşı ile mukayeseye medar olur diye – aynen ve sırasıyla" kitabında neşretmiştir" (Duymaz, 2011. s.83)

İlerleyen zamanlarda Âkif'in şiirini gören bazı şairler, yarışmadan çekilme ve şiirlerini geri alma kararı alır. Kemalettin Kamu, bu şairlerden birisidir. İlk elemeyi geçen şairlerin şiirleri Millî Eğitim Bakanlığına verilir. Gerek MEB ve gerekse TBMM arşivlerinde bu şiirler bulunmamaktadır. Resmî yazıyla müracaat ettiğimiz bu kurumlarda, tezimiz için yaptığımız inceleme, araştırma ve görüşmeler neticesinde açık kaynaklarda yer alan ve finale kalan altı şiirden başka şiire ulaşılamamaktadır.

Finale kalmış bu altı şiirianlatım, biçim, dil ve yapı bakımından incelediğimizde birçoğunda Millî Mücadele kaynaklı toplumsal duyarlılığın, dil bakımından Türkçe hassasiyetin, biçim olarak düzenin ve yapısal bütünlüğün bulunduğunu söylemek mümkündür. Bu bölümde değerlendireceğimiz şiirlerin metinleri Mehmet Cemal Çiftçigüzeli ve Mehmet Çetin'in hazırladığı TBMM'de İstiklâl Marşı ve Mehmet Akif adlı çalışmadan alınmıştır.

3.4.3.1.Hüseyin Suad'ın Şiiri

İlk şiir, Servet-i Fünun şairlerinden Hüseyin Suad'a aittir. Hüseyin Suad (Yalçın), Hüseyin Cahit (Yalçın)'in kardeşidir. Hüseyin Suad, Servet-i Fünun grubunda lirik şiirleriyle tanınmaktadır. Cenab Şehabettin yakın arkadaşıdır. İstiklâl Marşı Şiir Yarışmasına katıldığı şiirin temasını, Türk tarihine yapılan güzelleme ve Millî Mücadele'de gösterilen kahramanlık oluşturmaktadır.

"Türk'ün evvelce büyük bir pederi
Çekti sancağı hilâl-i sehari
Kanımızla boyadık bahr ü berri
Böyle aldık bu güzel ülkeleri

İleri, arş ileri, arş ileri
Geri kalsın vatanın kahpeleri

Seni ihya için ey nâmı büyük
Vatanın uğruna öldük öldük
Ne büyük kaldı bu yolda ne küçük
Siper oldu sana dağlar gibi Türk

Yürü ey milletin efradı yürü
Ak süt emmiş vatan evlâdı yürü

Vatan evlâdını kurban edeli
Milletin hür yaşamaktır emeli
Veremez kimseye bir Çamlıbeli
Bağlanır mı acaba Türk'ün eli

İleri, arş ileri, arş ileri
Çiğnenir çünkü kalan yolda geri" (Çiftçigüzeli ve Çetin, 2002. s.79).

Şiirin metni 22 mısradan ibarettir.Ataları ve geçmişi hatırlatmak için "peder" ifadesi kullanılmaktadır. Şair, şiirin ikinci dörtlüğünde Türk Milletinin vatan sevgisi ölçütü olarak vatan için can verme vatan uğruna ölebilme duygusunu ortaya

konmaktadır.Şiirin leit motifleri olarak değerlendirebileceğimiz “ileri, arş ileri, arş ileri” gibi sözler, asker millet olmanın vurgusu niteliğindedir.

Bu şiirde, Türk milletinin tarihteki başarısı ve vatan aşkı merkezi bir anlam taşımaktadır.

Vatan sevgisi, Türk milletinin en büyük değeridir. Bu şiir, Türk milletinin tarihî bağlamda zaferlerini, mücadele azmini ve vatan sevgisini anlatarak bir birlik ve ilerleme çağrısı içermektedir.

3.4.3.2. A. S. İmzalı Şiir (Ankaralı)

İstiklâl Marşı şiir yarışmasında finale kalan ikinci şiirin şairi bilinmemektedir. Vatan, din ve millet aşkının canlı olması için çabalamak ve Türklük vurgusu şiirin ana temasını oluşturmaktadır.

“Millet aşkı, din aşkı, vatan aşkı uyansın
Yurdumuza göz dikenler al kanlara boyansın
Ya ben ya onlar diyen silâhına dayansın

Türk oğludur bu millet
Türkündür bu memleket
Türk oğludur bu millet
Türkündür bu memleket

Düşman gözü tutamaz yanar dağlar başını
Bağrımızda saklarız vatanın her taşını
Yurdumuza yan bakan döker gözün yaşını

Türk oğludur bu millet
Türkündür bu memleket
Türk oğludur bu millet
Türkündür bu memleket

Can veririz her zaman hürriyet yoluna
‘Ya gazi, ya şehid’lik ne devlettir kuluna
Ata emanet etmiş namusunu oğluna

Bize Türk oğlu derler,

Hep bizimdir bu yerler" (Çiftçigüzeli ve Çetin, 2002. s.80)

Türk Milletinin daima canlı ve yüksek tuttuğu değerler vardır. Vatan, bunların başında gelmektedir. Şiirin tamamında geçmişten geleceğe taşınan aşka dönüşen vatan sevgisi vurgusu yapılmaktadır. Bir milleti birleştiren unsurları, "din aşkı", "Millet aşkı" "vatan aşkı" söz grupları ile ifade edilmektedir. Bu söz gruplarınakutsiyet ifade edilmesi sonradan gelen mısralarda "göz dikenler" ve "yan bakan" gibi ifadelerinin bir anlamda karşıtlık olarak nitelendirilmesine dayanak oluşturmaktadır. Şiirde nakarat gibi tekrarlanan "Türk oğlu", "Türk" vurguları, şiirin temel mesajını oluşturmaktadır. A.S.'nin bu şiiri genel olarak bakıldığında şiirden çok marş yazma amacı taşıdığı izlenimi vermektedir.

Bu şiir, genel olarak bir milletin Millî değerleri, bağımsızlık ve vatan sevgisi uğruna gösterdiği kararlılığı, düşman karşıtlığını ve birlik beraberlik duygusunu içeren bir anlam içermektedir.

3.4.3.3.Kemaleddin Kâmi'nin Şiiri

Henüz çok genç yaşlarda şiir yazmaya başlayan Kemaleddin Kâmi, Milli Marş Şiir Yarışmasına şiir gönderdiğinde 19 yaşındadır. Yarışmaya katıldığında Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Muharriri olarak çalışmaktadır. Kurtuluş Savaşı ile ilgili yazdığı şiirler cumhuriyet döneminde okul kitaplarında yayınlanmıştır. Yurt sevgisi, gurbet ve aşk konularında şiirleri olan Kâmi, Mehmet Akif'in şiirini görünce kendi şiirini finale kalsa da geri çekti. Finale kalan şiiri aşağıdadır:

"Göz yaşına veda et
Ey güzel Anadolu!
Hakkını korur elbet
Türkün bükülmez kolu

Cenk ederiz genç, koca
Bugün değil, yarın da
Yadımız ağladıkça
İzmir ezanlarında.

Hak yolunda kan olur,
Dünyalara taşarız;

Ya şerefle vurulur,
Ya efendi yaşarız.

Her gün yeni bir hile
Arkasından satıldık;
Her gün yeni bir dille
Yurdumuzdan atıldık

Yeter, ey Kabemizi
Elimizden alanlar
Alıkoyamaz bizi
Yolumuzdan yalanlar.

Hangi alçak el alır,
El zinciri boynuna?
Kim Yunanı bırakır
Türk kızının koynuna?" (Çiftçigüzeli ve Çetin, 2002. s.81)

Finale kalan ve 7'li hece vezniyle yazılmış olan şiirde duygu olarak vatan sevgisi ve bağımsızlık öne çıkmaktadır. Millî bir hüzünden yola çıkan şiir, "göz yaşına veda et" ilk mısrasıyla Âkif'in şiirindeki "Korkma!" ifadesiyle benzer yaklaşım göstermektedir ve hem orduya hem de millete seslenirken benzer birmotivasyonunsurutaşıdığı söylenebilir.

Anadolu sevgisi ve vefa içeren ifadelerle yazılan şiirde, Türk Milletinin vatanlarına duyduğu derin bağlılığı gereği gelecekteki mücadelelere de hazır olun çağrısı yapılmaktadır.

İzmir'e yapılan vurgu çok önemli ve buradan hareketle millî bir hüzün paylaşımı yapılmaktadır. Şiirde, İzmir'deki ezanlar üzerinden Türk milletinin geçmişteki acıları ve göz yaşları hatırlatılmaktadır. Bu şiirde inanç vurgusu, "Hak yolunda ve Kabe" ifadeleri ile yapılmaktadır. Diğer şiirlerden farklı olarak Kemaleddin Kâmi şiirinde hilelerden ve satılmalardan bahsetmektedir. Tarihe gönderme olan bu ifadeler ile Türk Milletine bu tür olaylara karşı uyanık olma çağrısı yapmaktadır. Şiirin genelinde işgal yıllarında yaşananlara dair göndermeler bulunmaktadır. Şair bu şiirinde, Milli Mücadele döneminde yaşanan zor ve ateşten günlerine dair henüz çok

sıcak ve taze olan manevî acılarını hissettirmektedir. Şair gençliğe de seslenmeyi unutmaz ve "Ya şerefle vurulur / Ya efendi yaşarız" diyerek bağımsızlık vurgusunu ve hedefini mısralarına taşımaktadır.

3.4.3.4.İskender Hâki'nin Şiiri

İskender Hâki, yarışmaya gönderdiği şiiri finale kalan bir diğer şiirdir. Aynı zamanda Merzifon İdadisi Hat Muallimi olan İskender Hâkî'ye ait şiirin hemen başında Müslüman-Türk vurgusu önemlidir. Hem millete hem de ordunun askerlerine "Ey Müslüman, ey Türk oğlu" diyerek seslenmektedir:

"Ey Müslüman, ey Türk oğlu
Açıldı istiklâl yolu
Benim bu son günlerimdir,
Diyor bize Anadolu.

Çek sancağı Türk ordusu
Olmaz Türkün can korkusu
Esarete dayanır mı
Türk vatanı, Türk namusu?

Bu son savaş bize farzdır,
Fırsatımız gayet azdır,
Muzaffer ol da ey millet
Altın ile tarih yazdır.

Birleşelim özümüzden,
Dönmeyelim sözümüzden,
Hem silelim bu lekeyi,
Tarihdeki yüzümüzden" (Çiftçigüzeli ve Çetin, 2002. s.82).

Bu şiir, aslında bir çağrı niteliğinde olup Türk milletine bağımsızlık ve mücadele çağrısı yapmaktadır. İstiklâl Mücadelesi Türk'ün son savaşı olarak empoze edilmektedir. Türk kimliği ön planda tutulan şiirde, sürekli bir sesleniş ve hitap içermektedir. Türk Ordusuna yapılan vurgu, cesaret ve kahramanlık anlayışını öne çıkarmaktadır. Şair, Türk ordusunun sancağını çekme, korkusuzca hareket etme gerekliliğini ifade ederken vatan namusundan da bahsetmektedir. İslamî kurallar

gereği "farz" ifadesi zorunluluk ve şart anlamı içermekte ve şair şiirinde "Bu son savaş bize farzdır" diyerek inacının gereğini millete ve askere hatırlatmaktadır. Son savaş aynı zamanda son şanstır. Bu uğurda birleşmek önemli aynı zamanda ortak öz değerlere dönmenin de gerekliliği şiirde vurgulanmaktadır.

Dörtlükler şeklinde yazılmış olan şiirde, halk şiiri tarzında söyleyişin var olduğu görülmektedir.

3.4.3.5.Muhittin Baha'nın Şiiri

Yarışmada finale kalan 5. Şiir, Bursa Mebusu (Milletvekili) Muhittin Baha'ya aittir. Yarışmaya "M." imzasıyla katılan Muhittin Baha, TBMM'de İstiklâl Marşı için yapılan görüşmelerde yarışmadan çekilmiştir.

"Altı bin yıl efendilik yaptın,
Kahraman Türk idi cihanda adın.
Bir ateşten siperdin İslama
Sönmeyen bir güneş gibi yaşadın.

Ey büyük ünlü milletim ileri!
Hasmına çiğnetme koş bu şanlı yeri!
Düşmanın bir cihansa dostun
Hak Hakkın elbette müstakil yaşamak

Atıl, ez, vur, senindir İstiklâl
Ebedî parlasın şu al bayrak...
Ey benim şanlı milletim ileri;
Ele çiğnetme koş bu ülkeleri!" (Çiftçigüzeli ve Çetin, 2002. s.83)

Şair, ilk mısradan başlayarak sürekli Türk tarihine göndermeler yapmak suretiyle şiirinin kurgusunu tarih vurgusu üzerine oturtmaktadır.Şiir, "Altı bin yıllık efendilik" mısrasıyla dünya hâkimiyetine gönderme yapmaktadır. Şair, "Bir ateşten siperdin İslama / Sönmeyen bir güneş gibi yaşadın." mısralarıyla hem İslama yapılan hizmetler hem de bu sayede bir güneş gibi parladığını vurgulayıp eşsiz bir tarihin ve mücadelenin sahibi olarak dünya hâkimiyetine vurguyu kuvvetlendirmektedir. Metinde gençliğe de sesleniş bulunmaktadır. Şair, gençlerde tarih bilincini hem uyandırmayı hem de aktif tutmayı amaç edindiğini göstermektedir.

Şairin marş yazma amacı şiir yazma amacının önüne geçmiş denebilir. Bundan dolayı da ahenkten uzak bir anlatım ve kafiyelerde düzensizlik göze çarpmaktadır.

3.4.3.6.Mehmed Muhsin'in Şiiri

İstiklâl Marşı Şiir Yarışmasına katılan ve elemeleri geçen şiirlerden bulunabilen son şiir Mehmet Muhsin imzasını taşımaktadır. Hem edebiyatçı hem tarihçi olmasından kaynaklı olsa gerekMehmed Muhsin'in yazdığı şiirde, tarih ve orduya sesleniş ön plandadır:

"Yıllarca altı cephede ateşle kanlara;
Türkün hilâl-ü dinine düşman olanlara;
Ceddin o; Yıldırım gibi saldın zaman zaman
Yüksek başın eğilmedi bir art cihanlara

Ey kahramanlar ordusu, ey yıldırım-Şitab.
Göster cihan-ı mağribe bir kanlı inkilab

Ey mazi-i havariki bin destan olan;
Garbın zalam-ı zulmüne yüz yıl kılınç salan
Arslan yürekli ordu; demir giy; silah kuşan!
Zira hududu kapladı ateşle kan, duman.

Ey kahramanlar ordusu, ey yıldırım - Şitab,
Göster cihan-ı mağribe bir şanlı inkilab!

Arslan mücahid ordusu, ey haris-i salah
Destinde seyf-i hak gibi pek şanlı bir silah
Açtın sema-yi millete pür-nûr bir sabah.
Atî bizim... bizim artık vatan, zafer, felah.

Ey kahramanlar ordusu; ey yıldırım - Şitab.
Göster cihan-ı mağribe bir şanlı inkilab" (Çiftçigüzeli ve Çetin, 2002. s.84).

Şair, aruz vezni ile yazdığı şiirde, yarışmada elemeleri geçen diğer şiirlerin aksine Batı'ya karşı söylemlerin ön planda olduğu görülmektedir.Batı'nın Türk Milletine

karşı tarihten gelen karşıtlığını “Garbın zalam-ı zulmüne yüz yıl kılınç çalan” mısrasında söylerken aynı zamandaMüslüman-Türkvurgusu da dile getirilmektedir.

Mehmed Muhsin Bey'in yazdığı bu şiir, Millî Mücadelenin ruhunu ve duygularını yansıtmaktadır.Şair, ilk kıtada geçmişte nasıl din için özgürlük için mücadele edip korku salmışsa yine yapacağını anlatmaktadır.

Şair ikinci kıtada,binlerce kahramanlık destanı yazmış geçmişe sahip olan Türk Ordusuna ve millete seslenerek Garbın zulmüne nasıl yüz yıllarca kılıç salladıysan şimdi de yurdu ateşe çevirmek isteyenlere karşı kuşanıp dik durup mücadele zamanı olduğunu ifade etmektedir. Şiirin üçüncü kıtasında şair, Türk Ordusuna mücahit vurgusu yaparak seslenmekte ve ordunun bağımsızlık mücadelesinin mutlaka başarıyla sonuçlanacağına olan inancını vurgulamaktadır.

Şiirin nakarat kısımlarında ise şair, Batıya karşı büyük bir inkılap sayılacak zaferi kazanmak için kahraman Türk Ordusuna seslenmektedir. Şair, çağının şartlarında Türk milletinden bir lider figürü beklemektedir. Bu liderin, cihan-ı mağribi yani batı dünyasına karşı bir inkılap gerçekleştirmesi ve zafer kazanması beklenir. Burada Mustafa Kemal’e özel bir gönderme yapıldığı söyleneblir.

Şiir, Türk milletinin tarih boyunca altı cephede verdiği mücadeleleri, ateşi ve kanı anlatarak kahramanlıkla özdeşleştirir. Bu şiirde de din ve vatan sevgisi ön plandadır. Milletin bağlılığı ifade edilmektedir. Şiirde geçen "cihan-ı mağrip" ifadesiyle İslam dünyasına, batıya yönelik bir mesaj verilmektedir. Şair, Türk milletinin zaferinin tüm İslam dünyasına bir ilham kaynağı olmasını bekler. Bu şiir, Millî bir coşku ve ülkü anlayışını yücelten, Türk milletinin tarihî başarılarına vurgu yapan, liderlik bekleyen bir duygu yoğunluğu içermektedir.

Bu şiir, aruz vezninden kaynaklı olarak elemeleri geçen diğer beş şiirden farklı bir söyleyişe sahip olduğu görülmektedir. Aynı zamanda Milli Mücadeleyi kuvvetlendirecek esaret, bağımsızlık, hürriyet, vatan, millet, kahramanlık gibi temaların işlenmesi de diğer şiirlerden farklıdır.

4.MEHMET AKİF ERSOY'A İSTİKLAL MARŞI YAZIMI TEKLİFİ, KALEME ALINMASI VE MARŞIN KABULÜ

4.1.Mehmet Âkif'in Tercih Edilmesi ve İstiklâl Marşı Yazımı Teklifinin Yapılması

Savaşlar, hem bir milletin hem de savaşan askerlerin kararlı ve birlik olmasıyla kazanılmaktadır. Şüphesiz bir savaşta askerler ve millet için psikoloji, olmazsa olmazdır. Bu sebeple Türk milletinin geçmişten getirdiği bağımsızlık ve hürriyet tutkusu bu psikoloji için en büyük faktördür. Özgürlüğüne dört elle sarılmış milletlerin tarihinde yenilgiler olsa da mutlaka zaferle sonuçlanmış hikâyeler vardır. Türk Milleti bu bağlamda kendi özgürlüğüne dört elle sarılmış bir ordu-millet anlayışına sahiptir.

Kurtuluş Savaşı devam ederken Âkif'in iki şiiri, bestelenmiş ve ordunun marşı gibi çalınmıştır. Akif, Balkan Harbi zamanında 'Cenk Marşı'şiiri ile Millî Mücadele'nin başlamasından sonra Millî Mücadele yıllarının başında yazdığı 'Ordunun Duası' şiirini de Türk Ordusuna hediye etmiştir. Ordunun Duası, mücadele yıllarında ordunun marşı olur. Kaymaz'a (2009) göre Ordunun Duası şiirinin bestesi marş formundadır; "Ali Rıfat Çağatay, Ordunun Duası şiirini nihavent makamında ve marş formunda bestesini yapar. Cenk Marşı şiiri ise Mustafa Cahit Atasoy tarafından rast makamında bestesi yapılır" (s. 119-120).

Ordunun Duası şiiri bestelendikten sonra askerlerin moral ve motivasyonu açısından ordunun marşı gibi kullanılır. İstiklâl Marşı kabulü sonrası bestelenme süreci uzayınca o geçen zaman diliminde Ordunun Duası, Millî Marş vazifesi görür. Askerler tarafından Ordunun Duası marşının beğenilmesi, Âkif'in İstiklâl Marşı'nı yazmasında etkili olmuştur denebilir.

Kurtuluş Savaşı döneminde İnönü Zaferleri sonrası Kütahya'da ve Eskişehir'de mücadelelerde kırılmalar yaşanınca ordu Sakarya'nın doğusuna çekilmek zorunda kaldı. Eskişehir'in işgali ile işler iyice zora girince harekat merkezinin Kayseri'ye taşınma fikri ortaya çıktı. Kısmen de taşınma hazırlıkları da başlatıldı. Bu ortamda

bir milli marşa ihtiyaç duyuldu. Hem milleti heyecanlandıracak hem de orduyu canlandıracak bir marş ihtiyacı neticesinde şiir yarışması açıldı. TBMM'de Maarif Vekaletine gelen şiirler beğenilmeyince doğru ismin Mehmet Âkif olduğu kanaati belirdi. Bu konuda Milli Mücadelenin lideri olan Mustafa Kemal Atatürk başta olmak üzere Balıkesir Mebusu Hasan Basri Çantay ve Milli Eğitim Bakanı Hamdullah Suphi Tanrıöver, İstiklâl Marşı yazmak işini sadece Âkif'in yapabileceğine çok inandılar. Marşı yazmanın ödüllendirilmesi meselesi içine sinmemiş olduğu için Mehmet Âkif yarışmaya girmez.

İstiklâl Marşı için Âkif'in tercih edilme nedenlerinden belki de en önemlisi "yerli" ve "Millî" oluşudur. Millî edebiyatın dışında tutulan Âkif'in aksine Millî bir duyarlılığa sahip olduğunu Yakup Kadri,*İkdam*'da neşrettiği yazısında bahseder. Millî edebiyat adıyla çığır açan gençlerin aslında çığırdan çıktıklarını ve yaptıklarının millî özelliği ve bu sıfatla asla alakaları olmadığını edebî ama sert bir dille ifade eder. Şiirdeki vezin konusunda millîlik tartışmasında millî ruhtan uzak kaldıklarını söyleyerek Millî edebiyatçıları Mehmet Emin Bey ismi üzerinden örnek vererek ciddi eleştirir. Mehmet Emin'in ise millî bir şair değildir diye nitelendirir. Hatta Mehmet Emin'in vatanperverliğini frenk şairlerinin vatanperverliği gibidir diyerek ciddi bir gönderme yapar. Felsefe ve hassasiyet anlamında da eleştirilerini dile getirir. Mehmet Âkif'in ise hayatında hiç millî vezinle yazmasa da Mehmet Emin'den bin kat daha millî olduğunu iddia eder. Halide Edip üzerinden de aynı yazısından bir gönderme yaparak en doğru ve en dürüst olmasa da terkipsiz ve yalın dilin en güzel örneklerini verdiğini belirtir ve Süleyman Nazif ile mukayese eder (Karaosmanoğlu, 1920. s. 2).

Yakup Kadri'ye bu ifadeleri söylemeye ve kıyaslamaları yapmaya sevk eden nedir? Âkif'in karşısında Mehmed Emin'i Halide Edib'in karşısına Süleyman Nazif'i neden koymuştur? Âkif ve Süleyman Nazif'in millî his ve duyarlılığa sahip olduğunu düşünmesine yol açan nedir? Tüm bu sorulara "İşgal karşısında aldıkları tavır" şeklinde cevap vermek mümkündür. Dolayısıyla Âkif'in tercih edilmesinde Millî ve yerli oluşunun önemli olduğunu hatırlatmak gerekmektedir. Nitekim Mithat Cemal Kuntay, İstiklal Marşı yarışması ve Âkif'in buradaki tavrı hakkında şunları söyler:

> "Bu henüz sesi bulunmayan marş için, Maarif Vekâleti müsabaka açtı. Fakat yedi yüz yirmi dört şairin girdiği yarışma, kazanacak olan şair, tuhaf bir sebeple henüz girmiyordu. Çünkü kazanana para vereceklerdi. Âkif 'Nasıl girerdi?' Memleketin kurtulacağını parayla mı söyleyecekti?

Maarif Vekili Hamdullah Suphi'ye göre marşı Âkif yazardı. Yalnız ikramiyeli bir işe Âkif'in girmeyeceğini biliyordu ve onun bu ikramiyeyi almamasını temin etti:

‘Pek aziz ve muhterem efendim,

İstiklal marşı için açılan müsabakaya iştirak buyurmamalarındaki sebebin izalesi için pek çok tedbirler vardır. Zâtı üstadanelerinin matlûp şiiri vücuda getirmeleri maksadın husulü için son çare olarak kalmıştır. Asil endişenizin icap ettiği ne varsa hepsini yaparız. Memleketi bu müessir telkin ve tehyiç vasıtasından mahrum bırakmamanızı rica ve bu vesile ile en derin hürmet ve muhabbetimi arz ve tek- rar eylerim efendim.

5 Şubat 1337

Umuru Maarif Vekili Hamdullah Suphi’

Bu mektup üzerine ‘şiir’ artık ‘iş’ değildi, ve Âkif müsabakaya girdi. Maarif Vekâleti müsabaka için bir heyet seçmişti. Doktor şair Hüseyin Suat, Bursa meb'usu şair Muhiddin Baha, onlar da bu heyette bulunacaklardı. Fakat nasıl bulunurlardı? Onlar da birer İstiklal Marşı yazıp vermişlerdi. Sonradan Âkif'in marş yazacağını duyunca ikisi de, şiirlerini geri aldılar ve heyete girdiler.

Hüseyin Suat, bana, bunu anlatırken,

‘İmzasız gönderilen marşlardan’ dedi ‘alelusul, üçünü seçtik; fakat Âkif'in şiirini imzası olmadığı halde, tanıdık ve…’

‘...Ve’ dedim, ‘onun için beğendiniz.’

Hüseyin Suat yüzüme baktı:

‘Hayır’ dedi, ‘çok güzel olduğu için.’

‘Bu intihaba himâye karıştırmadığınıza yemin eder misiniz doktor?’

Zavallı doktor namusuna yemin etti; sonra ciddiyetle sordu:

‘Fakat bu şüphe neden?’

‘Taceddin Dergâhı'nda Âkif'in davetlerine gittiğiniz zamanlar o muhteşem saat beş çayları, sonra tekkede kaldığınız geceler dergâhın o güzelim konforu, bunlar, insanda bitaraflık bırakmaz da…’” (Kuntay, 2012, s.146-147).

İstiklal Marşı'nın gerek yazımında Âkif'in tercih edilmesinin gerekse Âkif'in kaleme aldığı "Kahraman Ordumuza" adlı şiirin TBMM tarafından Millî Marş olarak kabulünün arkasındaki en önemli aktörlerin başında Hamdullah Suphi gelmektedir.

Eşref Edib'in şu cümlelerinden de aslında Mehmet Âkif'in tercih edilmesinde aslında Mustafa Kemal'in etkili olduğu değerlendirilebilir:

> "Atatürk, İstiklal Marşı'nın bu milletin ruhunu ifade etmediğini hiçbir zaman söylememiştir. Çünkü İstiklal Marşı, onun bizzat huzurile şereflendirdikleri yüksek riyasetlerindeki Büyük Millet Meclisi kürsüsünde, Maarif Vekili Hamdullah Subhi tarafımdan okunduğu zaman, bütün milletvekilleri ile beraber, en şiddetli alkışlarda bulunmuşlardı. Reye konularak Büyük Millet Meclisi tarafından resmen kabul edildik- ten sonra da mebuslar tarafından "milletin ruhuna tercüman olsun ve meclisin kabulüyle resmî bir mahiyet iktisab eden İstiklal Marşı'ı ayakta dinlemek üzere Maarif Vekili tarafından bir defa daha meclis kürsüsünde okunması teklif edilmiş, reisle beraber bütün mebuslar ayağa kalkarak büyük bir vecid ve heyecan içinde İstiklal Marşı bir defa daha okunmuş ve tekrar şiddetle alkışlanmıştı.
>
> Bu suretle İstiklal Marşı milletin ruhuna tercüman olduğu Millet Meclisi'nin yüksek kararına iktiran etmiştir.
>
> Büyük Atatürk, gönderilen 724 marştan hiçbirini beğenmediğini, yalnız ve yalnız bu İstiklal Marşı'nı beğendiğini her zaman söylemekteydi.
>
> Her şeyde olduğu gibi edebiyatta da Atatürk büyük vukuf ve zevk sahibiydi. Abidin Daver'in dediği gibi onun benzerini kimsenin yazamıyacağını bilirdi." (Eşref Edib, 1939, Yeni Sabah)

Âkif'in ödül olmasından dolayı yarışmaya katılmak istememesine dair en yakın şahitlerden birisi de dostu ve arkadaşı Balıkesir (Karesi) Mebusu Hasan Basri Çantay'dır:

> "İstiklâl Marşı'nın İstiklâl Mücadelesi'nin içinde Büyük Millet Meclisi'nde görev yapan Mehmet Akif tarafından yazılmasını kendisine söylediğimizde o 'ben ne müsabakaya girerim ne de caize alırım!' demişti. Ben ricalarımı tekrar ettikçe o da aynı sözü söylemiş ve 'bırak yazsınlar. Ben bu yaştan sonra yarışa mı gireceğim ayıp değil mi?' demişti. Bir gün Hamdullah Suphi Bey beni mecliste gördü ve dedi ki 'şimdiye kadar 500'den fazla marş geldi. Ben hiç birisini beğenmedim

üstadı ikna edemez misin?' ben, Akif Bey müsabaka şeklini ve ikramiyeyi kabul etmiyor; eğer buna bir çare ve bir şekil bulursanız yazdırmaya çalışırım. Düşündü dedi ki 'ben kendisine bir tezkire yazayım. Arzusuna tabi olacağımızı bildireyim. Fakat tezkireyi siz kendisine veriniz. Ben de uygun gördüm. Yarım saat sonra getirip tezkireyi bana verdi" (Çantay, 1966. s.62).

Âkif'in yakın arkadaşı ve dostu olan Hasan Basri'nin marş yazma konusunda aktif bir rol üstlendiği görülür. Maarif Vekilinin bu konuda Hasan Basri'den destek aldığı hususunda Kocakaplan (2016) şunları söylemektedir:

"TBMM'de Burdur milletvekili olarak bulunan Mehmet Akif bu yarışmaya katılmamıştı. Akif'in yarışmaya, para ödülü bulunduğu için katılmadığı, halbuki böyle bir marşın ancak Akif tarafından yazılabileceği herkes tarafından söyleniyordu. O sırada Millî Eğitim Bakanlığı görevine getirilen Hamdullah Suphi (Tanrıöver) Bey de aynı düşüncede idi. Akif'in yakın arkadaşı Hasan Basri (Çantay) Beyle görüşerek, onu yarışmaya katılmak için ikna etmesini istedi" (s.16).

Hasan Basri (Çantay) 5 Şubat 1921'de Mehmet Âkif'i ikna eder. Şair, yine deödülü almayacağını vurgular.Arkadaşı da olan Hasan Basri, yarışma şartlarının mutlaka kendisinin istediği gibi düzenleneceğini, kazanılan ödülü de bir hayır kuruluşuna verileceğini söyleyince,Mehmet Âkif bu şartlar altında millî marşı yazmayı kabul eder.

Turinay, devrin edebiyatçı ve şairleri arasından neden Âkif'in tercih edildiği hususunda şu cümleleri önemlidir:

"Şöyle ki Ankara'da İstiklâl Marşı yarışması açıldığı tarihte, Süleyman Nazif ve Ziya Gökalp, İngilizler tarafından Malta'ya sürgün edilmişlerdi. Dolayısıyla cihan savaşı ve işgal şartlarında ciddi sınavlardan geçmiş, bu yoldaki acılarını şiire dönüştürmekten geri durmamış bu iki vatansever kalemin İstiklâl Marşı yarışmasına katılmaları imkânı bulunmuyordu. Bundan ayrı olarak Cenap Şahabettin o sıralarda şiiri bırakmış ve nesirde karar kılmıştı. Öyle olduğu hâlde herkesin sustuğu, Mehmed Âkif 'e karşı mesafeli davrandığı Mütareke yıllarında, Cenap Şahabettin'in Âkif 'i "millî şair" olarak ilan etmesi unutulabilir mi? Tabii bir de Abdülhak Hamit var ki o da aynı yıllarda uzun süreli olarak Avrupa ülkelerinde yaşıyordu.

> “Peki ya diğer şairler? Onlar neden İstiklâl Marşı yarışmasına katılmamış olabilirler? Mesela ilk elde Ahmet Haşim? Biliyoruz ki Haşim’in şiiri, bu yolda bir şiir değildi. Mütareke döneminin en iyi ve en parlak şairi olduğu hâlde! Ayrıca burada Yahya Kemal’in ayrı bir önemi bulunuyor. Ne var ki o da Fransa’dan yurda dönüşünden beri, nev-Yunanî veya Batılı manada neo-klasik bir şiirin peşinde koşuyordu. Nitekim savaşın son yılında, işgal veya Mütareke şartlarında kendini yenilemeye başlamış, henüz daha millî ve vatani duyuşların şiire nasıl dönüştürüleceği tecrübesini edinmiş değildi. Ayrıca Yahya Kemal ve etrafındaki grubun, İstiklâl Marşı yarışmasının sonucunun ilan edildiği (12 Mart 1921), Birinci İnönü Zaferi’nin kazanıldığı haberlerinin İstanbul’a yansımasının ardından *Dergâh* dergisini çıkarmaya başladıklarının bilinmesi gerekir (15 Nisan 1921). Fakat bu döneminde Yahya Kemal’in tarihî nesirleriyle büyük bir sınav verdiği asla unutulamaz. Ancak Yakup Kadri’nin millî ve vatani hisleri sanata dönüştürmek de Yahya Kemal’e tekaddüm ettiği belirtilmelidir. Bundan ayrı olarak Yahya Kemal’in aynı yıllarda, ada şiirleri ve şarkı güfteleri üzerine yoğunlaştığını biliyoruz. Yani Yahya Kemal’in son derece orijinal vatan fikri, dinî ve millî muhtevalı düşünce nesirleri ile mevcut şiiri arasında henüz bir çakışmaya şahit olamıyorduk.” (Turinay, 2021, s.11.)

> “Kaldı ki o yıllarda Necip Fazıl, Ahmet Kutsi, Ahmet Hamdi, Halide Nusret, Ömer Bedrettin, Kemalettin Kamu, Necmettin Halil, Nazım Hikmet gibi şairler oldukça gençtirler ve şiire de yeni başlamış durumdadırlar. Fakat onlara göre biraz daha yetişkin sayılan, ilk şiir kitaplarını çoktan yayımlamış bulunan Halit Fahri, Celâl Sahir, Faruk Nafiz, Orhan Seyfi, Yusuf Ziya vs. işte bu kuşakların 1918-1922 boşluğunda, İstanbul ve Ankara arasında büyük tereddütler yaşadığı anlaşılıyor. Tereddüt, korku, yerine göre de kendini ihtiyata çekmek gibi karma karışık duygular!” (Turinay, 2021, s.12).

Turinay burada dönemin şair ve yazar şahsiyetleri için ihtiyatlı bir dil ile meselenin önemli bir boyutuna değinmektedir. Sorulması gereken soru tam olarak da budur: Cumhuriyet’İn ilanından sonra eserleriyle ön planda olacak olan bu isimler Millî Mücadele döneminde neden İstanbul’dan ayrılmamışlardır? Neden İstiklâl Marşı şiir yarışmasına katılmamışlardır? Burada Necmettin Turinay’ın işaret ettiği gibi, İstanbul mu Ankara mı ikilemi ile yaşadıkları tereddüt ve kaygılar mı sessiz kalışlarında etkili olmuştur? Son tahlilde ortaya çıkan durumda, o dönemde yazar ve

şair olarak bilinen kimi edebiyatçı kimi fikir insanı kimi aydın denilen isimlerin,ne olursda olsun, kendilerini konfor alanında tutup sonuca göre davranmak istemeleri ve neticede şiir yarışmasına katılmamaları gerçeğini değiştirmemektedir. Diğer yandan kararını önceden ortaya koyup "Bu bir Millî harekettir!" Diyerek zorlu ve meşakkatli bir yolculuk sonrası doğup büyüdüğü ve ailesini geride bıraktığı İstanbul'u terkedip Meclisin açılışına Ankara'ya giden ve o andan itibaren Millî Mücadele harekat merkezinin lider kadrosuyla ve onların verdiği görevleri yerine getirmek için Anadolu'nun şehirlerini gezerek Kurtuluş Savaşı'na olan kimi olumsuz düşünceleri ortadan kaldırmak ve milleti aynı gaye etrafında birleştirmek için halka seslenen, bağımsızlık iradesiyle mücadele ederek cephenin öncesinde ve sonrasında bulunan Mehmet Âkif'in Millî Mücadeledeki yerini ve önemini net ortaya koymak adına önemlidir. Ortaya koyduğu korkusuz tavır olarak adlandırılacak olan bu davranış, irade ve sorumluluk, Âkif'in millî meseleler karşısında da gerçekçiliğine ve millî duruşuna örnek teşkil etmektedir. Bu durumlar ve yaşananlar 'nedenÂkif' sorusuna cevap mahiyetindedir.

Şiir yarışmasını ilan eden Maarif Vekili Rıza Nur'un Moskova'ya görevlendirilmesinden sonra Maarif Vekili (bakan) olarak Hamdullah Suphi Bey atandığı için yarışmanın akıbeti de yeni bakanın sorumluluğundaydı. Yarışmaya gelen şiirler artmıştı. Toplam 724 şiir geldi. Yarışmaya gelen şiirleri edebiyat heyeti ve Maarif Vekili inceledi. İstiklâl Marşı lafzını hakedecek bir liyakatli eser olmadığından dolayı yeni arayışlara gidildi. Maarif Vekili Hamdullah Suphi, konuyu ve durumu TBMM'ne arz ederek, Millî Marş yazması için Âkif'e teklif yapabilmek için yetki talebinde bulunacaktı. İşte bu durumdan sonra İstiklâl Marşı yazması için yazdığı özel mektupla Mehmet Âkif'e teklifi Hamdullah Suphi Tanrıöver yaptı. Hasan Basri Çantay'ın da desteği ısrarının da fayda verdiği bu teklifler sonucunda Âkif, şiiri yazmayı kabul etti.

4.2.İstiklal Marşı'nın Kaleme Alınması

Âkif, İstiklâl Marşı'nı, Ankara'da ikamet ettiği Taceddin Dergâhı'nda merdivenden çıkar çıkmaz sol yandaki küçük odada kaleme aldı. Birkaç kağıttan başka malzemesi yoktu. 5 Şubat 1921'de Hamdullah Suphi'den gelen mektuptan sonra yazmaya başladığı marşı 2 gün sonra 7 Şubat 1921'de tamamladı. İstiklâl Marşı'nın kaleme

alınması ile ilgili olarak Hasan Basri Çantay, Âkif ile aralarında geçen şu konuşmayı nakleder:

"Meclis'te Âkif'le yan yana oturuyoruz. Çantamdan bir kâğıt parçası çıkardım. Ciddi ve düşünceli bir tavır ile sıranın üstüne kapandım, güya bir şey yazmaya hazırlanmıştım. Üstat ile konuşuyoruz:

- Neye düşünüyorsun, Basri?

- Mani olma, işim var!

- Peki. Bir şey mi yazacaksın?

- Evet.

- Ben mani olacaksam kalkayım.

- Hayır, hiç olmazsa ilhamından ruhuma bir şey sıçrar!

- Anlamadım.

- Şiir yazacağım da.

- Ne şiiri?

- Ne şiiri olacak? İstiklâl şiiri! Artık onu yazmak bize düştü!

- Gelen şiirler ne olmuş?

- Beğenilmemiş.

- Ya!

- Üstat, bu marşı biz yazacağız!

- Yazalım, amma şartları berbat!

- Hayır, şartlar filan yok. Siz yazarsanız müsabaka (yarışma) şekli kalkacak.

- Olmaz, kaldırılmaz, ilân edildi.

- Canım, vekâlet (Bakanlık) buna bir şekil bulacak. Sizin marşınız yine resmen Meclis'te kabul edilecek, güneş varken yıldızı kim arar!

- Peki bir de ikramiye vardı?

- Tabii alacaksınız!

- Vallahi almam!

- Yahu lâtife ediyorum, onu da bir hayır müessesesine veririz. Siz bunları düşünmeyin.

- Vekâlet kabul edecek mi ya?

- Ben Hamdullah Suphi Bey'le konuştum. Mutabık kaldık. Hatta sizin namınıza söz bile verdim!

- Söz mü verdiniz, söz mü verdiniz?

- Evet!

- Peki ne yapacağız?

- Yazacağız!

Tekrar tekrar "Söz verdin mi?" diye sorduktan ve benden aynı kat'i cevapları aldıktan sonra elimdeki kâğıda sarıldı, kalemini eline aldı. Benim daldığım yapma hayale şimdi gerçekten o dalmıştı. Meclis müzakere ile meşgul Akif marş yazmakla… Ben müddeti kendisine kısaca göstermiştim. Birkaç gün sonra marşı vermiş olacağız. Müzakere bitti. Akif de engin hayalinden uyandı. Aradan iki gün geçti, sabahleyin erken üstad bizim evde marşı yazmış, bitirmiş. Fakat vaktin darlığından müşteki…"Yarına kadar sizde kalsın, göstermeyin, belki tadilat yaparsınız" dedim. Artık Milli İstiklâl Marşı yazılmıştı. Şimdi bunu üstadı rencide etmeden Meclis'ten nasıl geçirebiliriz? Ben ve marşı çok beğenen Hamdullah Suphi Bey hayli günler bu endişe ile yaşadık" (Çantay, 1966. s. 63).

Bazen dergâhta bazen TBMM'de görüşmeler esnasında bazense gazete ofisinde dünyadan kopuk bir vaziyette yazdı. Şairin, İstiklâl Marşı'nı kaleme aldığı günlerdeki ruh hâliniHariciye Nezareti Umur-ı Siyasiye Müdürü Hikmet Bayuranlatırkenözellikle Mehmet Âkif'in, İslamcı şair iken bu şiirle Türkçü şair olduğunu vurgular. Ayrıca Hikmet Bayur, şairin özellikle şiirin son mısralarında Namık Kemal'in ateşli ifadelerini aştığını belirtir ve Namık Kemal'in çöküntü dönemlerinin şairi iken Mehmet Âkif'in ise yeni açılan yükseliş döneminin ümitli şairi olduğunu ifade eder (Ekiz, 1985, ss.84-85).

Mehmet Âkif Taceddin dergahında kaldığı sürelerde birçok güzel şiire imza atmıştır. Bu dergâh Âkif'le beraber birçok kişinin de ziyaret yeri olmuştur.

"Eşref Edip, burada gördüklerini şöyle anlatır: 'Odasının bir tarafına çekilmiş, elinde ufak bir kağıt... Tefekküre dalmış. Arasıra bir kelime yazıyor, bazan

yazdığını çiziyor. Sonra tekrar yazıyor, bazan saatlerce düşünüyor.'Bu arada Maarif Vekili Hamdullah Suphi şairi ziyaret etti. Hamdullah Suphi, Mehmet Âkif in odasına girdiğinde O, mangalın üzerindeki tarhana çorbasını karıştırıyordu. Maarif Vekilini görmedi. Hamdullah Suphi 'Âkif Bey, bu ne dalgınlık' dediğinde şair, 'İstiklal Marşı'na girecek kelimeleri arıyorum' dedi." (Karanlıktagezer, 1986a, s.47).

7 Şubat 1921'de İstiklâl Marşı'nın yazımı tamamlanmıştır. "Âkif, marşın bazı kısımlarını Tacettin Dergâhı'nda kendinden geçmiş dalgın hâllerde, gece uyku aralarında, bazı kısımlarını da Mecliste meclis görüşmeleri sırasında, bazı kısımlarını Hâkimiyet-i Millîyye gazetesi idarehanesinde" (Çetin, 2014, s.35) kaleme almıştır.

Beşir Ayvazoğlu, *İstiklâl Marşı Tarihi ve Mânâsı* adlı çalışmasında Âkif'in marşı yazdıktan sonra Nizameddin Nazif'in yanına giderek ona okuduğunu ve fikrini sordğunu nakleder:

"Nizameddin Nazif (Tepedelenli), o günlerin Ankara'sında Hakimiyet-i Milliye gazetesinin müdürlüğünü yapmaktadır. Gazetenin idarehanesi Maarif Vekaleti olarak kullanılan binanın alt kat odalarından biridir. Akif, Hakimiyet-i Milliye'nin tercüme kısmını idare eden Kâmil Paşazâde Hikmet'i zaman zaman ziyaret eder, mahallesinde büyümüş çocuk gözüyle baktığı Nizameddin Nazif'le de arasıra şakalaşırmış. Bir gün yine Hikmet Bey'i ziyarete gelir. Biraz dalgındır. Hikmet Bey olmadığı için masalardan birinin başına geçerek elinde tuttuğu kağıt tomarına bir şeyler yazmaya başlar. Aradan yarım saat kadar zaman geçmiştir. Birden neş'eli bir sesle Nizameddin Nazif'e:

"Dinle bakalım delikanlı!" der.

"Buyur üstâd..."

"Sana bir şey okuyacağım, bakalım nasıl bulacaksın?"

Ve Nizameddin Nazif'in "estağfurullah" demesine vakit bırakmadan gayet hafif bir sesle okumaya başlar:

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak,

Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.

O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak,

O benimdir, o benim milletimindir ancak!

“.....”

“Nasıl buldun?”

“Sehl-i mümtenî...”

“O kadar ileriye gitme... Beğenirler mi dersin?”

“Hakimiyet-i Milliye’nin bunu neşredecek sayısı kapışılır kanaatindeyim. Tamamladınız mı?”

“Henüz değil... Fakat yarın öğle üzerine kadar bitirmeye mecburum.”

“Neden bu acele üstâdım?

“Acele mi? Çapkın, bunu İstiklâl Marşı komisyonuna vereceğim; Hakimiyet-i Milliye’ye değil. Son müddet yarın” (Ayvazoğlu, 1986, s. 26).

4.3.TBMM’de İstiklâl Marşı’nın Kabul Edilmesi ve TBMM’de Yapılan Tartışmalar

4.3.1.TBMM’de İstiklal Marşı Okunmadan Yapılan Tartışmalar

Devletleşme yolunda mücadele eden her millet, başarılı sonuçlar aldıkça sosyolojik ve resmî adımları da beraberinde atmak zorundadır. Verilen bağımsızlık ve hürriyet mücadeleleri bu adımların en sert ve en unutulmaz adımlarıdır. Mustafa Kemal’in Samsun’a çıkışından Ankara’ya gelişi ve Millî Mücadelenin başlangıcına kadar geçen süre bir yeni hareketin sesidir. Milli Mücadele başladıktan kısa süre sonra kazanılan zaferlerle yeni yol haritası şekillenmektedir. Bu yol haritasının en önemli durağı Meclisin açılmasıdır. 23 Nisan 1920 tarihinde(Türkiye) Büyük Millet Meclisi açılır ve böylece Anadolu’da millî egemenliğe dayanan ve İstanbul’dan bağımsız yeni bir devletin temeli atılır.

Ankara’da kurulan bu yeni hükümetin, Misak-ı Millî ilkelerini kabul etmesiyle, bilinçlenme artar. Anadolu’nun her bir köşesinde, topraklarını işgal eden yabancı devletlere ve milletlere karşı Türk milleti, bağımsızlık mücadelesini gittikçe güçlendirir. Hem mücadele gücünü artırmak hem de yeni devlet oluşumunu sağlamlaştırıp alt yapısını eksiksiz oluşturmak için verilen mücadeleye destek veren sembollerin önemi ortaya çıkar. Bu sembollerin başında da Türk Milletinin

hürriyetini ve birliğini simgeleyen Millî Marş gelmektedir.Böylece Ankara Hükümeti, dünya ülkelerine bağımsız bir ülke olduğunu ispat etmek istermektedir. Millî marş, bağımsız bir devlet olmanın en önemli gereklerinden birisidir (Çetin, 2014).

Bir devletin varlığına işaret eden bazı önemli kararlar ve durumlar vardır. Devletleşme yolunda bu adımlar ve semboller önemlidir. Bu sembollerin başında da başkentin belirlenmesi, Milli Marş, düzenli ordu ve basın-yayın faaliyeti gelmektedir. Mevcut Millî Mücadele verilirken Türkler, düzenli orduyu kısa sürede gerçekleştirir. Millî Mücadelenin mukavemet merkezi olan Ankara'nın başkent olma fikri Mustafa Kemal'in Samsun'a ayak basmasından itibaren var olan bir düşüncedir. Hilafet ve saltanat kavramları ile İstanbul şehrinin İslam alemi için öneminden dolayı başkent konusu sıkıntılı bir konudur. Büyük Millet Meclisi'nin açılmasıyla ve 2 Mayıs 1920 günü Ankara'da ilk hükümet kurulmasıyla Ankara aslında hükümet merkezi olur. Geriye bunu resmî bir hüviyete kazandırmak kalır. Hem Türkiye'nin her bir köşesinden hem de tüm dünya ülkelerinin merkezlerinden gözler ve dikkatler Ankara'ya çevrilir. Hükümet kurulduktan yaklaşık dokuz ay sonra 31 Ocak 1921 günü başkentin Ankara olması konusu resmen (Türkiye) Büyük Millet Meclisinde gündeme getirilir. Ankara Hükümetinin hazırladığı kararnameye göre İstanbul tören merkezi, Ankara ise hukukî merkez olması yönünde irade beyan edilir. Yapılan görüşmelerde ciddi tepkiler oluşur ve "ret!" nidaları ile başkentin Anadolu'ya taşınma önerisi 26 kabule karşın 71 oy ile reddedilir ve başkent meselesi çözümsüz kalır. (TBMM Zâbıt Ceridesi, cilt 8, s. 13).

Başkent meselesi çözümsüz kalınca İstiklal Marşı Şiir Yarışması neticesi gündeme alınır. Zamanlama itibariyle dünyanın gözleri de çevrilmişken Ankara'nın başkent olması ötelenmesinden dolayı İstiklal Marşı meselesi önemini artırır. Şiir yarışmasından istediği sonucu alamayan Maarif Vekaleti, 1921 yılı Şubat ayında Âkif'in bu şiiri yazması fikrini hayata geçirir. Yeni bir devletin varlığını semboller üzerinden de dünya kamuoyuna ve Türkiye'ye göstermek isteyen Mustafa Kemal,Millî Marşın yazdırılması hususunda istekli ve aceleci olduğunu söylemek mümkündür.

İstiklâl Marşı'nın kaleme alındığı dönemlerde uluslararası basında doğrudan olmasa da dolaylı olarak Türkiye'nin bağımsızlık mücadelesini destekleyen haberlere yer verildiği görülmektedir. Bunlardan birisi de İspanya medyası idi. Londra Konferansı

ve Sevr Antlaşması'nın yeniden gözden geçirilip revizyon edilmesi konusunda gerçekleştirilen görüşmeleri aktarmasının yanı sıra İspanyol basınının, konferansın toplanmasına dair yaptıkları haberleri sonrasında ve görüşmeler süresince yaptıkları yorumlarda Türkiye'nin çıkarlarını desteklediklerini anlaşılmaktadır (Tüylü Turan, 2022, s.290).

Mahmut Goloğlu'na (1971) göre, marşın TBMM'ye getirilmesi ile Mustafa Kemal'in Başkent'i Anadolu'ya taşınma teklifinin red olması arasında bir bağlantı kurmaktadır: "Yeni bir başkent kurulması yolundaki teklifini kabul ettirememiş olan Mustafa Kemal Paşa, yeni bir devlet düzenine yönelttiği ataklarına devam ediyordu. Yeni bir aşama olarak, Millî Mücadele duygu ve çabalarım vicdan ve gönüllere yerleştirip dünyaya duyuracak olan "İstiklâl Marşı" konusunu ele aldırdı." (s. 113)

Başkentin taşınması fikri olumsuz sonuçlanınca İstiklâl Marşı'nın kabulü konusu gündeme gelir. Başkent meselesinin sıcaklığı dururken elbette marş konusunda da bir takım ayrılıklar ve farklı düşünceler gündeme gelmesi normaldir. Görüş farklılıkları nedeniyle TBMM'de hem marşın okunması hem de kabulü noktasında tartışmalar yaşanır.TBMM'de yaşanan tartışmalar, şu şekildedir:

Marşın kabulü konusundaki tartışmalar: Tezin bir sonraki ara başlığında meclis görüşmeleri yorumsuz olarak aynen verilmektedir. Mecliste İstiklâl Marşı okunmadan ve oylanmadan önce birkaç nokta tartışılmaktadır. Para ödülü verilerek bir marşın yazılmaması eleştirisi getirilir. Ayrıca Âkif ismine karşı olanlar da vardır. Fransız Devrimi sırasında savaşın ortasındaki gencin haykırışları nasıl Fransızların milli marşı olmayı hakediyorsa Türk Millî Marşının da savaşı ve mücadeleyi her anlamda yaşayan birisi yazmalı düşüncesi ifade edilir. Hatta Âkif'in Türk olmadığı iddiasını gündeme getirilir. Âkif'in şiirinin "ısmarlama şiir" olarak nitelendirilmesi de yapılır. Bir oldubittiye getirilmeden Âkif'in şiirini komisyona yeniden gönderilip milletin teveccühünü kazanacak bir şiirin marş olması gerektiği ifadeleri tartışılır. İnanç eksenin de bazı itirazlar olur. Milletin gönlünde karşılık bulmayacağı söylenir. Tüm bunlar karşısında meclisin çoğunluğu hem Âkif ismine hem de şiirine sıcaktırlar.

Maarif Vekili Hamdullah Suphi'nin, İstiklâl Marşı şiirinin Türk Milletinde karşılığı olup olmadığı tartışmasına şu cevabı verir: "Bahusus ki arkadaşlar ısmarlama sözü ve halkın tercümanı olmaz sözü yanlıştır. Çünkü halkın temsilcileri olan sizlerin

huzurunda okunan şiirin yüksek heyetiniz üzerindeki azami tesirine bendeniz de şahit oldum. Eğer halk üzerine olan tesirini anlamak için kendi kalbimizden başka miyarımız varsa o başkadır. Eğer halkın teessürünü kendimiz anlayacak olursak halkın kalbini de anlamış oluruz". (TBMMZC, D:1, C:9, s.88, 12 Mart 1921).

4.3.2.TBMM'de Yapılan Tartışmalar ve İstiklâl Marşı'nın Kabulü

"12 Mart 1921 günü öğleden sonra saat 16.45'te başlayan ve Mehmet Âkif Bey'in yazdığı şiirin İstiklal Marşı olarak kabul edildiği TBMM Altıncı İctima İkinci Celse tutanakları (Ek 18).
TBMM Zabıt Ceridesi, Sayfa 86-92

[Çeviri Yazı]
[Sayfa 86]
Altıncı İctimâʿ-İkinci Celse
Re'îs-i Sânî: Doktor Adnan Beyefendi
Kâtib: Ziya Hurşid Bey (Lazistan)
12 Mart [1]337 [1921], Sâʿat 4.45 [öğleden] sonra
…
Hamdullah Subhi Bey (Maʿârif Vekîli): Arkadaşlar, İstiklâl Marşları hakkında vekâlet tarafından vâkiʿ olan daʿvet üzerine ne kadar marş elimize gelmiş ise bunları bir encümen maʿrifetiyle tedkîk etdik, netîceyi hey'et-i celîlenize arz etdik. Bunları görmek ârzû buyurdunuz. Matbûʿ olarak tevzîʿ edildi efendim. Bir nokta üzerine nazar-ı dikkatinizi celb etmek isterim. Bu İstiklâl Marşları taraf-ı âlînizden tedkîk edildikden sonra intihâbınız hangi şiʿir üzerine temerküz ederse ikinci bir muʿâmele daha yapılacakdır. Bestekârlara yollayacağız. Bestekârlar dahi bize muhtelif besteler yollayacaklardır. Onlar arasında bir intihâb daha yapılacakdır. Anadolu Mücâdelesi uzun müddetden beri devâm ediyor. Bunu ifâde etmek, bunun rûhunu söyletmek üzere yazılmış olan bu şiʿirler ne kadar evvel bir karâra iktirân ederse şübhesiz ki daha fazla müstefîd oluruz. Hey'et-i celîlenizden istirhâm ediyorum. Şiʿirler mütâlaʿa [sayfa 87] edilmişdir. Bunu bir hey'ete mi, bir encümene mi verirsiniz, hey'et-i umûmiyece bir karâra mı rabt edersiniz, ne ârzû buyurursanız yapınız.

Re'îs: Maʿârif Vekâleti bu İstiklâl Marşının bugün rûznâmeye alınarak müzâkeresini ârzû ediyor. Bugün müzâkeresini kabûl edenler lütfen el kaldırsın. Kabûl edildi efendim.

Muhiddin Baha Bey (Bursa): Muhterem efendiler. Söyleyeceğim sözlerin yanlış anlaşılmamasını, bir maksad-ı mahsûsa haml edilmemesini te'mînen ibtidâ bir hakîkatden bahs edeceğim. Bu millî marş müsâbakası iʿlân edildiği zamân müsâbakaya ben de iştirâk etmek istedim. Fakat bu mes'ele öyle bir cereyân almışdır ki bendeniz bu müsâbaka işinden sarf-ı nazar ediyorum. (M) imzâlı şiʿir bendenizindir. Bunu idhâl buyurmayınız. Yine Kemaleddin Kami nâmında biri vardır ki aynı sebebden dolayı gazetemizde kendi şiʿirini geriye almışdır. Bunun üzerine mütâlaʿanızı beyân buyurursunuz. Bir encümen-i edebî mi teşkîl edersiniz. Ne yapılacakdır ona göre.

Re'îs: Burada bir mes'ele var. İstiklâl Marşlarını doğrudan doğruya hey'et-i umûmiyece müzâkere ederek bir karâr mı vereceksiniz yoksa bir encümene mi havâle edeceksiniz?

Yahya Galib Bey (Kırşehir): Burada olsun hepimiz anlarız.

Besim Atalay Bey (Kütahya): Efendim şiʿirler iki dürlüdür. Ya hislerin maʿkesidir, yahud derin ve yahud ağlatıcı bir rûhun, ağlatıcı bir galeyânın aksidir. Şiʿir bu iki şekil üzerine doğarsa makbûl ve muʿteberdir. Dünyâda o şiʿirlerdir ki halk arasında yaşar. Ya bu yüksek ve bedîʿî bir hisden doğar, ya muharrik bir helecândan doğar. Böyle olmayub da ısmarlama tarîkiyle yazılırsa bu şiʿirler yaşamaz. Efendiler, bizim Cezair Marşımız vardır. Bu; halk arasında yaşıyor. Bu müsâbaka ile yazılmamışdır. Bu; ağlayan bir rûhun, eline silâhını alarak düşmana koşan, vatanına koşan bir rûhun hissiyâtını terennüm eder. Marsiyezin nasıl söylendiğini bilirsiniz. İnkılâb-ı Kebîr esnâsında silâhını almış koşan bir gencin söylediği şiʿir birden bire taʿmîm etmişdir. Evvelâ bu gibi şiʿirlerin memleketin maʿrûz kaldığı felâketlere ağlayarak, titreyerek evvelâ güftesi değil bestesi söylenir. Ismarlama şiʿirlere verilecek memleketin parası yokdur.

Hamdullah Subhi Bey (Antalya): Arkadaşlar! Bir hatâ üzerine, bir galat-ı rü'yet üzerine dikkat-i âlînizi celb etmek isterim. Bi'l-hâssa para mes'elesi ile bu şiʿirler arasında bir münâsebet bulmak, gâyet yanlış bir nokta-i nazardır. Memleketin kuvvâ-yı mâddiyesi ve maʿneviyesi vardır. İstihlâs-ı vatan mücâdelesini yapan milletin vekîlleri, onun vekîllerinin vekîlleri halkın heyecânını ifâde etmek üzere memleketin şâʿirlerine mürâcaʿat etmişdir. Bu şâʿirler ilk defʿa şiʿirlerini yazmışdır. Arkadaşlar, bize şiʿirlerini yollayan şâʿirler seneler arasında bütün memleketin kederlerini, ıztırâblarını, bütün mefâhirini söyleyen şiʿirler yazmışlardır. Demek para mukâbilinde şiʿir mevzûʿ-ı bahs değildir. Biz halkın ruhunu heyecânını ifâde eden şiʿirler yazmaları için şâʿirlerimize mürâcaʿat etdik. Hiçbirisi para hakkında bir şey söylememişdir. Geçen defʿa işâret etdiğim üzere nazar-ı dikkatinizi celb ediyorum: Mehmed Âkif Bey ki, bu şâʿirler arasında para mes'elesinden kaçınan arkadaşlarımızdan birisidir. Zâten senelerden beri en yüksek ve en ilâhî bir belâgatla yazmışdır. Yeniden yazmakdan çekinmesi; baʿzılarının hâtırlarına para gelir diye korkmasındandır. Ve ona binâ'en yazmamışdır. Ben gelen şiʿirleri okudukdan sonra bu işde vazîfedâr etdiğiniz bir arkadaşınız sıfatıyla ârzû etdim ki, bir kuvvetli şiʿir daha bulunsun ve kendilerine mürâcaʿat etdim. Bunun üzerine kendileri de bir şiʿir yazdılar gönderdiler. Atalay Bey'in halk şiʿirlerinin bi'l-hâssa büyük vekâyiʿ-i Millîyeye taʿalluk eden şiʿirlerin bir sipâriş-i mahsûs üzerine doğmadığı [sayfa 88] sözü gâyet vâriddir. Yalnız bizim şimdiye kadar mevcûd olan şiʿirlerimiz bugünkü mücâdelemizi ifâde etmiyorsa şâʿirlerimizin kendi duygularını ifâde etmeleri katʿiyen doğru değildir. Kendileri şu noktada haklıdırlar: Bütün şiʿirler ve millî şiʿirler cihânın en maʿrûf olan şiʿirleri halk hareketleri arasından doğmuş olan şiʿirlerdir. Fakat iʿtirâf ederim ki bu şiʿirler aramızda daha doğmamışdır. Doğmasını ârzû etmek bizim için bir vazîfedir. Şâʿirlerimize mürâcaʿat etdik ve bize çok güzel şiʿirler yazdılar. Bu şiʿirler arasında intihâb hakkı hey'et-i âlînize â'iddir. Şiʿirleri okuyunuz. Ben istirhâm ediyorum ki bir an evvel bu şiʿirin bestelenmesi için bir karâr ittihâz ediniz. Ve bütün milletin lisânına geçmesi için istiʿcâl buyurunuz, bir karâr veriniz, teblîğ ediniz, ben de mesâʿimin ikinci kısmına geçeyim.

Doktor Suad Bey (Kastamonu): Beyler, esâsen mesleğim şiʿirle, edebiyâtla iştigâle müsâʿid değildir. Bu iʿtibârla arz edeceğim îzâhâtı şiʿir ve edebiyât tenkîdâtı gibi arz etmeyeceğim. Ancak Hamdullah Subhi Beyefendi geçenlerde bu kürsîde, bu şiʿirleri inşâd etdiği vakit, meclisde büyük bir gürültü olmuşdu. Ondan anlaşılıyordu ki bu İstiklâl Marşı olarak bu şiʿirlerden birisinin intihâb edilmesini teklîf ederlerse çok güzel bir şey olacak. Bendeniz Âkif Bey'in diğer eserlerini de

okumuşum. Esâsen bir marş; bir milletin heyecânlarını, tahassüsâtını, terennüm etmek i'tibârıyla kıymetli ise, Âkif Bey'in son yapdığı İstiklâl Marşından evvel inşâd etmiş olduğu şi'irler, zâten bidâyet-i inşâdından çok evvel bizim hissiyâtımızı ifâde etmişdir. Kendisinin memleketin tahassüsâtına karşı ne kadar bir kudret-i şi'iriyesi olduğunu ve Garb ve Şark âlemi hakkındaki tahassüsâtının en güzel numûnelerini (Safahât) ismindeki eserleri gösterir. Bu i'tibârla bu kahraman edîbi tebcîl etmemek elden gelmez. Bendeniz kendi nâmıma Mehmed Âkif Bey'in büyük bir unvân ile tertîb etdiği eseri tedkîk etmek istemem. Tahsîsan bu mes'elede bunların içinde yazmış olduğu marşların en güzeli İstiklâl Marşıdır. Ve bundan evvel de meclisde büyük bir vecd uyandırmışdır. Onun için dûr ve dırâz mütâla'a etmeksizin bunun tasvîb edilmesini teklîf ederim.

Hacı Tevfik Efendi (Kangırı): Efendiler, bendeniz bu şi'irin şu hakîkat kürsîlerine nasıl çıkdığına tahayyur ediyorum. Bunu Meclis-i Ma'ârif kendisi intihâb eder, kendisi tercîh eder; kendisi yapar. Gerçi şi'ir bir meziyetdir; gerçi şi'ir bir zîverdir, lâkin bir hayâldir. Bu kürsî-i hakîkate çıkması doğru değildir. Eğer tercîh lâzım gelirse Âkif Bey'in şi'iri gâyet güzel yazılmışdır. Lâkin biz bugün Aşiyan'da değiliz. Millet Meclisi'nin kürsîsinde olduğumuzu unutmayalım, bunu Ma'ârif Encümeni kendisi mütâla'a etsin kendisi takdîr etsin, kendisi tercîh etsin. (Doğru sesleri)

Tunalı Hilmi Bey (Bolu): Arkadaşlar, mes'ele gâyet mühimdir. Eğer bu marş milletin rûhunu kavrayabilecek bir marş ise onda ufacık bir yakışıksızlık diyelim, sonra o marş için pek büyük düşüklük verir. Biraz serbest söyleyemiyorum kusura bakmayınız. Burada edebî tenkîdâta girişecek değilim. Binâ'en aleyh yalnız fikrimi kısaca arz edeceğim. Kat'iyen Hamdullah Subhi Bey'in isti'câline iştirâk edemem. (Biz ederiz sesleri) Edemem; zîrâ bir kere bu marş milletin rûhundan doğma bir marş değildir. Besim Atalay Bey'in hakkı vardır. Milletin rûhuna tercümân olacak bir marş olmalı. (Gürültüler) Müsâ'ade buyurunuz.

Re'îs: Kesmeyelim, böyle müzâkere edemeyiz ki.

Tunalı Hilmi Bey: (Devâmla) Bu o kadar müzâkereye lâyıkdır ki siz takdîr edemezsiniz.

Refik Şevket Bey (Saruhan): Re'îs Bey, usûl-i müzâkere hakkında söz isterim. Müsâ'ade buyurur musunuz? [sayfa 89] Şi'irler sâhiblerinin mâlıdır. Beğenirsek re'y veririz, beğenmezsek re'y vermeyiz. Herkesin muhterem şahsiyâtına tecâvüz etmeyerek kabûl edelim ve yahud etmeyelim, ricâ ederim.

Tunalı Hilmi Bey (Bolu): Gerek şu şi'ire ve gerek şu manzûmelere karşı bir şey söyledim mi ki böyle söylüyorsunuz? İsim zikr etmedim. İyi dinleyiniz, kulaklarınızı açınız. Arkadaşlar, istirhâm ederim! Bunu bir encümen-i mahsûs-ı edebî teşkîl edelim; oraya havâle edelim. Bu manzûmelerin birini intihâb etsin, asl-ı rûh-ı mes'ele buradadır. O encümen-i mahsûs intihâb etdiği manzûmenin sâhibini çağırır, der ki ona şu mısrâ'ı terk ederseniz veya me'âlde tebdîl ederseniz ve şu kelimenin bununla tebdîli elzemdir, o zamân o manzûme daha parlak olur. Sâhibi muvâfakat eder ve manzûme daha iyi olur. İstirhâm ederim, bu noktaya dikkat buyurunuz arkadaşlar. Manzûmenin başdan başa iyi olmasını bütün samîmiyetimle ârzû ediyorum ve bu teklîfde bulunuyorum. (Gürültüler) Müsâ'ade buyurunuz, bana

biri imzâlı biri imzâsız iki mektûb geldi. Bu mektûbda deniliyor ki: Diğer verilmiş olan manzûmeleri de okuyunuz, onların içinde; intihâb edilmiş olanlardan daha muvâfıkı vardır. (Handeler) (Memiş Çavuş sesleri) Sâhib-i mektûb Garb Ordusu'na gitdi. İmzâsıyla gösterebilirim. Arkadaşlar tekrâr ısrâr ediyorum, bir encümen-i mahsûs-ı edebî teşkîl edilmelidir ve intihâb onun re'yine bırakılmalıdır. (Hayır, hayır sesleri) (Gürültüler)

Re'îs: Efendim müsâ'ade buyurunuz, Trabzon Meb'ûsu Celal Bey'in İstiklâl Marşı ile bir takrîri var.

Riyâset-i Celîle'ye,
Min-gayr-i haddin karaladığım gayr-i matbû' İstiklâl Marşının meclis-i âlî huzûrunda kırâ'at olunmasını teklîf eylerim.
[imza] Trabzon Meb'ûsu Celal

Re'îs: Müsâ'ade buyurunuz ricâ ederim. Zann ediyorum ki bu hey'et-i celîlelerine dağıtılan manzûmeler müddet-i mu'ayyene zarfında toplanub da şimdi intihâb edilenlerdir. Bunun müsâbakaya idhâli kâbil midir efendim? (Hayır, hayır sesleri)

İhsan Bey (Cebel-i Bereket): Şekil aramıyoruz. İyi ise dinleyelim. (Muvâfık sesleri)

Re'îs: Efendim müsâ'ade buyurunuz. Tekrâr ediyorum, mu'ayyen bir zamân zarfında marş müsâbakası i'lân edildi. Onlardan Ma'ârif Vekâleti intihâb etmiş göndermiş. Şimdi bu gönderdiği marşlardan birinin intihâbını hey'et-i umûmiyede kendisi ta'kîb ediyor. Ve müzâkere ediyoruz, bu miyânda birisi bir marş gönderiyor. Bunu kabûl etdikden sonra yarın vâki' olacak mürâca'atları da red edemeyeceğiz.

Refik Bey (Konya): Nasıl red edeceksiniz? İlâ-nihâye devâm edecekdir.

İhsan Bey (Cebel-i Bereket): Marş lâzımdır. Hangisi güzel olursa o lâzımdır.

Re'îs: Bu marşın okunmasını kabûl buyuranlar lütfen el kaldırsın. Kabûl edilmedi efendim.

Hamdi Namık Bey (İzmit): Efendiler, millî bir marş yapmak ihtiyâcı hâsıl olmuş. Ma'ârif Vekîli şâ'irleri müsâbakaya da'vet etmiş. Bir çok şi'irler içerisinden birkaç parça intihâb ve tab' edilmiş. Bendeniz anlamıyorum. Bu bir Meclis-i Millî işi midir? Bir encümen-i edebî işi midir? (Millet işidir sesleri) Millet işidir. Şübhesiz efendiler, fakat ma'lûm-ı âlîniz şi'ir mes'elesi bir san'at mes'elesidir. Eğer bunu tercîh etmek hakkını biz der'uhde ediyorsak aramızda şi'irle tevaggul etmiş arkadaşlarımızdan bir encümen-i edebî teşkîl edelim. Onlar tedkîk etsinler. Geçen gün bu maksadla söylediğim bir söz sû'-i telakkîye uğramışdır. Binâ'en aleyh eğer bunun tedkîki için içimizden bir encümen teşkîl etmeyecek olursak o hak doğrudan doğruya Ma'ârif Vekâleti'ne â'iddir. Nokta-i nazarını îzâh etsin. Ya kabûl edersiniz yahud kabûl etmezsiniz. Bunun uzun uzadıya sürünmesine hâcet yokdur. (Gürültüler)

Hüseyin Bey (Mamuretülaziz): Maʿârif Vekâleti'ne ne kadar [sayfa 90] şiʿir verilmiş ise onlar yeniden bir encümene verilsin ve orada yeniden tedkîk edilsin.

Hamdullah Subhi Bey (Maʿârif Vekîli): Arkadaşlar! Refik Şevket Bey'in sözünü tekrâr ediyorum. Bu şiʿirler mevzûʿ-ı bahs olduğu vakit lüzûmsuz yere hattâ ârzûmuz hilâfında şiʿirler yazmış olan arkadaşlarımız için böyle bir söz buradan çıkmamalıdır. Bâ-husûs ki arkadaşlar ısmarlama sözü ve halkın tercümânı olmaz sözü yanlışdır. Çünkü halkın mümessilleri olan sizlerin huzûrunda okunan şiʿirin hey'et-i âliyeniz üzerindeki aʿzamî te'sîrine bendeniz de şâhid oldum. Eğer halkın te'sîrini anlamak için kendi kalbimizden başka miʿyârınız varsa o başkadır. Eğer halkın te'sîrini kendimiz anlayacak olursak halkın kalbini de anlamış oluruz. Şimdi arkadaşlar, bendeniz diyeceğim ki yeni bir encümen-i edebîye havâle edersek bir fâ'ide mütesavver olabilir. Eğer encümen karârını verüb bitirecek ise. Fakat zann ediyorum meclisinizin verdiği karâr ve ısrâr etdiği nokta kendisi bu işi hall etmekdir. O hâlde encümenden çıkub yine hey'etinize gelecekdir. Yine bu vazʿiyet hâsıl olacakdır. O hâlde burada yedi dâne şiʿir vardır. Riyâset bunları ayrı ayrı re'ye vazʿ etsin. Hangisi tarafınızdan mazhar-ı takdîr olursa onu kabûl edersiniz. (Doğru sesleri)

Re'îs: Efendim müzâkerenin kifâyetine dâ'ir takrîrler vardır. Müzâkerenin kifâyetini re'ye koyacağım. Müzâkereyi kâfî görenler lütfen el kaldırsın. Kabûl edildi. Kırşehir Mebʿûsu Yahya Galib Bey'in bir takrîri var.

Riyâset-i Celîle'ye,
Muhiddin Bey'in inşâd etdikleri marşın kürsîde taraflarından okunmasını teklîf eylerim.
12 Mart [1]337 [1921]
[imza] Kırşehir Mebʿûsu Yahya Galib

Re'îs: Kabûl edenler lütfen ellerini kaldırsın. Kabûl edilmedi efendim.

Re'îs: Efendim Muş Mebʿûsu Abdülgani Bey'in bir takrîri vardır.

Riyâset-i Celîle'ye,
İstiklâl Marşı Maʿârif Vekâleti'nce müsâbakaya vazʿ edilmiş ve intihâbı yine vekâlet-i mezbûreye â'id bulunmuş olduğundan ve meclis-i âlî bir meclis-i edebî olmadığından intihâbının dahi Maʿârif Vekâleti'ne â'id olduğunu arz ve teklîf eylerim.
12 Mart [13]37 [1921]
[imza] Muş Mebʿûsu Abdülgani

Re'îs: Kabûl edenler lütfen el kaldırsın. Kabûl edilmedi efendim.

Re'îs: Efendim Saruhan Mebʿûsu Avni Bey'in takrîri var.

Riyâset-i Celîle'ye,
İstiklâl Marşı vatanî bir parça olmağla berâber her hâlde şâyân-ı teslîmdir ki şiʿir, mûsîkî, vatanî olması lâzım gelen bu marşın tedkîki her hâlde bir ihtisâs ve ehl-i hibre mes'elesidir. Binâ'en aleyh, bu marşın tefrîk ve kabûlü için erbâb-ı ihtisâsdan mürekkeb bir encümene tevdîʿini ve baʿdehu bestelenmesini teklîf eylerim.

12 Mart [1]337 [1921]
[imza] Saruhan Meb'ûsu Avni

Re'îs: Efendim bu teklîfi kabûl edenler lütfen ellerini kaldırsın. Kabûl edilmedi.

Re'îs: Şimdi efendim, müzâkerenin kifâyetine dâ'ir muhtelif takrîrler var. Yahud her marşı hey'et-i âliyenizin re'yine koyalım.

Basri Bey (Karesi): Re'îs Bey! Bizim bir takrîrimiz vardır. Suad Bey'in de bir takrîri var.

Re'îs: Meclis-i âlî re'yini ne sûretle izhâr ederse ondan sonra anlaşılacakdır.

Riyâset-i Celîle'ye,
Müzâkerenin kifâyetini ve Mehmed Âkif Bey'in İstiklâl [sayfa 91] Marşı'nın kabûlünü teklîf ederim.
12 Mart [1]337 [1921]
[imza] Kastamonu Meb'ûsu Doktor Suad

Riyâset'e,
İstiklâl Marşı'nın şu'belerce teşkîl edilecek bir encümen-i mahsûs tarafından tedkîk ve tasdîk olunmasını teklîf ederim.
12 Mart [1]337 [1921]
[imza] Bolu Meb'ûsu Tunalı Hilmi

Re'îs: Bu takrîri kabûl edenler lütfen ellerini kaldırsın. Redd olundu.

Riyâset-i Celîle'ye,
Şi'irin besteye gelüb gelmemesi mes'elesi vardır. Şu'arâ ve bestekârlardan mürekkeb bir encümen teşkîlini teklîf eylerim.
12 Mart [1]337 [1921]
[imza] Ertuğrul Meb'ûsu Necib

Re'îs: Aynı me'âlde bir cok takrîrler vardır. Necib Bey'in takrîrini kabûl edenler lütfen ellerini kaldırsın. Redd edildi.

Riyâset-i Celîle'ye,
Bütün meclisin ve halkın takdîrâtını celb eden Mehmed Âkif Beyefendi'nin şi'irinin tercîhan kabûlünü teklîf ederim.
12 Mart [1]337 [1921]
[imza] Karesi Meb'ûsu H. Basri

Riyâset-i Celîle'ye,
Müzâkerenin kifâyetiyle Mehmed Âkif Bey'in marşının kabûl edilmesini teklîf eylerim.
12 Mart [1]337 [1921]
[imza] Ankara [Meb'ûsu] Şemseddin

Riyâset-i Celîle'ye,

İstiklâl Marşlarını matbûʿ varakalarda hepimiz ayrı ayrı tedkîk etdiğimiz için encümene havâlesine lüzûm yokdur. Mehmed Âkif Bey'e â'id olanının millî marş olarak kabûlünü teklîf ederim.
12 Mart [1]337 [1921]
[imza] Bursa Mebʿûsu Operatör Emin

Riyâset-i Celîle'ye,
Kâffe-i Ervâh-ı İslâm üzerinde kırâ'ati heyecânlar tevlîd edecek derecede iʿcâzkâr olan büyük İslâm Şâʿiri Mehmed Âkif Bey'in marşının takdîren kabûlünü teklîf eylerim.
12 Mart [1]337 [1921]
[imza] Bitlis Mebʿûsu Yusuf Ziya

Riyâset-i Celîle'ye,
Öteden beri İslâm'ın rûh-nevâz şâʿiri Âkif Beyefendi'nin İstiklâl Marşı her vechile müreccah ve meclis-i âlînin rûh-ı maʿnevîsine evfak olmağla kabûl edilmesini teklîf ederim.
12 Mart [1]337 [1921]
[imza] Isparta Mebʿûsu İbrahim

Riyâset-i Celîle'ye, Mehmed Âkif Bey tarafından inşâd edilen marşın kendi tarafından kürsîde kırâ'at edilmesini teklîf eylerim.
12 Mart [1]337 [1921]
[imza] Kırşehir Mebʿûsu Yahya Galib

Re'îs: Bu takrîrlerin hepsi Mehmed Âkif Bey'in şiʿirinin kabûlünü mutazammındır. (Re'ye sesleri) Müsâʿade buyurunuz, ricâ ederim müsâʿade buyurunuz efendiler.

Tunalı Hilmi Bey (Bolu): Re'îs Bey, müsâʿade buyurursanız Mehmed Âkif Bey'in marşının re'ye vazʿından evvel bendeniz ufacık bir ricâ edeceğim. Tebdîl edilmesi ihtimâli vardır.

Re'îs: Müzâkere bitmişdir efendim, ricâ ederim.

Salih Efendi (Erzurum): Bendeniz bir şey arz edeceğim.

[sayfa 92]
Re'îs: Müzâkere bitmişdir. Maʿârif Vekâleti'nin teklîfi vardır. Her marşı ayrı ayrı re'ye koyunuz diye teklîf etmişlerdi. Her marşın ayrı ayrı re'ye vazʿını kabûl edenler lütfen el kaldırsın. Kabûl edilmedi. O hâlde bu takrîrleri re'ye koyacağız. Basri Bey'in takrîrini re'ye koyuyorum. (Basri Bey'in takrîri tekrâr okundu.) Basri Bey'in takrîrini kabûl buyuranlar lütfen el kaldırsın. Kabûl edildi efendim. (Gürültüler ve red sadâları)

Refik Şevket Bey (Saruhan): Re'îs Bey! Mehmed Âkif Bey'in şiʿirinin aleyhinde bulunanlar da ellerini kaldırsın ki ona göre muhâliflerin mikdârı anlaşılsın. (Muvâfıkdır, anlaşılsın sadâları)

Re'îs: Bu takrîri kabûl edenler, ya'nî Mehmed Âkif Beyefendi tarafından yazılan marşın **İstiklâl Marşı** olmak üzere tanınmasını kabûl edenler lütfen el kaldırsın. **Ekseriyet-i azîme ile kabûl edildi**.

Müfid Efendi (Kırşehir): Re'îs Bey, yalnız bir şey arz edeceğim. Hamdullah Subhi Bey'in bu marşı bu kürsîden bir daha okumasını ricâ ediyorum. (Gürültüler)

Refik Bey (Konya): Milletin rûhuna tercümân olan işbu İstiklâl Marşı'nın ayakda okunmasını teklîf ediyorum.

Re'îs: Müsâ'ade buyurunuz efendim. Hey'et-i muhtereme bu marşı kabûl etdiğinden tabî'î resmî bir İstiklâl Marşı olarak tanınmışdır. Binâ'en aleyh ayakda dinlememiz îcâb eder. Buyurunuz efendiler.

(Hamdullah Subhi Bey İstiklâl Marşı'nı kürsîde okudu, a'zâ-yı kirâm kâ'imen sürekli alkışlar arasında dinlediler.)

İstiklâl Marşı
[Tam Metin]

Âkif'in şiiri, Mecliste okunup kabul edildikten sonra ön sıralarda oturan ve ayakta alkışlayan Mustafa Kemal, İstiklâl Marşı hakkındaki hissiyatını ve düşüncesini şu sözlerle açıklar:

> "Bu marş bizim inkılâbımızı anlatır. İnkılâbımızın ruhunu anlatır. Bunu ne unutmak ne de unutturmak lazımdır. İstiklâl Marşı'nda İstiklâl davamızı anlatması bakımından büyük bir manası olan mısralar vardır. Benim en beğendiğim yeri de burasıdır:
>
> "Hakkıdır, hür yaşamış, bayrağımın hürriyet;
>
> Hakkıdır; Hakk'a tapan milletimin istiklal."
>
> Benim bu milletten asla unutmamasını istediğim mısralar işte bunlardır. Hürriyet ve istiklal aşkı bu milletin ruhudur. İstiklâl Marşı'nın bu pasajı asırlar boyunca söylenmeli ve bütün yâr ve ağyâr (dost düşman herkes) anlamalıdır ki Türk'ün her şeyi hatta en mahrem hisleri bile tehlikeye girebilir, fakat hürriyeti asla.. Bu pasajı her vakit tekrar ettirmek bunun için lazımdır. Bu demektir ki efendiler: Türk'ün hürriyetine dokunulamaz.!" (Çağbayır, 2009).

Meclis Başkanı ve Millî Mücadele'nin lideri olan Mustafa Kemal, İstiklâl Marşı'nın kabul edildiği anda ve Maarif Vekili şiiri okurken ayakta dinler ve sürekli alkışlar (Çantay, 1966). Millî Mücadelenin beyni ve yürütücüsü olan irade ve yapı, Millî Marş'ın yazdırılma fikrinden şiiri yazacak isme ve Mecliste kabulüne kadar gerçekleştirilmesi hususunda da irade gösterdiği anlaşılmaktadır. İstiklâl Marşı'nın

kabulünden sonra marş,21 Mart 1921'de *Ceride-i Resmîye*'de (Resmî Gazete) yayınlanmıştır (Ek 19).

TBMM Genel Kurulu tarafından kabul edildiğine dair tutanakta yer alan marşın tamamı Ek 20'de yer almaktadır.

İstiklâl Marşı, Resmî Gazete'de yayınlandıktan sonra ilk olarak Ankara Hükümetinin desteklediği Hakimiyet-i Milliye Gazetesinde hem kabul haberi hem de marşın tamamı yayınlanır (Ek 21).

Marşın kabulü sonrası meclis tarafından vekâletlere gönderilmek üzere yazılar yazılır. Böylece tüm bakanlıklara, İstiklâl Marşı'nın kabulü yazısı ivedi bir şekilde gönderilir (Ek 22).

İstiklâl Marşı'nın kabulünden sonra Anadolu'da bazı merkezlerde basılı yayınlanır. Bunun yanısıra işgal altında olan İstanbul hükümetinin baskısı altında faaliyet gösteren bazı yayın organlarında da İstiklâl Marşı yayınlanır. 1922 yılında İstanbul'da kartpostal çalışmaları yapılarak baskı altında bulunan İstanbul halkının İstiklal Marşı hakkında bilgi sahibi olmasının sağlandığı görülmektedir. Herbir kıta bir kartpostal çalışmasıyla milli mücadelede ön plana çıkan bazı şehirlerin adı verilerek yapılan ve son kıta olarak da milli mücadelenin lider kadrosu fotoğraflarıyla birlikte basıldığı görülmektedir (Ek 13).

5.KURUCU BİR METİN OLARAK İSTİKLÂL MARŞI'NIN İNCELEMESİ

Millî marş metinleri sadece bir şiir metni değildir. Bu metinler, ait oldukları milletin düşünce, değer ve duygu yapısının oluşmasına katkı ve gelişim sağlayan, yazıldıkları dönem sonrası içinde de yeni nesillerin bilinçlenmesine ve geçmişteki millet unsurlarıyla aynı noktada buluşmalarını sağlamaktadır. Millî marşlar, yazımının üzerinden ne kadar süre geçerse geçsin geçmişte yaşanmış tarihî olaylar ve yaşanan süreçler ile ilgili bilginin, bilincin ve yorumlamanın referans adresi olan kuvvetli metinlerdir.Tez çalışmasının bu bölümünde, nitel araştırma modellerinden doküman analizi yöntemi ve disiplinlerarası yaklaşımla İstiklâl Marşı üzerine dil, anlatım ve kurucu metin olarak inceleme gerçekleştirildi. Bu bölümde şiir üzerine edebî bir tahlil değil, metin üzerinden yazıldığı anda ve günümüzde tarihî olaylarla etkileşiminden tarihî süreci boyunca işlevinin diğer metinlerden farklı olarak kurucu metin bağlamında değerlendirilmesi ve şiirin metin dili, anlatımı ve yapısı başlıkları altında incelemesi yapılmaktadır.

5.1.Kurucu Bir Metin Olarak İstiklâl Marşı

Her eser, bir metin midir değil midir? Elbette yazılmış olmak için yazılı olan kitaplar ya da eserler bir metin özelliği taşımaz. Sadece yazıldığı dönem içinde değeri olan değil, üzerinden geçen yıllara rağmen kendinden söz ettiren değerini koruyan hatta artıran eserler gerçek bir metin değeri taşır. Bilgi aktarıcı değil bilgiyi öğreten ve geliştiren unsur içerdiğinde bir müzik eseri, bir sinema filmi, bir şiir, bir yazıt da metin olarak ifade edilebilir. Bir yazılı eserin metin olarak ifade edilmesi için üç özelliği taşıması gerekir. Eserin; özgünlüğü, evrenselliği ve kendisinden sonra gelen dönemlerdeki düşüncelere etkisi o eseri metinleştirmektedir(Yazıcı, 2023).

Bir metin özelliği taşıyan ve bir dönemden yeni bir döneme geçişi aktarım yaptığı unsuruların değerini koruyarak yeni bir durum değeri ile birlikte sunan edebî eser, aynı zamanda bir kültürel bellek mekânıdır. Bellek, geçmişten günümüze toplumlara ait kültür, tarih, gelenek, dil, norm gibi sosyal ve yaşam olgularının ve birikimlerin canlı tutularak ve geliştirilerek aktarım yöntemi sonucunda oluşmaktadır. Bellek,

geçmiş ile geleceğin arasında bir bağdır. O bağı kuvvetlendiren ve belleği şekillendiren ise şimdidir. Günümüzde bellek sadece zihnî bir durum değil yaşamın her anında bir sembol olarak da bulunmaktadır. Bellek, gerek metinlerde gerekse diğer eserlerde kendisine bir mekân bulmaktadır. Özellikle de kültürel bellekler toplumun her bir unsurundan faydalanarak varlığını sürdürecek bir yapı oluşturmaktadır. Kültürel bellek mekânları aynı zamanda milletlerin nesiller arası kültürel devamlılığının ve gelişiminin somut göstergeleri olarak değerlendirilir. Yaşadıkları döneme damgasını vuran kimi şairler, yazarlar ve sanatçılar tarafından meydana getirilen eserleri de bu bağlamda kültürel bellek mekânları olarak ifade edilebilir. Bu eserler aynı zamanda bir kolektif bilinç oluşturulması sağlamaktadır.Kültürel bellek mekânları olarak değerlendirilen eserler, bir toplumun geçmişteki dönemlerde sahip olduğu zihniyet temelinde var olan unsurları, taşıdıkları tüm çağrışımları ve anlamları bütünüyle korunarak kültürel aktarımı gerçekleştirir (Temur, 2017).

Kültürel bellek, toplumsal bellek, toplumsal hafıza, kolektif bellek, kolektif hafıza gibi kavramlarla ortaya konan bir toplumun ya da milletin geçmişiyle geleceği arasındaki bugünkü bağını kuran oluşturan eserler diğer ifadeyle gerçek metinler hep var olmuştur. Toplumsal hafıza (kolektif bellek, kültürel bellek vb.) kavramı, ilk olarak 19. Yüzyılda, "la mémoire collective" olarak ifade edilmiştir.Toplumsal hafıza (kolektif hafıza) kavramını aynı zamanda kendisi bir filozof olan sosyolog Maurice Halbwachs, 1925'te *Les cadres sociaux de la mémoire* kitabında geliştirerek çözümlemesini yapmaktadır (Halbwachs, 1925).

Kavram olarak bahsedilen toplumsal hafıza, kültürel bellek, kolektif bellek ifadelerinin milletler hayatında dönüm noktaları ya da yeni başlangıçlarda eserlerle ortaya konduğunu gözlemleriz. Dünya milletleri ve Türklerde yeni başlangıçlar ve geçiş süreçlerinde var olma mücadelesini ortaya koyan eserler hep var olmuştur. İstiklâl Marşı'nın diğer milletlerin ve devletlerin millî marş olarak söylenen eserlerinden farkı da tam olarak burada saklıdır. Türklerin tarih sahnesinde var oluşlarını ispat eden, ortaya koyan ve mücadelelerini kültürel bellekleriyle aktaran metinler ya da eserler vardır. Türklerin yaşama yükledikleri anlam, insana verdikleri değer, canlılarla olan ilişkileri ve verdikleri değer, devlet anlayışı ve inanç sistemleri, diğer milletlerle özellikle savaşım verdikleri ülkelerle ve komşuluk ilişkileri gibi birçok alanda sorulara cevap bulup hafızasına erişilebilecek eserleri, günümüze kadar

gelmiştir. Avrupa'dan farklı olarak Türklerin bu metinlerinde mana ve duygu vurgusu daha yoğun ve ön plandadır.

Rönesans ve aydınlanma dönemi sonrası Avrupa'da oluşturulan adeta kurucu metinlerdebirey kavramının teşekkülü anayasal ve hukukî düzen, sermaye ve yönetim, vatandaş ve modern ulus devlet birçok kavram ve konu geleneksel bakış açısının dışında ele alınarak yeni bir dünya düzeni inşaası hedeflenmektedir. Kurucu metin sahibi olarak Avrupa'da modern ulus devlet anlayışının temelini atan bazı isimler ön plandadır. Niccolò Machiavelli ve Thomas Hobbes gibi isimler tarafındanulus devlet kavramının modernize hâli ve yaşamsal formunu ortaya koyduğu gözlenmektedir. Jean Bodin, egemenlik kavramına getirdiği yeni anlam ve liberalizmin temelini oluşturduğu eserler ile anılmaktadır. Avrupa'da aklı en makbul olarak kabul ettiren Kant ismi de Batı medeniyetinin kurucu metinlerinin sahiplerindendir.

Türklerde tarihin dönüm ve değişim noktalarında kurucu metin olarak ifade edilecek eserler de yok değildir. Tez çalışmasının bu bölümünde Türklerin kurucu metinleri olarak görülen eserleri anlatmak değil İstiklâl Marşı'nın bir kurucu metin olarak değerlendirmesi yapılmaktadır.

Gerek edebî gerekse tarihî eserler için kurucu metin denildiğinde ne anlaşılmaktadır? Kök metin olarak da ifade edilen kurucu metin içinzemin metin de denmektedir. Ne denirse densin yüklendikleri anlam ve ifade hemen hemen aynıdır. Geniş manada ele alındığında kurucu metin, yazıldığı ya da var olduğu dönem içinde bulunduğu toplulukları etkileyen sonraki süreçlerde ise hem edebî hem de sosyal hayatı etkileyen metin olarak ifade edilmektedir. Tez çalışmasında edebî olarak değil tarihî süreç ve fikirsel işlevleri bakımından kurucu metin üzerinde durulmaktadır. Tarihî gerçeklikten beslenen ve geçmişte verilen mücadeleleri geleceği kurarken şimdi verilmesi gerektiğini telkin ve amaç eden, en önemlisi; içinde var olunan zamanı çok iyi anlatan ve sonuçları hakkında da malumat veren metinlerdir. Kurucu metinler ve sahipleri, mevcut kavramlara ve durumlara herkes gibi değil alışılmışın dışında manalar yüklemektedir. Bu metinler, yeni bakış açısıyla inşa etmenin hedefini koyarken, içinde bulunduğu siyasi ve sosyal şartlardan ve duygulardan bağımsız geçmişten getirilen aktarımları ve tarihî birikimleri geleceğe taşıyan eserlerdir. Ortaya çıkan sonuç itibariyle bu metinler, toplumların ilk kaynaklarından beslenip tarihî birikim üzerinden hâli ifade eden ve yarınların inşasını hedefleyen hâlâ tesiri

yüksek ve canlı metinlerdir. Aslında hem geçmiş hem o an hem de gelecek içermektedir. Değeri asla değişmeyen ve içinden çıktığı toplumun ana metin kaynağı olarak kurucu metin, hangi millete aitse o milletin hafızasıdır ve belleğidir (Kemikli, 2021: s.255-256).

Türklerin kurucu metinleri olarak sırasıyla dört eserden bahsetmek mümkündür. Bunlardan ilki Orhun Yazıtları ya da Orhun Abideleri olarak adlandırılan ilk Türkçe eserdir. Göktürk ya da Köktürk Yazıtları olarak bilinen bu eser aynı zamanda ilk Türk alfabesidir. Her yönüyle kurucu metin özelliği taşımaktadır. Dil bilgisinden sosyal yaşama, kültürden devlet anlayışına, yönetim şeklinden öğütlere varıncaya değin birçok konuda önem arzeden eser, adeta Türkçenin tarihini anlatmaktadır. Orhun Yazıtları'nı Türklerin tarihinde ve kültüründe önemli bir eserdir. Orhun Yazıtlarından, Türk adı ve Türk milleti kavramlarının geçtiği ilk Türkçe metin olarak ve taşların üzerine yazılı olan ilk Türk tarihi diye bahseden Muharrem Ergin'e göre (2019) yazıtlar; "Türk töresinin, Türk medeniyetinin, yüksek Türk kültürünün büyük vesikası… Türk edebiyatının ilk şaheseri. Türk hitabet sanatının erişilmez şaheseri… Türk milliyetçiliğin temel kitabı, bir kavmi bir millet yapabilecek eser. Türk dilinin mübarek kaynağı"dır (s.15).

Türklere ait ikinci kurucu metin Oğuz Kağan Destanı'dır. Destanlar, bir milletin geçmişine açılan büyük bir penceredir. Var oluş mücadelesinden sosyal yaşama varıncaya kadar birçok unsuru barındıran destanlar, sözlü edebiyat geleneğinin taşıyıcı metinleridir. Oğuz Kağan Destanı, çok eski çağlardan günümüze gelene kadar, Türk tarihi ve kültürü perspektifiyle ışık tutan Türklere ait düşünce altyapısını, yaşantıyı, mücadelelerini ve idealleri meydana geldiği andan günümüze gelinceye kadar tüm kuşaklara aktarmakta olan önemli bir eser olarak görülmektedir. Oğuz Kağan Destanı, hem tarihî hem bedii bir eserdir (Bayat, 2002: s.526). Millî bir benlik eseri olarak Oğuz Kağan Destanı bir kurucu metin olarak ifade edilebilir.

Bir diğer kurucu metin olarak Dede Korkut Hikâyelerini belirtmek mümkündür. Türklerin, Şamanlık dönemi ile Müslümanlığa geçiş yapmasından sonraki dönemlerini içeren ve 15. Yüzyılda kaleme alınan Dede Korkut Hikâyeleri, en eski destansı hikâyeler olarak bilinmektedir. Dede Korkut Hikâyeleri'nin kahramanı, Korkut Ata, Dede ve Dede Korkut diye adlandırılan ve peygamber soyundan geldiği kabul edilen bir bilge şahsiyettir. Orta Asya'da başlayanve Anadolu'da zenginleşerek devam edip gelişen Türklerin en eski ve mühim yazılı edebî kaynaklarındandır.

Yalnızca edebî bir metin değildir. Kurucu metin özelliği veren ayrıntı ise tarihî ve sosyolojik bakımdan da bir dönem eseridir. Birey olarak toplum olarak ve devlet olarak dönemin medeniyet algısını ortaya koymaktadır. Yalnızca bir edebî metin olarak değerlendirilemez. Oğuzların yaşayışları, olaylara ve inanışlara bakışları, gelenek ve görenekleri, toplumsal kültür ve edebiyat bakış açılarını da içermesinden dolayı hem bir geçiş hem de yeni zihniyetin kurucu metni olarak değerlendirmek mümkündür. Çünkü o dönem toplumlarının ve insanların yaşantıları, hayata ve yaşanılanlara bakış açısı, gelenek ve görenekleri bu metinlerde yer alır. Bu anlamda bir yaşam anlayışı, toplumsal ilişkiler, edebiyat ve medeniyet algısını yansıtır. Hikâyeler sadece bir yaşanmışlık değil günümüzde bile anlaşılabilir bir Türkçe ve dil ile yeni model bir Türk toplum ve yönetim inşasını ortaya koymaktadır. Bu yönüyle de kurucu metindir denilebilir.

Türklerin eserlerinden kurucu metin olarak ifade edebileceğimiz son eser İstiklâl Marşı'dır. Bir metni metin yapan üç özellik yukarda bahsedilmektedir. Bir metni kurucu metin yapan bu üç özellik ölçüsüne göre Mehmet Âkif'in eseri üzerinde değerlendirme yapılacaktır. Muhammet Yazıcı'nın kendi web sayfasında yayınladığı Medeniyet Kurucu Metinler başlıklı yazısında geçen bu üç özellik ölçüsüne göre 'İstiklâl Marşı neden kurucu metindir?' sorusunun cevabı verilebilir:

Özgünlük: Özgün metinler, önceki birikimlerinden yeni bir ürün ortaya çıkaran ve üreten bir metindir. Aktarıcı değil üretici bir içerik önemlidir. Sadece şu eser ve isim etkilidir denemeyen eserler özgündür. Esas olan etkilenme değil önceki eserleri yoğurup yeni bir ürün koymaktır. Francis Bacon bu konuda yazarları sınıflandırmaktadır. Bazılarını karıncaya benzeterek sadece bilgi toplayıcı ama işlemez diye nitelendirir. Bazılarını sadece örümcek ağına benzeterek bu eser sahiplerinin teorik ağ örse de içinin boş olduğunu söyler. Önemli olan ise çiçeklerin özünü toplayıp, yoğurup bala dönüştürmek olduğunu söylemektedir. Tam olarak son sınıfa giren isimlerin eserlerine metin denilir (Yazıcı, 2023).

Bu bağlamda baktığımızda İstiklâl Marşı, özgünlük içermektedir. Şairin daha önce ordu için kaleme aldığı Cenk Şarkısı ve Ordu'nun Duası şiirleri ile *Safahat* eserinde olan Süleymaniye Kürsüsü'nde ve Çanakkale Şehitlerine başlıklı şiirlerini yoğurmuş ve daha az mısra ile daha çok mesaj içeren ve ortaya bambaşka özel bir ürün çıkardığı anlaşılmaktadır. Şair, şiirini kitabına almayarak da net bir duruş sergileyip eserini Türk Milletine zimmetlemiştir.

Eserin ortaya çıkmasında etkili olan özellikle Balkan Harbi'nden başlayarak Türklerin var olma mücadelesi başta o döneme ait tarihî olaylarla eserin ve şairin ilişkisini ve etkileşimini doğru okumak ve bilmek, İstiklâl Marşı'nın manasına vakıf olmayı sağlayacaktır. Bu metne, Âkif'in hâlinin ve duyuşlarının açığa çıkmasıdır denebilir. Metin sahibi Mehmet Âkif'in, yaşananlar karşısında devlet ve millet bağlamında duruşu samimiyet ve duyarlılık içerdiği kanaati, o dönemin kurmay aklı tarafından da farkedilmiş olsa gerek ki, neticede ihtiyacı ortaya çıkacak olan millî marşı yazması için Ankara'ya davet edildiği düşünülebilir (Kemikli, 2021: s.261-262).

Dede Korkut nasıl ki kopuzuyla anlatmış, öğüt vermiş ve yol göstermiş Mehmet Âkif de vaaz, hutbe, toplantı, şiir ve yazı ile hep yol gösterici olarak birliği sağlayıcı ve mücadelenin önünü açıcı olarak görülmelidir. Millî Mücadele içerisinde kendisine verilen görev ve kendisine yüklenen anlam şairi, doğal olarak manevi sorumluluklar almasına neden olmaktadır. Anadolu'yu dolaşması ve milletinin içinde bulunan olumsuzlukları mücadeleye dönüştürmesi bu sayede yeni bir hikâye ve destan yazmanın yolu açılmasına sadece yazdığı metin ile değil tüm varlığıyla katkı sunduğunu göstermektedir. İstiklâl Marşı, tüm bu söylenenlerle birlikte özgünlüğü itibariyle bir kurucu metin olarak değerlendirilmelidir.

Evrensellik:Bu ifade bakış açısını kısıtlamamalı. İstiklâl Marşı, dönemi itibariyle bir temel ihtiyacı karşılamasından dolayı konjonktürel bir metindir. Bir metnin kurucu metin olabilmesi için evrensellik özelliği elbette önemlidir. Evrensellik o eserin var olduğu dönemdeki etkisine engel oluşturmaz. Evrensellik bir eserin yerellik özelliğine mani değildir. Yerellik de o eserin zamanla evrensel olmasının önünde engel değildir. Bundan dolayıdır ki, belirli bir coğrafyada ve zamanda bir ihtiyacı ya da olguya dair sonuçlar üreten bir metnin yereldeki konjonktürel başarısı aynı zamanda evrensellik özelliğini belgelerken ispatını da gerçekleştirmiş olur. Bir metnin mekân anlamında oldukça geniş coğrafyalara ve zaman anlamında da var olduğu çağdan bütün çağlara sesleniyor olması o metni evrensel kılarak metin haline dönüştürür bu da kurucu metin olduğu anlamına gelmektedir. Bu metinler ait olduğu medeniyetin ruhunu yansıtırken çağını da aşarak geniş bir kesim tarafından takdir gören genel bir içeriğe sahip eserlerdir (Yazıcı, 2023).

Tüm bu yönleriyle ele aldığımızda İstiklâl Marşı bir metin olarak varlığını yüz yıldır korumanın yanısıra içerdiği mesajlar, ulaştığı coğrafyalar ve seslendiği asırlar

itibariyle bir kurucu metindir. Kurtuluş Savaşı, Türkler için yeniden devlet olma yolunda önemli bir tarihî süreçtir. Aytaş'a (2021, s.124) göre; Türkler için hürriyetin sınırı ezelden ebede kadardır.

Türkler için ezelden ebede giden bir istikamette istiklâl kavramının yüklendiği anlam sadece bağımsızlık olmamış devlet anlamını da içermektedir. İtilaf Devletleri'nin Türkleri tamamen bulundukları topraktan çıkarma ve uzaklaştırma girişimi Millî Mücadele neticesinde başarısız olmuştur. Böylece Anadolu'yu kalıcı olarak yurt tayin etme mücadelesini destansı bir ifadeyle anlatan metin sadece bir şiir olmaktan çok kurucu metin olarak ifade edilebilir.

Mehmet Âkif'in eserlerinde sıkça rastlanan İslamî vurgular, İstiklâl Marşı'nda da kendini gösterir. Millî marşların inançla ve Allah'a yakın olmakla da etkisini artırdığı bir gerçektir. İnanç ve bir varlığa inanma temel ihtiyacı özellikle de dünyanın neresinde olursa olsun insanları yakınlaştırmaktadır. Bu durum evrensel olabilme eksikliğini tamamlaması mümkündür. Metnin 8. kıtasında şair ve Türk Milleti Allah'a dua etmektedir. Ezanların Türk Milleti ve İslam âlemi için bir temel olduğu vurgusunu din üzerinden yapmaktadır. Dinî semboller, bir metnin toplumsal hafıza mekânı olduğunu ve kurucu metin olabilmesi için de önemlidir.

Metni okuyanlar kendi bakış ve algı dünyasına göre bir mesaj ve muhteviyat bulabilir. Bir eser, okunduğunda farklı disiplinlerden çağrışım yapıyor olması o metni özgün kılması bakımından değerlidir. "İstiklâl Marşı"nın özelliği dînî, felsefî, edebî, siyâsî, sosyal, kültürel, kozmik, kozmogonik, kuantik vb. tüm alanlara ilişkin "tam bir program", bir hayat ve ölüm tarzı içermesidir." (Akay, 2021. s.41).

Kendinden sonraya etkisi: Bir metin hem içeriğiyle hem de işleviyle incelenmektedir. Bir metnin metin olabilmesi için özgünlüğü ve evrenselliği o metnin mahiyetiyle ilgili iken kendisinden sonraya olan etkisi özelliği ise işleviyle alakalıdır. Hangi metin olursa olsun klasik olması düşüncesiyle oluşturulmaz. Süreçler ve yaşananlar o eseri metin yapar. Bir metin üzerinden geçen zamanlara yıllara ve çağlara rağmen şimdiki zaman ve gelecek zamana bir şeyler söylüyorsa o eser metindir. (Yazıcı, 2023). O eser, bir milletin ve devletin tarihteki yerini ve geleceğini şekillendiriyorsa da artık kurucu bir metindir. Turinay'a göre (2021); "İstiklâl Marşı, büyük milletimizin gelmiş-geçmiş bütün zamanlarını, ebediyete

kadar da devam edecek olan diğer bütün zamanlarını kuşatacak genişlikte, bir istiklâl ve bağımsızlık beyannamesi ve sembolüdür" (s.74.).

İstiklâl Marşı, bir milli marş olarak kaleme alınsa da her halükarda dile ait edebî bir ürün ve edebiyat ürünü olarak bir şiirdir. Diliyle, sanatıyla, metniyle, aruzuyla, sembolleriyle ve destansı anlatımıyla başlı başına bir şiirdir. Ancak onu kurucu bir metin hâline dönüştüren etkenler çok önemli. Ankara'da kurulma hedefi iyice beliren yeni devletin millî marşının yazılması sadece bir askerî ihtiyaçtan değil sosyal ve siyasî olarak da bir ihtiyacı ortadan kaldırmaktadır. Dünya devletleri ve milletleri nasıl yapıyorsa o işleyişe göre hareket eden kurmay aklı, verdikleri savaş mücadelesi sonrasında da yönetim organizasyonu adına da adımlar atması mühimdir. Burada marşın sadece bir marş olmadığı ve yazılmış olmak için yazdırılmadığı hususunu aydınlatan ayrıntı ise askerler için yazılmış bir şiirin kabul adresinin önce Millî Eğitim Bakanlığı sonra da ise TBMM'dir. Bir yarışma açılması ve incelenmesi önemli bir detaydır. Demokrasi açısından ve modernleşme açısından bu süreçler önemli göstergelerdir. Bağımsızlık için yazılmış olan bir metnin yüklendiği yeni görevler onu kurucu bir metin olarak dönüştürmektedir.

İsitiklâl Marşı şiirini, kurucu bir metin olarak düşündüren en önemli ayrıntı toplumsal hafızada karşılığı olan istiklâl ifadesinin karşılığıdır. Şair, Türk Milleti için istiklâlini ezelden beri sağlamış bir millet vurgusu yapılmaktadır. İstiklâl için mücadele edecek olan askerlere şiiri, "Kahraman Ordumuza" diyerek ithaf eden şair,asker bir toplum oluşu da dikkate almaktadır. Şair ithaf yaparken basit bir gönderme yapmamaktadır. Şair daha önceki şiirlerinde olduğu gibi cephenin hemen gerisinde kendisini hissederek yazmaktadır.

Kurucu metinlerde milletler ön plandadır. Aslında şair şiiri, askerlerin nezdinde ordu-millet anlayışında olan Türk Milletinin geneline ithaf ediyor denebilir. Millet kavramı şiirde ırk ifadesiyle de kuvvet kazanmaktadır. Millete duyulan güven ve inanç, metin içinde geleceğe uzanan bir aktarım olarak ele alınmalıdır. Bir metni metin haline getiren var olan bilgileri ve durumları geleceğe ulaştırabilmesidir.

Vatan, yurt ve toprak kavramları metinde önemli bir yer tutmaktadır. Şaire göre, Anadolu'nun toprakları sadece toprak değil bir vatan dolayısıyla cennetten bir parçadır. Şiirde verilen vatan ve yurt kavramlarına dair ulvi bir anlam yükleme, şairin 1. Dünya Savaşı ile birlikte Türklerin sürekli savaşıyor olmasından kaynaklı

etkileşiminin içinde olmasından kaynaklanabilir. Toplumsal hafıza mekânı olarak vatan ve yurt kavramı, metin olan eserlerde her zaman en çok ifade edilen kavramlardır.

Metin olan eserlerde milletlere ait semboller ve motifler kullanılmaktadır. Türklerin kurucu metinlerinde, destan ve halk hikâyelerinde motif ve sembol çok sık rastlanmaktadır. Mehmet Âkif de şiirinde millete ait derin bağımsızlık duygusunun şekillendirdiği hisleri ve heyecanları motiflendirmekte ve millî vurgular ile anlatmaktadır. Savaşın içinde olan bir milletin ve o dönemde İstanbul ile bağları kopmuş bir Anadolu'nun var olma mücadelesini anlattığından eser istiklâl kavramının etrafında şekillenmektedir. Sadece bu sebepten dolayı bile adına İstiklâl Marşı denilebilir.

Millî marşın adı üzerinde farklı görüş beyan edenler olsa da isminin mükemmel seçildiği hususunu belirtenler de var. Bu fikirde olanlar, İstiklâl Harbi'nde mücadele eden bir milletin milli marşı da sadece istiklâl adını taşıması gerektiği vurgusunu yapmaktadır. İçerik olarak da tam not verenler vardır. Çünkü şiir, kaleme alındığı zamanı ve şartlarını kavrayan diğer yandan da Türklerin gelecekteki ebedî ve manevi rehberi olma özelliği taşıyan bir özelliğe sahiptir (Ergin,1985: s.29). Hem yazıldığı dönemdeki yerellikten evrenselliğe geçişi hem de kendisinden sonraki tesiri bakımından bu tespitler kurucu bir metin olarak İstiklâl Marşı'nındeğerlendirilmesi açısından mühimdir.

Şair, Kurtuluş Savaşı'na yaptığı gönderme kadar Çanakkale Savaşı'na dair de göndermeyi sessizce yapmaktadır. Hilalin çatık kaşından kasıt hürriyetin bir sevgili gibi naz yaptığı vurgusu mücadelenin çetin olacağına işarettir. Milletin istiklal arayışını ön plana çıkarır.

Geçmişin köklerinden beselenerek yazıldığı dönemde üstlendiği görevi layıkıyla görüp ileriye doğru hedefler koyan İstiklâl Marşı, Türklerin tarihinin evrilmesine şahitlik ve öncülük yapmaktadır. Büyük değerler ile kök değerler ortak bir dile dönüşerek Türklerin toplumsal hafızasını yansıtan eser, bir kurucu metin olarak Türk istiklâlinin ve Türk milletinin belleğidir.

5.2.Dil ve Anlatım

Millî Mücadele ile başlayan sürecin yeni bir devlete evrilmesi için bir millî marş olmazsa olmazdır. Elbette bir devletin varlığının ve mahiyetinin özgürlük ve bağımsızlık olduğu öncelikli şarttır. Bundan dolayıdır ki, devlet kavramının birbirine dönük tanımlamalarını ve tariflerini tamamlayan unsur "istiklâl"dir. Millî Mücadelenin, bir istiklâl ve istikbal mücadelesi olarak adlandırılıyor olması da bundandır. İstiklâl Marşı, hedeflenen yeni devletin ses bayrağı olarak bir milletin mücadelesinin ve karakterinin metinsel belgesi mahiyetinde düşünülebilir. Devlet olgusunu ifade ederken çeşitli tanımlamalar yapılsa da yapılan tanımlamalar ve tarifler içinde değişmeyen ve her zaman var olan unsur, istiklâldir. Şiirin yarışma adı bile önemlidir: "İstiklâl Marşı Güfte Yarışması." Zira bu yarışmanın ön adı olan "İstiklâl Marşı", TBMM'de kabul edilecek şiirin başlığı olacaktır ve böylece şiir İstiklâl ifadesiyle başlayarak da farklı bir anlatım tekniği ile metnin yapısını ve tematik içeriğini de yönlendirmektedir. Başlığı ile birlikte bir bütün olarak ele aldığımızda şiir, 'İstiklâl' kelimesiyle başlamakta ve son kıtanın son kelimesi olan 'istiklâl' ile bitmektedir. Hem marşın yazımını isteyen iradenin hem de şiire kaynaklık eden milli mücadelenin ilk adım ve son adım olarak hedefinin, yeni bir devlet yani 'İstiklâl'dir denebilir. Şiirin şekilsel olarak bunu desteklediği görülmektedir. Diğer yandan şiir metni incelendiğinde başlık dışında toplam iki defa istiklâl ifadesi geçiyor olsa da değişik motifler aracılığıyla da istiklâl ifadesinin varlığı hissedilebilir. Metinde geçen "yüzen al sancak" ifadesinde yer alan 'sancak', istiklâl ifadesini sembol etmektedir.

Millî Marş metni, istiklâl kavramı üzerinden bir haykırış ve istikbale not bırakan bir seslenişe sahiptir. Metnin bütününde var olan anlatım gücü, bu kavramla olan kader birlikteliğinden geldiğini söylemek mümkündür.

Şiirde geçen vatan, yurt ve toprak ifadeleri aynı anlama gelecek şekilde şehit olunacak ve canını verecek bir değerde gösterilmektedir. Cennet ile eş değer bir yerdedir vatan. Anlamın ve daha da kıymetli olanın vurgusunu bu değişik ifadeleri kullanarak gösteren şair, "Kim bu cennet vatan uğruna olmaz ki feda?" diyerek de net bir soru içinde cevap vermektedir. Anlatım gücünü artıran bu tür teknikler, şiirin ezberlenmesinde de kolaylık sağlamaktadır.

Türklerin kurtuluş ve özgürlük mücadelesini verdiği yıllarda kaleme alınan İstiklâl Marşı şiir metni, dil bakımından döneminin günlük yazı ve konuşma dili olan Türkçe diline ait zenginlikleri, dil özelliklerini, canlılıkları ve ifade gücünü yansıtır (Çetin, 2014).

İsmet Özel, bir basın toplantısında İstiklâl Marşı'nın adet yerini bulsun diye yazılmadığını ifade etmektedir. Modern çağda ortaya çıkışları göz önüne alındığında milletler, millî marşlarının bir ihtiyacı karşıladığı düşünülebilir. Oysa dünya milletleri arasında üç milletin marşı, diğer milletler ve toplumlar karşısındaki duruşunu yansıtmaktadır. Bunlardan ilki Fransızlara ait Marseillaise, diğeri Almanlara ait millî marş ve üçüncü olarak ise İstikâl Marşı'dır. Bu marşlar, adet yerini bulsun ve iş olsun diye yazılmamış diğer yandan işlevi olan millî marşlardır (Özel, 2015).

Genel bir inceleme ve karşılaştırma yapıldığında İstiklâl Marşı metni, diğer dünya devletleri marşları arasında heyecanı ve şiirsel ritmi farkedilir bir noktadadır. Bir şiirin millî marş olabilmesi için, metnin içeriği kadar ritmi de önemlidir.

Bir marşın öncelik grubunda yer alan askerler ve ordudur. Açılan İstiklâl Marşı şiir yarışmasının neticesinde finale kalan altı şiir ve daha sonra Âkif'in yazdığı şiirle birlikte toplam yedi şiir, değerlendirmelerin bittiği tarihte Kütahya ve Eskişehir bölgesinde bulunan Türk Ordusunun komutanlarına ve askerlerine ulaştırılır. Mecliste bir seçim ve müzakere yapılmadan ilk olarak askerler bu seçimi yaptı denebilir. Ordudaki komutanlar ve askerler, Âkif 'in kaleme aldığı şiiri çok beğendiklerini ve etkilendiklerini ifade ederler. Hem komuta kademesinin hem asker kademesinin Âkif'in şiirini beğenip övgüler yapması şiirin dilinin anlaşılırlığını ve anlatım gücünü ortaya koymaktadır.

Bir metnin dili ne kadar kendi dönemi içinde anlaşılır ve kabul edilir olursa anlatımdaki gücünü artırır. Marşın şiir metninde şairin kaleme aldığı ifadeler çoğunluk itibariyle Türkçe kökenlidir. Böylece bir millî marşın temelinde olması gereken mantık çerçevesinde günlük kullanılan dile uygunluk ve yatkınlık dikkate alındığı görülür. İstiklâl Marşı şiirinden önceki şiirlerinde de gerçeklik ve gerçekçilik çizgisini savunan Âkif'in, bu şiirinde de gerçekliği lirik bir şekilde aktarırken o dönem kullanılan dili şiirine taşımaktadır ve böylece marşın anlatım gücünü artırmaktadır.

Ülkelerin ve milletlerin millî marşları gücünü, kendi gündelik yaşamlarındaki kullandıkları dillerinden almaktadır. Bundan dolayıdır ki İstiklâl Marşı'nın günümüzde bile anlaşılmaktadır. Üzerinden yüz yıl geçmiş olmasına rağmen marş, okuyanlar tarafından birçok mısraı, ana teması ve sembolleri anlaşılır kılan dilinden kaynaklanmaktadır. Âkif'in birlikte yaşadığı Türk toplumunun diliyle barışık ve uyumlu olması burada önemlidir. İstiklâl Marşı, şiir metninin dil bakımından sade bir Türkçe ile yazılmış olması, marşın işlevselliği açısından da değerlidir. Şiir ve yazı metni, kaleme alındığı dilden, kültürden ve sanattan güç almaktadır. Bu üç güç bir araya geldiğinde o eser için estetik kaçınılmaz olmaktadır. İstiklâl Marşı'nın estetik farkı, gerek yapısından gerekse anlatım gücünden kaynaklanmaktadır.

Bir şiir metni, sahip olduğu nazım özellikleri kadar dilin doğru ve yerinde kullanımı ile de kalıcılığı sağlamaktadır. Marşların ezberlenmesi o marş için önemli bir durumdur. Ezberlemeyi kolaylaştıran dil ve anlatım teknikleri İstiklâl Marşı için de geçerlidir. Şüphesiz tekrarlamalar bu kolaylık için imkan sağlamaktadır. Şiirde 15 farklı kelime ya da ifade ikişer ya da üçer kez tekrarlandığını ve böylece pekiştirme yapılmak suretiyle hem verilmek istenen mesajlarda kalıcılık hem de şiirin gelecek nesillere aktarımında kolaylık sağlamaktadır. Şiir, yazıldığı dönemin günlük diline uygunluk bakımından tekrarlanan kelimelerin anlaşılır ve bir şiiri marşa dönüştürüp şiire anlatım gücü veren ifadeler olması şairin de içinde bulunduğu milletin değer algısını şiire taşıdığının belgesidir. Şiirde, dört defa 'millet', üç defa 'vatan', 'Hakk', 'hak', 'yurt' ve 'kan' ifadeleri geçmektedir.

Tekrarlar ve bazı vurgular şiirin ritmini ve ezberlenmesini kolaylaştırır. İstiklâl Marşı, okurken de dinlerken de insana heyecan veriyor ise şiir olmaktan öteye geçmiş demektir.

İstiklâl Marşı'ndaki sevinç ve coşku vurgusu dikkat çekicidir.Marşın yüksek seviyede hitabet üslubuyla yazıldığı söylenebilir. Şairin edebî sanatlara, anlatım kurallarına ve retoriğe dikkat ederek marş şiirini yüce üslup tarzında yazdığı ifade edilir. Elbette böyle bir üslubun oluşumunda istiklâl, vatan, hürriyet ve millet gibi değer atfedilen kavramların önemi çoktur. Şiirin ordumuza ithaf edilmesi bir ithaf ile başlaması şiirde duygunun ve coşkunluğun yoğunluğunu gösteren izlerdir (Parlatır, 2021, s.62).

Temel amaç itibariyle hem millete hem de milletin unsuru olan orduya yazıldığı için geçmişten geleceğe bir misyon üstlenen marş şiirleri bir inceleme yapılırken disiplinlerarasılık yaklaşıma ve dokuman analiz yöntemine göre değerlendirilmelidir. Hem kendinden önceki metinlerden hem de içerik olarak vermek istediği mesajlardan dolayı geçmişten metnin yazıldığı döneme bir ilişkinin ve bağlantının çözümü de bu sayede gerçekleşebilir. Tarihle olan kuvvetli bağı ve ilişkisi gereği İstiklâl Marşı'na, Türk Tarih Destanı adlandırılması yapılmaktadır (Karanlıktagezer, 1986b).

Dil olarak marş metninin, dönemin anlama seviyesine uygunluğu önemlidir. Ayrıca İstiklâl Marşı metni, hem şairin daha önceki kahramanlık şiirleri metinleri hem de Türk Milletine ait kahramanlık şiirlerinin metinleri ile benzerliği itibariyle de asıl hedef kitlesi olan askerlerin de zihinsel kodlarına hitap ettiği anlaşılmaktadır.

Şiir de esas olan anlaşılabilmek olmaktır. Âkif, sözünde ve şiirinde kolay olmayana hep talip olmuş gibi görünse de hissettiklerini ve vermek istediklerini dili doğru kullanarak sözlerinden şiirler oluşturan bir şair olarak anılmaktadır.

Şiir; dili, sembolleştirme ve gerek mekânla, zamanla ve toplumla iç içe geçirme imkanına sahip bir sanattır. Sembollere yoğun yüklemeler yapan şair, benzetme, değinme ve hatırlatma gibi daha geniş anlamlara gelecek eylemlerle var olan sembollerin her birisi kendine ait dil örgüsü varetmek suretiyle millete ait yepyeni metaforik alanlar oluşturur. Oluşturulan alanlar içerisinde eskiye dair ideolojik eleştiri yapılabileceği gibi geleceğe yönelik yeni bir millet tasarımı da mümkündür (Kanter, 2011).

Âkif gerek *Safahat*'ta bulunan şiirlerinde gerekse İstiklâl Marşı şiirinde, geçmişten yararlanan ve geçmişi tamamlayan betimlemeleri ve soyut-somut dengesindeki ifadeleri önce gerçeklikten başlayıp daha sonra edebî sanat unsurlarını gözeten bir dil ile yazdığını söylemek mümkündür. Konuşulan dil ile sanat yapabilmek şiir estetiği açısından da içinde yaşadığınız dile hakimiyeti yansıtmaktadır. Gerek metin üzerinde şekil ve muhteva incelemesi gerekse bir metin-mesaj incelemesi yapıldığında şairin dönemsel tarihî gerçeklikten kopmadan geçmişteki tarihsel olguların okura ve topluma aktarımı hususunda tarihî bir sorumluluk taşıdığının farkındalığı ile yazdığını günün anlayışına göre değil şiirin sanat unsuru olduğu gerçekliğinden kopmamasından anlıyoruz. Böylece aruz vezniyle yazıyor olması ve dil bakımından

temiz bir Türkçe kullanmış olması İstiklâl Marşı'nı, kaleme alınması yüz yıl geçse de çağın ötesine taşıyor olmasını sağlamaktadır. Yüz yıllık bir tarihî sürece rağmen İstiklâl Marşı'nda anlaşılmayan kelime ve ifade sayısı çok değildir.

Söylenmemiş bir söz kalmamışsa söylenen sözlerin okurun zihnindeki karşılığı ve zihin dünyasındaki kodları ile ne kadar uyumlu oluşu elbette önemlidir. Şairin bir şiir içerisinde görünmesini istediği kadar görünmesini istemediği alt metinler elbette vardır.

İstiklâl Marşı üzerinde okuma yaparken dil olarak karşılıklı seslenme ya da şairin sırayla seslendiği kavramların şiirde güçlü bir formda karşımıza çıktığını görürüz. İstiklâl Marşı'nın ilk kıtasında bayrağa mı sesleniyor yoksa bayrak üzerinden bayrak için mücadele edenlere mi seslenmektedir? Ya da şair hiç yok şairin konuşturduğu bir başka ses mi bayrağa ya da bayrak için mücadele edenlere seslenmektedir? Bütün bu sorulara cevap bulmak için her okuyucunun ya da dinleyicinin bir zihni alt yapısı ve bilinçaltı durumu vardır. Bir şiirin dilinin zenginliği bu soruları sordurmasından anlaşılabilir. Bir anlamda okuruna ya da dinleyenine bilinçaltındakine cevap vermesi kadar bir başka okuyuşunda ya da dinleyişinde yeni bir şeyler bulmasını ve soru sordurmayı sağlıyorsa bir şiir, şekilden daha çok dil becerisine ve anlatı kabiliyetine bağlamak gerekir.

İstiklâl Marşı'nın dil ve anlatım olarak içeriği üzerinde durmak kadar yazım olarak da bakmak gerekir. Arap alfabesinin harfleriyle yazılmış bir Türkçe şiir elbette farklılıklar ve yanlışlılar arzedecektir. Âkif tarafından Arap harfleriyle Osmanlı Türkçesi olarak kaleme alınan ve Mecliste kabul edilen İstiklâl Marşı'nın hem resmî gazetedeki hem de dönemin Milli Eğitim Bakanlığı'na Meclisten gönderilen evraklardaki yazımlarında birbirini tutmadığını ifade eden Mustafa Karataş, belirlediği tespitlere dair şunları kaydetmektedir:

> "Örneğin, her ikisi de resmî birer yayın veya kayıt olan Cerideiresmîye ile Maarif Vekâletine gönderilen 13.03.1921 tarihli Meclis yazısındaki metinler arasında dahi el yazısından kaynaklanmayan birtakım yazım farklılıkları bulunmaktadır: İstiklal Marşı'nın dördüncü kıtasının üçüncü dizesinde bulunan nasıl sözcüğünde yer alan /ı/ ünlüsü Cerideiresmîye'de yazılmamışken (لصان (Meclis yazısında ye harfi ile (لیصان (yazıldığı görülmektedir. Altıncı kıtanın üçüncü dizesinde bulunan oğlusun sözcüğündeki lu hecesi Cerideiresmîye'de lam ve vav harfleriyle (کسولغا (yazılmışken Meclis yazısında lam ve ye harfleri (کسیلغا (ile yazılmıştır. Yedinci kıtanın üçüncü dizesinde bulunan bütün sözcüğündeki ilk hecede yer alan /ü/ ünlüsü Cerideiresmîye'de yazılmamışken (نوتب (Meclis yazısında vav harfi ile (نوتوب (yazılmıştır. Onuncu kıtanın birinci dizesinde

bulunan dalgalan sözcüğündeki ga hecesinde /a/ ünlüsü, Cerideiresmîye'de elif harfi (دالغاالن (ile yazılmışken Meclis yazısında he (güzel he) harfi (الن دالغه (ile yazılmıştır. Metinler arasında görülen ve genellikle Türkçe sözcüklerdeki ünlülerden kaynaklanan yazım farklılıklarının temel nedeni, 13-14. yüzyıldan itibaren izlenebilen Arap harfli Oğuz Türkçesinin yazım geleneğidir. İstiklal Marşı, bu geleneğin en son döneminde üretilmiş bir metin olarak elbette bu geleneğin sürdürüldüğü bir metindir" (Karataş, 2021. s. 162).

İstiklâl Marşı şiir metni alfabe farklılığından kaynaklı yazım hatası ile söyleyiş ve okuyuş farklılığından dolayı da yazıya geçerken bire bir aynı olmayabilir. Yazımdaki az sayıdaki farklılık herkes tarafından farkedilmeyebilir. Âkif'in kaleme aldığı şiirin mısralarında ve bütününde anlam ve anlatım derinliğinin varlığını tek bir kelimede de bulmak mümkündür. İstiklâl Marşının, aynı kişilerin farklı zamanlarda yapacağı her inceleme sonucunda farklı ve yeni veriler elde edebileceği bir eser olmasının sebebi tarihî ve edebi gücünden kaynaklanabilir.

İstiklâl Marşı metin dilinin ve anlatımdaki duygu gücünün, yaşanan çeşitli doğal afetlerde, olağanüstü olaylarda ve vatan konularının hassasiyet gösterdiği zamanlarda ve durumlarda, İstiklâl Marşı'nı daha işlevsel hale getirdiği görülmektedir. İstiklâl Marşı, diğer dünya ülkelerinin marşları gibi o ülkede yaşayanlar ve Türkler için bir şemsiye ve bağ işlevi gördüğünü söylemek mümkündür. İstiklâl Marşı'nın, sadece zor ve hassas konularda değil spor ve bilim olayları başta olmak üzere uluslararası başarılarda ve tarihî anlarda da duygu birlikteliği ve ortak hareket etmeyi sağlama işlevi devam etmektedir.

6. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bir milletin sahip olduğu ortak manevi değerlerin ve o millete ait tarihsel süreçlerin anlatıldığı şiirlerin bir ezgiyle seslendirildiği eserlere millî marş denir. Her milletin kendi bağımsızlığı için ortaya koyduğu tavır ve gösterdiği birliktelik tarihî süreç içinde değişmeyen unsurların başında gelir. Bağımsızlık, geçmiş yaşanmışlıklar ve inanç dünya devletlerinin ve milletlerin kendi millî marşlarını oluştururken öncelik oluştururlar.

Bağımsızlık,genel karakter olarak ulus devletlerin kılavuzu olmuştur. Bağımsızlık unsurunu sürekli canlı tutarak ve fertlerin dinamizm içerisinde kalmasını sağlayarak millî marşlarının varlığına özel anlam yükleyen ulus devletlerin bu sayede geleceği kurgulamaları da kolaylaşmış olur. Millî marşlar sadece yaşanan dönemi değil geleceği de şekillendirmede işlevsel bağlamda önemli bir rol oynar. Mühim olan gelecek nesillere de bu duygunun ve heyecanın geçebilmesidir. Tam olarak burada o milletin ya da devletin millî marşının özellikleri ve başarısı da önem arzeder. Tarihsel süreç içerisinde önceki nesillerle sonraki nesillerin aynı duygu, düşünce ve heyecan etrafında buluşması, o ülke ve millet için temel amaçtır. Bu bağlamda, tarih bilinci, birliktelik ve bağımsızlık amacı için ihtiyaç duyulan milletlerin heyecanının canlı kalmasında en büyük pay yine millî marşlara aittir.

Millî marşlar, ait olduğu devletin ve milletin ses ve söz sembolüdür. Milletler için ses sembolü olan millî marşlar, cesareti, mücadeleyi, vatan uğruna ölmeyi ve birlikteliği sağlama adına bir motivasyon unsuru olarak kabul edilir. Tarihte yer almanın sadece yönetimle ilgili bir şey olmadığı gerçeğinden hareketle ulus devlet anlayışı ile hareket etmenin temel dinamiklerinden birisi de millî marşa sahip olmaktır.

Tez çalışmasında İstiklâl Marşı metninin kurucu bir metin olarak incelemesi yapılmaktadır. Toplumsal hafıza, kültürel bellek ve diğer kavramların son dönemde kitap, sanat eserleri, müzik ve sinema yapıtları gibi kıymet arzeden eserlerin hangi şartlarda toplumsal hafızanın ürünü olarak değerlendiren çalışmalar mevcuttur. Bir metnin hangi özellikleri taşıdığında kurucu bir metin olarak değerlendirilebileceği hususunu gündeme alan tez çalışması araştırmacılar için yeni bir kapı açacağı düşünülmektedir.

Bir metnin kurucu metin olarak değerlendirilmesi için yazıldığı dönem içindeki değer kadar sonraki gelen dönemlerde de değerini koruyan ve adından söz ettiren eserlerin kurucu bir metin olduğu ifade edilmektedir. Bu yönüyle İstiklâl Marşı'nı bir kurucu metin olarak ele almak mümkündür. Sadece bilgi vermek değil, öğretmek ve bilgiyi geçmişteki eserlerle yoğurup gelştirmek ve geleceğe de yön verici bir metin oluşturmak önemlidir. Sadece yazılı bir edebî eser değil birçok alanda bir metnin metin olarak kıymet görmesi mümkündür. Müzik eserinden sinemaya varıncaya kadar mümkündür. Tez çalışmasında özellikle Türklerin tarih sahnesinde var oldukları andan itibaren dört kurucu metin sahibi olduğunu vurgulayan tez çalışması bu metinlerin sonuncusu olarak İstiklâl Marşı üzerinde durmaktadır. Bir yazılı eserin metin olarak ifade edilmesi için özgünlüğü, evrenselliği ve kendisinden sonraki dönemlerde oluşacak düşüncelere etkisi gibi üç özelliği taşıması gerekir. İstiklâl Marşı bu anlamda kurucu bir metin olarak ele almak mümkündür. Geçmişten getirdiği birikimi, eserin yazıldığı dönemdeki işlevi ve geleceğe aktarımı bakımından Türklerin, Osmanlı sonrası tarih sahnesindeki varlığını devam ettirmesi için yeni yol haritasında, demokrasi geleneği ve modernleşme sürecinde yeni devletin temel sembolü olması anlamında İstiklâl Marşı'nı kurucu bir metin olarak değerlendirmek mümkündür.

Tez çalışmasında İstiklâl Marşı'nın yazılması hususunda tarihî süreci ve Millî Mücadele ile başlayıp yeni devlet olma yolunda marşın önemi ve işlevi kaynakların ışığında yeni bir bakış açısıyla aktarılmaktadır. Dünyada ilk olarak ortaya çıkışından başlayarak örneklendirilen ve Türklerdeki seyri anlatıldıktan sonra Millî Mücadele döneminde bir millî marşa duyulan ihtiyacı, sebepleriyle ele alan tez çalışması tarihsel süreci sosyal ve askerî olarak işlemektedir.

Eldeki veriler ve belgeler yoluyla İstiklâl Marşı yazdırılması ve yazılması hususunda bu zamana kadar birkaç makalede etrafından dolaşılsa da net olarak dile getirilmeyen

Mustafa Kemal'in fonksiyonunu ve yerini belirgin hale getirmektedir. İstiklâl Marşı'nın yazdırılması hususunda Mustafa Kemal'in düşüncesi yeni devlet olma yolunda dünya kamuoyuna verilecek önemli bir mesajdır. Samsun'a çıkışından sonra kafasında yeni bir devlet kurma fikri hep var olduğu anlaşılan Mustafa Kemal'in, bir millî marşa ihtiyaç duymasının gerekçeleri tez çalışmasında ifade edilmektedir. Yeni bir devletin kendisini dünya devletlerine anlatması ve kabul ettirebilmesi için sosyal, siyasî, kültürel ve askeri anlamda temel yapılanmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Tez çalışması Amasya Tamimi'nden 23 Nisan 1920'de (Türkiye) Büyük Millet Meclisi'nin açılmasına kadar geçen süreci ve Anadolu'da başlayan Millî Mücadele'den İstiklâl Marşı'nın kabulüne giden tarihsel dinamikleri ve temel gerekçeleri aktarmaktadır.

Yeni bir devlet fikrini uluslararası platformda anlatabilmek ve tartışılır hale getirebilmek için gerekli şartlar: Başkentin ilan edilmesi, devletin kendine ait bir bayrağı, düzenli ordusu, millî marşı ve dönemin imkânları doğrultusunda bir kitle iletişim aracı olmasıdır. 2 Mayıs 1920'de kurulan Ankara Hükümeti, öncelikle İstiklâl Marşı için bir şiir yarışması düzenler. Yarışma süreci devam ederken Hükümet, Mustafa Kemal'in isteği ile başkent konusunu Meclise taşır ve 31 Ocak 1921'de ret kararı neticesinde arzu edilen karar çıkarılamaz.

Mühim olan belgelerin ve bilgilerin yazdıkları kadar söylemek istedikleri de dikkate alınmasıdır. Dünya kamuoyunun dikkatleri Türkiye üzerindeyken başkent sonucunu alamayan Mustafa Kemal'in, yeni devlet fikrindeki kararlılığıyla marş konusunu Maarif Vekili aracılığıyla hızlandırır. Gelen şiirlerin beğenilmemesi üzerine Mehmet Âkif'in ikna edilmesi sürecinde Maarif Vekili'nin üstlendiği sorumluluk Hükümetin dolayısıyla hükümetin başı olan Mustafa Kemal'in sorumluluğudur. Başkent konusunda sorun yaşayan Mustafa Kemal, yeni bir devlet düzeni için radikal adımlar atar.

Bu çalışmada İstiklâl Marşı konusunda sadece askerlerin cephede değil Mustafa Kemal ve lider kadrosunun da uluslararası ölçekte ve yeni devlete giden yolda mutlaka ortaya konması gereken bir adım olarak tutumlarını anlatmaktadır. Buradan hareketle İstiklâl Marşı'nın herhangi bir bakanlık ya da komisyon olarak belirlenip takdim edilmesi yerine Meclis çatısı altında görüşmeler yapılarak sonuçlandırılması bir iradenin varlığına işaret etmektedir. O irade, bağımsızlık mücadelesi veren ve Anadolu'yu organize eden ve Türkiye Cumhuriyeti'ni kuracak iradedir.

İstiklâl Marşı üzerine tarihî bir iz sürülen bu tez çalışmasında marşın dünden geleceğe tarihî olaylarla ilişkileri etrafında işlevleri değerlendirildi. İstiklâl Marşı'nın, Türklerin bağımsızlık mücadelesinden ortaya çıkan ve üzerinden geçen yıllara ve kuşaklara rağmen okunduğunda ve söylendiğinde hâlâ anlaşılır olduğu söylenebilir. Tez çalışmasında söz konusu anlaşılır olmanın sebeplerine değinilmektedir. Ortaya çıkan sonuçlar itibariyle İstiklâl Marşı'nın yazıldığı dönemde şiir metni dilinin günlük dile uygunluk ve halkın konuştuğu Türkçe ile yazıldığı anlaşılmaktadır. Bu çalışmada, bir marşın anlaşılır ve milletin günlük diline uygun olmasının olumlu yanlarına değinilmektedir. İstiklâl Marşı'nın anlatım gücü üzerinde durulan tez çalışmasında, bunu marşın yazılma öncesi ve yazılma aşamasındaki tarihî süreci içerisinde aramaktadır. Buradan hareketle İstiklâl Marşı'nın uzun yıllar sonra bile anlaşılmasında ve ilk yazıldığı dönemdekine eş etki bırakmasının altında yatan sebep olarak şiir metninin kelimelerin yoğunluklu olarak Türkçe kökenli kelimelerden kaynaklandığı ifade edilebilir.

Dünyanın hangi ülkesi ve milleti olursa olsun her marşın gücünü kendi dilinden aldığı gerçeğini belirtmek gerekir. Üzerinden yüz yıl geçmesine rağmen marşı okuyanlar tarafından birçok mısraı, ana teması ve sembolleri anlaşıldığı görülmektedir. Bunun altında yatan bir başka etken olarak şiirin şairi olan Âkif'in birlikte yaşadığı milletin diliyle barışık ve uyumlu olması gösterilmektedir.

Bu çalışmada İstiklâl Marşı'nın yazdırılması hususundaki iradenin varlığı kadar marşı kaleme alan şairinin de önemi ortaya konularak "Neden Mehmet Âkif tercih edilmiştir?" sorusuna cevap aranmaktadır. Bu soruya cevap olarak Mehmet Âkif'in millî bir isim olduğu ve Millî Mücadele konusunda duruşunu net olarak ortaya koyduğu anlaşılmaktadır. Yerli ve millî bir isim olarak Millî Mücadele hususunda ilk andan itibaren duruşunu ortaya koyan Mehmet Âkif, yeni devlete giden yolda Mustafa Kemal'in Ankara'ya davetine olumlu cevap vererek 1921 yılında kaleme aldığı İstiklâl Marşı'nın da tarihî sürecini, kaderin bir adımı olarak başlatır. İstanbul'da zaten tanınan Mehmet Âkif, Anadolu'da da bilinen ve itibar gören bir isimdir. Milletin tanıdığı, sevdiği ve dikkate aldığı bir isim olan Mehmet Âkif, milletin değerleriyle ve günün gerçekliğiyle eserler ortaya koyar ve içinde yaşadığı toplumun edebî anlayışına uygun bir marş şiiri kaleme alacağına kanaat hem Ankara Hükümeti yetkililerinde hem de Âkif'i tanıyanlarda vardı. Tez çalışmasında Âkif'in şiiri yazma konusunda çekincelerine dair durum ortaya konarak şiiri yazması

hususunda ikna süreci de anlatılmaktadır. Bu ikna etme süreci de Ankara Hükümetinin şiiri ancak Âkif'in yazabileceği kanaatine sahip olduğunu göstermektedir. Ayrıca şunu da ortaya net koymak gerekir ki, Millî Mücadele'nin başlangıcında Anadolu'nun değişik şehirlerinde kimi olumsuz ve kimi itirazların sonlandırılmasında Anadolu'yu dolaşarak Millî Mücadele'ye katkı sağlayan Âkif'in, özellikle Zağanos Paşa Camii ve Nasrullah Paşa Camii hitabeleri (hutbe ve vaaz), milletin genelinde İstiklâl Marşı kadar etkisi yüksek konuşmalardır. Şimdi bile okunduğunda dönemsel yaşanan gerçekliği bu kadar net ve yalın vurgulayıp insanın istiklâl uğruna neden mücadele etmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

Âkif'in bu şiiri yazması kararlılığı ile hareket eden Hükümet yetkilileri ve dostları kadar tezde yer alan 12 Mart 1921 Meclis tutanaklarından anlaşılmaktadır ki hem şiire hem de şaire itiraz edenler de vardır. İlgili tutanakların bulunduğu bölümün sonunda tez çalışmasından anlaşılmaktadır ki İstiklâl Marşı'nın kabul edildiği anda da kararlılık gösterilmektedir. 1 Mart 1921 Meclis oturumunda İstiklâl Marşı görüşmeleri esnasında Meclis Başkanı Mustafa Kemal'dir. Ancak 12 Mart 1921 oturumunda Mustafa Kemal başkanlık yapmamakta görüşmeleri grubunun başında en ön sırada izlemektedir. Marşın kabulü sonrası ve İstiklâl Marşı'nın defalarca okunduğu esnada ayakta ve alkış tuttuğu ifade edilmektedir. İstiklâl Marşı'nın kabulü yönünde oy kullanmak ve görüşmeler esnasında salonda olmak suretiyle konuya verdiği ehemmiyet anlaşılmaktadır. Yeni bir devlete giden yolda Mustafa Kemal ve TBMM duruşunu ve tavrını ortaya koyarak İstiklâl Marşı'nın milletin olduğu kadar devletin de şiiri olduğu gerçeğini söylemek mümkündür.

Kurtuluş Savaşı'nda Türk Ordusunun en zor zamanında millî marşa duyulan ihtiyaç dönemin Genel Kurmay Başkanı İsmet Paşa aracılığıyla Ankara'da gündeme getirilmesi suretiyle şiir yarışması açılmasına karar verilir. Tez çalışmasında bu tarihî süreç tüm yönleriyle anlatılmaktadır. Maarif Vekaletinin Bakan imzasıyla (Hamdullah Suphi Tanrıöver) duyurduğu bu yarışmaya 724 adet şiir katılsa da arzu edilen sonuç olmamıştır.

Tez çalışmasında bir başka soru gündeme getirilmektedir. Birçok kişinin aklından geçen kimi zaman merakını yazıya dökenlerin de olduğu bir konuda tez çalışması soruyu net sormaktadır. O dönem İstanbul'da yaşayan ve eli kalem tutan şair, yazar ve aydın olarak anılan bazı isimler, İstiklâl Marşı Şiir Yarışmasına neden katılmadı ve şiir göndermedi? Yarışmanın açıldığı yıllarda Ahmet Hamdi Tanpınar, Necip

Fazıl Kısakürek, Halide Nusret Zorlutuna, Ahmet Kutsi Tecer, Kemalettin Kamu ve Nazım Hikmet çok genç oldukları için katılmamış olabilir. Şiire de yeni başladıkları yıllardı. O yıllardan bu yıllara akla gelen sorunun muhatabı olacak yaşta olanve şiir kitapları yayımlamış bulunan Yusuf Ziya Ortaç, Celal Sâhir Erozan, Halit Fahri Ozansoy, Faruk Nafiz Çamlıbel ve Orhan Seyfi Orhon gibi isimlerin yarışmaya şiir göndermemesine dair soruya cevap arayan tez çalışması, bu sorudan hareketle 'Neden Mehmet Âkif?' sorusunun da cevabını vermektedir.

Cumhuriyet ilan edildikten sonra yukarda adı geçen şairlerin ismi çokça duyulacaktır. 1918-1922 arası birçok şairin ve yazarın sessiz kalması konusunda soru işaretleri oluştuğu gerçektir. Millî Mücadele yıllarında hem İstanbul'da hem de Ankara'da hükümet olması ama adı geçen ve geçmeyen isimlerin ikilem yaşadıkları muhakkaktır. Son tahlilde ortaya çıkan durumda, o dönemde yazar ve şair olarak bilinen kimi edebiyatçı kimi fikir insanı kimi aydın denilen isimlerin, ne olursa olsun, kendilerini konfor alanında tutup sonuca göre davranmak istemeleri ve neticede şiir yarışmasına katılmamaları gerçeğini değiştirmemektedir. Diğer yandan kararını önceden ortaya koyup "Bu bir millî harekettir!" diyerek zorlu ve meşakkatli bir yolculuk sonrası doğup büyüdüğü ve ailesini geride bıraktığı İstanbul'u terkedip Meclisin açılışına Ankara'ya giden ve o andan itibaren Millî Mücadele harekat merkezinin lider kadrosuyla ve onların verdiği görevleri yerine getirmek için Anadolu'nun şehirlerini gezerek Kurtuluş Savaşı'na olan kimi olumsuz düşünceleri ortadan kaldırmak ve milleti aynı gaye etrafında birleştirmek için halka seslenen, bağımsızlık iradesiyle mücadele ederek cephenin öncesinde ve sonrasında bulunan Mehmet Âkif'in Millî Mücadeledeki yerini ve önemini net ortaya koymak adına önemlidir.

Tez çalışması bu sorulara aradığı cevaplar itibariyle de İstiklâl Marşı'nın tarihsel incelemesinde mevcut kaynaklar ve daha önce bu konuyu az sayıda da olsa gündeme getirenlerden hareketle yeni sorular sormakta ve sordurmaktadır. Doğumundan vefatına kadar tez çalışmasında genel hatlarıyla Âkif'in yaşamı anlatıldığı tez çalışmasında, şairin beslendiği kültür, ailesinin önemi, aldığı eğitimler ve özellikle de kişiliğinin ve edebî çizgisinin oluşumundaki isimleri ve eserleri ele alınmaktadır. Özellikle yayıncılığı ve millete seslendiği dinî, sosyal ve tarihî konuşmaları, hutbeleri ve vaazları örnekleriyle anlatılarak Âkif'in Millî Mücadeleye olan katkısı ortaya konmaktadır.

İstiklâl Marşı'nın işlevi de tez çalışmasında tezin başından sonuna kadar değişik başlıklar altında işlenmektedir. Sosyal psikolji olarak savaş durumlarında hem askerlerin hem de savaşın tarafı olan milletlerin fertleri duygu değişkenliği kadar gecişkendliği de hızlı olmaktadır. Kurtuluş Savaşı'nın ortalarında Eskişehir- Kütahya hattında Türk Ordusu zarar görünce askerin motivasyonu da olumsuz etkilenir. Hem askerlerin hem de milletin duygu ve cesaret anlamında yeniden heyecanlanmasına vesile olacak bir marşın yokluğu hissedilir. İstiklâl Marşı, istiklâl mücadelesinde önemli bir işlev görür ve Cumhuriyete giden yolda ordunun savaşlardan başarıyla çıkması adına da tarihteki yerini alır.

Millî marşların, ulus devletlerin zihinsel kodlarındaki yeri de önemli bir işlevdir. Bu kodlar oluşturulurken dil önemli bir parametredir. Tez çalışmasında marşın metin dilinin Türkçe'ye olan katkısı da ortaya konulmaktadır. Bir şiir ve yazı metni, gücünü kaleme alındığı dilden, kültürden ve sanattan almaktadır. Bu üç güç bir araya geldiğinde estetik kaçınılmaz olmaktadır. İstiklâl Marşı'nın estetik farkı, gerek yapısından gerekse anlatım gücünden kaynaklanmaktadır. Türkçe ifadelerin yoğunluğu şiiri kalıcı ve tesirini yüksek tutmaktadır. Şiirin dile katkısı kadar dilin sade ve anlaşlır olması sayesinde metin dilinin de şiire katkısı vardır.

Tez çalışmasında,İstiklâl Marşı metin dilinin ve anlatımdaki duygu gücünün, yaşanan çeşitli doğal afetlerde, olağanüstü olaylarda ve vatan konularının hassasiyet gösterdiği zamanlarda ve durumlarda, İstiklâl Marşı'nı daha işlevsel hale getirdiği üzerinde durmaktadır. Çalışma, İstiklâl Marşı'nın, Türkler için bir şemsiye ve bağ işlevi ve ayrıca spor ve bilim olayları başta olmak üzere uluslararası başarılarda ve tarihî anlarda da duygu birlikteliği ve ortak hareket etmeyi sağlama işlevini gördüğünü ortaya koymaktadır.

Türk edebiyatının önemli şairlerinden olan Âkif'in hem milletine hem de Türk Ordusuna hediye ettiği İstiklâl Marşı, dünya devletlerinin ve milletlerinin marşları arasında özel bir yere sahiptir. Bir marşın bu kadar çok insan tarafından ezbere söyleniyor olması ve üzerinden yüz yıl da geçse günümüzde okunduğunda ve dinlendiğinde hâlâ aynı heyecanı ve birlikteliği sağlıyor olması İstiklâl Marşı'nın işlevsel önemini ortaya koymaktadır. Bu sayede verilen mücadelelerin gelecekteki nesillere aktarılmasında şiirin metin gücünden ve şairin anlatım becerisinden gelmektedir. Böylece Millî Mücadele'yi yaşamamış olan nesillerin tarihlerindeki özgürlük mücadelelerini öğrenmeleri açısından İstiklâl Marşı önemli bir işlev

görmektedir. Savaş cephesinde olmasa da milletlerin yarıştığı birçok platformda günümüz insanların motivasyonunda da marşın önemi ve işlevselliği ortadadır.

İstiklâl Marşı'nın tarihî ve işlevi bakımından incelenerek hazırlanan bu akademik çalışmada imkân dâhilinde tüm arşiv taramaları gerçekleştirilerek değerlendirmeler yapılmış olup bundan sonra bu konu üzerinde yapılacak çalışmalarda bir temel oluşturacağı düşünülmektedir. Bundan sonraki çalışmalarda İstiklâl Marşı'nın on kıtası üzerinde farklı disiplinlerin yaklaşımıyla ayrıntılı bir tahlil yapılabilir. Özellikle İstiklâl Marşı'nın kültür ve folklor bağlamında daha ayrıntılı incelemeler yapılabilir.

Kaybetme duygusunun ağır bastığı bir anda ümidinden emin bir sese ihtiyaç duyulur. Bu bazen bir lider bazen bir eylem bazen de bir ortak ifadedir. Ancak bu üç kavram, Kurtuluş Mücadelesi'nde aynı anda ortaya çıkmıştır. Millî Mücadele için Mustafa Kemal Atatürk lider sembolüdür. İstiklâl uğruna verilen mücadeleler, Türklerin özgürlükleri uğruna millî bir eylemidir. İsitklâl Marşı da zor günlerden geleceğe uzanan Türklerin ortak bir ifadesi ve altında buluştuğu bir şemsiyedir.

"Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyet;

Hakkıdır; Hakk'a tapan milletimin istiklâl!"

KAYNAKÇA

Acar, İ. (2006).*İstiklâl Marşı ve Gençliğe Hitabe*. Balıkesir: Liva Yayınevi.

Akandere, O.,& Polat, H.A (2013). *Damat Ferit Paşa hükümetlerinin milli mücadele karşıtı politikaları.* Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.

Akay, H. (2021). "İstiklâl Marşı": O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak! / İlk dizeyi temsil ve tevfik kavramları bağlamında okumak. *Dil ve Edebiyat Araştırmaları*, 41-53. https://doi.org/10.30767/diledeara.1048638

Akbaba, F. (2018).*Mehmet Âkif Ersoy ile anlaşabilmek.* Ankara: İncir Çekirdeği Yayınları.

Aktaş, H. E. (2013). Millî marşların siyaset biliminin bazı kavramları açısından değerlendirilmesi. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(2), 71-92.https://dergipark.org.tr/tr/pub/gaziuiibfd/issue/28313/300874

Alptekin, C. (1978). Erzurum Kongresi. *Atatürk Dergisi*,1(1), 35-49.

Altınbaş, N. (2015). *Millî Mücadele'de Mehmet Âkif Ersoy ve İstiklâl Marşı*. Ankara: TBMM Basımevi.

AnaBritanica. (1990). Marş.*Ansiklopedik Sözlük.* (c.M, s.383-384). İstanbul: AnaYayıncılık AŞ.

Arık, Ş. (2010). İstiklâl Marşı ve diğer devlet marşlarının mukayesesi. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*, 121, 80-88.

Armaoğlu, F. (2012). *20. Yüzyıl siyasi tarihî*. İstanbul: Alkım Yayınevi.

Atatürk, M.K. (2020). *Nutuk* (Hatıralarla Karşılaştırmalı). İstanbul: İBB Kültür A.Ş. Yayınları

Ayas, N. (1938). Mehmet Âkif zihniyeti ve düşünce dünyası. Hazırlayan: Eşref Edip, *Mehmet Âkif Hayatı, Eserleri ve 70 Muharririn Yazıları*. İstanbul: Âsâr-ı İlmiye Kütüphanesi Neşriyatı, s. 507-580.

Aydar, H. (2021).Bir Kur'an müfessiri olarak Mehmet Akif.*Diyanet İlmi Dergi, 34 (4)*, s. 25-50. http://isamveri.org/pdfdrg/D00033/1996_c32/1996_c32_4/1996_c32_4_AYDARH.pdf

Aytaş, G. (2021). Türk milletinin ruhundan kopan ses İstiklal Marşı. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları, 35*, 115-126. https://doi.org/10.20427/turkiyat.1019342

Ayvazoğlu, B. (1986), *İstiklâl Marşı Tarihi ve Manası*. İstanbul: Tercüman Aile ve Kültür Kitaplığı Yayınları.

Bağış, M. (2021). Tefsir yazılarından örneklerle Mehmet Âkif Ersoy'un dünya görüşü. *Journal of Islamic Research*, 32(1), 215-238.

Bayat, F. (2002). Oğuz Kağan destanı üzerine yeni düşünceler.*Türkler*. Ed. Hasan Celal Güzel vd., C. 3, İstanbul: Yeni Türkiye Yayınları, s.520-526.

Cebesoy, A. F. (1953). *Millî mücadele hatıraları*. İstanbul: Vatan Neşriyat.

Cerulo, K. A. (1989). Sociopolitical control and the structure of national symbols: an empirical analaysis of national anthems. *Social Forces*, 68(1), 76-99.

Cerulo, K. A. (1993). Symbols and the world system: National anthems and flags.*Sociological Forum*, 8, 244-246.

Cloet, P.R., Legué, B., & Martel, K. (2013). United in diversity: Anthems and flags of the European Union,studies& reports, (102), 2, Jacques Delors Institute.

Çağbayır, Y. (2009). *Bayrak mücadelemiz ve İstiklal Marşı.*İstanbul:ÖtükenYayınevi.

Çantay, H.B. (1966). *Akifnâme*. İstanbul: Ahmed Said Matbaası.

Çelik, O. (2022). *Ulusal kimliğin inşasında ulusal marşların rolü: Türkiye örneği.* [Doktora Tezi, Gelişim Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Çetin, N. (2010). İstiklâl Marşı'mızın tarihî, edebî, dinî ve kültürel kaynakları. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*,121, 6-32.

Çetin, N. (2014). İstiklâl Marşı'mızı anlamak. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi*, 21(2).

Çiftçigüzeli, M. C.,& Çetin, M.(2002). *TBMM'de İstiklâl Marşı ve Mehmet Akif*. İstanbul: Mehmet Akif Ersoy Fikir ve Sanat Vakfı.

Doğan, A. (2021). Mehmet Akif'in seyahatleri ve Mısır yılları. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi,* 35, 103-113.

Doğrul, Ö. R. (1944). *Kur'an'dan ayetler*. İstanbul: Yüksel Yayınevi.

Duran, H. (2010). *Avrupa Birliği üye ve aday ülkeleri ulusal marşlarının sosyo-kültürel ve müzikal yapı bakımından incelenmesi.* [Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Duymaz, R. (2011). *Millî Mücadelemiz ve İstiklal Marşı'mız*. İstanbul: Akademik Kitaplar.

Duymaz, R. (2019). *Mehmet Âkif Ersoy'un Edirne yılları*.Edirne: Edirne Valiliği.

Düzdağ, M. E. (1996). *Mehmet Âkif Ersoy*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Düzdağ, M. E. (2005). *M.Âkif-Mısır hayatı ve Kur'ân meali.* İstanbul: Şûle Yayınları.

Edip, E. (1938).*Mehmet Âkif hayatı eserleri*. C.1.,İstanbul: Asarı İlmiye Kütüphanesi Neşriyatı.

Edip, E. (1957). Ebu'l-Ula Beyle Beraber Nasıl Çalıştık? Sırat-ı Müstakim'i Nasıl Çıkardık?.*Sebilürreşâd.* S. 238.

Edip, E. (1962). *Mehmed Âkif hayatı-eserleri ve yetmiş muharririn yazıları*. C. I, İstanbul:Sebîlürreşad Neşriyatı.

Ergin, M. (1985). Mehmet Âkif ve İstiklâl Marşımız. *Türk Edebiyatı*, (146), 26-30.

Ergin, M. (2019). *Orhun Abideleri.* İstanbul: Boğaziçi Yayınları.

Erişirgil, M. E (2023). *İslamcı bir şairin romanı Mehmet Akif Ersoy*. Yay. Haz: Prof. Dr. Aykut Kazancıgil-Prof. Dr. Cem Alpar. Ankara:Atlas Kitap.

Ergil, D. (1981). Millî Mücadelenin sosyal tarihi. Ankara: Turhan Kitabevi.

Eroğlu, H. (1982). *Türk İnkılâp tarihi.* İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Ersoy, M.Â. (1919). Manda Meselesi. *Sebilürreşad*, C. XVII, 38, 174-176.

Ersoy, M.Â. (1920). Meviza. *Sebilürreşad*, C. XVIII, 458, 183-186.

Ersoy, M.Â. (1920). Nasrullah Kürsüsünde. *Sebilürreşad*, C. XVIII, 464, 249-259.

Ersoy, M. Â. (2001). *Safahat*. Haz. C. Kurnaz, M. Tatcı, K. Akarsu, A. Hayber, E. S. Tozlu. Ankara: MEB Yayınları.

Ersoy, M.Â. (2005). *Safahat*.Haz. M. Ertuğrul Düzdağ. İstanbul:Marmara Üniversitesi İlahiyat Vakfı Yayınları.

Ersoy, M.Â. (2021a). *Mehmet Âkif Ersoy şiir külliyatı-Safahat*. Haz. N. Turinay. Ankara:TBMM Yayınları.

Ersoy, M.Â. (2021b).*İstiklâl Marşı ve Mehmet Akif Ersoy -Belgeler*. Ankara: TBMM Yayınları.

Gilboa, A.,& Bodner, E. (2009). What are your thoughts when the national anthem is playing? An empirical exploration. *Psychology of Music*, 37(4), 459-484.

Goloğlu, M. (1971). *Cumhurîyet'e doğru(1921-1922)*. Ankara: Başnur Matbaası.

Goloğlu, M. (2008). *Erzurum Kongresi / Millî Mücadele Tarihi I.* İstanbul: İş Bankası Yayınları.

Gökçek, F. (2014). *Mehmet Âkif'in şiir dünyası*. İstanbul: Dergâh Yayınları.

Gökçek, F. (2018). Mehmet Âkif Ersoy. *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü(TEİS)*. https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/ersoy-mehmet-Âkif

Güneş, İ. (2008). *Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin düşünce yapısı (1920-1923)*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Halbwachs, M. (1925). *Les cadres sociaux de la mémoire*. Paris: Librairie Félix Alcan.

Hang, X. (2003). *Encyclopedia of national anthems*. Lanham, Maryland, and Oxford: The Scarecrow Press Inc.

Hatipoğlu, S. (2020). Millî irade düşüncesinin uygulama alanı bulması: TBMM'nin açılışı. *Bellek Uluslararası Tarih Ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, *2*(1), 55-62.

Heywood, A. (2019). *Siyasi İdeolojiler*, (L. Köker, Çev.). Ankara: BB101 Yayınları.

İmamoğlu, A. Vahit (1991). Akif'in hayatından seçmeler.*Atatürk Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi*, 10.

Kabaklı, A. (2006). *Mehmet Akif*. İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.

Kansu, M. M. (2009). *Erzurum'dan ölümüne kadar Atatürk'le beraber II*. Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Kanter, B. (2011). *Mehmet Âkif Ersoy'un şiirleri üzerine sembolik çözümleme:Bir toplum inşasında şiirin kesif dili.* Vefatının 90. Yılında Mehmet Âkif Ersoy Bilgi Şöleni 5, Mehmet Âkif Millî Mücadele ve İstiklâl Marşı (Yayınlayan: D.

Mehmet Doğan), s. 319-326. Ankara:TYB Vakfı Mehmet Âkif Ersoy Araştırmaları Merkezi Yayınları.

Kapağan, E., Kundakcı, M., Bacaklı, Y.,& Çaymaz, G. (2018). Bağımsız Türk Cumhuriyetleri marşlarında öne çıkan temalar. *I. Uluslararası İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Kongresi,* s. 415-420. Karabük Üniversitesi Yayınları.

Karakoç, S. (2020).*Mehmet Âkif*. İstanbul: Diriliş Yayınları.

Karanlıktagezer, N. (1986a).*İstiklâl Marşı ve Mehmet Âkif Ersoy*. Ankara: Ofset Repromat

Karanlıktagezer, N. (1986b).İstiklal Marşı'nın doğuşu: Türk tarih destanı.*Milli Eğitim Dergisi*,(9), s.70.

Karaosmanoğlu, Y.K. (1920, 4 Kasım). İkdam Gazetesi, s. 2.

Karataş, M. (2021).İstiklal Marşı'nın alfabe, yazım ve noktalama özellikleri. *Düşünce Dünyasında Türkiz Dergisi*, 12(58), 147-213.

Kayhan, M. (2013). *Millî mücadele ve Mehmet Âkif Ersoy.* [Yüksek lisans tezi, Niğde Üniversitesi], YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Kaymaz, R. (2009). *Mehmet Âkif Ersoy ve İstiklâl Marşı*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Kemikli, B. (2021). *İstiklâl Marşı: Bir kurucu metin.* 100. Yılında. İstiklâl Marşı ve Mehmed Âkif. (Dr. Mehmet TUĞRUL, Dr. Nuri SALIK, Editör),s. 255-263.Ankara: TBMM Yayınları

Kıral, B. (2020).Nitel bir veri analizi yöntemi olarak dokuman analizi.*Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (*15), 170-189.

Kırmıt Ö.F. (2022). Mehmet Akif Ersoy ve milli mücadele: Balıkesir Zağanos Paşa cami vaazı. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*,10(2), 1119-1134.

Kocakaplan, İ. (2016). *İstiklâl Marşımız ve Mehmet Akif Ersoy*. İstanbul:Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.

Kocaman, İ. (1939). *Bayrak, sancak ve milli marş*. İstanbul:Kenan Basımevi.

Korkmaz, L. (2012). Ulusal kimliğin semboller ve erovizyonla temsili. *Pivolka*. 7 (21), 2-5.

Köşker, M. (2014). *Ulusal marşların söz ve müzik açısından incelenmesi*. [Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Kuntay, M. C. (1986). *Ölümünün 50. Yılında Mehmet Âkif*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Kuntay, M. C. (2012). *Mehmed Âkif Hayatı-Seciyesi-Sanatı*. İstanbul:Timaş Yayınları.

Küçük, C. (1995). Erzurum Kongresi. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, (11), 335-337.

L'encyclopedie Grolier. (1974). L"Hymnes, V.7, Biblioth que Nationale duQuébec, Montreal.

Mayo-Harp, M. I. (2001). *National Anthems and Identities: The Role of National Anthems in the Formation Process of National Identities,* (pp. 0350-0350). National Library of Canada, Bibliothèque nationale du Canada, Ottawa.

Mead, R. (1980). The National Anthem. *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*(Edited by Stanley Sadie), pp. 46-75. London:Macmillan Publishers.

Mermutlu, B. (2008). Toplumsal zihniyeti inşa ve anlama aracı olarak marşlar. *Tarih Bilinci*, (6), 27-36.

Meydan, S. (2015). *Öteki Mehmed Âkif Vaiz*. İstanbul: İnkılap Yayınevi.

Nettl, P. 1967. *National Anthems*, (translated by Alexander Gode). New York:FrederickUngar Publishers.

Okay, O. (1989). *Mehmed Âkif / Bir karakter heykelinin anatomisi*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Okay, M. O. (2001). *İstiklâl Marşı.* DİA, İstanbul, (23), 355-356.

Okay, O.,& Düzdağ, M. E. (2003). Mehmed Âkif Ersoy. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, (28), 432-439.

Okay, M. O. (2015). *Mehmed Âkif kalabalıklarda yalnız bir adam*. İstanbul: Dergâh Yayınları.

Önal, G. F. (2017). Ortadoğu ülkeleri millî marşlarının söz ve müzik biçimi açısından incelenmesi. *Ulakbilge*, 5 (9), 153-177.

Önder, M. (1986). İstiklâl Marşı Belgeleri. *Türk Edebiyatı*, Mehmet Âkif Anıt Sayısı. 158, 34-41.

Öz, S. (2013). Mehmet Âkif Ersoy'da geri kalmışlık ve kalkınma problemi (Safahat örneği). *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 18(30), 140-161.

Özcan, S. (2013). Amasya Genelgesi'nin Erzurum ve Sivas Kongreleri üzerindeki etkisi.*Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (1), 69-82.

ÖzdemirRiganelis, G. (2019). Tâcettin Dergâhı ve Strani Tepesi'nden yükselen hüzünlü özgürlük çağrıları: İstiklâl Marşı ve özgürlük ilâhisi'nin yazılma süreçleri ve karşılaştırmalı analizi. *Electronic Turkish Studies*, 14(7), 3859-3890.

Özel, İ. (2015, 11 Temmuz). *İstiklâl Marşı'nı Kim Yazdı?* İstiklâl Marşı Derneği.

https://www.istiklalmarsidernegi.org.tr/IcerikDetay?Id=1068&IcerikId=992.

Özer, S.,&Baş, R. (2021). Mehmet Âkif Ersoy'un Kastamonu'ya gelişi ve Nasrullah Camii'ndeki vaazı. *3. Uluslararası Mehmet Âkif Ersoy Sempozyumu: İstiklâl Marşının Kabulünün 100. Yılı Özel Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. (Prof. Dr. Mehmet Karaca, Prof. Dr. Zafer Gölen, Prof. Dr. Hasan Babacan, Prof. Dr. Abidin Temizer, Doç. Dr. Canan Olpak Koç, Dr. Öğretim Üyesi Mustafa Kılınç, Dr. Öğretim Üyesi Şükrü Ünar, Editörler), s. 849-856. Burdur: Mehmet Âkif Ersoy Üniversitesi Yayınları.

Özgürel, E. G. (2014). Mehmet Âkif Ersoy'un Safahat adlı eserinde batı medeniyetini olumlayıcı yaklaşımlar. *Gazi Türkiyat*, 1(15), 143-151.

Özlü, H. (t.y.).İstiklal Marşı'nın yazılışı ve kabulü. *Atatürk Ansiklopedisi.*

https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/istiklal-marsinin-yazilisi-ve-kabulu/

Öztürkçü, İ. (2016).*İki Muhabirin Kaleminden Berlin Caddelerinden Necid Çöllerine Mehmed Âkif,* İstanbul: Etkileşim Yayınları.

Parlatır, İ. (2021). İstiklâl Marşı üzerine bir tahlil denemesi. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (35), 53-65.

Sebilürreşad, (1957). C. 10, sayı 237. s.184.

Selvi, H. (2009a). Sivas Kongresi. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. (37), 284-285.

Selvi, H. (2009b). Sivas Kongresi ve Damad Feri d Hükümeti'nin İstifası . *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi,* 18(54), 849-873.

Semiz, Y. (2000). Millî mücadele ve Mehmet Âkif, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 7, 397-471.

Sılay, M. (2009). *Seyyâh-ı Beyâbân Mehmet Âkif*. İstanbul: Erguvan Yayınevi.

Sonsel, Ö. B.,& Bilgin, S. (2019). Ön elemeyi geçen İstiklâl Marşı bestelerinin eğitim müziği açısından incelenmesi.*Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39(3), 1827-1850.

Sonyel, S. R. (1995). *Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika, c. II*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Souza, A. A. (2006). The construal of interpersonal meanings in the discourse of national anthems: An appraisal analysis. *33rd International Systemic Functional Congress*, 531-550.

Şahin, D. (2009).*Safahat*'ta eleştirel tavır: İroninin "Âkif"çesi. *I. Uluslararası Mehmet Âkif Ersoy Sempozyumu Bildiriler Kitabı* (Prof.Gökay Yıldız, Prof. Dr. M. Zeki Yıldırım, Yrd. Doç. Dr. Şevkiye Kazan, Yrd. Doç. Dr. Hülya Yazıcı Okuyan, Editörler), s.165-178. Burdur: Makü Yayınları.

Şahin, S. (2017). Millî Mücadele döneminde Mehmet Âkif Ersoy'un Kastamonu vaazı üzerine bir inceleme. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(2), 311-338.

Şimşek, T. (2015). Mehmed Âkif'in Poetikası. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi,* 53,105-120.

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (t.y.). *Mehmet Âkif Ersoy.* https://www.ktb.gov.tr/yazdir?9CA4E8584E7C18EC70D438D4980EFA4F

Tansel, F. A. (1991). *Mehmed Âkif Ersoy (Hayatı ve Eserleri)*. Mehmet Âkif Ersoy Fikir ve Sanat Vakfı Yayınları: 1.

Taştan, Z. (2022). İstiklâl Marşı ve Afrika millî marşlarına genel bir bakış. *100. Yılında Kültür Coğrafyamızda İstiklâl Marşı ve Mehmet Âkif Ersoy* (Prof. Dr. Özcan Güngör, Prof. Dr. Selma Yel, Prof. Dr. Yakup Civelek, Editörler), s. 389-414. Ankara: TBMM Yayınları.

TBMM, Z.C. (1936). Zabıt Ceridesi. Cilt 11. Ankara: TBMM Yayınları.

Temur, N. (2017). Bir kültürel bellek mekânı olarakmahtumkulu divanı. *Türkbilig*,

(34), 173-178.

Tepebaşılı, F. (2004). *Ulusal marşlar ve kimlikler "Edebiyat bilimi açısından notlar"*.Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Tepebaşılı, F. (2005). Kullanımlık metin türü olarak ulusal marş kavramı ve işlevleri. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 17, 383-393.

Timurtaş F. K., (1987). *Mehmet Âkif ve Cemiyetimiz*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayını.

Turgay, N. (2012). Mehmet Âkif Ersoy'un şiirlerinde kur'an etkisi ve din yoluyla irşad", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 28-56.

Turgut, H. (2007). *Atatürk'ün sırdaşı Kılıç Ali'nin anıları.* İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Turinay, N. (2021). *Diğer Ülkelerin marşları ve İstiklâl Marşı mukayesesi*. 100. Yılında. İstiklâl Marşı ve Mehmed Âkif. (Dr. Mehmet TUĞRUL Dr. Nuri SALIK, Editör), s.53-75. Ankara: TBMM Yayınları.

Türk, H. S. (2004). *İstiklâl Marşı ve Mehmet Âkif Ersoy*. Ankara: T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Tütün, S. (2011). Mehmet Âkif Ersoy'un vaaz ve irşad faaliyetlerinde Kur'an tefsirinin yeri ve önemi.*Diyanet İlmi Dergisi,* Mehmet Âkif Özel Sayısı, 43(4), 57-68.

Tüylü Turan, E. (2022). İstiklâl Marşı'nın kabul edildiği dönemde İspanyol basınında Türkiye. *100. Yılında kültür coğrafyamızda İstiklâl Marşı ve Mehmet Âkif Ersoy* (Prof. Dr. Özcan Güngör, Prof. Dr. Selma Yel, Prof. Dr. Yakup Civelek, Editörler), s. 265-290. Ankara: TBMM Yayınları.

Uçman, A. (1986). *Mehmet Âkif ve millî mücadele, ölümünün 50. yılında Mehmet Âkif Ersoy*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Uslu Üstten, A. (2022). Mehmet Âkif Ersoy'un yakın çevresindeki önemli simalar. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi, 26(1), 187-199.*

Usta, Ç. (2011). Millî Marş Metinlerinde İdeolojik Söylem. İçinde *Zamanin İzleri: İlkeler, İdeolojiler ve* İsyanlar (Prof. Dr. Temel Öztürk, Ed.). s. 173-186. Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları.

Usta, M. E. (2021). Örgüt kültürünün bir öğesi olarak marş kavramı ve İstiklâl Marşı. *New Era International Journal of Interdisiplinary Social Researches*, *6*(7), 100-107.

UK-God Save the King. (2024, 22 Ocak). *National anthems of the World.*http://nationalanthems.me/united-kingdom-god-save-the-queen/

Yazıcı, M. (2023, 9 Aralık). Medeniyet Kurucu Metinler. http://muhammetyazici.com.tr/medeniyet-kurucu-metinler/

Yener, S.,& Duran, H. (2010). Avrupa Birliği ülkelerinin ulusal marşlarının sosyo-kültürel ve müzikâl açıdan incelenmesi.*Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, s. 185-206.

Yetiş, K. (2011).*Bir Mustarip Mehmet Âkif Ersoy*. Ankara: Akçağ Yayınları

Yıldırım, A.,& Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri.* Ankara: Seçkin.

EKLER

Aşağıda sunulan ekler listesinde bulunan kaynak metinleri araştırma arşiv izin belgeleri (Ek 1.1., Ek 1.2.) ve Ek 12.5 haricindeki tüm ekler Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı'ndan ve ilgili kurumun yayınladığı *Mehmet Akif Ersoy ve İstiklal Marşı*adlı eserinden alınmıştır.

Ek 1. Doktora Tezi Kapsamında Kaynak Metinleri Araştırma Arşiv İzin Yazısı

Ek 1.1. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı İzin Yazısı

Ek 1.2. Milli Savunma Bakanlığı İzin İlgi Yazısı

Ek 2. Mehmet Âkif Ersoy'un Nüfus Belgesi (7 Ocak 1919)

Kaynak: Mustafa Uğur Derman Koleksiyonu

Ek 2.1. Mehmet Âkif Ersoy'un Nüfus Belgesinin Açıklaması

Ek 3. Mehmet Âkif Ersoy'un, İstanbul Mekteb-i İdadisi'ni (Lise) Bitirerek Aldığı Diplomanın Onaylı Sureti (23 Kasım 1889)

Ek 3.1. Mehmet Âkif Ersoy'un, İstanbul Mekteb-i İdadisi'ni (Lise) Bitirerek Aldığı Diplomanın Açıklaması

Ek 4. Mehmet Âkif Ersoy'un, Mülkiye Baytar Mekteb-i Âlîsi'nden (Sivil Veterinerlik Yüksek Okulu) Aldığı Diplomanın Onaylı Sureti (4 Ekim 1897)

Ek 4.1. MehmetÂkifErsoy'un, Mülkiye Baytar Mekteb-i Âlîsi'nden (Sivil Veterinerlik Yüksek Okulu) Aldığı Diplomanın Açıklaması

Ek 5. Mülkiye Baytar Mektebi Öğrencisi Mehmet Âkif Ersoy (İstanbul, 1889-1893), Kaynak: M. Ruyan Soydan Koleksiyonu

Ek 6. Mehmet Âkif Ersoy'un 1309-1339 (1893-1923) Yılları Arasında Görev Yaptığı Memuriyetlere Ait Hizmet Cetveli (22 Mayıs 1936)

Ek 7. Burdur Milletvekili ve Mülga Baytar Umum Müdürlüğü Muavini Mehmet Âkif Ersoy'a, 1 Haziran 1936 Tarihinden İtibaren Emekli Maaşı Bağlandığına Dair, Ziraat Vekaleti Zat İşleri Müdürlüğü'nden Maliye Vekaleti'ne Gönderilen Yazı (7 Ekim 1936)

Ek 8. Mehmet Âkif Ersoy, Eşi İsmet ve Kızları Fatma Cemile, Ayşe Feride ve Suat ile Oğulları Mehmet Tahir ve Mehmet Emin Hakkında, Fatih Nüfus Memurluğu'nun Hazırladığı Toplu Nüfus Kayıt Örneği (11 Kasım 1965)

Ek 9. Mehmet Âkif Ersoy'un Ailesi ile İlgili Fotoğraflar

Ek 9.1. Mehmet Âkif Ersoy, Oğlu Mehmed Emin ile Birlikte Hilvan'da (Helwan) (Mısır, 1926-1935), Kaynak. M. Ruyan Soydan Koleksiyonu

Ek 9.2. MehmetÂkif Ersoy, Oğulları Mehmed Tahir (solda) ve Mehmed Emin (sağda) ile Birlikte (İstanbul, 1929), Kaynak: M. Ruyan Soydan Koleksiyonu

Ek 9.3. Mehmet Âkif Ersoy'un Eşi İsmet Hanım (Ortada), Kızı Fatma Cemile (Sağda) ve Oğlu Mehmet Tahir (Solda)

Ek 9.4. Mehmet Âkif Ersoy'un Torunu Ferda (Suat Hanım'ın Kızı), Kaynak: Fatih Bayhan, *Sebilürreşad Dergisi*

Ek 9.5. Mehmet Âkif Ersoy'un Oğlu Mehmet Tahir, Kaynak: Fatih Bayhan, *Sebilürreşad Dergisi*

Ek 9.6. Mehmet Âkif Ersoy'un Kızı Suat Hanım, Kaynak: Fatih Bayhan, *Sebilürreşad Dergisi*

Ek 9.7. Mehmet Âkif Ersoy'un, Kızı Ayşe Feride'ye İthaf Ettiği Fotoğrafı (İstanbul, 1919)

Ek 9.8. Mehmet Âkif Ersoy, Hilvan'da (Helwan) (Mısır, 1926-1935), Kaynak: M. Ruyan Soydan Koleksiyonu

Ek 10. Mehmet Âkif Ersoy'un İş Hayatı ve Sosyal Hayatı ile İlgili Fotoğrafları

Ek 10.1. Mehmet Âkif Ersoy, Darülfünun'da Görev Yaptığı Sırada (Önden İkinci Sırada, Sandalyede Oturanlar Arasında, Sağdan Beşinci Kişi, İstanbul, 1908-1910), Kaynak: M. Ruyan Soydan Koleksiyonu

Ek 10.2. Mehmet Âkif Ersoy (Ortada), Şerif Muhiddin Bey (Solda) ve Hüseyin Nahid Bey (Sağda) ile Birlikte (İstanbul, 1913), Kaynak: Fatih Bayhan, *Sebilürreşad Dergisi*

Ek 10.3. Birinci Dünya Savaşı Yıllarında (1914-1918) Mehmet Âkif ErsoyKaynak: M. Ruyan Soydan Koleksiyonu

Ek 10.4. TBMM Burdur Milletvekili Mehmet Âkif Ersoy (Ankara, 1920), Kaynak: M. Ruyan Soydan Koleksiyonu

Ek 10.5. TBMM Burdur Milletvekili Mehmet Âkif Ersoy, TBMM İrşad (Propaganda) Heyeti Milletvekilleri ve Komutanlar ile Birlikte (Çay-Afyonkarahisar, Ağustos 1922), Kaynak: M. Ruyan Soydan Koleksiyonu

Ek 10.6. Mehmet Âkif Ersoy, "Asım" Kitabının Basımı Vesilesiyle Onuruna Verilen Yemekte (İstanbul, 1924) Fotoğrafta Görülenler: (Sol Baştan İtibaren) Süleyman Nazif Bey, Cenab Şahabeddin Bey, Abdülhak Hamid Bey (TARHAN), Samipaşazade Mehmed Sezai Bey, Mehmet Âkif Ersoy, Midhat Cemal Bey (KUNTAY) ve Midhat Cemal Bey'in Oğlu Vedat, Kaynak: M. Ruyan Soydan Koleksiyonu

Ek 10.7. Mehmet Âkif Ersoy, "Asım" Kitabının Basımı Vesilesiyle Onuruna Verilen Yemekte Arkadaşlarıyla Birlikte (İstanbul, 1924), Kaynak: M. Ruyan Soydan Koleksiyonu

Ek 11. Mehmet Âkif Ersoy'un Mısır Fotoğrafları

Ek 11.1. Mehmet Âkif Ersoy (Deve Üzerindekilerden Soldan İkinci), Gize Piramitleri Önünde (Mısır, 1924)

Ek 11.2. Mehmet Âkif Ersoy, Kahire'de (Mısır, 1929), Kaynak: M. Ruyan Soydan Koleksiyonu

Ek 11.3. Mehmet Âkif Ersoy, Hilvan'da (Helwan) (Mısır, 1926-1935), Kaynak: M. Ruyan Soydan Koleksiyonu

Ek 11.1-4. Mehmet Âkif Ersoy'un, Hilvan'da (Helwan) Kaldığı Ev (Mısır, 1926-1935), Kaynak: M. Ruyan Soydan Koleksiyonu

Ek 12. Mehmet Âkif Ersoy'un Son Dönemi, Vefatı ve Vefatı Sonrası İle İlgili Fotoğraflar

Ek 12.1. Mehmet Âkif Ersoy, Kadirlili Fanizade Ali İlmi Bey (Bilgili) ile Birlikte (Antakya, 1935), Kaynak: Fatih Bayhan, *Sebilürreşad Dergisi*

Ek 12.2. Mehmet Âkif Ersoy, İstanbul'da Sağlık Yurdu'nda Tedavi Görürken (İstanbul, 1936), Kaynak: M. Ruyan Soydan Koleksiyonu

Ek 12.3. Mehmet Âkif Ersoy'un Cenazesi, Tabutu Omuzlarda (İstanbul, 1936)

Ek 12.4. Mehmet Âkif Ersoy'un Edirnekapı Mezarlığı'ndaki (İstanbul) İlk Kabri (1936-1960)

Ek 12.5. Mehmet Âkif Ersoy'un 1960 Yılında Edirnekapı Şehitliği'ne Nakledilen Kabri (İstanbul, Mart 2024)

Ek 13. İstiklâl Marşı'nın Kartpostalla Anlatımı (1922), Kaynak: M. Ruyan Soydan Koleksiyonu

Ek 13.1. İstiklâl Marşı 1.Kıta "Eskişehir Hatırası" Kartpostalı

Ek 13.2. İstiklâl Marşı 2.Kıta "Güzel Edirne" Kartpostalı

Ek 13.3. İstiklâl Marşı 3.Kıta "Kütahya Hatırası" Kartpostalı

Ek 13.4. İstiklâl Marşı 4.Kıta "Uşak Hatırası" Kartpostalı

Ek 13.5. İstiklâl Marşı 5.Kıta "Yeşil Bursa'nın Kurtuluş Günü" Kartpostalı

Ek 13.6. İstiklâl Marşı 6. Kıta "Balıkesir Hatırası" Kartpostalı

Ek 13.7. İstiklâl Marşı 7.Kıta "Güzel Aydın Hatırası" Kartpostalı

Ek 13.8. İstiklâl Marşı 8.Kıta "Güzel İzmir" Kartpostalı

Ek 13.9. İstiklâl Marşı 9.Kıta "Güzel İstanbul" Kartpostalı

Ek 13.10. İstiklâl Marşı 10.Kıta "Yâdigar-ı Misâk-ı Millî" Kartpostalı

Ek 14. Mehmet Âkif Ersoy'un Millî Mücadele Döneminde Karesi Zağanos Camii'nde Verdiği Vaazın *Sebîlürreşâd*'da Yayımlanan Metni

Ek 14.1. Zağanos Camii Hitabesi Orijinal Metni

Ek 14.2. Zağanos Camii Hitabesi Türkçe Metni

Ek 15. Mehmet Âkif Ersoy'un Millî Mücadele Döneminde 19 Kasım 1920'de Nasrullah Paşa Camii'nde Verdiği Vaazın *Sebîlürreşâd*'da Yayımlanan Metni

Ek 15.1. Nasrullah Paşa Camii Vaazının *Sebîlürreşâd*'da Yayımlanan Metni

Ek 15.2. Nasrullah Paşa Camii Hitabesinin Türkçe Metni

Ek 16.*Hâkimiyet-i Millîye'nin* Maarif Vekâleti Tarafından İstiklâl Marşı Yarışması İlanı Verildiği Sayısı. BOA, *Hakimiyet-i Millîye* Gazetesi, Sayfa 2, 7 Kasım 1920

Ek 17. İstiklâl Marşı'nın Gazete Yayınları

Ek 17.1. İstiklâl Marşı'nın *Açık Söz Gazetesi*'ndeki Neşri 21 Şubat 1921

Ek 17.2. Sebilürreşad'ın 17 Şubat 1337 (1921) Tarihli 468'inci Sayısında Çıkan İstiklâl Marşı'nın İlk Yayını, *Sebilürreşad*, Sayfa 1, 17 Şubat 1921

Ek 18. Mehmet Âkif Bey'in Yazdığı Şiiri İstiklâl Marşı Olarak Kabul Eden TBMM'de, 12 Mart 1921 Günü Öğleden Sonra Saat 16.45'te Başlayan ve Nihayetinde Oylama Yapılan Altıncı Toplantı İkinci Oturum Tutanakları, TBMM Zabıt Ceridesi, Sayfa 86-92

Ek 19. TBMM Tarafından 12 Mart 1921 Tarihinde Kabul Edilen İstiklâl Marşı'nın *Ceride-i Resmîye'*de (Resmî Gazete) Yayımlanan Tam Metni

Ek 20. TBMM Genel Kurulu Tarafından Kabul Edilen İstiklâl Marşı'nın Tam Metni, 13 Mart 1921

Ek 21. TBMM'de Yapılan Görüşme Sonucu Mehmet Âkif Ersoy'un Kaleme Aldığı Şiirin İstiklâl Marşı Olarak Kabul Edilme Yazısı, BOA, *Hakimiyet-İ Millîye Gazetesi,* Sayfa 2, 13 Mart 1921

Ek 21.1. TBMM'de Yapılan Görüşmeler Sonucu İstiklâl Marşı'nın Kabulünün *Hakimiyeti Milliye Gazetesi Haberi* Açıklaması

Ek 22. TBMM Genel Kurulu'nun 12 Mart 1921 Tarihli Oturumunda Kabul Edilen İstiklâl Marşı'nın Bir Suretinin Tüm Vekâletlere Gönderilme Yazısı, BCA, 30.18.1.1/3.23.8-10, 15 Mart 1921

Ek 22.1. TBMM Genel Kurulu'nun 12 Mart 1921 Tarihli Oturumunda Kabul Edilen İstiklâl Marşı'nın Bir Suretinin Tüm Vekaletlere Gönderilme Yazısı Açıklamasıde Yapılan Görüşmeler Sonucu İstiklâl Marşı'nın Kabulünün *Hakimiyeti Milliye Gazetesi* Haberi Açıklaması

Ek 1. Doktora Tezi Kapsamında Kaynak Metinleri Araştırma Arşiv İzin Yazısı

Ek 1.1. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı İzin Yazısı

T.C.
CUMHURBAŞKANLIĞI
Devlet Arşivleri Başkanlığı
Tasnif ve Araştırma Hizmetleri Dairesi Başkanlığı

Sayı : E-12050402-805.02.05-71461 28.03.2023

Konu : Arşivlerden Yararlanma - Mehmet Fatih AKBABA Araştırma İzin Talebi

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİNE
(Rektörlük)

İlgi : 24.03.2023 tarihli ve 24316220-2219514 sayılı yazınız.

İlgi yazı ile Yıldız Teknik Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Doktora Programı öğrencisi Mehmet Fatih AKBABA'nın yaptığı "İstiklal Marşı ve Güfte Yarışmasına Katılan Şiirlerin Karşılaştırılması/İncelenmesi" adlı tez çalışması ile ilgili olarak Milli Savunma Bakanlığı,Yönetim Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Arşiv ve Askeri Tarih Dairesi Başkanlığı'ndan Başkanlığımıza devralınan "ATASE Kolleksiyonları" ile alakalı araştırma ve inceleme için izin talep edilmektedir.

Milli Savunma Bakanlığı, Yönetim Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Arşiv ve Askeri Tarih Dairesi Başkanlığı'ndan devralınan Kolleksiyonların Başkanlığımızdaki tasnif, dijitalleştirme, kontrol ve katalog oluşturma çalışmaları tamamlanmadığı için; Başkanlığımızın Ankaradaki araştırma salonunda yukarıda bahsi geçen doktora çalışma konusu ile sınırlı olmak kaydı ile Mehmet Fatih AKBABA'ya "ATASE Kolleksiyonlarına" ait kataloglar üzerinde çalışma yapma hususunda araştırma izni verilmiştir.

Bilgilerinize arz ederim.

Ahmet ŞAHİN
Devlet Arşivleri Başkanı a.
Tasnif ve Araştırma Hizmetleri Dairesi Başkanı

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Doğrulama Kodu: 672E61E2-B1E5-40BA-A5EB-27046CD0E03A Doğrulama Adresi: https://www.turkiye.gov.tr/cda-ebys

Gayret M. 95. S. No:3 06170 Yenimahalle-ANKARA
Telefon No: (0 312) 307 90 00 Faks No: (0 312) 315 10 00
e-Posta: dab@devletarsivleri.gov.tr
KEP Adresi : devletarsivleri@hs01.kep.tr

Bilgi için:Halil ATABEY
Şube Müdür V.

Ek 1.2. Milli Savunma Bakanlığı İzin İlgi Yazısı

HİZMETE ÖZEL

T.C.
MİLLİ SAVUNMA BAKANLIĞI
Yönetim Hizmetleri Genel Müdürlüğü

Sayı :E-36511188-622.03-2219514 Otomatik
Konu :Araştırma İzin Talebi (Yıldız Teknik Üniversitesi)

DAĞITIM YERLERİNE

İlgi :a) Genelkurmay Başkanlığının 20.03.2023 tarihli ve E-76797074-821.99(000)-1665779 sayılı yazısı.
b) 11 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi.

Yıldız Teknik Üniversitesi tarafından; Türk Dili ve Edebiyatı Doktora Programı öğrencisi Mehmet Fatih AKBABA'nın yaptığı "İstiklal Marşı ve Güfte Yarışmasına Katılan Şiirlerin Karşılaştırılması/İncelenmesi" adlı tez çalışmasında kullanılmak üzere konuyla ilgili bilgi ve belgelerin paylaşılması veya adı geçen öğrencinin arşivden yararlanabilmesi için izin talep edildiği İlgi (a) ile bildirilmiştir.

Milli Savunma Bakanlığı Arşiv ve Askeri Tarih Daire Başkanlığı Arşivinde bulunan belgeler İlgi (b) Kararname kapsamında hazırlanan Yönetmelik gereği Devlet Arşivleri Başkanlığına devredildiğinden söz konusu talebe ilişkin İlgi (a) yazı değerlendirilmek üzere Ek'te gönderilmiştir.

Rica ederim.

Recep Kemal AKYÜREK
Bakan a.
Yönetim Hizmetleri Genel Müdür Yardımcısı

Ek : İlgi (a) Yazı Tıpkıçekimi (3 Sayfa)

Dağıtım:
Gereği:
DEVLET ARŞİVLERİ BAŞKANLIĞINA

Bilgi :
Yıldız Teknik Üniversitesi Rektörlüğüne(Ek konulmadı)

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Doğrulama Kodu: BB5349F3-0430-489D-B63F-8D02D2A1642F Doğrulama Adresi: https://www.turkiye.gov.tr/ebd

Arşiv ve Askeri Tarih Daire Başkanlığı Askeri Tarih ve Atatürk Araştırmaları Şubesi Müdürlüğü
İnternet Adresi: www.msb.gov.tr

Bilgi için: Nuri BAYRAK
Md.Yrd.V.
Telefon No:(312) 425 77 70-2302

HİZMETE ÖZEL

Ek 2. Mehmet Âkif Ersoy'un Nüfus Belgesi (7 Ocak 1919)
Kaynak: Mustafa Uğur Derman Koleksiyonu

Ek 2.1. Mehmet Âkif Ersoy'un Nüfus Belgesinin Açıklaması

Osmanlı Devleti Belgesidir

İsim ve şöhreti: **Mehmed Âkif Efendi**
Babasının adı ve ikamet yeri: **Ölü [Mehmed] Tahir**
Annesinin adı ve ikamet yeri: **Emine Şerife Hanım**
Doğum tarihi ve yeri: **1873 Bayramiç**
Milleti: **İslam**
Sanat, sıfat, hizmet ve seçim salahiyeti: **Orman Nezareti'nde Baytar Müfettişi**
Evli ve eşi olup olmadığı: **Evlidir**

Eşkali: Boy **orta**, göz **ela**, sima **buğday**, belirgin özelliği **tam**

Nüfus siciline kayıt olduğu yer:
Vilayeti: **İstanbul**
Kazası: **Hırka-i Şerif**
Mahalle ve köyü: **Hoca Üveys**
Sokağı: **Hüsrev Paşa Caddesi**
Mesken numarası: **10**
Mesken türü: **Hane**

Yukarıda isim, şöhret, durum ve sıfatı yazılı olan **Mehmed Âkif Efendi** Osmanlı Devleti'nin vatandaşı olup bu şekilde nüfus kütüğünde kayıtlı olduğunu gösterir işbu belge verildi.

7 Ocak 1919

[pul ve mühür]

Ek 3. Mehmet Âkif Ersoy'un, İstanbul Mekteb-i İdadisi'ni (Lise) Bitirerek Aldığı Diplomanın Onaylı Sureti (23 Kasım 1889)

Soldaki belge diplomanın onaylı Fransızca suretidir.

Ek 3.1. Mehmet Âkif Ersoy'un, İstanbul Mekteb-i İdadisi'ni (Lise) Bitirerek Aldığı Diplomanın Açıklaması

Osmanlı Devleti
Maarif Nezareti
Mekteb-i İdadi (Lise) Diploması

Osmanlıca, Arapça, Farsça, Fransızca: Pekiyi
Türk Edebiyatı: İyiye yakın
Akaid: Pekiyi
Genel Tarih: İyiye yakın
Genel Coğrafya: İyi
Aritmetik, Cebir, Geometri, Trigonometri, Kozmografya: Orta
Fizik, Madeni ve Organik Kimya, Doğa Tarihi: Orta
Resim, Türkçe Güzel Yazı, Fransızca Güzel Yazı: İyi

İstanbullu Mehmed Akif Efendi komisyon marifetiyle yukarıda beyan olunan derslerden sınav edilmiş ve her dersin hizasında gösterildiği üzere notların toplamına nazaran iyiye yakın mertebesini elde etmiş olmakla işbu diploma kendisine verilmiştir. Diploma sahibi, Maarif Nizamnamesi'nde yazılı imtiyazlara hak kazanmıştır.
23 Kasım 1889
[mühür suretleri]

Ek 4. Mehmet Âkif Ersoy'un, Mülkiye Baytar Mekteb-i Âlîsi'nden (Sivil Veterinerlik Yüksek Okulu) Aldığı Diplomanın Onaylı Sureti (4 Ekim 1897)

Soldaki belge diplomanın onaylı Fransızca suretidir.

Ek 4.1. Mehmet Âkif Ersoy'un, Mülkiye Baytar Mekteb-i Âlîsi'nden (Sivil Veterinerlik Yüksek Okulu) Aldığı Diplomanın Açıklaması

Osmanlı Devleti
Sivil Veterinerlik Yüksek Okulu
Veteriner Doktor Diploması
Padişah Adına Ziraat Nezareti Tarafından Verilmiştir

Devletin faydalı kurumlarında biri olan Sivil Veterinerlik Yüksek Okulu'na sınavla giren Mehmed Âkif Efendi okulun programında yazılı teorik ve uygulamalı veterinerlik derslerini tahsil ettiği dosyasında yazılı olduğu şekilde yapılan sınavla ispat ile okulun eğitim süresini tamamlamış ve icra olunan mezuniyet sınavında dadiploma almaya hak kazanmış olmakla adı geçene işbu diploma verildi.

4 Ekim 1897
[imzalar] [pul]
19 Mayıs 1909
Orman Nezareti'nde Ziraat Bilim Kurulu'nda Beşinci Şube Müfettiş Muavini Veteriner
[mühür] Mehmed Âkif

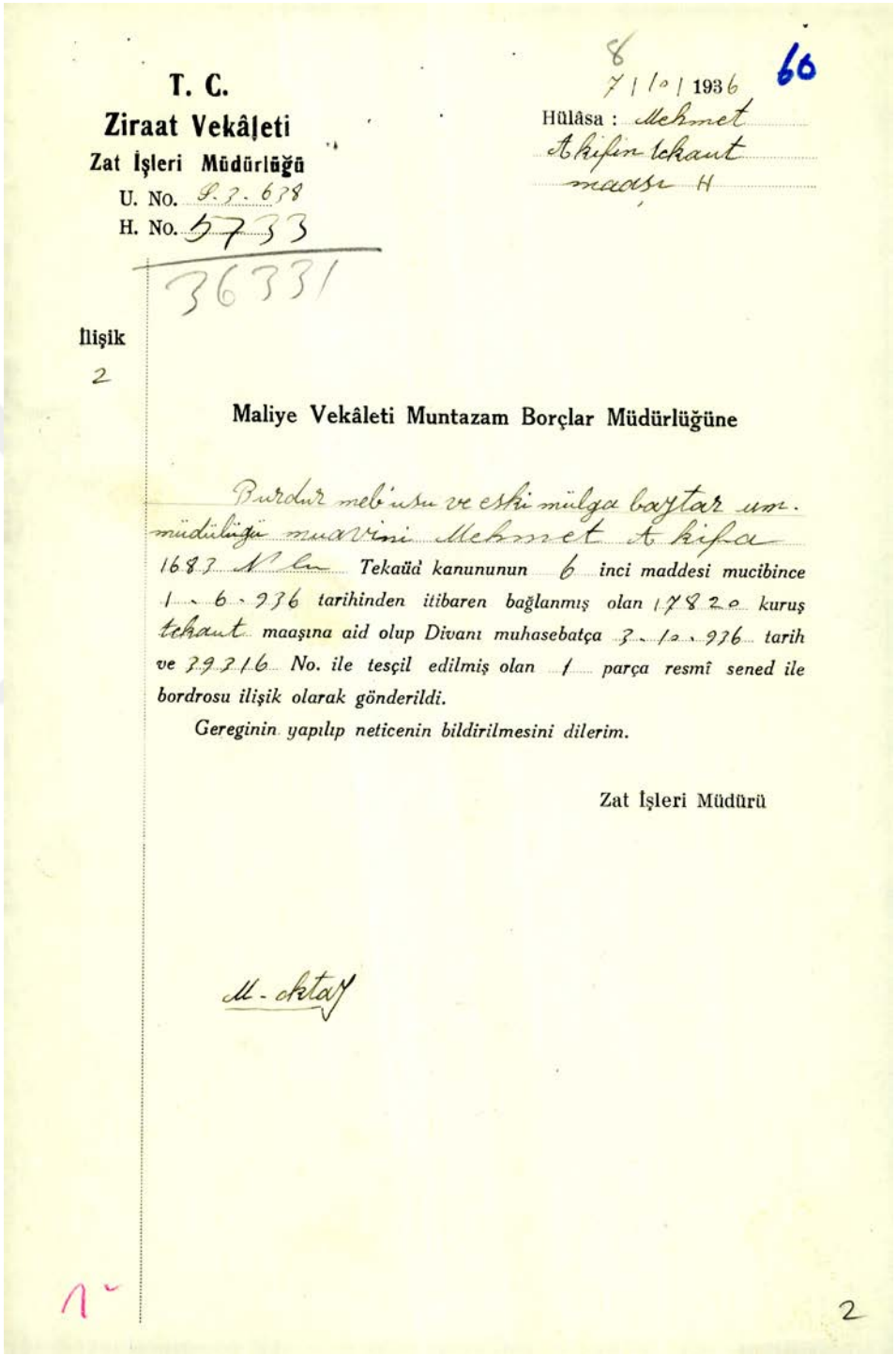
Ek 5. Mülkiye Baytar Mektebi Öğrencisi Mehmet Âkif Ersoy (İstanbul, 1889-1893) Kaynak: M. Ruyan Soydan Koleksiyonu

Ek 6. Mehmet Âkif Ersoy'un 1309-1339 (1893-1923) Yılları Arasında Görev Yaptığı Memuriyetlere Ait Hizmet Cetveli (22 Mayıs 1936)

Ek 7. Burdur Milletvekili ve Mülga Baytar Umum Müdürlüğü Muavini Mehmet Âkif Ersoy'a, 1 Haziran 1936 Tarihinden İtibaren Emekli Maaşı Bağlandığına Dair, Ziraat Vekaleti Zat İşleri Müdürlüğü'nden Maliye Vekaleti'ne Gönderilen Yazı (7 Ekim 1936)

T. C.
Ziraat Vekâleti
Zat İşleri Müdürlüğü
U. No. 23.678
H. No. 5733

36331

8
7/10/1936
60

Hülâsa : Mehmet Akifin tekaut maaşı H

İlişik
2

Maliye Vekâleti Muntazam Borçlar Müdürlüğüne

Burdur meb'usu ve eski mülga baytar um. müdürlüğü muavini Mehmet Akifa 1683 sayılı Tekaüd kanununun 6 inci maddesi mucibince 1.6.936 tarihinden itibaren bağlanmış olan 17820 kuruş tekaut maaşına aid olup Divanı muhasebatça 3.10.936 tarih ve 39316 No. ile tesçil edilmiş olan 1 parça resmî sened ile bordrosu ilişik olarak gönderildi.

Gereginin yapılıp neticenin bildirilmesini dilerim.

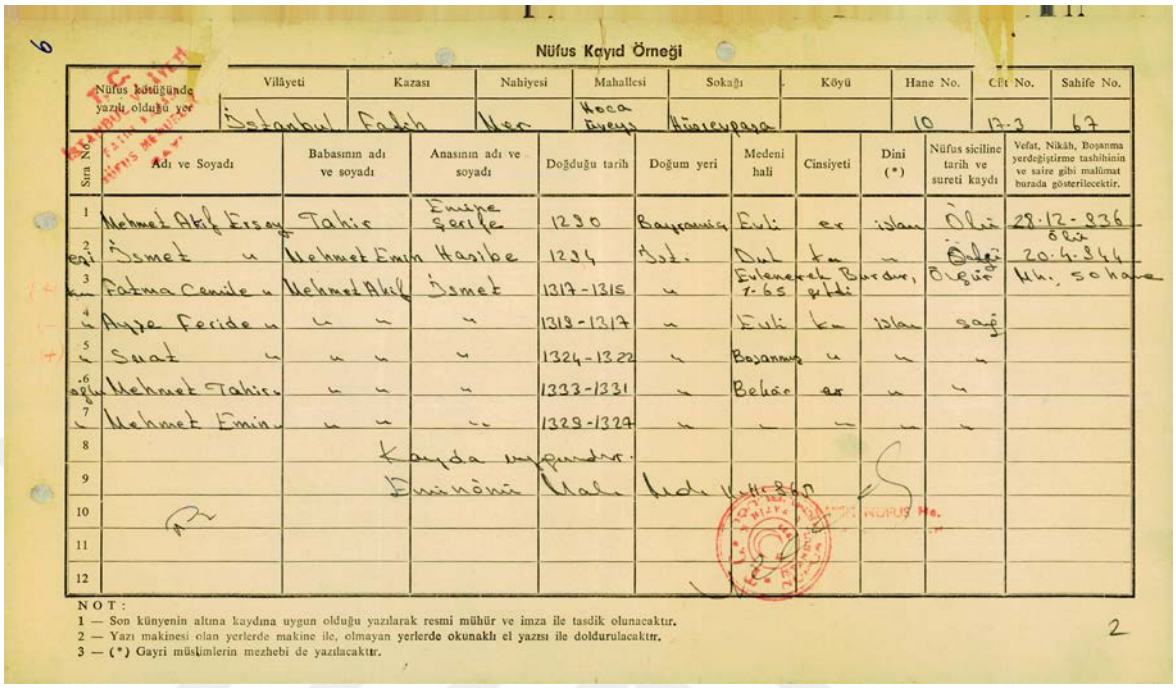
Zat İşleri Müdürü

M. Oktay

1

2

Ek 8. Mehmet Âkif Ersoy, Eşi İsmet ve Kızları Fatma Cemile, Ayşe Feride ve Suat ile Oğulları Mehmet Tahir ve Mehmet Emin Hakkında, Fatih Nüfus Memurluğu'nun Hazırladığı Toplu Nüfus Kayıt Örneği (11 Kasım 1965)

Nüfus Kayıd Örneği

Nüfus kütüğünde yazılı olduğu yer	Vilâyeti	Kazası	Nahiyesi	Mahallesi	Sokağı	Köyü	Hane No.	Cilt No.	Sahife No.
	İstanbul	Fatih	Yer	Hoca Evegi	Hüsreyaga		10	13-3	67

Sıra No.	Adı ve Soyadı	Babasının adı ve soyadı	Anasının adı ve soyadı	Doğduğu tarih	Doğum yeri	Medeni hali	Cinsiyeti	Dini (*)	Nüfus siciline tarih ve sureti kaydı	Vefat, Nikâh, Boşanma yerdeğiştirme tashihinin ve saire gibi malûmat burada gösterilecektir.
1	Mehmet Akif Ersoy	Tahir	Emine Şerife	1290	Başçavuş	Evli	er	islam	Ölü	28-12-936 Ölü
2 eşi	İsmet "	Mehmet Emin	Hasibe	1294	Üsk.	Dul	kn	"	Ölüü	20-4-944
3 kn	Fatma Cemile "	Mehmet Akif	İsmet	1317-1315	"	Evlenerek 1-65	Burdur, gitti		Ölüü	Mh. sahife
4 "	Ayşe Feride "	" "	"	1318-1317	"	Evli	kn	islam	sağ	
5 "	Suat "	" "	"	1324-1322	"	Boşanmış	"	"	"	
6 oğl	Mehmet Tahir.	" "	"	1333-1331	"	Bekâr	er	"	"	
7 "	Mehmet Emin.	" "	"	1329-1327	"	—	—	—	"	
8			Kayda mütedair.							
9			Emniyet	Müdürü						
10									NÜFUS Mo.	
11										
12										

NOT:
1 — Son künyenin altına kaydına uygun olduğu yazılarak resmi mühür ve imza ile tasdik olunacaktır.
2 — Yazı makinesi olan yerlerde makine ile, olmayan yerlerde okunaklı el yazısı ile doldurulacaktır.
3 — (*) Gayri müslimlerin mezhebi de yazılacaktır.

2

Ek 9. Mehmet Âkif Ersoy'un Ailesi ile İlgili Fotoğraflar

Ek 9.1. Mehmet Âkif Ersoy, Oğlu Mehmed Emin ile Birlikte Hilvan'da (Helwan) (Mısır, 1926-1935) Kaynak. M. Ruyan Soydan Koleksiyonu

Ek 9.2. Mehmet Âkif Ersoy, Oğulları Mehmed Tahir (solda) ve Mehmed Emin (sağda) ile Birlikte (İstanbul, 1929) Kaynak: M. Ruyan Soydan Koleksiyonu

Ek 9.3. Mehmet Âkif Ersoy'un Eşi İsmet Hanım (Ortada), Kızı Fatma Cemile (Sağda) ve Oğlu Mehmet Tahir (Solda)

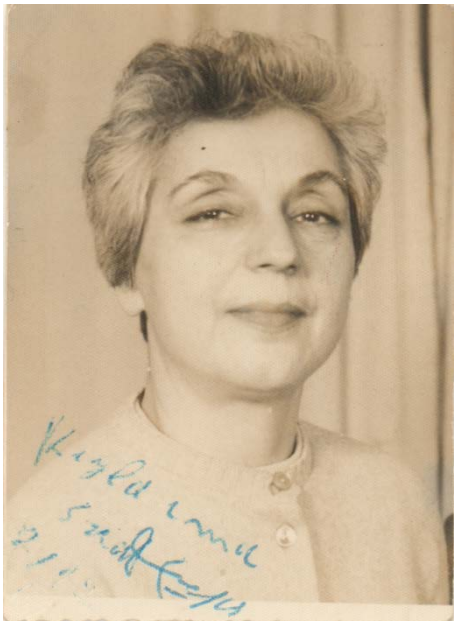
Ek 9.4. Mehmet Âkif Ersoy'un Torunu Ferda (Suat Hanım'ın Kızı)
Kaynak: Fatih Bayhan, *Sebilürreşad Dergisi*

Ek 9.5. Mehmet Âkif Ersoy'un Oğlu Mehmet Tahir
Kaynak: Fatih Bayhan, *Sebilürreşad Dergisi*

Ek 9.6. Mehmet Âkif Ersoy'un Kızı Suat Hanım
Kaynak: Fatih Bayhan, Sebilürreşad Dergisi

Ek 9.7. Mehmet Âkif Ersoy'un, Kızı Ayşe Feride'ye İthaf Ettiği Fotoğrafı (İstanbul, 1919)

Ek 9.8. Mehmet Âkif Ersoy, Hilvan'da (Helwan) (Mısır, 1926-1935), 26 Kasım 1929, Hilvan'dan Torunu Ferdaya
Kaynak: M. Ruyan Soydan Koleksiyonu

Ek 10. Mehmet Âkif Ersoy'un İş Hayatı ve Sosyal Hayatı ile İlgili Fotoğrafları

Ek 10.1. Mehmet Âkif Ersoy, Darülfünun'da Görev Yaptığı Sırada (Önden İkinci Sırada, Sandalyede Oturanlar Arasında, Sağdan Beşinci Kişi, İstanbul, 1908-1910) Kaynak: M. Ruyan Soydan Koleksiyonu

Ek 10.2. Mehmet Âkif Ersoy (Ortada), Şerif Muhiddin Bey (Solda) ve Hüseyin Nahid Bey (Sağda) ile Birlikte (İstanbul, 1913)
Kaynak: Fatih Bayhan, *Sebilürreşad Dergisi*

Ek 10.3. Birinci Dünya Savaşı Yıllarında (1914-1918) Mehmet Âkif Ersoy
Kaynak: M. Ruyan Soydan Koleksiyonu

Ek 10.4. TBMM Burdur Milletvekili Mehmet Âkif Ersoy (Ankara, 1920)
Kaynak: M. Ruyan Soydan Koleksiyonu

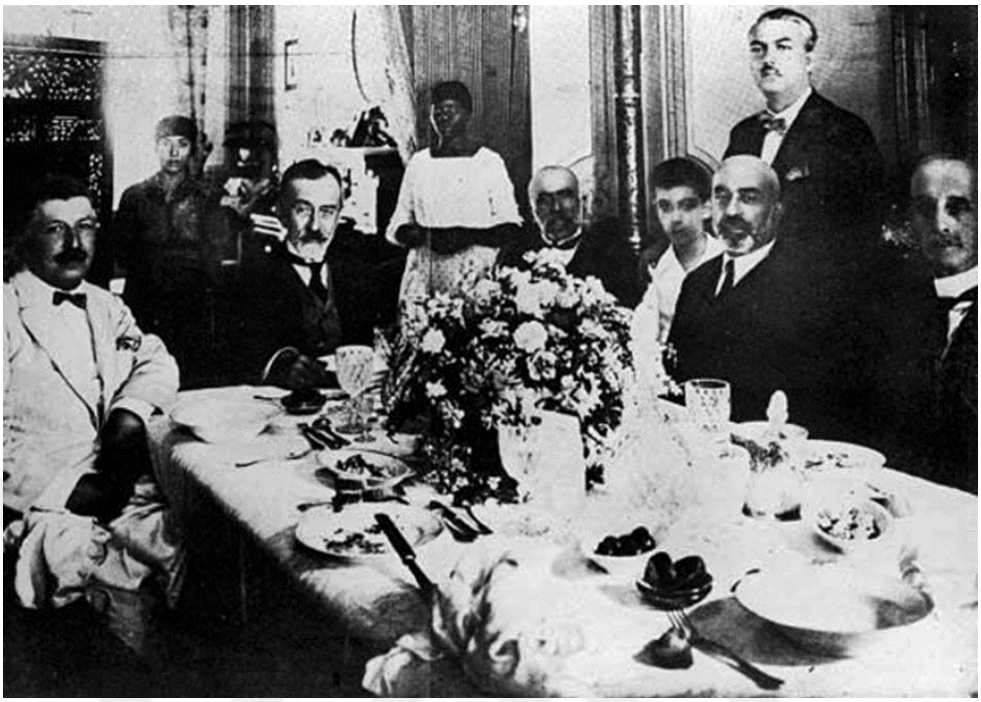
Ek 10.5. TBMM Burdur Milletvekili Mehmet Âkif Ersoy, TBMM İrşad (Propaganda) Heyeti Milletvekilleri ve Komutanlar ile Birlikte (Çay-Afyonkarahisar, Ağustos 1922) Kaynak: M. Ruyan Soydan Koleksiyonu

Ek 10.6. Mehmet Âkif Ersoy, "Asım" Kitabının Basımı Vesilesiyle Onuruna Verilen Yemekte (İstanbul, 1924) Fotoğrafta Görülenler: (Sol Baştan İtibaren) Süleyman Nazif Bey, Cenab Şahabeddin Bey, Abdülhak Hamid Bey (TARHAN), Samipaşazade Mehmed Sezai Bey, Mehmet Âkif Ersoy, Midhat Cemal Bey (KUNTAY) ve Midhat Cemal Bey'in Oğlu Vedat. Kaynak: M. Ruyan Soydan Koleksiyonu

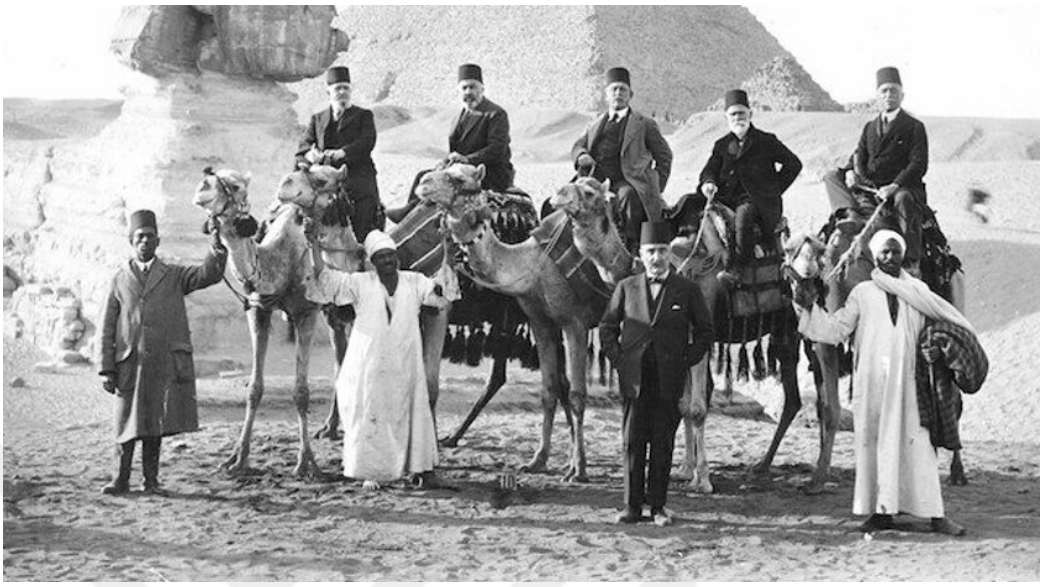

Ek 10.7. Mehmet Âkif Ersoy, "Asım" Kitabının Basımı Vesilesiyle Onuruna Verilen Yemekte Arkadaşlarıyla Birlikte (İstanbul, 1924) Kaynak: M. Ruyan Soydan Koleksiyonu

Ek 11. Mehmet Âkif Ersoy'un Mısır Fotoğrafları

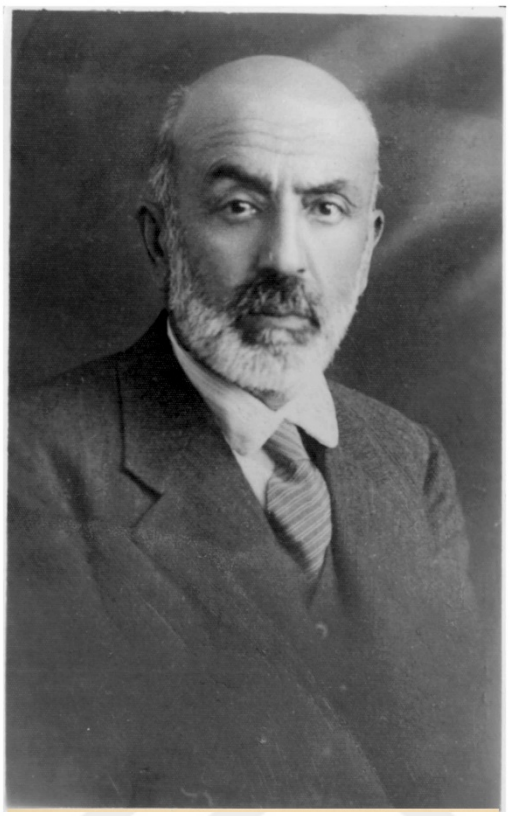
Ek 11.1. Mehmet Âkif Ersoy (Deve Üzerindekilerden Soldan İkinci), Gize Piramitleri Önünde (Mısır, 1924)

Ek 11.2. Mehmet Âkif Ersoy, Kahire'de (Mısır, 1929)
Kaynak: M. Ruyan Soydan Koleksiyonu

Ek 11.3. Mehmet Âkif Ersoy, Hilvan'da (Helwan) (Mısır, 1926-1935) Kaynak: M. Ruyan Soydan Koleksiyonu

Ek 11.1-4. Mehmet Âkif Ersoy'un, Hilvan'da (Helwan) Kaldığı Ev (Mısır, 1926-1935) Kaynak: M. Ruyan Soydan Koleksiyonu

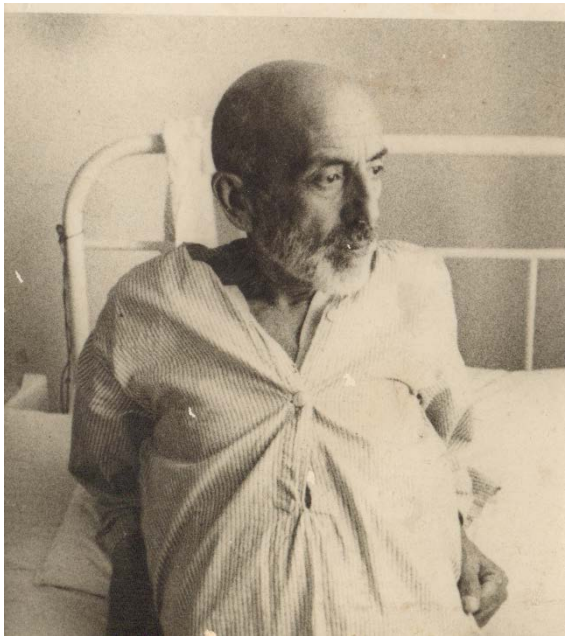

Ek 12. Mehmet Âkif Ersoy'un Son Dönemi, Vefatı ve Vefatı Sonrası İle İlgili Fotoğraflar

Ek 12.1. Mehmet Âkif Ersoy, Kadirlili Fanizade Ali İlmi Bey (Bilgili) ile Birlikte (Antakya, 1935) Kaynak: Fatih Bayhan, Sebilürreşad Dergisi

Ek 12.2. Mehmet Âkif Ersoy, İstanbul'da Sağlık Yurdu'nda Tedavi Görürken (İstanbul, 1936) Kaynak: M. Ruyan Soydan Koleksiyonu

Ek 12.3. Mehmet Âkif Ersoy'un Cenazesi, Tabutu Omuzlarda (İstanbul, 1936)

Ek 12.4. Mehmet Âkif Ersoy'un Edirnekapı Mezarlığı'ndaki (İstanbul) İlk Kabri (1936-1960)

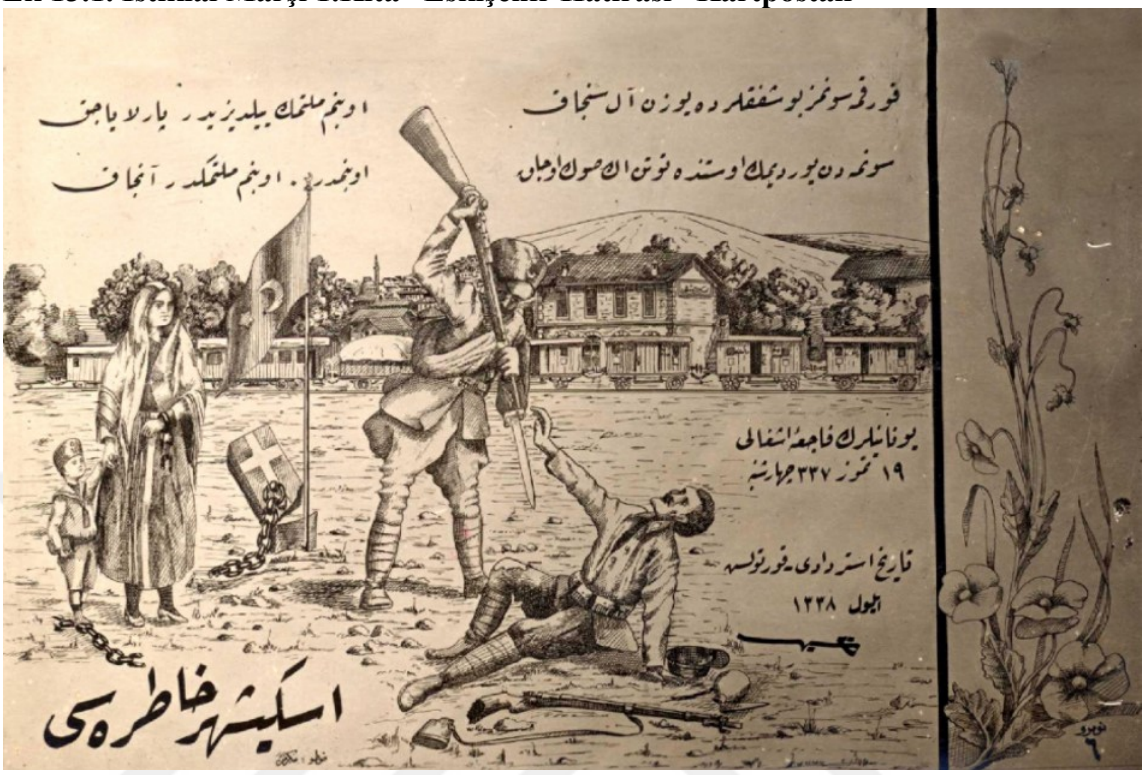

Ek 12.5. Mehmet Âkif Ersoy'un 1960 Yılında Edirnekapı Şehitliği'ne Nakledilen Kabri (İstanbul, Mart 2024)

Ek 13. İstiklâl Marşı'nın Kartpostalla Anlatımı (1922)
Kaynak: M. Ruyan Soydan Koleksiyonu

Ek 13.1. İstiklâl Marşı 1.Kıta "Eskişehir Hatırası" Kartpostalı

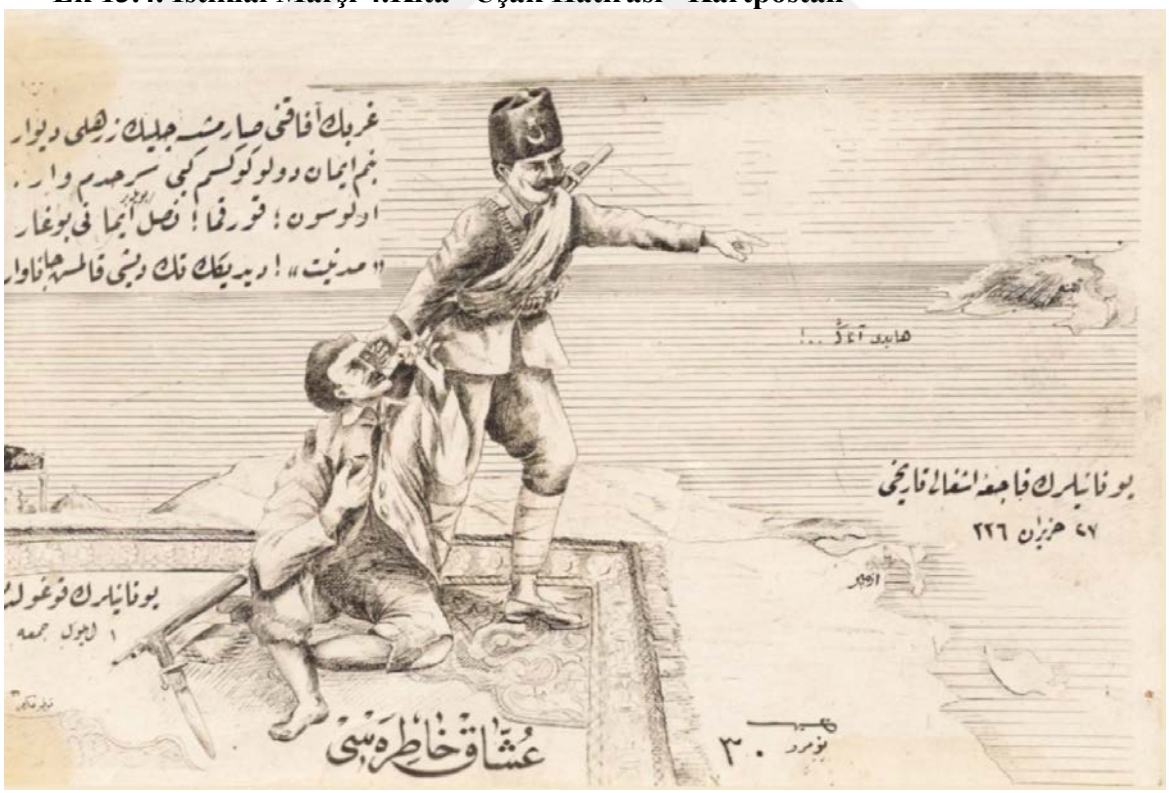
Ek 13.2. İstiklâl Marşı 2.Kıta "Güzel Edirne" Kartpostalı

Ek 13.3. İstiklâl Marşı 3.Kıta "Kütahya Hatırası" Kartpostalı

Ek 13.4. İstiklâl Marşı 4.Kıta "Uşak Hatırası" Kartpostalı

Ek 13.5. İstiklâl Marşı 5.Kıta "Yeşil Bursa'nın Kurtuluş Günü" Kartpostalı

Ek 13.6. İstiklâl Marşı 6. Kıta "Balıkesir Hatırası" Kartpostalı

Ek 13.7. İstiklâl Marşı 7.Kıta "Güzel Aydın Hatırası" Kartpostalı

Ek 13.8. İstiklâl Marşı 8.Kıta "Güzel İzmir" Kartpostalı

Ek 13.9. İstiklâl Marşı 9.Kıta "Güzel İstanbul" Kartpostalı

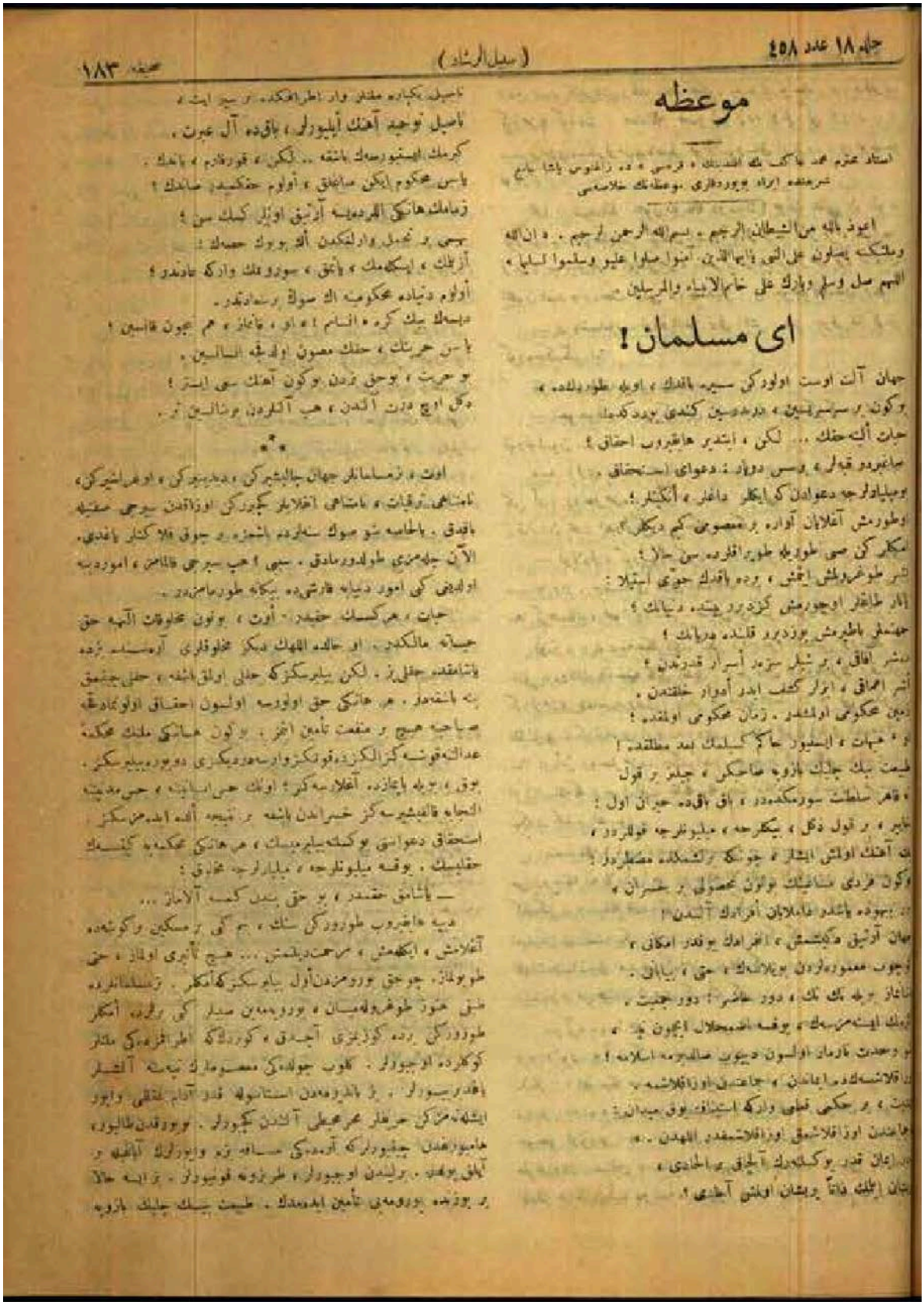

Ek 13.10. İstiklâl Marşı 10.Kıta "Yâdigar-ı Misâk-ı Millî" Kartpostalı

Ek 14. Mehmet Âkif Ersoy'un Millî Mücadele Döneminde Karesi Zağanos Camii'nde Verdiği Vaazın *Sebîlürreşâd*'daYayımlanan Metni

Ek 14.1. Zağanos Camii Hitabesi Orijinal Metni

جلد ۱۸ عدد ٤٥٨ (سبيل الرشاد) صحيفه ١٨٣

موعظه

استاد محترم محمد عاكف بك افندينك « قرمسي » ده راقدوس پاشا جامع شريفنده ايراد بيوردقلري موعظه نك خلاصه سيدر

اعوذ بالله من الشيطان الرجيم . بسم الله الرحمن الرحيم . « ان الله وملئكته يصلون على النبي يا ايها الذين آمنوا صلوا عليه وسلموا تسليما » اللهم صل وسلم وبارك على خاتم الانبياء والمرسلين .

ای مسلمان !

جهان آلت اوست اولوركي سيه باشدك ، اويله طوردقده ،
وكون بر سرسيرسين ، درددسين كندي بولدكدمه
حيات أيله حقك ... لكن ، ايشدير هاغروب احقاق ؟
ياغيردو قبلر ، يوسس دوزار : دعواى استحقاق .
وجيلياولرجه دعوادن كه ايكلر داغلر ، أنكلر ؟
وطورمش آغلايان آواره ، معصومين كيم ديكلر ؟
تفكر كي صبي طوريله طوپراقلرده سن حالا ؟
تبر طوغرولمش اكشن ، ورده باشدك جوجق استيلا :
آيار طاغلر اوجورمش گزدرر پشه ، دنيانك ؟
جهنمي باطيرمش پوزدبرو قلشده دريانك ؟
دمشر آفاق ، بر شيلر سزمز أسرار قدرتدن ؟
أثير آفاق ، اولر كشف ايدر أدوار خلقتدن .
زمين محكومي اولمشدر ، زمان محكومي اولمقده ؟
و « جهات » ايسيور حاكم كيلمك ايچون مطلقده !
طيمت بك چلبك بازوه صاحكر ، چيلغر بر قول
« قاهر سلطنت سورمكدمدر ، آق ساقاله حيران اول :
ظاير ، بر قول ذكل ، بيكلرجه ، ميليونلرجه قوللردر ،
ك آهنك اولش ايشار ، چونكه ركشملده مضطردر !
وكون فردى مناعيك بوكون محصولى بر خسران ،
: بيهوده ياشدر عائلهلرك أفرادك آنلدن !
جهان آوتيق دكيشمش ، افرادك بوقدر امكانى ،
وجوب معمورهلردن بويلهلك ، حتى ، بيابانى .
ناغاز بويله بك بك ، دور خاضر ! دور جنيت ،
زمك ايسته مزسهك ، بوقصه ، ايچون ، بر
و وحدت نارمان اولسون ديمون صالديرمه اسلامه !
ز قلاشمهك ده ، ياشاتمق ، جاهلدن اوزاقلاشمه .
نيت ، بر حكمى قطعى وارك استيناف بوقى ميدانده :
واحدن اوزاقلاشمق اوزاقلاشمقدر الهدن . . .
ر ايمان قدر بوكسكدرك آيلغى بر الحادى ،
يمان ايچلك فاتاً ويرمشان اولمش آخرى ؟

ناصيل بكيارم مظفر وار اطرافمكده ، ربح ايت ،
ناصيل توجيه آهنك أيليورلر ، باقمده آل عبرت .
كرمك ايستيورسهك باشقه .. لكن ، قورقارم ، باشك .
ياسس محكوم ايكن ساعاقلق ، أولوم حقكميدر صاندك ؟
زمانلرهانكي الدهيه آوتيق اوزل كبك سن ؟
بيهي بر تحمل وارلتكدن أله بوبوك حصهك :
آزيلك ، ايكلمك ، ياغمق ، سوروملك وارك عادتدر ؟
أولوم دنياده محكومه اك سوك برشيدر .
دبشهك بيك كره ، انسانم ! « او ، ياغماز ، هم بجون قانسين ؟
ياسس حريتك ، حقك مصون اولدقجه انسانسين .
و حريت ، بوحق ترددن بوكون آهنك سي ايستر ؟
دكل اوچ دورت آلتدن ، هب آلتردن يوكسك تر .

***

اوت ، زمانلرك جهان جالبشير كي ، دهشتبر كي ، اوهراشير كي ،
نامتناهي ترقيات ، نامتناهي اختلاطر كچرر كي اوزاقدن سيرچي حقيقه
باقدق . بالخاصه بو صوك سنلرده بشمزه ، بر چوق فلاكتلر ياقدي .
الآن جلهمزي طولدورمادق . سنبي ؟ هپ سيرچي قالمش ، امور دنيه
اولديغي كبي امور ديانه دائرسنده بيكانه طورماميمزدر .
حيات ، هركسك حقيدر - أوت ، بونون مخلوقات آلهه حق
حياته مالكدير . او حالده الهك ديكر مخلوقلرى آرهسنده بزده
ياشامقده حقلرز . لكن بيلمركزكه حقلى اولق باشقه ، حقلى جنمق
بر باشقهدر . هر هانكي حق اولورسه اولسون احقاق اولونمادقه
صاحبه هيچ بر منفعت تأمين ايتز . بونون هسابنكي ملتك محكمهٔ
عدالتنه قوشه كتراكزه قونكرواسه ديكرى دوبوريبيلرسكز .
بوق ، بويله ايجازده آغلاسه كز ؟ اولك حس ايتديكه ، حس ديديكه
اتجاه قالبشيرسه كز خسرانه باشقه بر نتيجه آلده ايدهمزسكز .
استحقاق دعواسنى بوكسكه بيلرمسك ، هر هانكي محكمه يه كيتسهك
حقليسك . بوقصه ميليونلرجه ، بيلارجه مخلوق :
ـــ ياشامق حقدر ، بو حق بندن كيمسه آلاماز ...
ديه هاغروب طوروركي سنك ، بر كي بر مسكين واكونده
آغلايش ، ايكلمش ، مرحمت ديلمش ... هيچ تأثيري اولماز ، حتى
طويولماز . چونكه بوروكراسزدن أول بيلوسكز كه أمكار . زمسلمانلرده
حتى حتوز طوغرولهميان ، بوروكراسين صدر كي برلرده أمكار
طوروركي رده كوزيتزى آچدق ، كوردكه اطرافزده كي ملتلر
كوكلرده اوچيورلر . كلوب چولدكي معصومهلرك نيمه آلتلر
يقدر بيسورلر . بر ماليزه دن استانبوله قدر آوام قطعاتي واپور
ايشله مزكن هرطرف بحر محيطي آلتدن كچيورلر . بوبوقدن طاليور ،
حامپوزلدن چيقيورلركه آرهدكي مسافه يزه واپورلرك آتيفه بر
آياق يوقدر . برليدن اوچيورلر ، طرفزده قونيورلر . بز ايسه حالا
بر بوزغه بوروكراسي تأمين ايدهمدك . طيمت بيسك چلبك بازوه

صاحبکن انسانك بر جیلر قولی تاسیل کاشانه صاحبی اولیور ؟ تاسیل بر قدر قوای طبیعیه‌یی حکمی آلته آلیور ؟ ظاهر ، باکلمك واز . بر قدر ایشلری کوردن بر قول دکل ، یکلرجه ، میلیونلرجه‌قولدر . بونلرك جمیعی بر آرده کلش ، تشریك مساعی ایتمشلر ، کیمسه‌لی کوندوزلی چالیشیورلر ، اوغراشیورلر . چونکه آکلامشلرکه برلشمه‌دکجه ، بر کیمسه‌نك هرطرفدن قوشاتان تهلکه‌لرینه طارشی طورمه‌سنه چاره بولنمسکده ضرورت وار . بو اضطرار اولماسه‌یدی ، برلشملری ده ممکن اولمازدی .

ایشته بو تشریدی درده‌مزك باشی بولدق . باشقه‌لری ضروری کوروبده برلشمشلر ، بز ایسه او ضروری کوره‌میکمز ایچون بو برلکی وجوده کتیره‌مه‌مشز ، یاخود کوره‌میکمز حالده تأمین وحدت جهته باقمامشز . بو کون حیاتك ، معیشتك ، احتیاجاتك آلدیغی طرز اعتباریله بر انسان تك باشنه بر ایش کوره‌میور . بونون ایچون شرکتلر ، جمعیتلر ، متاظر طرفدن مبدانه کتیریلیور . نه فابریقه‌لر ، نه دمیر یولاری ، نه واپورلر ، نه لیمانلر ، نه خسته‌خانه‌لر ، نه مکتبلر ، نه تجارتلر ، نه ده دین ووطنی مدافعه ایده‌جك طوپلر ، توفکلر ، جبخانه‌لر ... الخاصل هیچ برشی فردی سعی ایله " یعنی تك باشنه چالیشمقله قابل اولهمیور . بوکون حیات اوله بر شکل آلمشکه تك باشنه چالیشان بر آدمك آلتدن داملایان ترلر طبق کوز یاشی کبی دوکولوب کیدیور ، هیچ برفائده تأمین ایتمیور . نه زمان بر برینه کلش یکدیکرینه آچین بردن ترلرینه ایشته اووقت بو سیملك بر بوزنده بر آنوی ، بر ایزی کوروله‌بیلیر .

مادامکه تك باشنه صرف اولونان مساعینك قیمتی بوقدر ، نه‌ده آرزه‌مزده وحدتی تأمین ایدرك طوپلوجه چالیشمه‌یه قوه‌والی‌یز . حاضر یاشامه‌یه ، جاهتدن آرتقه‌یه کز ، جاهت اسلامیه‌نك کتابت پیدا ایتمسی ایچون چالیشملی‌یز . اوقی سیارله برابر کوسه‌مملی . بیلیورسکزکه یالکیز عصرلرده‌نبری غربه تحضری آرزه‌سنده‌یدیلر . و خیلی‌ده محصول آلدیلر . بز کوزمزی آچه‌بدی بوکون آلتده ایکیم ایکیمه‌یکیز شو فلاکتلری آلته کوره‌به‌جکمك . هر نه ایسه کچمشه آسلمك فائدسی یوقدر . ماضیدن بالکز عبرت آلمیز . اکر مسلمانلر یالنیز ایسه‌یورلرسه جاهت آرزوسنده غائله ، ثقافه ، داروفنونه ، کوسکوتکه ، آرتقه ، غربلیلر میدان آچه‌بیله‌جك اك اوفاق سوزلردن ، اك اهمیتسز کوروندن حرکتلرینه چکنیلیورلر . حق ، یالنیز ایسه‌مزلرسه اوکا دیه‌جك یوق . آنجق بو حال ایله انسان کبی یالنیز الله اولادینی کبی یالنیامغه‌ده آلده دکلدر . چونکه بر معاذالله حق حیاتی غائب ایتمه‌یکمز کون حکومت فلاکته دوشرکه بزی تحکملری آلته آلانلرك نظرنده بیاندن فرقسلاز . حیوان کبی بزی کندی حسابلرینه ایشلتیرلر ، صیرتلرندن منفعتلری تأمین ایدرلر . وبیاك بدی اقلیم درت کوشه‌سندن سودو سودو ،

اردو ، دو کیتیرلمش رنك رنك حکوم مشترك ، ساحه‌ده یولوندقلرینی کوزمزله کوردك . معاذالله سوکره بزده اونلر کبی اولوردق . بز سیبیرلرمزی ، یکیرلرمزی تاسیل قولاتیورسه‌ك اونلرده بزی اوله‌جه قولاتیرلر .

مجا بر مسلمانلر ایچون یوحه دوشدك ! یوك غلتی بن شوله کوریوردم : طوغدیغمز کوندن اعتباراً یالیرمز ، آکلارمز ، خواجه لرمز ، سیاسیرمز ، اوپیرلرمز ، شاعرلرمز ، محررلرمز بزه استقبال ایچون امیه ورمه‌جك برشی سویه‌میور . بن جوجوقلغمدن بری :

— بز یاشامایز . اوده‌یالیلر ترق ایلتی . سز چوق فنا کونلر کوره‌جکسکز !..

تعرانمدن باشقه برشی ایشیتمدم .

— جوجوقلر ، سز کیمسك کوندوزلی چالیشمکزك بو مملکت نودنولسون ...

دیه زاری سمیه ، مجاهدیه سوق ایده‌جکلری یرده ، راست کلن آدام روحلرمزه ، قلبلرمزه یأس مایعی آشیلادی . غیرتك ترفیانمدن بحث ایدرلرکن دیه‌جکلردی‌که :

— أولادلر ، کوریورسکزیا ، اوروپالیلره بزم آرمزده چوق مسافه وار . بومسافه‌یی تلافی ایده‌جك صورتده چالیشکز . بوقه‌دها کریده‌قالیر ، محواولورسکز . صاقین مزمکز . فقط کتیره‌بیلکز !..

أوت ، بویله دیه‌جکلردی . لکن دیه‌میدیلر . بالعکس بوزیکرجه خلق اوزرلرینه هجوم ایدرك قاتل ایدی . برطرفدن اوروپالیلرك ترقیاتی کوزلرمزی قاماشدیروردی . دیکر طرفدن عیطرمك بو کبی سکوس تلقیناتی یکیرلرمزی اویوندیروردی . اونك ایچون ایلری کیده‌مدك . حالا اویاس روحلرمزده حکمرانمدر . هیچ بر کتاب الهی روشو ملك . اوکتاب الهی که برجوق آیات جلیله‌سیله امت اسلامیه‌یی یأسدن منع‌ایدر لکدن تحذیر ایدیور .

لاتیأسوا من روح الله (یابنی اذهبوا فتحسسوا من یوسف واخیه ولاتیأسوا من روح الله انه لایأس من روح الله الا القوم الکافرون .) اوظلم‌ده کیدیکز ، یوسفه قاردشلری آراشدیریکز ، صاقین الهك عنایتدن ایمدیکزی کسمه‌یکز . زیرا نوی أبی یعقوبکز کافرلردن باشقه‌سی الهك عنایتدن ایمدیی کسمز . دیمکه بر مسلمان ایچون الهك عنایتدن مرحتدن ایمدی کسمك کفردر .

سوکره سورهٔ حجرده (قال ومن یقنط من رحمة ربه الا الضالون) یوروریور . بو آیت کریه حضرت ابراهیمك لسانندن وارد اولمشدر . ملکلر : « الله سکا حلیم سلیم ، خیرلی براوغول احسان ایده‌جکدر » دیدیلر . اوده « بن آرتیق طلسان یاشه کلدم . بودن سوکره جوجم اولورمی ؟ » دیمه « بزم سکا ویردیکمز مژده حقدر ، طوغرودر . صاقین بوسعادتك حصول بولمه‌جندن ایمدیکی کسه . الهك عنایتدن یأسه دوشه » دیدیلر . بوك اوزرینه حضرت ابراهیم

دعاسنا ، جناب حقك عزيزمدن ، كرمدن آنجق علاقه دوشار ايدرى كه بيلير ، يأسه دوشه بيلير . ، يورورسه بر .

أرباب ايمان ايچون يأسه دوشمك امكان يوقدر . الحاصل نظر سلامه القمدن ابعدى كسمك حرامدر . حرامدن دكل ، كفردن ، تركدر . آنجق مولانك مرحمت بل باغلايرق أمر ابتدائى طريق طوغامق طبيعى جائز اولماز . القصه عنايتى تمى ايچون الله او عنايته وارجق اولمسون استحقاق لازم ، فياضه ، شامل يوقدر ، شوقدر وارك اوفيضه استعداد شرطدر .

كتاب الله ، (والذين جاهدوا فينا لنهدينهم سبلنا وان الله لمع المحسنين) يورويور . أوت يوآيت كريمه صراحة كوسترييور كه الله يولنده ، حق يولنده مجاهده ايدنلر ايچون توفيق ، هدايت موجوددر ، محققدر . وحالده دها ، ايسيورز ؟ ، ايچون يوقيضه ، يوعنايت قابليت كوسترمك ايچون چالشمايورز ؟

ودنياده هيچ وشبه كوديلمز . ، ثروته ، ، صحته ، ، عقله ، ، علمه ، ، اخلاقه ، الحاصل هيچ رشحه دايانيلماز . باقارسكز : بيلونلرجه ثروت صحو اولور ، الك متين محتار برآن ايچنده دورياير ؟ الك ذوق خوشبو دكيدير ، كيرلنير ، خلاصه مادى ، معنوى ، روحانى ، حسانى ، ، دواسنه هيچ برى ايچون عدا تصور ايدلمز . قوى الشكيه حكومتلر چوكر . دنيايه ميدان اولوبان سلطنتلر باقارسكز يقلير كيدر . بيلرى حضورنده تيتره ين قدرتلر روزكارمش برموقتى صيوه سنه كيرر . كورمه مجك ، دايانمجق برشى واردركه اوده آنجق الهك مرحمتى ، الهك عنايتيدر . أوامر الهيه ، انظار الهيه ، نواهيدن مسائل . جامعه اسلاميه أن أله ورمك ، چالشمك . أوت وحدتى لازمدر ؟ يا ايچوندده ، آخرت ايچوندده .

اسلام بولدن بيك اوجيوز شوقدر سنه اول دنيانك اك ظهرا ، بركوشه سنده ، اك كافر آرهسندن بر قصه لى كى بادلادى . بك آز زمان ايچنده او قصه لى بويوندى ، بدر اولدى ، دها بويوندى ، كوتلى اولدى . نورى ، فنون كاملى قابلادى . يكرمى بش سنه طرفنده يكرمى بش بيك ملك براعالمه مظهر اولدى . بومظهر ملك سرى صحابه كرام رضوان الله عليهم اجمعين حضراتنك الى بركيه چالشمارى ايدى ، اسلامدن اول آدملرده ، سنه لرجه ، حتى عصرلرجه سوردن بر چوق قابل محاربارى چيقه ايدن دهقدر قبيله كورولمزدى ، عظمت قاوغارى وارسه عيسى اولدى .

بيلرسكزكه اصحاب كرام ايكى قسمدر : انصار ، مهاجرين . بو ايكى حضرات حق طرفدن كنديلرينه ورلمشدر . ، انصار ، اسماً ويرلمه بولونماقدر . ، مهاجرين ، اوله مكمل اولوب ده مشركلرك اذيتلرندن طولاى عليه الصلوة والسلام افندمزك آرقه سندن مدينه يه هجرت ايدنلردر . بو انصارك مهاجرلره قارشى يابدقلرى فداكارلقلرك نظير عالمده هيچ بر مثلى كورولمه مشدر . انصار كرام (اوس) ايله

(خزرج) قبيله سى مسلمدر . بوايكى قبيله اساساً محمه چوجقلريدر . لكن مرور زمان ايله اوسيلك ـ خزرجيلك مسلمسى بوايكى قبيله يى

ورسه دشمن ياپدى . دكل اقوام ابتدائيه ، الك ترقى ايتمش ملتلرده بيله ، عصبيت كورولتولرى الك مدهش فجايعه سبيت ورر . ايشته بونلرك بيلرندكى محاربه يوز سنه دن فضله دوام ايتدى . حتى هجرتدن برسنه اولدقدن صكره بيله حرب تازه لغتدى . بونلرشرف اسلام ايله مشرف اولوبجه اسلام اولرى بارتشه ردى . قارداش اولدلر . پيغمبر عليه السلام طهير اولدلر . اسلامى نشر ايچون فداى جان ايتمه باشلادلر .

صحابهٔ كرام افندلرمزك كيفكارى ايلمز نوسندن انكليزدى ، بيلرميسكز ؟ اوموزلرندن ، چونكه دائما حاضه قيلقارى تازه ، سفر عادتا صاوون قالدرى كى ايدى . اوآرى آرى وسودارى يكيدن ، زره يولار كسيلردى . آزلرندن صوصيزلمق ، هوا كچه مزدى . كوديور . مكزما ، عليه الصلاة والسلام افندمزك مسلمارى دوزلتمه مطلب بوزوده قارى أهميت ندن طولايى ايش . هم جامعه مسلمين آرهسندكى وحدتى تأمين .

فقط مسلمانلرك يوماق اوزمان مدينه ده يولوان يهودينك هيچ خوشه كيتميوردى . حتى كونك برنده شويله بروضه اولدى : اختيار يهودينك برى باقدى كه انصار كرامدن رفاعى كنج برآرهده اوطورمشلر ، نصوايدلرميحبت برصميميته فوز نيوورلر ، مصاحبه ايديورلر . حريف يولى كورنجه اسلامك آبسندن كندى حسابنه اوركدى . ايچى فيخيلاندى .

— عاوه حق يو؟ ديدى؟ ايش برآز دعاويه كيدرسه بزه آكنك قالماجق . . .

يولك اوزرينه بردن قاتل بهودى بولدى .

— كيت ، شونلره اوس ايله خزرج آرهسندكى وقوعاتى خاطرلات ، كچ .

ديدى . اوده كيتدى . هرايكى طرفه عائد شاعرلرك وقيعه اولوب بيتلماجرالرى مصور اولمق اوزره سويلهمش اولدقلرى شعرلرى اوقودى . يولك اوزرينه كيتمك سائقه سيله هرايكى طرفك قادايلرى طعنلرى علياً كندى . هرى كندى قبيله سنك فهرمانلغى صايوب دوكه به باشلادى . ايش عاولدى . حتى برى :

— ايسترسكز اوكيمش وقعاتى تازه لهيه يلهيم ،

سوزى اوزرينه آندى . يولك اوزرينه اوتكلرى :

— هاى هاى ! سزدن نه قورقومز وار ؟

ديديلر . هيبى آياقلانديلر . سلاحلرينى آلوب مدينه خارجندكى طاشلق بر وادييه چيقديلر . محاربه باشلادى اوزره ايكى قبيله نك خيرخواه اولان عليه الصلوة والسلام افندمز جان اوراده قوشديلر . حضرت پيغمبرى كوردكجه هرايكى طرف طوردى . عليه الصلوة والسلام افندم بوكشكجه بره چيقه رق :

— ای مسلمانلر ! ایمدی تورکلر ، اقدمن تورکلر ! عقلکزی باشکزه آلیکز ، دها ن ضیاع ایکن ، هنوز آرقکزده بولونیورکن باطلت دعوالریدن آیالانیورسکز ؟ و سر کشلیکزك عاقبتی ترسه واره جغنی دوشونیورمیسکز ؟ . . .

مأثمده غایت مؤثر ، غایت بلیغ بر خطبه ایراد بویوردیلر . بونك اوزرینه من ایکی طرفك حل باشنه کلدی . بلدقلرندن نادم اولدقلری آنلاشیلان بعض ذواتك سارعشوب یاریشدیلر .

ایشته بوقعه‌ی متعاقباً شو آیات جلیله نازل اولدی که : (یاایها الذین آمنوا ان تطیعوا فریقاً من الذین . . . . . لعلکم تهتدون) و ایرتسی مأل کریمی شویله‌در :

« ای مسلمانلر ، کتابیرینه مزبون اول کتاب کوندرلدکدن بر قسمنه اویمیق اولورسه کز سز شرف ایمان ایله مشرف اولدیکن اولکر سزی یکدیکرکزله کافره مسودار ، یاسز عنود آر ایدرکزه جناب حقك آیات جلیه‌سی اوقونوب طوردوکی ، الهه یعصمدن ایکیکزه یانلشدوکی حالده بو مسودهٔ کفر یولی طوتارسکز ؟ کم الهات کوندردیکی دلیله صم صیق صارلدیغی اولورسه طوغری یولی بولش اولور . ای مسلمانلر ، الیمدن نازیل قورتاری ایچون ایدیه اویمیه تورتکز ! واقعیق مسلمان اولدیغی مسلم الثبوت بر دینکز صوکره ، بیکر یوزدن حتی اکثریه صمیمی صارلمکز . صاغلم آرقکزه آرپالی غیرلیق کیرمسه میدان وارایکز . الهك حفکزده‌کی نعمتی دوشونکز . هانی سزلر یوکزه دشمن ایدیکزه جناب حق قدرکزی فیض اسلام ایله برلشدردی ، اونك مایهٔ نعمتنه فاروقی اولدیکز . هانی سزلر یوزیل آتش چوقورینك باکناریه قدر کلدیکزده جناب حق سزی اوردن قورتارمشدی . ایشته ، یانکز طرفدن هدایتی بولورسکز دیه‌ده جناب حق آیات جلیه‌سی سزه یولیه صرغ اولدیغی تبلیغ بویوریور . . .

ایشته بیك اوچیوز یوقسه سنه اول نازل اولان بو آیات جلیه‌نك حکمی قیامت قدر باقیدر . سبب نزول اولان واقعه مع الاسف تکرار ایدوب طوریور . بناءعلیه مسلمانلر آرهلرنده آرپالی غیرلیق موجب اولدیغی ایچون حادثهٔ اولی ، یانی غیرلیق الناج ایدیجك اك خفیف حرکتلرینی ، سوزلرینی قطعیاً چکینملیدیر . فرقه‌جیلق ، قومیتجیلك ... ونیز آرتیق موسومی . آی رنکلره بوکون وطنی مدافعه ایتل . اصلا مأیوس اولماملی . ایمدی اولکی کبی بانکه یالنیز سوق آرمه‌لری اساس ظفریدی قالدیرمق اولورسه‌ك وطن اسلامی قورتاره‌رز . ان‌شاءالله بوندن صوکره ، دائما اسلام حضنده‌کی « جلال جنة اخلاص ایله‌یشکدر . اوکره‌ده عد اولنسون رجوق بتدافع در . بوکون بوتون مسلمانلر اولاده‌ی ، کرك دنیایی ، کرك کندیلرینك دنیادکی موقعلرینی آرتیق آکلامیه باشلادی . صوکره کوزلری بومیون آچیلدی . مسلمانلر کندی ماشرق قورتارمیه کندی حق حیاتلرینی احقاق ایچون چالیشمالرنه قیامت قدر دائم ایچنده ، مسکنت ایچنده

فلاکتلری آلاجقلر ، اوکا کوره چالیشمه‌یه باشلاجقلر ، یاشادقلری مرحمت ، عدالت دیارلرینك ، مرمون ، انسانیت بکلهدیکی بیك بیوك اولدیغی دائما کوزلریکز ؟ عصرلردن بری دائمی اولدقلری او خوف آلتنی سلکمیورلر . ان‌شاءالله بو اثناده دواء ایدیجك ، بوتون جهان اسلامه یایدیجق ، یاکن زمانلر بر کون کلهجك که اسلام عصرلرنه بری تاب ایدیلی نوکتی ، قدرتی ، حقلنی یه استرداد ایدیجکدر . بوتون ظلملرینك جزالرنی بر آر دکشدن ، اسکیلدن بر آر دیه آییلدیغنی کوریورسه ، ایمدی اولکزك بو انقلاب عجیب وطنی مدافعه یولنده مصروف اولان بو مجاهدلرکزه قارشی اسلامك ایصردیکی غیاثلری ، تظاهراتی صایمشه‌در .

ای جماعت مسلمین ! قلکلرکزی قورتارمق ایچون دون ایدن مجاهدلرکزه ، رخصه‌سوزدرجه دقت ایتمکز ! بوحرکتلرك بوهذیانك صرف مدافعهٔ وطنه متوجه اولدیغی پارلاق نظرلرله کورمکده‌در . فرقه‌جیلق ، قومیتجیلك ، تورانجیلك کی صاورلدن کلیاً مبرا اولدقلرینی ایلان ایدیکلری ، اولدقلری کلیدر . بوقادین دوز قدر صاوشمه‌یی بر حرکت ، بر سوز ، کیمسه طرفندن ایصال ویرلمامشدر . خصوصی آیلر ، خصوصی ایشلر یه خصوصی اولدیغی صاحبارینك فهمنده قالمشدر . چونکه کاه یرده . آفراد طرفندن اولمدیغی کوزیله کورلدیکی اولکی افراطی صوك درجه احتیاج اولدیغی وحتی کلدن صاوشمه کافیدر . اونك ایچون بوکون صوك درجه صاقینلیدر .

جامعهٔ ایچنده هر کسك عهده‌سنه دوشن بر وظیفهٔ وطنیه و فریضهٔ دینیه واردر که اوکی اقتضاسنه کوره قدر اهل کوشه‌لرك سایه دکلر . و خصوصله هیچ بر فرد کناره چکیلهجك سیر حالده قالمامالی چونکه دشمن قاپوکزی ، قدر دایانش ، اولی غروب ایلجری کیرمش حرم ناموس وشرفکزی چیکمکده ایمیش . بو ماجره کرچه‌سنده‌کزی قوتلی قادین آرکداشلرکز ، چوقوق چوجقلرکز کنج اختیار ... عرض وایجاب قرنی عین اولدیغی برلحظه غافلدن چیقارلمامالیدر . بوکون هر کس وسعی سرف ایله مکلفدر . شایان سلطنتی اعلا ایچون ، قرمسی مقدسی و قهرمان اسلام عظمتلی وقتیله نه یوزدن هذا کافرلر کوستردکی هرکتك سایلیدر . روم ایلی باشدن باشه فتح ایدن عرب یوطرقلی یکیتلری بایکیلردی . اوقهرمان اجدادك طوردقلری اولیعسکری ایدن اجلاسکز . آناطولی مدافعه خصوصنده دیکر ولایتلره اولکی آیلر اولکی شرفلی بر اجراآت ایتدیکز ، سیکز مشکورده . ان‌شاءالله بو شانلی وشرفلی قهرمانلرینك قدر آثار کیمر . ان‌شاءالله وطنمزك حیاتی استقلالی ، سعادتی ، رفاهی ، عمرانی دیار طورطه مصون و محفوظ قالیر . اللهم انصر الاسلام والمسلمین ، اللهم انصر من نصر الدین ، واخذل من خذل المسلمین . ربنا افرغ علینا صبراً وثبت اقدامنا وانصرنا علی القوم الکافرین ، والحمدلله رب العالمین .

Ek 14.2. Zağanos Camii Hitabesi Türkçe Metni

"Hepiniz birden Allah'ın bağına sımsıkı sarılınız. Sakın aranıza ayrılık, gayrılık girmesine meydan bırakmayınız. Allah'ın hakkınızdaki nimetini düşününüz. Hani sizler, birbirinize düşmandınız. Cenab-ı Hak kalplerinizi birleştirdi de O'nun nimeti sayesinde kardeş oldunuz. Hani sizler bir zaman ateş çukurunun ta kenarına kadar gelmiştiniz de Cenab-ı Hak sizi oradan kurtarmıştı!" (Al-i İmran,103)

EY MÜSLÜMAN!

Cihan alt üst olurken seyre baktın, öyle durdun da,

Bugün bir serserisin, derbedersin kendi yurdunda!

Hayat elbette hakkın... Lakin, ettir haykırıp ihkak;

Sağırdır kubbeler, bir ses duyar Dava-yı istihkak.

Bu milyarlarca davadan ki inler dağlar, enginler;

Oturmuş ağlayan âvâre bir masumu kim dinler?

Emeklerken sabi tavrıyle topraklarda sen hâlâ;

Beşer doğrulmuş etmiş, bir de baktın cevvi istila

Yanar dağlar uçurmuş gezdirir beyninde dünyanın;

Cehennemler batırmış yüzdürür kalbinde deryanın;

Deşer afakı, bir şeyler sezer esrâr-ı kudretten;

Eşer a'mâkı, izler keşfeder edvar-ı hilkatten.

Zemin mahkûmu olmuştur. Zaman mahkûmu olmakta;

O, heyhat, istiyor hâkim kesilmek bu'd-i mutlakta!

Tabiat bin çelik bâzûya sahipken, cılız bir kol

Ne kahir saltanat sürmektedir, bak bak da hayran ol!

Hayır bir kol değil, binlerce, milyonlarca kollardır,

Yekâheng olmuş işler, çünkü birleşmekte muztardır

Bugün ferdî mesainin bütün mahsulü bir hüsran,

Birer beyhude yaştır damlayan efradın alnından!

Cihan artık değişmiş, infirâdın yoktur imkânı,

Göçüp ma'mûrelerden boylasan, hatta beyâbânı.

Yaşanmaz böyle tek tek, devr-i hâzır

Devr-i cemiyet.

Gebermek istemezsen, yoksa izmihlâl için niyet,

Şu vahdet târumâr olsun deyip saldırma İslâm'a;

Uzaklaşsan da îmandan, cemaatten uzaklaşma.

İşit, bir hükm-i kat'î var ki istînâfa yok meydan

"Cemaatten uzaklaşmak, uzaklaşmaktır Allah'dan."

Nedir iman kadar yükselterek alçak bir ilhâdı,

Perişan eylemek zaten perişan olmuş âhâdı?

Nasıl yekpare milletler var etrafında bir seyret,

Nasıl tevhîd-i âheng eyliyorlar, bak da al ibret.

Gebermek istiyorsan başka..Lakin, korkarım, yandın.

Ya sen mahkûm iken sağlık, ölüm hakkın mıdır sandın?

Zimâmın hangi ellerdeyse artık onlarınsın sen;

Behîmî bir tahammül varlığından en büyük hissen!

Ezilmek, inlemek, yatmak, sürünmek var ki adettir;

Ölüm dünyada mahkumîne en son bir saadettir.

Desen bin kerre "İnsanım!" o, kanmaz, hem niçin kansın?

Ya sen hürriyetin, hakkın masun oldukça insansın.

Bu hürriyet, bu hak bizden bugün âheng-i sa'y ister;

Değil üç dört alından, hep alınlardan boşansın ter.

Evet biz Müslümanlar cihan çalışırken, didinirken, uğraşırken, namütenahi terakkıyat, namütenahi inkılablar geçirirken uzaktan seyirci sıfatıyla baktık. Bilhassa şu son senelerde başımıza birçok felaketler yağdı. El-ân çilemizi doldurmadık. Sebebi? Hep seyirci kalmamız, umûr-ı dine olduğu gibi umûr-ı dünyaya karşı da bîgane durmamızdır.

Hayat, herkesin hakkıdır. Evet, bütün mahlûkat-ı İlâhiyye hakk-ı hayata maliktir. O halde Allah'ın diğer mahlûkları arasında biz de yaşamakta haklıyız. Lakin bilirsiniz ki haklı olmak başka, haklı çıkmak yine başkadır. Herhangi hak olursa olsun ihkak olunmadıkça sahibine hiçbir menfaat temin etmez. Bugün hangi milletin mahkeme-i adaletine koşsanız elinizde kuvvetiniz varsa derdinizi duyurabilirsiniz. Yok, böyle yapmaz da ağlarsanız; onun hiss-i insaniyetine, hiss-i medeniyetine ilticaya kalkışırsanız hüsrandan başka bir netice elde edemezsiniz. İstihkak davasını yükseltebilir misin, herhangi mahkemeye gitsen haklısın. Yoksa milyonlarca, milyarlarca mahlûk

– Yaşamak hakkımdır, bu hakkı benden kimse alamaz...

Diye haykırıp dururken senin, benim gibi bir miskin bir köşede ağlamış, inlemiş, merhamet dilenmiş... Hiç tesiri olmaz, hatta duyulmaz. Çocuk yürümezden evvel bilirsiniz ki emekler. Biz Müslümanlar da tıpkı henüz doğrulamayan, yürüyemeyen sabiler gibi yerlerde emekler dururken bir de gözümüzü açtık, gördük ki etrafımızdaki milletler göklerde uçuyorlar. Gelip çöldeki masumların tepesine ateşler yağdırıyorlar. Biz Bandırma'dan İstanbul'a kadar adam akıllı vapur işletemezken herifler

bahr-i muhîti altından geçiyorlar. New York'dan dalıyor, Hamburg'dan çıkıyorlar ki aradaki mesafe bizim vapurların ayağıyla bir aylık yoldur. Berlin'den uçuyorlar, Trabzon'a konuyorlar. Biz ise hâlâ yeryüzünde yürümeyi temin edemedik. Tabiat bin çelik bâzûya sahipken insanın bir cılız kolu nasıl kâinata hâkim oluyor? Nasıl bu kadar kuvâ-yı tabiiyeyi hükmü altına alıyor? Hayır, yanlışın var. Bu kadar işleri gören bir kol değil, binlerce, milyonlarca koldur. Bunların hepsi bir araya gelmiş, teşrik-i mesai etmişler, geceli gündüzlü çalışıyorlar, uğraşıyorlar. Çünkü anlamışlar ki birleşmeseler kendilerini her taraftan kuşatan tehlikelere karşı duramayacaklar. Demek birleşmekte zaruret var. Bu ıztırar olmasaydı, birleşmeleri de mümkün olamazdı.

İşte biz şimdi derdimizin başını bulduk. Başkaları zarureti görünce birleşmişler, biz ise o zarureti görmediğimiz için bu birliği vücuda getirememişiz yahut gördüğümüz halde temin-i vahdet cihetine yanaşmamışız. Bugün hayatın, maişetin, ihtiyâcâtın aldığı tarz itibariyle bir insan tek başına bir iş göremiyor. Bütün işler şirketler, cemiyetler, milletler tarafından meydana getiriliyor. Ne fabrikalar, ne demir yolları, ne vapurlar, ne limanlar, ne hastahaneler, ne camiler, ne mektepler, ne ticaretler, ne de din ve vatanı müdafaa edecek toplar, tüfekler, cephaneler… Elhasıl hiçbir şey ferdî sa'y ile yani tek başına çalışmakla kabil olamıyor. Bugün hayat öyle bir şekil almış ki tek başına çalışan bir adamın alnından damlayan terler tıpkı gözyaşı gibi dökülüp gidiyor, hiçbir faide temin etmiyor. Ne zaman bir yere gelmiş binlerce alın birden terlerse işte o vakit bu sa'yin yeryüzünde bir eseri, bir izi görülebilir.

Madem ki tek başına sarf olunan mesainin kıymeti yoktur, biz de aramızda vahdeti temin ederek topluca çalışmaya koyulmalıyız. Cemaatsiz yaşamaya, cemaatten ayrılmaya gelmez, cemaat-i İslâmiye'nin kesafet peyda etmesi için çalışmalıyız. Ufak sebeplerle birbirine küsmemeli. Biliyorsunuz ki yabancılar asırlardan beri tefrika tohumlarını aramıza serptiler. Bir hayli de mahsul aldılar. Biz gözümüzü açsaydık bugün altında inim inim inlediğimiz şu felaketleri elbette görmeyecektik. Her ne ise geçmişe esefin faidesi yoktur. Maziden yalnız ibret alınır. Eğer Müslümanlar yaşamak istiyorlarsa cemaat arasında nifaka, şikaka, dargınlığa, küskünlüğe, ayrılığa, gayrılığa meydan açabilecek en ufak sözlerden, en ehemmiyetsiz görünen hareketlerden bile çekinmelidirler. Yok, yaşamak istemezlerse ona diyecek yok. Ancak bu hal ile insan gibi yaşamak elde olmadığı gibi yaşamamak da elde değildir. Çünkü biz maazallah hakk-ı hayatımızı kaybettiğimiz gün mahkûmiyet felaketine düşeriz ki bizi tahakkümleri altına alanların nazarında behâimden farkımız kalmaz. Hayvan gibi bizi kendi hesaplarına işletirler, sırtımızdan menfaatlerini temin ederler. Dünyanın yedi iklim dört köşesinden sürü sürü, ordu ordu getirilmiş renk renk mahkûm milletlerin ne halde bulunduklarını gözümüzle gördük. Maazallah sonra biz de onlar gibi oluruz. Biz sığırlarımızı, beygirlerimizi nasıl kullanıyorsak onlar da bizi öylece kullanırlar.

Acaba biz Müslümanlar niçin bu hale düştük? Bunun illetini ben şöyle görüyorum: Doğduğumuz günden itibaren babalarımız, analarımız, hocalarımız, siyasilerimiz, ediplerimiz, şairlerimiz, muharrirlerimiz bize

istikbal için ümid verecek bir şey söylemediler. Ben çocukluğumdan beri:

– Biz yaşamayız. Avrupalılar terakki eylemiş. Siz çok fena günler göreceksiniz!..

Nakaratından başka bir şey işitmedim.

– Çocuklar, siz geceli gündüzlü çalışınız ki bu memleket kurtulsun… Diye bizleri sa'ye, mücahedeye sevk edecekleri yerde rast gelen adam ruhlarımıza, kalplerimize ye's mayesi aşıladı. Garbın terakkiyatından bahsederlerken diyeceklerdi ki:

– Evlâdlar, görüyorsunuz ya, Avrupalılarla bizim aramızda çok mesafe var. Bu mesafeyi telafi edecek surette çalışınız. Yoksa daha geride kalır, mahvolursunuz. Sakın azminize fütûr getirmeyiniz!..

Evet, böyle diyeceklerdi. Lakin demediler. Bilakis yüz binlerce halk bu devletin batacağına kail idi. Bir taraftan Avrupalıların terakkiyatı gözlerimizi kamaştırdı. Diğer taraftan muhitimizin bu gibi ma'kus telkinleri sinirlerimizi uyuşturdu. Onun için ileri gidemedik. Hâlâ o ye's ruhlarımızda hükümrandır. Hiç biz Kitâbullah'ı düşünmedik. O Kitâbullah ki birçok âyât-ı celilesiyle ümmet-i İslâmiye'yi ye'sden, azimsizlikden tahzir ediyor.

Este'îzü billâh (Yâ beniyyezhebû fe tehassesû min yusufe ve ahîhi ve lâ tey'esû min ravhillâh innehu lâ yey'esu min ravhillâhi illâl kavmul kâfirûn) oğullarım, gidiniz, Yusuf'la kardeşini araştırınız, sakın Allah'ın inayetinden ümidinizi kesmeyiniz. Zira şunu iyi biliniz ki kâfirlerden başkası Allah'ın inayetinden ümadini kesmez. Demek ki bir Müslüman için Allah'ın inayetinden, merhametinden ümidi kesmek küfürdür.

Sonra Sure-i Hicr'de (Kâle ve men yaknetu min rahmeti rabbihî illâd dâllûn) buyuruluyor. Bu âyet-i kerîme Hazret-i İbrahim'in lisanından varid olmuştur. Melekler: "Allah sana halîm selîm, hayırlı bir oğul ihsan edecektir." dediler. O da "Ben artık doksan yaşına geldim. Bundan sonra çocuğum olur mu?" deyince "Bizim sana verdiğimiz müjde haktır, doğrudur. Sakın bu saadetin husûl bulacağından ümidini kesme. Allah'ın inayetinden ye'se düşme" dediler. Bunun üzerine Hazret-i İbrahim:

"Haşa, Cenâb-ı Hakk'ın inayetinden, kereminden ancak dalâle düşenler ümidini kesebilir, ye'se düşebilir" buyurdular.

Erbâb-ı îmân için ye'se düşmek imkânı yoktur. Elhasıl nazar-ı İslâm'da Allah'tan ümidi kesmek haramdır. Haram da değil, küfürdür, şirktir. Ancak Mevlâ'nın merhametine bel bağlayarak emrettiği tarîki tutmamak tabii caiz olmaz. Allah'ın inayetini temenni için elbette o inayete velev cüz'î olsun istihkak lazım. Feyyâz'da buhl yoktur. Şu kadar var ki o feyze istidad şarttır.

Kitâbullah'da (Vellezîne câhedû fînâ le nehdiyennehum subulenâ ve innallâhe le meal muhsinîn) buyuruluyor. Evet bu âyet-i kerîme sarâhaten gösteriyor ki Allah yolunda, hak yolunda mücahede edenler için tevfik, hidayet mev'ûddur, muhakkaktır. O halde daha ne istiyoruz? Ne için bu feyze, bu inayete kabiliyet gösterebilmek için çalışmıyoruz?

Bu dünyada hiçbir şeye güvenilmez. Ne servete, ne sıhhate, ne akla, ne ilme, ne ahlâka, elhasıl hiçbir şeye dayanılmaz. Bakarsınız: Milyonlarca servet mahvolur, en metin sıhhatler bir an içinde devrilir; en temiz huylar değişir, kirlenir. Hulâsa maddi, manevi, ruhani, cismani ne varsa hiçbiri için beka tasavvur edilemez. Kaviyyü'ş-şekîme hükumetler çöker. Dünyaya meydan okuyan saltanatlar bakarsınız yıkılır gider. Dünyaları huzurunda titreten kudretler bir varmış bir yokmuş sırasına girer. Güvenecek, dayanacak bir şey vardır ki o da ancak Allah'ın merhameti, Allah'ın inayetidir. Evâmir-i İlâhiyeye inkıyâd etmeli, nevâhiden sakınmalı. Cemaat-i İslâmiye el ele vermeli, çalışmalı. Evet vahdet lazımdır; Dünya için de, ahiret için de.

İslâm bundan bin üç yüz şu kadar sene evvel dünyanın en hücrâ bir köşesinde karanlıklar arasından bir kandil gibi parladı. Pek az zaman içinde o kandil büyüdü, bedir oldu. Daha büyüdü, güneş oldu. Nuru bütün kâinatı kapladı. Yirmi beş sene zarfında yirmi beş bin senelik bir teâlîye mazhar oldu bu mazhariyetin sırrı sahâbe-i kirâm rıdvânullâhi aleyhim ecmain hazerâtının el birliğiyle çalışmaları idi. İslâm'dan evvel aralarında senelerce, hatta asırlarca süren birçok kanlı muharebeleri intaç eden ne kadar kabile gürültüleri, aşiret kavgaları varsa hepsini unuttular.

Bilirsiniz ki ashâb-ı kirâm iki kısımdır: Ensar, Muhâcirîn. Bu isimler Cenâb-ı Hak tarafından kendilerine verilmiştir. "Ensar" esasen Medine'de bulunanlardır. "Muhâcirîn" evvelce Mekkeli olup da müşriklerin ezâ ve cefasından dolayı Aleyhissalâtü Vesselâm Efendimiz'in arkasından Medine'ye hicret edenlerdir. Bu Ensar'ın Muhâcirlere karşı yaptıkları fedakârlıkların tarih-i âlemde hiçbir misli görülmemiştir. Ensar-ı kirâm (Evs) ile (Hazrec) kabilesine mensubdur. Bu iki kabile esasen amca çocuklarıdır. Lakin mürûr-i zaman ile Evsîlik Hazrecîlik meselesi bu iki kabileyi birbirine düşmüş yaptı. Değil akvâm-ı ibtidâiye, en terakki etmiş milletlerde bile, asabiyet gürültüleri en müthiş muhâsemâta sebebiyet verir. İşte bunların beynlerindeki muharebe yüz seneden fazla devam etti. Hatta hicretten bir sene evvel de aynı harb tazelenmişti. Bunlar şeref-i İslâm ile müşerref olunca İslâm onları barıştırdı. Kardeş oldular. Peygamber aleyhisselâma zahir oldular. İslâm'ı neşir için fedâ-yı can etmeye başladılar.

Sahâbe-i kiram efendilerimizin giydikleri libaslar neresinden eskirdi, bilir misiniz? Omuzlarından. Çünkü daima cemaatle kıldıkları namazda saflar adeta sabun kalıpları gibi idi. O ayrı ayrı vücutlar yekpare bir duvar kesilirdi. Aralarından su sızmaz, hava geçmezdi. Görüyorsunuz ya, Aleyhissalâtü Vesselâm Efendimiz'in safları düzeltmeye atıf buyurdukları ehemmiyet neden dolayı imiş. Hep cemaat-i Müslimin arasındaki vahdeti temin.

Fakat Müslümanların bu hali o zaman Medine'de bulunan Yahudilerin hiç hoşuna gitmiyordu. Hatta günün birinde şöyle bir vaka oldu: İhtiyar Yahudi'nin biri baktı ki Ensar-ı kirâmdan birkaç genç bir arada oturmuşlar, tasavvur edilemeyecek bir samimiyetle konuşuyorlar, musahabe ediyorlar. Herif bunu görünce İslâm'ın âtîsinden kendi hesabına ürktü. İçi gıcıklandı.

– Ne olacak bu? Dedi; iş biraz daha böyle giderse bize ekmek kalmayacak...

Bunun üzerine bir delikanlı Yahudi buldu.

– Git, şunlara Evs ile Hazrec arasındaki vukuatı hatırlat, geç.

Dedi. O da gitti. Her iki tarafa ait şairlerin vaktiyle olup biten maceraları musavver olmak üzere söylemiş oldukları şiirleri okudu. Bunun üzerine gençlik saikasıyla her iki tarafın kabadayılık damarları galeyana geldi. Her biri kendi kabilesinin kahramanlığını sayıp dökmeye başladı. İş alevlendi. Hatta biri:

– İsterseniz o geçmiş vakaları tazeleyebiliriz.

Sözünü ortaya attı. Bunun üzerine ötekileri:

– Hay hay! Sizden ne korkumuz var?

Dediler. Hepsi ayaklandılar. Silahlarını alıp Medine haricindeki taşlık bir vadiye çıktılar. Muharebe başlamak üzere iken vakadan haberdar olan Aleyhissalâtü Vesselâm Efendimiz hemen oraya koştular. Hazret-i Peygamber'i görünce her iki taraf durdu. Aleyhissalâtü Vesselâm Efendimiz yüksekçe bir yere çıkarak:

– Ey Müslümanlar! Allâh'tan korkunuz, Allah'tan korkunuz! Aklınızı başınıza alınız, daha ben sağ iken, henüz aranızda bulunuyorken cahiliyet davalarıyla mı ayaklanıyorsunuz? Bu hareketlerinizin akıbeti nereye varacağını düşünmüyor musunuz?..

Mealinde gayet müessir, gayet beliğ muhtasar bir hutbe irâd buyurdular. Bunun üzerine her iki tarafın aklı başına geldi. Yaptıklarından nadim olarak ağlaşa ağlaşa sarmaşıp barıştılar.

İşte bu vakayı müteakiben şu âyât-ı celîle nazil oldu ki: (Yâ eyyuhâllezîne âmenû in tutîû ferîkan minellezîne..... Lealleküm tehtedun) bu ayetlerin meal-i kerîmi şöyledir:

"Ey Müslümanlar, kendilerine sizden evvel kitab gönderilenlerden bir kısmına uyacak olursanız siz şeref-i iman ile müşerref olmuşken onlar sizi yeniden ne‘ûzü billâh küfre sokarlar. Ya siz henüz aranızda Cenâb-ı Hakk'ın âyât-ı celîlesi okunup dururken, Allah'ın Peygamberi içinizde yaşıyorken nasıl bu suretle küfür yolunu tutarsınız? Kim Allah'ın gönderdiği rabıtaya sım sıkı sarılacak olursa doğru yolu bulmuş olur. Ey Müslümanlar, Allah'dan nasıl korkmak icab ederse öylece korkunuz! Ve ancak Müslüman olarak Müslümanlıkta can veriniz. Sonra, hepiniz birden habl-i İlahîye sımsıkı sarılınız. Sakın aranıza ayrılık gayrılık girmesine meydan bırakmayınız. Allah'ın hakkınızdaki nimetini düşününüz. Hani sizler birbirinize düşman idiniz; Cenâb-ı Hak kalplerinizi feyz-i İslâm ile birleştirdi de onun sâye-i nimetinde kardeş oldunuz. Hani sizler bir zaman ateş çukurunun ta kenarına kadar gelmiştiniz de Cenâb-ı Hak sizi oradan kurtarmıştı. İşte, belki tarîk-i hidâyeti bulursunuz diye, Cenâb-ı Hak âyât-ı celîlesini size böyle sarih olarak tebliğ buyuruyor.."

İşte bin üç yüz bu kadar sene evvel nazil olan bu âyât-ı celîlenin hükmü kıyâmete kadar bâkidir. Sebeb-i nüzûlü olan vak'a maalesef tekerrür edip

duruyor. Binâenaleyh Müslümanlar aralarında ayrılığı gayrılığı mucib olacak en ufak hadiselerden, dargınlığı intac edecek en hafif hareketlerden, sözlerden katiyyen çekinmelidir. Fırkacılık, kavmiyetçilik... Bunlar artık susmalı. El birliğiyle bugün vatanı müdafaa etmeli. Asla me'yûs olmamalı. Emin olmalıyız ki canla başla çalışırsak, aradaki esbâb-ı tefrikayı kaldıracak olursak vatan-ı İslâm'ı kurtarırız. İnşaallah bundan sonra âlem-i İslâm hakkındaki tecelli-i celâl cemâle inkılâb edecektir. Önümüzde hamdolsun birçok beşâretler var. Bugün bütün Müslümanlar uyandı. Gerek dünyayı, gerek kendilerinin dünyadaki mevkilerini artık anlamaya başladı. Sonra gözleri büsbütün açıldı. Müslümanlar kendi başlarını kurtarmaya, kendi hakk-ı hayatlarını ihkak etmeye çalışmazlarsa kıyamete kadar zillet içinde, meskenet içinde kalacaklarını anladılar. Ona göre çalışmaya başladılar. Başkalarından merhamet, adalet dilenmenin, mürüvvet, insaniyet beklemenin pek beyhude olduğunu bilfiil gördüler; asırlardan beri dalmış oldukları uykudan artık silkiniyorlar. İnşaallah bu intibâh devam edecek, bütün cihan-ı İslâm'a yayılacak, yakın zamanda bir gün gelecek ki İslâm asırlardan beri kaybettiği şevketini, kudretini, azametini yine istirdâd edecektir. Bütün aleyhimizdeki cereyanlar biraz değişmiş, eskisinden biraz daha iyileşmiş görünüyorsa, emin olunuz ki bu inkılâb hep vatanı müdafaa yolunda masrûf olan bu mücahedelerinizle âlem-i İslâm'ın lehimizdeki galeyanları, tezahürleri sayesindedir.

Ey cemaat-i Müslimin! Memleketlerinizi kurtarmak için devam eden mücâhedâtınızda bir noktaya son derece dikkat etmelisiniz: Bu hareketlerin, bu himmetlerin sırf müdafaa-i din ve vatan gayesine müteveccih olduğu yar ve ağyâr nazarında tamamıyla anlaşılmalıdır. Fırkacılık, menfaatçilik, kavmiyetçilik gibi hislerden külliyen müberrâ olduğuna yakındakilere, uzaktakilere tamamıyla kanaat gelmelidir. Bu kanaati zerre kadar sarsacak bir harekete, bir söze kimse tarafından meydan verilmemelidir. Hususi emeller, hususi içtihatlar yine hususi olarak sahiplerinin kafasında, kalbinde kalmalıdır. Çünkü gaye birdir. Efrad tarafından o müşterek gayeye karşı gösterilecek ufacık bir inhirâf son derece muhtaç olduğumuz vahdeti temelinden sarsmaya kâfidir. Onun için bundan son derecede sakınmalıdır.

Cemaat içinde herkesin uhdesine düşen bir vazife-i vataniye, bir fariza-i dîniye vardır ki onu ifada zerre kadar ihmal göstermek caiz değildir. Bu hususda hiçbir ferd kenara çekilerek seyirci kalamaz. Çünkü düşman kapılarımıza kadar dayanmış, onu kırıp içeri girmek, harim-i namus ve şerefimizi çiğnemek istiyor. Bu namert taarruza karşı koymak kadın erkek, çoluk çocuk, genç ihtiyar... Her ferd için farz-ı ayn olduğu bir lahza hatırdan çıkarılmamalıdır. Bugün herkes vüs'ünü sarf ile mükelleftir. Osmanlı saltanatını i'lâ için "Karesi"nin, bu kahraman İslâm muhitinin vaktiyle ne büyük fedakârlıklar gösterdiği herkesin malumudur. Rumeli'yi baştanbaşa fetheden hep bu topraktan yetişen babayiğitlerdi. O kahraman ecdadın torunları olduğunuzu isbat etmelisiniz. Anadolu'yu müdafaa hususunda diğer vilayetlere ön ayak olmak şerefini siz ihraz ettiniz. Sa'yiniz meşkûrdur. İnşaallah bu şan ve şeref kıyamete kadar artar gider. İnşaallah vatanımızın haysiyeti, istiklâli,

saadeti, refahı, ümranı dünyalar durdukça masun ve mahfuz kalır." (Ersoy, 2021b. s.170-179)

Ek 15. Mehmet Âkif Ersoy'un Millî Mücadele Döneminde 19 Kasım 1920'de Nasrullah Paşa Camii'nde Verdiği Vaazın *Sebîlürreşâd*'da Yayımlanan Metni

Ek 15.1. Nasrullah Paşa Camii Vaazının *Sebîlürreşâd*'da Yayımlanan Metni

ابونه شرائطی
هر برایجون سنه‌لکی (۲۵۰) ،
آلتی آیلغی (۱۳۰) غروشدر
نسخه‌سی ۵ غروش ، سنه‌لکی
۵۲ نسخه‌در
اداره‌خانه
قسطمونیده داثرهٔ مخصوصه
اخطارات
آبونه بدلی پشیندر
سلکه‌موافق آثار مع‌المنونیه قبول
اولنور . درج ایدیله‌جک یازیلر
اعاده اولونماز

سبیل الرشاد

۱۳۳۰

اخطارات
آدرس تبدیلنده آیریجه بش
غروش کوندرلیدر
مکتوبلرك امضالری واضح واوقوناقلی
اولمسی و آبونه صره‌نومروسنی
محتوی بولنمسی لازمدر
ممالك اجنبیه‌ایچون آبونه اولانلرك
آدرسلرینك فرانسزجه‌ده یازلمسی
رجا اولنور
پاره کوندرلدیکی زمان نه به داثر
اولدیغی واضحاً بیلدیرلمسی
رجا اولنور

دینی ، فلسفی ، علمی ، ادبی هفته‌لق مجموعهٔ اسلامیه‌در

صاحب‌ومدیرمسئول اشرف‌ادیب
باش‌محرر محمد عاکف

واللّٰه یهدی من یشاء الی صراط مستقیم

اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد : ٤٦٤ | ۱۵ ربیع‌الاول ۱۳۳۹ | پنجشنبه | ۲۵ تشرین ثانی ۱۳۳۶ | ۱۸ جلد

نصر الله کرسیسنده

استاد محترم محمد عاکف بك افندینك قسطمونیده نصر الله جامع‌شریفنده ایراد بیوردقلری موعظه‌لرك خلاصه‌سیدر :

بسم الله الرحمن الرحیم (یاایها الذین آمنوا لاتتخذوا بطانةً من دونکم لایألونکم خبالاً ودوا ماعنتم قد بدت البغضاء من افواههم وما تخفی صدورهم اکبر قد بینا لکم الآیات ان کنتم تعقلون .)

(یاایها الذین امنوا) ای ایمان ایتمش اولانلر ، ای مسلمانلر ، ایمکزدن اولیا نلردن ، سزه یابانجی ملتلردن دوست اتخاذ ایتمیکز . آیت جلیله‌ده کی (بطانة) ایچی طیشلی کوروشوان ، کندیسنه هردرلو اسرار تودیع ایدیلن صمیمی دوست ، یار جان ، آرقداش ، محرم اسرار معنالرینه‌در . اوبله بطانه‌که (لایألونکم خبالاً) سزلره قارشی مضرت ایقاع ایتمکدن ، آره کزه فتنه‌لر ، فسادلر صوقمقدن هیچ بروقت کری طورمازلر . اللرندن کلن قدر قلرك هیچ برینی سزدن اسیرکه مزلر . (ودوا ماعنتم) سزك صیقینتیلره ، مصیبتلره ، فلاکتلره اوغرامکزی ایسترلر . (قد بدت البغضاء من افواههم) کوریوریسکز ، حقکزده بسله دکاری دشمنلق آغزلرندن طاشوب دوکولیور . (ومانخفی صدورهم اکبر) یونکله برابر یورهکلرنده سینه‌لرنده کزله مکده اولدقلری کینلر ، غرضلر ، خصومتلر اوبردرلو ضبط ایده‌میوب ده آغزلرندن قاچیرمقده اولدقلری بغض وعداوتدن چوق بیوکدر ، چوق شدتلیدر . (قد بینا لکم الآیات ان کنتم تعقلون) بزلر سزه هربری عین حکمت ، محض عبرت اولان آیتلرمزی بویله صریح برصورتده بیلدیردك ، اکر سزلر آقی قره‌دن ، ایی یی کوتودن سچر ، خیرینی ، شرینی دوشنور عقلی باشنده آدملرسه کز بوحکمتلرك ، بوعبرتلرك مقتضاسنجه حرکت ایده‌رك هم دنیاده ، هم عقباده فلاحی بولورسکز .

ای مسلمانلر ، سزك ایچون بوآیت جلیله یه اتباعدن باشقه سلامت یولی یوقدر . تعقیب ایدیله‌جك خط حرکت ، دستور سیاست تامیله بوآیت جلیله‌ده مندمجدر . بناءً علیه مآل علوینی برکره‌ده طوپلایوب افاده ایدیلم . جناب حق بویوریورکه :

— ای مؤمنلر ، سزه اللرندن کلن فنالغی یاپمقدن چکینمه‌ین ، بوخصوصده هیچ برفرصتی قاچیرمیان ، دینکزه یابانجی ملتلری کندیکزه محرم اسرار ، دوست ، آرقداش اتخاذ ایتمیکز . بونلرك صورت حقدن کورونه‌رك سزه کولریوزکوسترملرینه ، خیریکزی ایسترکی طورلر طاقینمه‌لرینه اصلا قاپیلمایکز . اونلرك کیجه کوندوز ایسته‌یوب طوردقلری سزك فلاکتکزدن ، اضمحلالکزدن ، اساراتکزدن باشقه برشی دکلدر . باقسه کز آ ، سزه قارشی قلبلرنده بسله دکاری دشمنلق اوقدر دهشتلی که بردرلو ضبط ایده‌میورلرده آغزلرندن قاچیریورلر . حالبوکه یورکلرنده کوك صالمش اولان خصومت آغزلرندن طاشان ایله قابل قیاس دکلدر ، اوندن چوق فضله‌در ، چوق شدتلیدر . ایشته بوتون حقایق آیات جلیله‌مزله سزلره آچیقدن آچیغه تبلیغ ایدییوروز ، بیلدیریوروز . اکر عقلی باشنده انسانلرسه کز ، اکر دار بنده ذلیل اولمق ، خسرانده قالمق ایسته‌مزسه کز بزم ایات جلیله‌مزك

مقتضاسنجه حرکت ایدهرك فلاحی بولورسکز .

بوایت جلیله سورهٔ آل عمرانده در . سورهٔ توبه ده ده (ام حسبتم ان تترکوا ولما یعلم الله الذین جاهدوا منکم ولم یتخذوا من دون الله ولا رسوله ولا المؤمنین ولیجة) بویورولیور . مآل جلیلی : ای مسلمانلر جناب حق ایچکزدن حق بولنده مجاهده ده بولونمازلری ، الله ایله اونك رسول محترمندن ، پرده ده مؤمنلردن باشقه سنی کندیسنه دوست اتخاذ ایتمه یکزی کورمدیکی مزلر اویله باشی بوش براقیله جقمیسکز ، ظن ایدیورسکز ؟ بوایکی آیت جلیله دن ماعدا (یاایها النبی جاهد الکفار والمنافقین واغلظ علیهم) ، (ولیجدوا فیکم غلظه) ، (ولن ترضی عنك الیهود ولا النصاری حتی تتبع ملتهم) ، (اذلة علی المؤمنین اعزة علی الکافرین) کی دیکر ایات کریمه دها وارد رکه هپ عینی روحده در .

ای جماعت مسلمین ، انسان ایچون کندی علمنه بیله حیقسه حق حقیقی سویلمك لازمدر . بنده برزمانلر کتاب الهی تلاوت ایدرکن بوکبی آیات جلیله یه کلدیکمه « عجبا ساثر ملتلره قارشی بر آز شدتلی طاورانیلمایورمی؟ مسلمان اولمیان اقوام حقنده دها مرحمتکار اولق ایجاب ایتمزمیدی ؟ » کبی دوشونجه لره طالاردم . واقعا بوخاطره لرك صرف شیطانی وسوسه لردن باشقه برشی اولمادیغنی بیلیردم . لکن ولو شیطانی اولسون ، اودوشونجه لری ایچمدن سوکوب آتمنجه یه قدر خیلی مجاهده لره مجبور قالیردم . عجبا بو وسوسه لك منشأی نه ایدی ؟ بوراسنی اراشدیرمجق اولورسه‌ق ایشی براز طیغی کروروز ، اویله یا ، کوزمزی آچدق ، آوروپا مدنیتی ، آوروپا عرفانی ، آوروپا عدالتی ، آوروپا افکار عمومیه‌سی نقراتندن باشقه برشی ایشیتمدك . انکلیز عدالتی ، فرانسز حریتی ، آلمان دهاسی ، ایتالیان ترقیاتی قولاقلرمزی طولدوردی . لسان بیلانلرینز طوغرودن طوغرویه بوحرفلرك اترلرینی ، یازمه‌سنلرینز ترجمه‌لرینی اوقودق . ادبیاتلری ، هله ادبیاتلرینك اخلاق ، انسانی ، اجتماعی موضوعلری بك خوشمزه کیتدی . مؤلفلرك قیمت اخلاقیه وانسانیه‌لرینی اترلرینه اویلمیه یه قالقیشدق . ایشته بومقایسه دن اعتباراً آلدانمیه ، خطادن خطایه دوشمیه باشلادق . بو آدملرك سوزلرینه اوزلری آورمسنده اصلا مناسبت ، مشابهت اولمامیه جقنی بردلو دوشونه‌مدك . ایشته اوقوبوب یازانلرمزك چوغنه عارض اولان بوضلال ، بوخطا برزمانلر بکاده مسلط اولدی . برکت ویرسینکه یاشم ایلرله‌دی ، تجربه‌م آرتدی ؛ خصوصیله آوروپانی ، آسیانی ، آفریقانی طولاشه‌رق آوروپالی دیدیکمز ملتلرك اسارت آلتنه ، تحکم آلتنه الدقلری بیچاره انسانلره قارشی روا کوردکلری ظلمی ، غدری ، حقسارتی کوزمله کوروبنجه آرتق عفامی باشمه اتمم . دهمین سویلدیکم شیطانی وسوسه‌لره قاپیلمش اولدیغمدن طولایی جناب حقه توبه لر ایتدم .

دنیاده اوروپالیلری بحق اکلایان واکلادیغی ده ایکی جمله ایله خلاصه ایده‌بیلن برمسلمان وارسه اوده اعاظم امتدن فاضل مغفور هرسکلی خوجه قدری افندی مرحومدر . عالم اسلامك الفدا کار ، الك فضیلتلی ارکانندن مصرلی پرنس عباس حلیم پاشا پرکون مصاحبه اثناسنده دیمشدیکه :

— خوجه قدری افندی فی ذاتاً مصردن طانیرم . عرفانه ، علوجنابنه حیران اولوردم . براره‌لق فرانسه یه اوغرامشدم . پارسده ایلك ایشم بومحترم مسلمانی زیارت ایتمك اولدی . کندیسیله براز خوش بشدن صکره دیدمکه :

— خوجه‌م ! سنه‌لردنبری بوراده اوطوریورسك . شرقك ، غربك علومنه ، فنونته جداً واقف برنادرهٔ فطرتسك . یقیناً کوردیکك شیلر طبیعیدرکه تجربه‌کی ، کورکوکی ارتیرمشدر . اوکرنمك ایسترم ، اوروپالیلری تاصیل بولدك ؟

— پاشا ! بوادملرك کوزل شیلری واردر . اوت پك چوق کوزل شیلری واردر . لکن شونی بیلملیدرکه او کوزل شیلرك هپسی ، اوت هپسی پالکز کتابلرنده در .

حقیقت ، خوجه مرحومك دیدیکی کبی اوروپالیلرك علملری ، عرفانلری ، مدنیتده‌کی ، صنایعده‌کی ترقیلری انکار اولنور شی دکلدر . انجق انسانلرینی ، انسانلره قارشی اولان معاملرینی کندیلرینك مادیانده‌کی بوترقیلریله اولچمك قطعیاً طوغرو دکلدر . حریفلرك علملرینی ، فنلرینی آلملی . فقط کندیلرینه اصلا اینانمامملی ، اصلا قاپیلمامملیدر .

بونلرك بوتون انسانلره ، بالخاصه مسلمانلره قارشی اویله کینلری ، اویله خصومتلری واردرکه هیچ برصورتله تسکین ایدلمك امکانی بوقدر . صورتا دینسز کیمسلر . حربت وجدان دیه کاشانی الدانوب طوروورلر . هله بز مسلمانلری ، بزشرفلیلری تعصبله اتهام ایدرلر طوروورلر ! هیهات . دنیاده برمتعصب ملت وارسه اوروپالیلردر . کرچك ، اوروپالیلردن دها متعصب برجماعت واردرکه اوده امریقالیلردر . تعصبدن هیچ خبری اولمیان برملت ایسترسه کز اوده بزلرز .

ای جماعت مسلمین ! بیلیرمکه بوسوزلرمزك سنه‌لردنبری آووتولمش ، اوبوتولمش فکرلرکزده براز اغیری کله‌جکدر . اونك ایچون برایکی مثال کتیرمك ایجاب ایدییور :

بیلیورسکزکه بزم حرب عمومی یه کیرمه‌مزدن اك چوق مستفید اولان برملت وارسه اوده المانلردی . شونی اخطار ایده‌یم که بن بوکرسیده حرب عمومی یه کیرمك می لازمدی ، کیرمه‌مك می اولی ایدی ، کیرمه‌دن طورمه‌یلیرمی ایدك ، برازدها کچمیکیرمه‌مز موافق ایدی؟ .. کبی مسئله‌لرك هیچ برینی موضوع بحث ایده‌جك دکلم . اونیم صدده‌مك ، صلاحیتمك خارجنده‌در . اورته‌ده برواقعه وارکه بزالمانلره برلکده اولهرق حربه کیردك . بوزبیکارجه شهیدلر ویردك . بوزبیکارجه خانمان سوندی . میلیونلرجه سامان قاپاندی کیتدی . شیمدی المانلر ایچون نه لازم کلیوردی ؟ نه پایه جقلردی ؟ شیمدیسز بوتون دنیا نك ، بوتون دنیاده‌کی ملتلرك کندیلرینه یاصه جقلر ، بتون غزته‌لریله ، بتون کتابلریله ، بوتون ادبیاتلریله ، بوتون محررلریله بزی القیش ، آشکر طوقاتلری ایچنده بوغه جقلردی .

هیهات ! بوعمومی حربك ایلك سنه‌سنده بن مهم بروظیفه ایله برلینه کیتمشدم . اوآره‌لق المانیا حکومتی بزه دیدی که :

— بزم مجلس مبعوثانمزده‌کی بالخاصه قنولیك مبعوثلر قیامت قوپاریوورلر :

المانلرکی متمدن ، متفنن برملت ناصل اولبوردہ مسلمانلرکی ، تورکلرکی وحشیلرله اتفاق ایدیبورلر ؟ یو ، بزم ایچون ذل دکلیدر ؟ . . دیبورلر . امان ، مقاله لر یازیکز ، آثار یازیکز ، بزاونلری المانجه یه ترجمه ایتدیرهلم. تاکه مسلمانلغك ده بردن ، مسلمانلرك ده انسان اولدیغی بونلرك نظرنده تعین ایتسین .

آلمانیا حکومتی حقلیدی. چونکه المان ملتی نظرنده مسلمانلق وحشتدن، مسلمانلرله وحشیلردن باشقه برشی دکلدی . اونلرك غزته جیلری ، روما جیلری ؛ هله مستشرق دینیلوبلم شرق لسانلرینه ، شرق علوم وفنونه ، شرق اخلاق وعاداتنه واقف کچینن ادملری منسوب اولدقلری ملتك افکارینی عصرلردن بری بزم علیهمزده اوقدر مدهش ، بر صورتده زهرله مشلردی که آرهده بر آکلاشمه ، بر باریشمه حصوله امکان یوقدی . بز اوصرده کندیمزی اونلره طاتمق ایچون طبیعی الدن کلدیکی قدر جالیشدق . لکن تمامیله موفق اولدیغمزی اصلا ادعا ایدهمم . حریفلرك تعصبی یامان ! کوکلشمش برطاقم قناعتلر حقی کورهلرینه مانع اولیور .

حرب اثناسنده بیلیرسکزکه المانیا ایمپراطوری استانبوله کلمشدی . بز صاغدرون مسلمانلر خلیفهٔ اسلامك متفق صفتیله اومسافره قارشی ناصل حرمتده ، ناصل اکرامده بولونهجغمزی شاشیردق . بوشاشقینلقده اوقدر ایلری کیتدککه دار الخلافه نك ، یعنی استانبولك مناره لرینی قندیل کیجه سی ایمش کبی قندیللرله دوناتدق . المان دوستلق یوردی بنسلمی قورولهجق دیلدی ، پول کیسه دن برقاچ جامعمزی حریفلره پشکش جکدك . ها ! کلهلم بزم بوکی فدا کارلقلرمزه قارشی کوردیکمز مقابله یه . قدس شریفی بزم المزدن غصب ایتدکاری زمان بوفلاکت حرب عمومی اوزرینه بویوك برتأثیر ایقاع ایتمشدی . یعنی فلسطین جبهه سنك بوزولمسی محاربه ترازیسنی دشمنلرمزك طرفنه ایجه اغدیرمشدی . بناءً علیه متفقمز اولان المانلرله بنه المانلر باشقه برشی اولمیان اوستریالیلرك بوایشدن بزم قدرمتأثر اولمامزی ایجاب ایدردی . ای جماعت مسلمین ! ایشه بقك که قدس ، ولوکه انکلیزلرك النه کچمش اولسون ، ولوکه بومملکتك دشمن النه کچمسی ، بوجبهه نك بوزولمسی یوزندن محاربه بزم حسابمزه غائب اولسون ، تك مسلمانلرك النده ، تورکلرك النده قالماسوندہ خصمه زده اولسه دیندا شمز اولان انکلیزلرك النه کچسون ، دیه رك ویانه لیلر شهر آیین یاپدیلر . اونری دوناندیلر . بومسخره لغی منع ایدوب یاقیلان الکتریق قنارلرینی سوندورنجه یه قدر اوستریا حکومتنك کوبکی جاتلادی . آرتق تعصبك هانکی طرفده ، حریتك ، مساحه کارلغك هانکی طرفده اولدیغنی بوملرله ده اکلامازسه کز قیامته قدر اکلایه جقکز یوقدر .

اروپالیلری ، امریقالیلری دینسز دیرلر . سزه برحقیقت دها سویله یه یم می ؟ دنیاده دین ایله اك مقید اولان برملکتدر اوسه اوده بزم مملکتمزدر . بوکون جمعه اولدیغی حالده قسطمونینك الشرفلی بر جامعنده ، کوریبورسکزیا ، قاچ صفاق جماعت بولونیور ! دنیانك اك معمور ، اك مترقی، الیکی مملکتی اولان برلینده بازارکونی بویوك کلیسالر ختجا ختج طولودر . هم کلیسالری طولدوران جماعتی عوامدن عبارت ظن ایتمیکز . بوتون کبارلر، زنکینلر ، ملتك منور دیدیکمز طبقه سنه منسوب آدملر ، تمیز تمیز کیمش خلق بوجماعتی تشکیل ایدر . انکلتره یه کیدیکز شایدجمعه ایرتسی کونندن اتکزی، اکنکزی تدارك ایتمزسه کز بازارکونی آچ قالیر سکز . چونکه قیامت قویسه دینی بر کون اولان بازارکونلرنده هیچ بر دکانی اچدیرهمازسکز . انکلیزلر دعاسز سوفره یه اوطورمازلر ، دعاسز سوفره دن قالقمازلر .

روم ایلی زنکینلرندن برادم طانیرم که زراعت تحصیلی ایچون یتشمش براوغلی آمریقایه کوندرمشدی. چوجقك کندی اغزندن ایشتدم، دییوردی که: — مملکتك مجمیسی یم. لسانلرینی لایقیله بیلمیورم. نیویورقده براوتلده بولونیوردم. کیجه جانم صیقیلدی . اوطوردیغم اوطه ده بریسانو واودی . آزمجق شونی طینفیر داده یم دیدم، سازك پرده لری اوزرنده پارمقلرمی صفحه کزدیریبوردم اره دن ایکی اوچ دقیقه هنوز کچمه مشدی که اوطه نك قاپیسنه بومبه وقسلر ایجه یه باشلادی. نه اولبورز ؟ دیه قاپی یی اچدم. برده باقدم که اوتلجینك قاریسی حدتندن آتش کسیلمش، یکالایبلدیکنه سوکیوردی . قاری یم نه بار بارلغمی، نه صایقسزلغمی، نه اخلاقسزلغمی، خلاصه هیچ طوتار بریمی براقادی. مکر اوکیجه خرستیانلرك اعزه سندن یمنی ویلرندن بریسنك کیجه می ایمش. او کیجه بی اوولی به حرمهٔ عبادتله کچیرمك ایجاب ایدرمش ! پیانو چالمق معاذالله کفر درجه سنده کناهمش ! اوتق قاری یه مملکتك مجمیسی اولدیغمی ، بوخطانك بندن قصدم اولمقسزین صادر اولدیغنی اکلاتنجه یه قدر اقله قره یی سچدم .

ای جماعت مسلمین! بزم دیارده جمعه نمازی قیلیرکن طاوله شاقیردیلری، سرخوش نعره لری طوبولدیغی نادر وقعه لردن دکلدر ، ظن ایدرم .

کوریبورسکز ، حریفلر دینلرینه ناصیل صاریلمشلر ، عصبیت دینیه مسئله سنده نه قدر ایلری کیتمشلر ! بوده سیبسز دکل . چونکه اونلرك طوغار طوغماز بشیکده ، براز بویوینجه اشیکده دینی ، ملی تلقینات ایله قولاقلری طولار . مسلمانلره قارشی خصومت ، عداوت حسلری هر فرصتدن بالاستفاده کندیلرینه ویریلیر . کندی جنسلرندن، کندی دینلرندن، کندی رنکلرندن اولیان مخلوقات بشریه نك انسان صایلمایه جغنی، بونلرك قفالرینه ایجه یرلشدیریلیر . اوسیدن بر آوروپالینك، بر آمریقالینك ، بر شرقلینی ، هله بر مسلمانی سومسنه امکان یوقدر . رسملری میدانه کتیردکاری دراولودرلو رسملرله ، شاعرلری شعرلرله ، حکایه جیلری غایت مهارتله یازیلمش رومانلرله ، سیاسیلری غزته لرله هپ اونلرك بوحسلرینی جانلاندیرر طورورلر .

آکلایورسکز یا ، بز ناصیل یتیشیورز ، اولمز ناصیل یتیشدیریلیور؟. لکن بوحریقساره قارشی اولان بعضمزی هیچ بر وقت اونلرك علمارینه، فنارینه ، صنعتلرینه صیچرا تعاملی بر . چونکه مدنیتك بو قسملرنده اونلره یتیشه مزسه‌ك یاشاماملرمزه ، بزه امانة‌الله اولان دین اسلامی یاشاتامامزه امکان یوقدر . بز مسلمانلر بیك تاریخندن اعتباراً چالیشمه‌یی براقدق . عطالته، سفاهته ، اخلاقسزلقه دوکولدك . اوروپالیلر ایسه کوزلرینی آچدیلر ، آلا بیلدیکنه ترقی ایتدیلر . کورییورسکزکه دکزلرك دیبنده کی یوزه‌یر یورلر . کوکلرده اردولر طولاشدیریبورلر . مادامکه دینك مداقمه‌سی فرض عیندر ، مادامکه ادای فرضك متوقف اولدیغی اسبابی الده ایتمك فرضدر ، اوحالده دشمنلرمزك قوت نامنه تهلری وارسه هپسنی الده ایتمك ایچون چالیشمق افراد مسلمینك هربرینه فرض عیندر . نه حاجت ! (واعدوالهم مااستطعتم من قوة = دشمنلره قارشی نه قدر قوت تدارك ایتمه‌یه ، حاضرلامه‌یه مقتدرسه‌کز درحال حاضرلایکز .) امرالهیسی صریحدر . شبهه‌یه ، تردده ، دوشونمه‌یه طاشینمه‌یه محل یوقدر . اوحالده نه یاپه‌جغز ؟ آره‌مزه صوقولان فتنه‌لری، فسادلری ، فرقه‌جیلقلری ، قومیتجیلکلری ، دها بیك درلو آیریلق غیریلق سیلرینی ایدیاً جیکنه‌یه‌رك الله‌یاش باشه‌ویره‌جکز. هب بردن چالیشه‌جغز . چونکه بوکون دنیانك ، دنیاده‌کی حیاتك طرزی بوسیتون دکیشمش . یالکز باشنه چالیشمقله برشی یاپه‌مازسین . طویلر ، توفکلر زرهلیلر ، شمنه‌وفرلر ، تمامار ، بوللر ، طیاره‌لر، واپورلر ، الحاصل دشمنلری بزه اوستون چیقاران یاریم میلیار مسلمانك برقاچ ملیون فرنکه اسیر اولمسنی تأمین ایدن اسباب ووسائط آنجق جمیعتلرمشرکتلرطرفندن میدانه کتیریلمه بیلیر . دیمك ، مسلمانلر اللهك ، کتاب اللهك ، رسول اللهك امر ایتدیکی ، توصیه ایتدیکی وحدتله، برلکه، جماعته صاریلمادقچه آخرتلرینی اولدیغی کبی دنیالرینده قورتارمازلر . هر شیدن اول وحدت ، جماعت ، تعاون، برکره بونی الده ایدملی ، آلت طرق اللهك عنایتیله قولایلاشیر .

بونکله برابر انجابنده اوروپالیلرله برلشه بیلیرز ، آنجق بوبرلشمك بزه هیچ بر وقت اونلرك ازلی وابدی دشمنز اولدیغنی ، هر فرصتدن بالاستفاده بزی محو ایتمك ایچون چالیشمقلری اونوتدورماملیدر . یعنی وطنمزك ، دینمزك منفعتی ، تجارتمزك ، ثروتمزك ، رفاهمزك ترقیسی نامنه ایجاب ایدرسه ، تمکن اولورسه متقابل ، مشترك منفعتلر اوزرینه بونلرله چکیشه چکیشه بازارلق ایدرك اتفاق ایدرز . آنجق بو بازارلقلرده صوك درجه‌ده آچیق کوزلی بولونمامز لازم کلیر .

بز مسلمانلر ایسه مع الاسف کرك ایجمزده‌کی، کرك طیشمزده‌کی یابانجیلرك سوزینه فانیورزده بربرمزه اعتماد ایتمیورز . اونلردن کیدیکمز کلاهی کندی دینداشلرمزه ، کندی قارداشلرمزه کیدیرمك ایچون اوغراشیورز . جناب حق (انما المؤمنون اخوة = مؤمنلر ، بربرلرینك قارداشندن باشقه برشی دکلدر .) بیوریورکن بازیقلر اولسون که بز اوقارداشلقدن چوق اوزاقده بولونیورز . آنجق آیده، عالمده برکره جامعه کلیورز . حضور الهیده براشیورز . فقط نمازی بیتیروب یاوجلریزی قولتوقلایه‌رق طیشاری یه فیرلاینجه بربرمزه قارشی درحال یاخصم ، یاخودهیچ اولمازسه بیکانه کسیلیورز . آیات کریمه وار ، نامتناهی احادیث شریفه وارکه افراد مسلمیندن بری دیکر دینداشلرینی کندی اوز قارداشی بیلمدکچه ، اونلرك مسرتیله مسرور ، مصیبتیله، ماتمیله محزون اولمادقچه تام مسلمان اولهماز . ایمانك کاملی جماعت مسلمینه صمیمی صاریلمقله قائمدر . «مسلمانلرك دردینی کندینه دردایتمه‌ین مسلمان دکلدر . » بیوران رسول حکیم صلی الله علیه وسلم افندیمز حضرتلری دیکر بر حدیث شریفلرنده بیوریورکه : « دنیانك اوبر اوجنده‌کی برمسلمك آیاغنه بر دیکن باتسه‌جق اولسه بن اونك آجیسنی کندمده طویارم . بوتون مسلمانلر بر آدمیه کلدرك تك بر وجودی میدانه کتیرن مختلف عضولره بکزرلر. انسانك بر عضوینه بر خسته‌لق ، بر آجی اصابت ایتسه دیکر عضولرك کافه‌سی اوخسته عضوك الته اورتاق اولدقلری کبی بر مسلمان ده دیکر دینداشلرینك آجیسنه ، مصیبته ، ماتمنه قابل دکل بیکانه قالهماز ، قاله بیلیورسه دیمك که مسلمان دکل . »

« المؤمن للمؤمن کالبنیان یشد بعضه بعضاً = بر مومنك دیکر مؤمنه قارشی وضعیتی بکاره بر دیواری وجوده کتیرن پرچینلنمش قیالرك بربرینه قارشی آلدیغی وضعیت کبیدر . اویله اولهجقدر . اویله اولمالیدر . » حدیث شریفی الته ایشتمش سکزدر . صحابهٔ کرام رضوان الله علیهم اجمعین حضراتی آرمسنده‌کی وحدت ، محبت ، تعاون جله‌کزك معلومیدر، بودین اولونری ، بو الهك الك سوکیلی قوللری حضور الهی‌یه جماعتله طوردقلری زمان صفلر عادتا ــ معروف تعبیر وجهله ــ صابون قالبی حالنی آلیردی . بربرلریله اوقدر اتصال حاصل ایدرلردی که اوزرلرندکی لباسلر دائما اوموز باشلرندن اسکیردی . او معظم صفلر مسلسل یکپاره بر طاغ کبی قیام ایدر، اویله رکوعه واریر ، اویله سجده‌یه قاپانیردی . وحدتك نمازده‌کی بوتظاهری نماز خارجنده‌ده بویله جه‌دوام ایدر کیدردی . اوسایه‌ده درکه اسلام علیه الصلوة والسلام افندیمزك رسالت جلیله‌لرندن اعتباراً یکرمی اوتوز سنه ظرفنده دنیایی قوشاتمشدی .

حدیث کتابلرینی ، سیر کتابلرینی ، تاریخ اسلام صحیفه‌لرینی کوزدن کیرنجه اصحاب کرام آره‌سنده‌کی برلکه حیران اولمامق الدن کلمیور . « اشداء علی الکفار رحماء بینهم » وصف الهیسیله تصویر بیوروللان اوقهرمان فطرتلر حقیقت بربرلری حقنده نه قدر مرحمتکار، نه درجه‌لرده رقتلی ایدیلر ، دشمنلرینه قارشی ایسه ناصیل شدید ایدیلر ! (اذلة علی المؤمنین اعزة علی الکافرین = مؤمنلره قارشی متذلل ، متواضع ، حلیم ، سلیم ، شفیق ، رحیم ، کافرلره قارشی ایسه وقورمتین ، مکین ، شدید) اولمق اسلامك خصائصندندر . یازیقلر اولسون، بزبو خصیصه‌لردن ، یومزیتمکلردن ، بویوکلکلردن محروم اولدق . دینمزدن

اولیانلره قارشی یاپمادیغمز مداهنه ، کوسترمدیکمز نزاکت قالمایور . بربرمزی ایسه برقاشیق سوده بوغمق ایسته یورز . جسارتمز ، قبادایلیغمز ، آصیجیلغمز ، کسیجیلکمز هپ کندی آره مزده . (بأسهم بینهم شدید تحسبهم جمیعاً وقلوبهم شتی = کندی کندیلرینه قارشی اولدیمی هجوملری دهشتلیدر . ظاهر حالارینه باقه‌ك طوپلو برجماعت ظن ایدرسین . حالبوکه هپسنك یورکی باشقه باشقه حسلرله چارپیور . » مأنده‌کی آیت جلیله‌که منافقلر وصفنده‌در ، بوکون تمامیله بزم حالمزی کوسترر اولدی . بوندن نه قدر سیقلمامز ایجاب ایدر ، آرتق اونی مز تقدیر ایدیکز .

ای جماعت مسلمین ! قرآن کریم تلاوت ایدرکن بر جوق یرلرنده سنت لفظ جلیلنه تصادف ایدرسکز ، اوت مثلا (سنة الله التی قد خلت فی عباده — سنة الله فی الذین خلوا من قبل — وان تجد لسنة الله تحویلا — سنة من قد ارسلنا) کبی دها برچوق آیات کریمه‌ده هپ بوسنت کلمه‌سی اوقورسکز . کتاب الهیده کی سنت رسول الله سنتی دیکدر . پیغمبرمزك سنتی جمله مزك معلومی . قرآنك سنتی ایسه جناب حقك ازلی وابدی اولان قانونی دیمکدر . اوت ، الله ذوالجلال الك یوعالم خلقتده جاری بر جوق قانونلری وار . جماداتده ، نباتاتده ، حیواناتده ، بیلدیرلرده ، ایلرده ، کوشه‌لرده ، طاغلرده ، دکنزلرده ، یرلرده ، کوکلرده ، الحاصل یزم بیلدیکمز ، بیلمدیکمز ، نه قدر مخلوقات وارسه بونلرك هپسنده آیری آیری قانونلری جاریدر . بوقانونلر وضع الهی اولدیغی ایجون انسانلرك ترتیب ایتدکلری قانونلرکی عمر سزدکلدر . تا ازلده مشیت الهیه مقتضاسنجه ابداع اولدقن بوحکملرك ، بوقوانینك هیچ برماده‌سی ، حتی هیچ برکله‌سی ، هیچ برنقطه‌سی دکیشمز . بونك یوله اولدیغنی کتاب الله‌ده بزه صراحةً بیلدیریور . شیمدی دیکر مخلوقاتده ، دیکر عالملرده حاکم اولان سنن الهیه‌نی ، یعنی جناب حقك ازلی وابدی قانونلرینی برطرفه براقه‌لم‌ده یالکز انسان کومه‌لری ، بشر جمعیتلری دیمك اولان ملتلر ، امتلر اوزرنده حکمی سودن قانون الهی‌نی تدقیق ایدهلم ، اوت ، ملتلرده جاری اولان بوقانونك ماهیتی بزمسلمانلر طوغرودن طوغرویه جناب حقدن ، یعنی اونك بزه کوندردیکی کتاب حکیمدن اوکره‌نیورز : امت اسلامیه‌نك دنیاده ، عقباده فلاحی ، نجاتی ، سعادتی ، رفاهی ، سامانی تأمین ایدن اوامر الهیه بوقی ، ایشته اونلرك هپ‌سی اللهك برسنتی ، یعنی برقانونیدر . (ولاتفرقوا — تفرقه‌دن ، آیریلق غیریلق حسلرندن اوزاق اولکز .) ، (ولاتنازعوا فتفشلوا وتذهب ریحکم — ای مسلمانلر بربریکزه کیرمه‌یکز ، صوکره قابل ریکزه مسکنت ، جبانت ، عجز ، فتور چوکرده دولتکز ، سلطنتکز ، شوکتکز ، قدرتکز ، قوتکز ، هیبتی الکزدن کیدر .) ، (واصبروا — ثباتدن ، عزمدن قطعیاً آیریلمایکز .) ایشته بونلرکی برجوق وصایا برجوق اوامر وارکه ملتی یاشاتمق ، دینی یاشاتمق ایسترسه‌ك بونلرك مقتضاسنه توفیق حرکت ایتمکلکمز ضروریدر . دیمك ، ملتلرك حیاتی ، بقاسی ، استقلالی ، محکومیتدن سلامتی ایجون آره‌لرنده وحدت حکمفرما اولمسی لزومی بر قانون الهی ایمش !

ای جماعت مسلمین ! ملتلر طوپله ، توفکله ، زرهلی ایله ، اردولرله ، طیاره‌لرله یقلمایور ، یقلماز . ملتلر آمجق آره‌لرنده کی رابطه‌لرجوزوله‌رك هرکس کندی باشنك دردینه ، کندی هواسنه ، کندی منفعتی تأمین ایتمك سودا سنه دوشدیکی زمان یقیلیر . آتالرمزك « قلمه ایچندن آلینیره سوزی قدر یوروك سوز سویلنمه‌مشدر . اوت ، دنیاده بوقدر صاغلام ، بوقدر شاشماز بردستور یوقدر . اسلام تاریخی شویله برکوزمزدن کچیره‌جك اولورسه‌ق جنوبده ، شرقده ، شمالده ، غربده یتیشن نه قدر مسلمان حکومتلری وارسه هپسنك تفرقه یوزندن ، آره‌لرنده حادث اولان فتنه‌لر ، فسادلر ، نفاقلر ، شقاقلر یوزندن استقلالمزینه وداع ایتدکلرینی ، باشقه ملتلرك اساری آلتنه کیردکلرینی کورورز . امویلر ، عباسیلر ، فاطمیلر ، اندلسلیلر ، غزنویلر ، موغولر ، سلجوقیلر ، مغربیلر ، ایرانیلر ، فاسلیلر ، تونسلیلر ، جزائرلیلر . . . هپ بو آیریلق غیریلق حسلرینه قاپیلدقلری ایچون سلطنتلرینی غائب ایتدیلر . بز عثمانی مسلمانلری دنیانك اوچ یوك قطعه‌سنه حاکمدك . قوجه آق دکز ، قوجه قره دکز حکممز التنده یوادی جسیم جسیم مملکتلرك اورتاسنده برکول کبی قالمشدی . اردولرمز ویانه‌او کارنده کزردی . دونمالرمز هند دکزلرنده یوزردی . مسلمانلق رابطه‌سی عرق ، اقلیم ، لسانی ، عاداتی ، اخلاقی بوسبتون باشقه اولان برجوق قومیتلری یکدیکرینه صیم صیقی باغلامشدی . بوشناق اسلاولغنی ، آرناوود لایتلکنی ، بوماق بولغارلغنی . . . الحاصل هرقوم کندی قومیتی برطرفه آتهرق خلیفهٔ مسلمینك اطرافنده طوپلانمش ، کلمة الله‌ی اعلا ایچون جانی ، قانی ، بوتون وارینی کوله کوله ، قوشه قوشه فدا ایتمشدی . فقط سوکرملری آره مزه آوروپالیلر طرفندن درلو درلو شکلر ، درلو درلو اسملر آلتنده اکیلن فتنه ، تفرقه ، فسادتخملری یزم خیر مزیله اولمادن قیلزلمکه ، دالملامکه ، بوداقلامکه باشلادی . اوده‌مین سویلدیکم رابطه کوشه‌دی . آرتق اسکی قوتی ، اسکی تأثیری قالمادی . قلمه‌مزك ایچندن صارصیلمه‌یه یوزطوتدیغی کورن دشمنلر کندی اره‌لرنده براشه‌رك یعنی بزمسلمانلرك مأمور اولدیغمز وحدتی اونلرده وجوده کتیره‌رك بزی آسیانك براوفاق پارچه‌سنده بیله یاشایه‌مایه‌جق حاله کتیردیلر . بوکون بزی آسیانك براوفاق پارچه‌سنده بیله یاشایه‌مایه‌جق حاله کتیردیلر .

سزه بروقعه اکلاتهیم : مصر عایادهطولاشیوردم . اوراده عقلی باشنده برمسلمانله کورو شدم . بحمدالله انکلیز سیاسته انتقال ایتدی . دیدم که :

— شاشیورم . اون بش ملیونلق قوجه مصر ده انکلیز عسکری اولدیغی

یك از قوت کوردم . ناصل اولیوردہ یوقدرحق قوتله قوجه بر اقلیم محافظه ایدیله بیلیور ؟

بوسؤالم اوزرینه اوذات دیدی‌که : — انکلیز رجالندن بریله صمیمی کوروشوردك . سنزك عقلکزه کلمی بن‌ده دوشونمش‌ده حریفه دیمشدم‌که :

— کونك ، یاخودسنه‌نك برنده عثمانلی حکومتی فرق‌الی بیك کیشیلك برارادو ترتیب ایدرك مصره سوق ایده‌جك اولورسه سز انکلیزلر نه یاپارسکز ؟

— هیچ برشی یاپمایز . مدافعه امکانی اولمادیغی ایچون مصرلرینی کندیلرینه تسلیم ایدر جیقارز . یالکز شوراسنی ایی بیلکزکه بز انکلیزلر هیچ برزمان عثمانلیلرك مصره قرق بیك کیشی دکل ، قرق کیشی سوق ایده‌بیله‌جك درجه‌ده یاقه‌لرینی ، پاچه‌لرینی طوپلامه‌لرینه میدان براقمایز . مملکتلرنده یتمز توکنمز مسئله‌لر جیقاریرز . اونلر بربرلریله اوغراشمقدن کوز آچامازلرکه برکره اولسون مصره دونوب باقمه وقت بوله بیلسینلر .

ای جماعت مسلمین ! کوزکزی آچیکز ، عبرت آلکز . بزم هانی سنه‌لردن بری قانیمزی ، ایلیکمزی قوروتان داخلی مسئله‌لر یوقمی ، حوران مسئله‌سی ، یمن مسئله‌سی ، شام مسئله‌سی ، کردستان مسئله‌سی ، آرناوودلق مسئله‌سی . . . بونلرك هپسی دشمن پارمغیله جیقاریلمش مسئله‌لردر . اونلر اویله اولدیغی کبی بو کونکی آطه پازاری ، دوزجه ، یوزغاد ، بوز قیر ، بیغا ، کونان ، قونیه‌عصیانلری‌ده‌هپ‌او ملعون دشمنك ایشیدر . آرتیق کیمه خدمت ایتدیکمزی ، کیمك حسابنه بربرمزك غیرتلاغنه صاریلدیغمزی اکلامق زمانی ظن ایدیورم‌که کلمشدر . الله‌رضاسیچون اولسون عقلمزی باشمزه طوپلایه‌لم . چونکه بویله دشمن حسابنه چالیشه‌رق آلمزده قالان شو برآووچ طوپراغی‌ده ویره‌جك اولورسه‌ق چکیلوب کیتمك ایچون ارقه طرفده برقاریش یرمز یوقدر . شیمدی‌یه قدر دشمنه قایدیردیغمز قوجه‌قوجه مملکتلرك خلقی هجرت ایده‌جك‌یربوله بیلمشلردی . نعوذ بالله بز اویله بر عاقبته محکوم اولورسه‌ق باشیمزی سوقه‌جق برده‌لیك بوله‌مایز .

ذاتاً دشمنلرمزك ترتیب ایتدکاری صلح شرائطی بزم ایچون دنیا یوزنده حق حیات ، امکان حیات براقمایور . بو سفر انا طولینك برخیلی قسمی یکدن طولاشدم ، خلقك فکرینی یوقلادم . باقدم‌که زوالایرك برشیدن خبری یوق . واقعا قسمتله خواص کیتن طاقیم بو شرائطك یك اغیر اولدیغنی بیلیور . لکن عاملری صوك درجه‌ده اجمالی . عوام ایسه هیچ برشیدن خبردار دکل . ظن ایدیورلرکه مملکتك کنارلری یعنی حجاز کبی ، بغداد کبی بر ، ایکی بر ایمزدن جیمقله ایش اولوب بیته‌جك ؛ روم ایلی ، استانبول ، انا طولی ، سوریه ینه بزده قاله‌جق ، آرتیق جیفتجی جیفتیله ، چوپوغیله ؛ اصناف صنعتیله ، دکانیله ؛ علما مدرسه‌یله ، مکتبیله ؛ تجار الیشیله ، ویریشیله مشغول اوله‌جق . هیهات ! دشمنلر بزی نه حاله کتیرمك ایچون کیجه‌لی کوندوزلی چالیشیورلر ، بزایسه حا نه کبی خیالارله کندمزی آووتیورز ! . . الله رضاسیچون اولسون شو مماهده‌نامه‌نك بزم حقمزده‌کی مادەلرینی اوقویکز . اوقومق بیلمیورسه ک بریسنه اوقویکزده دیکله‌یکز . معاذالله اونی قبول ایتدیکمز کون عج نه‌مز قالیور ؟ برکره روم ایلینده هیچ برعلاقه‌مز قالمایور . چتالجه استحکاماتی د داخل اولدیغی حالده دکزك اوبرقه‌سنده‌کی مملکتلرکاملاً کیدیور . خلیفه‌م استانبولدن جیقاریلمایور . لکن کندیسنه یالکز سطبقی رومادەکی پاپا کبی یدییوز عسکر بولوندورمق حق ویریلیور . واقعا مسلمانلر استانبولد بو سفر قوغولمایور . چونکه انکلیزلر هند مسلمانلرینك غلیانندن چکینیور بونکله برابر یونانلیلر چتالجه استحکاماتنه صاحب اولمه‌جقلری ایچون طبیعیدرکه چکمجه جوارینه ایسته‌دکاری قدر عسکر ییغارلر ، اوروپا احوالنده قاریشیقلق ظهور ایتدیکی کبی استانبولی آلیورلر . اوزمان انکلیزلر هندایله‌ره :

— بن خلیفه کزلك مملکتنی سزك خاطرکزه حرمةً کندیسنه براقدم اما نه‌یاپه‌یم ، محافظه ایده‌مدی ، یونانلیلره استیلا ایتدی ! . .

دیر . شمدی برسؤال وارد اوله‌جق :

— نه‌دن انکلیزلر استانبولی طوغرودن طوغروبه کندیسنه آلماسین‌د یونانلیلره ویرسین ؟

انکلیزلرك بوقدر بویومسی منفقلرینك ایشنه کلیور . بناءً علیه یاپتختمزی‌د الله‌حق اولورسه آره‌لری بوسبتون آچیله‌جق . انجق هم‌دوم ایلی‌یی ، هم ایدرن ولایتی الندە طوتمه‌یلمك ایچون یونانلیلر قوتلی بر دونانمایه محتاجدر . بونی ایسه چارەسز انکلیزلردن تدارك ایده‌جك . اکلاشیلدی یا ، استانبولك یونان الندە بولونمسی دیمك ، دائما دونانماسنه محتاج اولدیغی انکلیزك الندە بولونمق دیمکدر . روم ایلینك ، استانبولك ، ایدین ولایتنك یونانلیلر الندە بولونمسی نه‌دیمکدر ، بیلیور میسکز ؟ اورالرده تك برمسلمان قالمامسو دیمکدر . وقتیله اسکی یونانستانله موره‌دەکی خلقك یاریسی روم ایسه یاریسی‌ده مسلمانمدی . بوکون اوحواليده تك بر دینداشمز قالمامشدر . بو مصالحه موجبنجه‌و بریله‌جك مملکتلرده‌ده برمدت صوکره عینی حال ظهوره کله‌جکدر . اوت ، مسلمان اهالی قتل عام ایله قورقوتوله‌رق هجرته مجبور ایدیله‌جکدر .

بومماهده‌نك تعقیب ایتدیکی مقصد شودر : انکلیزلر بزدن ممکن اولدیغی قدرفضله آدم اولدورتمك ، کندیسندن صوك درجه‌ده آز انسان خرج ایتمك ایسته‌یور . اوسببدن برطرفدن روم ، ارمنی چته‌لری تشکیل ایده‌جك ؛ بونارەپاره ، سلاح طاغیته‌رق تورکلر آره‌سنده قتل عام یاپده‌رجق . دیکر

طرفندن ده مسلمانلر ، تورکلر آرهسندن پاره پاره ، یاخود اغفال ایله آدملر بوله رق بزی بربرمزه طوغرانه جقدر ؛ که بوذاتاً اولوب طوریور . ایشته دشمنك اناطولینك ایچ طرفلرنده جیقارتدیغی عصیانلری یاصدیرمق ایچون بز ازمیر ، بالیکسری جهلرنده کی قورتمزی آزالتمه مجبور اولدیغده یونانلیلر بورنمزك دیبنه قدر صوقولدیلر .

نعوذبالله معاهده ی قبوله مجبور اولدیغمی ، اناطولیده عسکر یمله یه - میه جکز . یالکز برمقدار زاندارمه قوتی بولوندیره بیله جکز . بوزاندارمه لر ایچنده کلیتلی مقداردہ روم ، ارمنی ، یهودی بولونه جق . ضابطلرك وزده اون بشی ، که طبیعی هپ یوکسك رتبه لیلر اولهجقدر ، اجنبیدن کله جکدر . اناطولی منطقه منطقه آریلوب هرمنطقه یه اجنبی ضابطك اله ویریله جکدر .

مثلا قره دکز سواحلی منطقه سنده کی انکلیز ضابطی بوتون انضباط قوتلرینه قوماندا ایده جك ، اوزمان ایسته دیکی کبی روم ، ارمنی چته لری وجوده کتیره رك مسلمانلرك اوزرینه صالدیره جقدر . نته کیم بو اصولی انکلیزلر قارصده ، اردهانده ، فرانسزلر آطنه ده ، مرعشده بك کوزل تطبیق ایتدیلر .

بیلیرسکزکه اناطولینك ایکی مهم اسکله سی واردر : بری استانبول ، بری ازمیر . المزده کی اوچ بحق شمندوفر خطی بوایکی لیمانده نهایت بولیور . شیمدی استانبول سوزده بزه یراقیلیورسه ده اورانك اداره سی ، کمرکاری ، ویرکیلری ، ضابطه سی کاملاً باشقه الارده ، یعنی بزم داخل اولمادیغمز برقومیسیونك النده بولونیور . بوقومیسیونده طبیعی انکلیز حاکم اولدیغندن بزم اخراجاتمزه ادخالاتمزه ایسته دیکی کبی مشکلات چیقاره جق . کمرك تعرفه سی ، شمندوفر تعرفه سی ، لیمان تعرفه سی اوکا کوره ترتیب ایدرك اناطولیده کی مسلمان تجاری تمامیله افلاس ایتدیره جك . ذاتاً متارکه دن بری استانبولده کی مسلمانلرك تجارتنه ال آلتندن هپ بویله کوجلکلر چیقاریلمشدر . بوندن مقصد ایسه مسلمانلری فقیر ، سفیل براقه رق بوتون عالمه بالخاصه هنده ده کی دینداشلرمزه :

— ایشته کوریبورسکز آ ، سزك غیرتی کوتمکده اولدیغکز تورکلر نه قدر قابیلیتسز انسانلردر !

دیمکدر ، بومعاهده موجبنجه دولتمزك بودجه سی انکلیز ، فرانسز ، ایتالیان مرخصلرندن مرکب بر قومیسیون طرفندن ترتیب اولنه جقدر . بوقومیسیونده بزدن بر آدم بولونه جقسه ده رأی صاحبی اولهمایه جقدر ، یعنی انکلیز بوقومیسیونده ایسته دیکنی یاپدیره جقدر . اوحالده ویردیکمز ویرکیلر هپ رومللرك ، ارمنیلرك منفعتنه صرف اولونه جقدر . انکلیزلر مصرده اهالی جاهل قالسون دیه مسلمانلره هیچ رمکتب آچدیرمامشدر . هندستانده ده عینیله طاوراغمشدر . بزده مصرلیلر کبی اولهجغز . یالکز بزم مصرلیلردن برفرقمز وارکه اونلر کبی کاملاً مسلمان دکلز . ایچمزده رومللر ، ارمنیلر وار . اونلرك چرچقلری بزم پاره منه مکتبلر آچوب اوقویه جقلر ، آدم اوله جقلر . صنعتی ، تجارتی ، زراعتی کاملاً الارینه آله جقلر . بزدن یالکز ایرغاد بتیشه بیله جك .

کلمك عهود مسئله سنه : ای جماعت مسلمین ! فرنجه بر کلمه وار : قاپیتولاسیون ! معناسی : بزم بیله رك بیلمیه رك ، کیفی یاخود اضطراری اجنبیلره ویردیکمز اسکی امتیازلردر . بونلرك برقسمی عدلیه یه عائددر . مثلا ایچمزده یاشایان اجنبی تبعه سندن بری نه پارسه یاسین حکومتمز طرفندن توقیف اولنه مازمی جانی یاقاچاق امق ایچون مطلقا منسوب اولدیغی سفارتك آدمی حاضر اولمالی . توقیف اولوندقدنصکره ده سفارتنه تسلیم ایدلملی . بناءً علیه اجنبیلر بومحاربه دن اول بزم ایچمزده عایقران کسیلمشدی . آدم دوکرلر ، آدم اودورلر ، آدم اولدورورلر ، اوته کینك بریکنك املاك واراضیسی غصب ایدرلر . بوتون بایدقلری یانلرینه قالیردی . بزبوامتیازاتی حربك بدایتنده قالدیرمشدق . شیمدی صلح شرائطی قبول ایتدیکمز کبی بونلرینه عودت ایده جك . هم ناصیل عودت ایده جك ، بیلیورمیسکز ؟ اوروپا دولتلری تبعه سنه منحصر اولان اوامتیازلر شیمدی رومللره ، ارمنیلره ، یهودیلره دوریله جك . ارتق بونك نه دیمك اولدیغنی معتوهلر بیله اکلار .

کلمك بوامتیازلرك اقتصادی قسمنه : اجنبی تبعه سی تمتع ، بلدیه وسائره کبی ویرکولردن مستثنادرلر . شیمدی ، رومللر ، یهودیلر ، ارمنیلرده مستثنا اوله جقدر . اجنبیلرله ایچمزده کی غیرمسلملر طوریلایه جق !

یاکروکار مسئله سی . . . اوده برآفت ! بز باشقه مملکتلر کبی کمرکلرمزه صاحب دکلز . مملکتمزه صوقولان اشیادن ایسته دیکمز کمرکی آله مایز . خلقمزك فقیر دوشمسنه الیرنجی سبب بودر . بونی براز ایضاح ایدهلم . اولا زراعتمزی اله الالم . روسیه کبی ، رومانیا کبی ، امریقا کبی طوپراغی زنکین مملکتلرده اکین پك اوجوزه مال اولیور . حریفلرك واپورلری ، شمندوفرلری ده جوق اولدیغندن دنیانك هرطرفته قولایلقله آتیره ، بغدای کوندریبورلر . بناءً علیه بو مملکتلر استانبول پیاسه سنه دوکدکاری اکینی بزدن ، یعنی اناطولیدن دها اوجوزه مال ایدیلیرلر . بزم چیفتجیلرمز ایسه مالی ازمیر ، استانبول کبی بیوك شهرلرده قورتاره بیله جك بارچه ایله صاته مایه جکندن هم اکه من ، هم فقیر دوشر . بوکا قارشی نه چاره اوله بیلیر ؟ اوت ، چاره خارجدن کله جك اکین وسائر بیه جك شیلره اویله بر کومرووك قویمقدرکه بو کومرووکی وبره جك اجنبی تجار پیاسه ده مالی اناطولیدن کیده جك مالدن دها بهالیه صاتمق مجبوریتنده قالسین . ایشته فرانسه کبی ، المانیا کبی طوپراغی جوق زنکین اولیسان حکومتلر کندی کومپانیلرینی هپ بو اصول سایه سنده قورتاره بیامشدر . بزده ایسه بوچاره یه مراجعت قابل اولهمایه جکندن مساعده یی قبول ایتدیکمز کبی چیفتجیمزی بیتیه جکدر .

كلهلم صنايعه : بيليورسكزكه مملكتمزده برچوق خام اشيا يتيشير : كتان، كنوير ، پاموق ، يوك ، تفتيك ، دوى . صوكره درلو درلو معدنلر . بز بونلردن استفاده ايده‌بيورز . مثلا بر طوقومه فابريقه‌سى ، ياخود دمير فابريقه‌سى آچمه‌يه قالقيشسه‌ق اوروپانك ، امريقانك فابريقه‌لريله باشه‌جيقامه‌يز . او حالده نه ياپالمالى‌يز ؟ بزم صنايعمزده اونلرك صنايعى درجه‌سنى بولونجه‌يه قدر خارجدن كلهجك معمولات اوزرينه مناسب بر كومرك قويه بيلملى‌يز . قويه‌مديغمز كبى هيچ بر مؤسسه‌مز ، هيچ بر فابريقه‌مز بر سنه بيله ياشايه‌ماز . بيليورسكزكه كنديمزه مخصوص دستكاهلرمز ، بزلرمزواردى . بونلر مملكتمزك هر طرفنده صاتيليوردى . اهاليمزده بر چوق منفعت تأمين ايديبوردى . حال بوكه اجنبى فابريقه‌لريله رقابت ايده‌مديكندن طولانى ازيلدى گيتدى . شوحالده خلقمز زراعتى ، صنايعى ايلرى كوتوره‌مز ، تجارتى ده غير مسلملرك ويرمه‌سى يوزندن باشه جيقاره‌مازسه طبيعيدركه سفيل اولور ، پريشان اولور . حيدودلقدن باشقه بايه‌جق بر ايش بوله‌ماز .

شيمدى بر مهم مسئله وار . اونى تدقيق ايده‌لم : نه‌دن انكليزلر بزم حومرمزى تأمين ايچون بوقدر اوغراشيورلر ؟ اوت ، بونلر حرب عموميسنك بدايتنده « بز بوتون ملتلرك استقلالى ايچين حرب ايديبورز ! » تكرله‌مى متصل تكرار ايدوب طوردقلرى ايچون محكوميتلرى آلتنده بولونان يوز ميليون مسلمانه‌ده استقلال سرداسى كادى . مصرده ، هنددە بربرى آردنجه عصيانلر باشلادى . واقعا انكليز بوعصيانلرى كنديسنه مخصوص اولان مدهش بر وحشتله باصديردى . لكن بونلرك بر دهسا باش قالديرهماملرى ايچون دنياده هيچ بر مسلمان مملكتك مستقل قالماسى لازمدى . متاركه‌دن صوكره ايسه مستقل اولهرق ايكى مسلمان حكومت قالمشدى كه بزى بزايدك . ديكرى‌ده ايران ايدى . بيليورسكزكه ايران حكومت اسلاميه‌سنك ايجابنه ياقديلر . انكليز حمايه‌سنى لعنت حلقه‌سى كبى عجملرك بوينه كچيرديلر . اوحالده يالكز بز قالدق . اى جماعت مسلمين ! انكليزك اصل دشمنلكى بزه‌در . چونكه بز عصرلردن برى خلافتى المزده طوتيوروز . عصرلردن برى عالم اسلامك باشنده اولهرق اهل صليبله چاربشيوروز . دنيانك بوتون مسلمانلرى سلامتلرنى ، نجاتلرنى ، بيلردن برى مشتاق اولدقلرى استقلالرنى بزدن بكليورلر . يوزلرجه مليون مسلمانه نسبتله بزم بر آووچ مثابه‌سنده اولان خلقمزك نه اهميتى واردر ؟ ديمكز . اى بيليكزكه بو بر آووچ خلقك بوتون عالم اسلامده بك بويوك موقعى ، بك بويوك اعتبارى واردر . بوتون مسلمانلر بيليرلركه مداخلة سلطنت عثمانيه‌نك ، خلافت اسلاميه‌نك دوريلمسى بوتون جهان ايمانى صارسه‌جقدر . بوتون مسلمان يوردلرنى الك مدهش زلزله‌لره طوتولمش كبى خساره‌لو خراب ايده‌جقدر . متاركه‌نى متعاقب مصرده، هنده، حتى دها دون المزده ايكن بوكون اشغال التنده بولونان عراقده، سوريه‌ده ظهور ايدن اختلالار ، عصيانلر ، قياملر كوستريبوركه بز عثمانلى مسلمانلر اوبله عالم اسلامك وطولايسيله دشمنلرمزك لافيد قاله بيله‌جكى بر كومه‌دكل او سيدن انكليزلر بزى بوسبتون محو ايتمه‌يه نه قدر چاليشسه‌لر كنديمنفعتلرى نامنه اوقدر حقليدرلر . اما ديه‌جكمزكه :

— بوكون بوتون دنيايه حاكم اولان انكلتره سطوتى قارشوسنده بز نه اهميتمز اولورکه حريفلر سنك ديديكك كبى بزم كوتك برنده بويويه‌جكمزدن قورقسونلرده بوقدر احتياطلره لزوم كورسونلر ؟ .

ياكيليورسكز . ايش اوبله‌دكل . اوروپاليلر يالكز بوكونى ، بوكونكى حادثاتى سير ايتمكله قالمازلر . اونلر يارينى ، كله‌جك سنه‌يى ، حتى كله‌جك عصرى ، حتى بر قاچ عصر صوكنى تخمين ايتمك ، حساب ايتمك ايسترلر . حريفلرك سياستى مدهشدر . ايشته اومدهش سياست سايه‌سنده كنديلرى نه اولديلر ، بزى نه حاله كتيرديلر ، كوريبورسكز . بناءً عليه ولو بر قاچ ولايتدن عبارت بر انا طولى حكومتنك قالمسنه بيله كندى اختياريله ، يعنى مضطر قالمادقجه ، قابل دكل ، راضى اوله‌ماز لر .

— يك اعلا ! نه‌يه بيليرز ؟ اوزون زمانلردن برى دوام ايدن داخلى ، خارجى محاربه‌لر ، بالخاصه بالقان محاربه‌سيله شمدى حرب عمومى بزده جان پراقمادى ، قان پراقمادى ، پاره پراقمادى ، هيچ برشى پراقمادى ، دشمن ايسه بو قدر قوتلى . شرائط صلحيه‌يى چار ناچار قبول ايده‌جكز . بوطبقى سلاحسز براقدمك طاغ باشنده مسلح حيدودلر طرتمدن قوشديلسنه بكزر . ايستر ايسته‌مز اشقيانك امرينه بويون اكه‌جك ...

يك طوغرو ! يالكز ايكى نقطه‌وار . بركره اومسلح حيدودلر اورتهلرينه آلمدقلرى بيچاره‌دن پاره‌سى ايسته‌سه‌لر ، ايوزرنده‌كى البسه‌سى ايسته‌سه‌لر ، اياغنده‌كى پابوجى ، باشنده‌كى كلاهى ايسته‌سه‌لر بزده‌ويرمسى تصويب ايدردك . لكن بونكله قناعت ايتمبورلركه . بيچاره حريفك قولارينى ، باجاقلرينى كسه‌كدن صكره :

— بوينكى اوزات ! قفا كى‌ده‌ويرا ! ديبورلر . مادامكه تكليف بوقدر آغيردر . آرتق بونى هيچ كيمسه قبول ايده‌مز ، ايستر ايسته‌مز ديشيله ، طيرناغيله اوغراشير ، چابالار ، نفسى امكانك صوك درجه‌سنه قدر مدافعه‌يه باقار .

اى جماعت مسلمين ! ايشته بوكون بزدن ايسته‌دكارى ، نه فلان ولايت ، نه فلان سنجاقدر ، طوغرودن طوغرويه ياشمزدر ، بوينمزدر ، حياتمزدر ، سلطنتمزدر ، دولتمزدر ، خلافتمزدر ، دينمزدر ، ايمانمزدر .

برده اومسلح اولديغى قبول ايتديكمز حيدودلرك باشلرى بك پوش دكل . قورقدقلرى تهلكه‌لر وار . بز ضرورى اولان مدافعهٔ حيات وظيفه‌سنده برازدها ثبات ايده‌جك اولورسه‌ق امين اولكزكه جهنم اولوب كيده‌جكلر . غالبا مقصداً كلاشيله‌مادى . بر آز ايضاح ايده‌لم .

قوتلرينك ، قدرتلرينك بك بيوك اولديغى بيلديكمز دشمنلرمزك اوكنده

بوكون اكى مدهش نمايشكاه‌لرى اولدرك كندى تدبيرى وجهله اسلام تهلكه‌سى ، ديكرى بولشه‌ويق تهلكه‌سى ! اسلام تهلكه‌سى حريفلر چوقدن برى حسابه آلشاردى‌ده اوكا كوره الارندن كان تدبيرى تطبيقدن كرى طورمامشاردى . لكن الى يدى سنه‌دن برى دوام ايدن بو حرب برچوق حسابلرى آلت اوست ايتدى . برچوق تخمينلرى پاكليش چيقدى . بوكون انكليزلرك تيق مستعمله‌لرنده‌كى انسانلردن اسكيسى كبى ، اين اولهمايورلر . بشرتك كوزى آچيلدى . حكومتلرى كندىلرينك حاكم‌لرى اينده‌نه‌يوكه برقوت اولديغنى بوسفركزلرله كوردىلر . قانلرينى ، جانلرينى كيملرك حسابنه‌و كمكلرينى آلدقلرينى ، حربك هر دولتده حاكم بولونديغى مجوم تعدن ، مدافعه‌ى حاصل اولور ؟ الصوك ايجاد اولونمش سلاحلر ، بومباللر ناصل قوللانيلير ؟ هيسنى يالنيز اوكرنديلر . هله تحكمارى ، اسارتارى الينده بولنادقارى اوروپالرك كندىلرينى حربه سوردوكلرى وبردكارى وعدلرك هيچ بريننك اصلى فصلى اولمديغنه ، بوكيدىشله قيامته‌قدر كندىلرى ايچون حريت ، رفاه ، راحت يوزى كورمك نصيب اولهمايه‌جغنه ايقين حاصل ايتدىلر . بوكون جهان اسكى جهان دكل . هله آسياهيچ اوپله‌يكمز حالده برلو مايور ، بالعموم شعوركده ، باخاصه مسلمانلرده بوكا برانتباه ، براوياقلق موجود . آسيانك شمال قسمنده ياشايان دينداشلرمز كاملاً دينداشلرمزدن جوده ممتاز ، متاثرين ده برطرفدن سلاحلانيور . فكرلرينى كشيور . استقلال سودالرى هر برده اويانيور . ايشته بوتون بوحركتلر اسلام تهلكه‌سى نامى آلتنده‌وطوبلانه‌رق دشمنلرمزى تيتريتمكده‌ديرلر .

ايكنجى تهلكه‌يه كلنجه : بولشه‌ويكلك‌دن ، نيلن بوحركت اوروپانك طوغرىدن طوغرىيه قابله‌جورياسى برسلاحدر . سنه‌لردن برى سوسيالست نامى آلتنده ايچرى اينجه قاينايه‌رق اوروپا حكومتلرينى اوركودوب طورانبوحركت بوكون روسيه‌ده‌ياقالغركى اولرصاچايه باشلادى . بريانه‌نك قويولجه‌لرى پارس اولدره ، رومانفلرينه ، طاغليلره ، اورالرده بريرياشنار چيقارير اولدى . چونكه حكومتلرى نه‌قدر اوغراشسه ، نه‌قدر چاپالاسه‌ذاتاً بويله بريانلرين ايچون اوروپانك هر طرفنده استعداد واردى ، حاضراق واردى . سرمايه صاحبلرينه عمله‌ارمسندكى كركينلك صوك سنه‌لرده ، باخاصه بوحاربه‌اثناسنده‌سوك درجه‌يى بولمشدى . روسلراوك ايلك اولهرق جارى ، جارلق ، امتيازلرينك ، تمتعلرينك توكنمز امتيازلرينى ، ثروتلرينى ، سامانلرينى خلقايله بكسان ايدنجه ، اوروپاده‌كى سوسياليستلرده ايلانلاره‌يه‌عزم ايتدى . بوآدملردىيورلركه :

— بوحرب ، بويدى سنه‌دن برى دوام ايدن آفت قرق ، الى مليون انسانك طوغرىدن طوغرىيه حرب ميدانلرنده هلاكته‌سبب اولدى . براوقدر المانى‌ده بوسوتن حياتلرينى قاپدرمش بيكس ، پريشان برحالده براقدى ، معنوى براولومه‌محكوم ايتدى . نتيجه نه‌اولدى ؟ برقاچ ظالم حكومتك استبدادينى اريتيدى ، ملياردلرجه ثروت صاحبى برقاچ محتكرك خزينه‌لرينى ، قاصه‌لرينى طولديردى . فقراطبقه‌سنك ، اوچنجى طبقه‌سنك سفالتى آرتق تحمل ايدىلمه‌جك درجه‌لره كتيردى . اخلاق نامنه ، حياتامنه ، عرض نامنه ، حريت نامنه ، انصاف نامنه پرشى براقمادى . هيسنى سيلدى ، سوپوردى ، كيمسه‌نك كيمسه‌يه امنيتى ، اعتمادى قالمادى . عالم بشريت هردرلو افسانى طوبغولردن سيريه‌رق برترجى حيوانلردن كه‌سنه‌ايتدى . اوحالده بزكيملك ايچون چاريشمش ، هانكى غايه‌يه خدمت ايتمش اولدق ؟ بونكله برابر صلح شرائطى دنيه‌اورته‌يه آتيلان هذيانلرله بوتون بويله‌ملتلرك اصلا راحت حضور تأمين ايتمه‌جكدر . بالعكس بونلرك اره‌لرنده‌كى اختلافلرى ، خصومتلرى ، رقابتلرى ، كينلرى ، انتقام حسلرينى بوسبتون كوروكايه‌جكدر . ارتيق بشريت بوكا تحمل ايده‌من . آرتيق سفيل ماهيتلرى بوتون چيپلاقلغيله ميداغه چيقان بوتون بوتشكيلاتى ، بوتون بوه‌وسلرى بيقمالى ، يرينه يكلرينى قويملىدر . . .

ايشته حريفلرك ملاحظه‌لرى آشاغى يوقارى بو مركزده‌در . ذاتاً غريب عقلايى ، حكماسى چوقدن برى بويله بر عاقبتك ظهورينى بكليورلردى . مليشى كوزلرمك پارلاق كورونن مدنيت حاضره‌نك ايچندن چوروه‌يه‌يوزطوتديغنى ، كوتك برنده‌بالديرر كولدوريه‌جغنى سويلبوب طوريبورلردى . بزم بوكرسيدن سويله‌مك برسوزمز وارسه اوده غرب مدنيتى ديديكمز اوردىل عالمك برآن اول خلقايله بكسان اولمغى تمنيدن عبارتدر .

ای جماعت مسلمين ! صاقين بوسوزلرمدن بزم علم دشمنى ، معرفت دشمنى ، ترقى دشمنى اولديغمه‌ذاهب اولمايكز . بزم بوتون انسانلرحسابنه ، باخاصه دينداشلرمزحسابنه ايستديكمز برمدنيت وارسه‌اوده هر مناسبله‌باك بوكسك ، ناموسلى ، وقارلى برمدنيتدر ، يعنى برمدنيت فاضله‌در . غرب مدنيتى مادياده‌كى ترقيسنى معنويات ساحه‌سنده قطعياً كوسترمه‌دى . بالعكس اوجهتى بوسبتون اهمال ايتدى ، خاير اهمال ايتمدى ، بيله‌بيله‌پايمال ايتدى ، اوروپالرك نه‌مال اولديغنى آكلامايانلر ظن ايدرم كه‌بوسفر آرتيق كوزلرله كوره‌رك خطالرينى تصحيح ايتمشلردر .

اوروپاحكومتلرينى اغتدن بولشه‌ويك تهلكه‌سى ، بزلر كوزلرمنى آچمق شرطيله ، عالم اسلام حقنده‌تهلكه‌دكل ، بالعكس استفاده اولونه‌جق بر فرصتدر . چونكه اولا بزده بولشه‌ويكلك ظهورينى ، ياخود خارجدن سرايتى حاضرلايه‌جق سيلريوق . نه‌سرمايه صاحبلرمز ، نه باقه‌لرمز ، نه عمله مسئله‌مز ، نه اراضى مسئله‌مز موجوددكل . ثانياً بوتون حركاتمزى ، معاملاتمزى تنظيم ايدن شريعتمز سوسياليستلرك ، بولشه‌ويكلرك بوندن عصرلرجه‌صوكره ، بالكز بويله‌بيله‌جكارى دستورلرك ، اساسارك الكافه‌سى ، الكعلوى ، الكفطرى ، الكشفيق ، الدرجم اشكالى احترا ايتمكده‌در . بناءً عليه بولشه‌ويكلرك غرب مدنيتى بيقدقلرى گون بزم اساسلى هيچ پرنسيمز صارصيله‌جق دكلدر . صارصيلسه صارصيلسه اوروپالرى كوز

كوبى رفاه ايجنده ياشاتيرلر . برفرانسز مسلمان عليهنده اقامهٔ دعوى ايتمز . چونكه لزوم كورمز. اوتى ايسترسه دوكر، ايسترسه اولدورور.

اى جماعت مسلمين ! زمان زمين مساعد اولسه سزه انكليز عدالتندن ! فرانسز مدنيتندن ! پرچوق پارلاق نمونه لرى دها كوسترردم . مع مافيه عبرت الاجللر ايچون بوقدرى ده يتيشير ظن ايدرم. ايشته سفالت درجه سنى قيصه جه اكلاديغم اوزره الى دينداشلرمزك آمادينه يتيشمك، ياخود هيچ اولمازسه اونلرك دوشدكلرى فلاكته دوشمه مك ايچون آرتيق كوزمزى آچمالى يز. دشمنمزك بزى دها اونلرك عائله كتيرمك ايچون بوكون الده ايتمكى واسعه مى وار. زياده برشى چونكه حدذاتنده كرك كيفيت، كرك كميت اعتباريله مهم اولان قوتلرينى طاغيتمشدر، اردوسنك برقسمى هندستانده، برقسمى عراقده، برقسمى ايرانده، برقسمى ايولانده، برقسمى بالقان انكازه ده، برقسمى مصرده، برقسمى سودانده، برقسمى فلسطينده مشغولدر. مستملكات عسكريه اعتبارى قلماسه، باخاصه هندمسلمانلرى، آرتيق زدينداشلرمزه قارشى سلاح قولانماز ، ديورلر .

بناءً عليه شمدى سويله ديكم كبى بزى ازمك ايچون انجق ايكى قوته مالك بولونيور : برنجيسى يونان اردوسى، ايكنجيسى عاكتمزده جيقارهجق معاهدوغريسى جيقارمقده اولديغى نفاق ! فاقاً بوايكنجى قوت اولماسه برنجيسنك هيچ اهميتى يوقدى. بزعقلمزى باشمزه آلهرق الهدن ديكمز كون عنايت حقله مملكتمزى، استقلالمزى قورتارمقلغمز محققدر. ايشته ولايات شرقيه اهاليسى كوزكزلك اوكنده طوريورده بونلر دشمن استيلاسى نه ديمك اولديغنى كوزلريله كوردكلرى ايچون بوسفر انكليز اغفالاتنه قاپيلمادىلر. اورالرنده تفرقه جيقمسنه، نفاق جيقمسنه ميدان براقمادىلر، جان جانه، باش باشه ويردىلر! بوردلرينى جيكنه مك ، كنديلرينى اسارت التنه الق ايچون حدود بوينده فرصت كوزه توب طوران دشمنى تارمار ايتديلر. قارس كبى اك مستحكم بر قلعه يه يار اغمزى ديكرك ايلرى يه دوغرو يورويورديلر، گيتديلر. جناب حق اوكهرمان مجاهدلرمزه توفيقلر احسان بيورسون؛ اناطولينك غيرتنده كى بوسفيل دشمنى ده ارمنلرك بحقّ اوغرادقلرى عائله اوغراتسون .

— آمين ! . . .

بزى محو ايچون ترتيب ايديلن معاهدهٔ صلحيه ياچاوراسنى مجاهدلرمز شرق طرفندن پرچمله باشلاديلر. شيمدى برى طرفنده كى دينداشلرمزه دوشن وظيفه، آناطولينك ديكر جهتلرنده كى دشمنلرى دكزه دوكمك اومردار ياچاورلرى بوسبتون بارچه لقدر . زيرا او بارچه لانمدقجه اسلام ايچون بودها زده بقا امكانى بوقدر .

اى جماعت مسلمين! هيچ بيلير مسكزكه بحرانلر ايچنده چاريشوب طوران بودين مبين بزلره وديعة الله در. قهرمان اجدادمز بو سبحاتى وديعه يى صيانت اوغرنده جانلرينى فدا ايتمشلر. قانلرينى سلر كبى آقيتمشلر. محاربه ميدانلرنده شهيد دوشمشلر؛ رايت اسلامى برلره دوشورمه مشلر. عبادك نعشلرينى چيكنه ممشلر، شريعتك حريم پاكنه يابانجى آياق باصديرمامشلر. يابدقلرى اولاده، عصردن عصره انتقال ايده يزه قدر كلن بو امانات كرايه خيانت قدر ذلت تصور اولونه بيليرمى؟ يوقسه بزلره او معظم اجدادك احفادى دكلميز! اغيار الله كچن مسلمانلر بوردلرينك حالى بزم ايچون الهؤنر برلوحهٔ عبرتدر. اندلس ديارينى كوزكزك اوكنه كتيرك. او، جهانك اك معمور، اك متمدن، اك متفنن اقليمى وقتيله سينه سنده اون بش ميليون مسلمان بارينديرركن بوكون باشدن باشه طولانمسه كزه تك بر ديندا شمزه راست كلمه من سكنزه الهك وحدانيتى غيرتك آقانه اقرار ايتديرن اويكارجه منارهلرك برلرنده كى چاك فلهلرندن بوكون اطرافه تثليث ولوله لرى عكس ايديبور. شوكتك، مدنيتك، عرفانك، عمرانك منهاسه وارمشكن بربرلرينه دوشمك وطنلرينى اوچ بچق اسيانيوله قارشى مدافعه دن عاجز قالان بوزوالى دينداشلرمزدن اولسون عبرت آلهلم. اسلامك سوك ملتجاسى اولان بوكوزل طوپراقلرى دشمن استيلاسى آلتنده براقايملم. يأسى؛ مسكنتى؛ احتراسى؛ تفرقه يى بسبتون آتهرق عزمه ، مجاهده ، وحدته صاريلهلم. جناب كبريا حق يولنده مجاهده ايچون ميدانه آيلان عزم وايمان صاحبلريله برابردر. (والذين جاهدوا فينالهدينهم سبلنا وان الله لمع المحسنين)

يارب بزه توفيقى كوندر !

— آمين !

طوغرو يول هانكيسيدر ، ملته كوستر !

— آمين !

روح اسلامى شداند صيقيور ، اولدوره جك .

ظلمى تأديب ايسه مقصود مهيك كرجك .

تاره يانسين مى برابر بو قدر مظلومين ؟

بى كناهز جوغمز يافه الهى !

— آمين !

بوغيور عالم اسلامى بر آزغين فتنه ؛

قطعه لر قانيله رق گيتدى اوكردان ايچنه،

هپو اولان عائله لر بر سورو معصوم كدر ؛

قالان اواره لرك حالى ده معلوم كدر .

ناصل اولمازكه تزلزل ويريور عرشه انين ؟

دينسين آرتق بو حزين ولوله يارب !

— آمين !

مسلمان يوزدينى هر پرده فلاكت اوردى ؛

پر بو طوپراق قانيور دينمك صوك بوردى .

اوده چيكنه ندى ، چيكنه ندى دينمك شرع مبين ؛

حاكسار ايلهمه يارب اوتى اولسون !

— آمين !

والحمد لله رب العالمين

Ek 15.2. Nasrullah Paşa Camii Hitabesinin Türkçe Metni

"Ey iman etmiş olanlar, ey Müslümanlar, içinizden olmayanlardan, size yabancı milletlerden dost ittihaz etmeyiniz. Âyet-i celiledeki (Bitâneten), içli dışlı görüşülen, kendisine her türlü esrar tevdi edilen samimi dost, yar-ı cân, arkadaş, mahrem-i esrâr manalarınadır. Öyle bitâneten ki, (La ye'lunekum habalen) sizlere karşı mazarrat ika' etmekten aranıza fitneler, fesatlar sokmaktan hiç bir vakit geri durmazlar. Ellerinden gelen fenalıkların hiç birini sizden esirgemezler. (Veddu ma anittum) Sizin sıkıntılara, musibetlere, felaketlere uğramanızı isterler. (Kad bedetil bagdau min efvahihim) Görmüyor musunuz, hakkınızda besledikleri düşmanlık ağızlarından taşıp dökülüyor. (Ve ma tuhfi suduruhum ekberu) Bununla beraber yüreklerinde, sinelerinde gizlemekte oldukları kinler, garazlar, husumetler öbür türlü zabt edemeyip de ağızlarından kaçırmakta oldukları buğz ve adâvetten çok büyüktür, çok şiddetlidir. (Kad beyyenna lekumul ayati in kuntum ta'kılun) Bizler size her biri ayn-ı hikmet, mahz-ı ibret olan âyetlerimizi böyle sarîh bir surette bildirdik. Eğer sizler akı karadan, iyiyi kötüden seçer, hayrını, şerrini düşünür aklı başında adamlarsanız bu hikmetlerin, bu ibretlerin muktezâsınca hareket ederek hem dünyada hem ukbâda felâhı bulursunuz.

Ey Müslümanlar, sizin için bu âyet-i celileye ittibadan başka selâmet yolu yoktur. Takip edilecek hatt-ı hareket, düstur-ı siyaset tamamiyle bu âyet-i celilede mündemiçtir. Binâenaleyh meâl-i ulvîsini bir kerede toplayıp ifade edelim. Cenab-ı Hak buyuruyor ki:

Ey mü'minler, size ellerinden gelen fenalığı yapmaktan çekinmeyen, bu hususta hiç bir fırsatı kaçırmayan, dininize yabancı milletleri kendinize mahrem-i esrar, dost, arkadaş ittihaz etmeyiniz. Bunların suret-i haktan görünerek size güler yüz göstermelerine, hayrınızı ister gibi tavırlar takınmalarına asla kapılmayınız. Onların gece gündüz isteyip durdukları sizin felâketinizden, izmihlalinizden, esaretinizden başka bir şey değildir. Baksanıza, size karşı kalplerinde besledikleri düşmanlık o kadar dehşetli ki bir türlü zabtedemiyorlar da ağızlarından kaçırıyorlar. Hâlbuki yüreklerinde kök salmış olan husumet ağızlarından taşan ile kabil-i kıyas değildir, ondan çok fazladır, çok şiddetlidir. İşte bütün hakâyıkı âyât-ı celilemizle sizlere açıktan açığa tebliğ ediyoruz, bildiriyoruz. Eğer aklı başında insanlarsanız, eğer dâreynde zelil olmak, hüsranda kalmak istemezseniz bizim âyât-ı celilemizin muktezasınca hareket ederek felahı bulursunuz.

Bu âyet-i celile Sûre-i Âl-i İmran'dadır. Sûre-i Tevbe'de de: (Em hasibtum en tutrekû ve lemmâ ya'lemillâhullezîne câhedû minkum ve lem yettehızû min dûnillâhi ve lâ resûlihî ve lâl mu'minîne velîceten) buyruluyor. Meali celili: Ey Müslümanlar Cenab-ı Hak içinizden Hak yolunda mücahedede bulunanları, Allah ile O'nun Resul-i Muhtereminden, bir de müminlerden başkasını kendisine dost ittihaz etmeyenleri görmedikçe sizler öyle başıboş bırakılacak mısınız, zannediyorsunuz? Bu iki âyet-i celileden maada (Yâ eyyuhân nebiyyu cahidil kuffâra vel munâfikîne vagluz aleyhim), (Velyecidû fîkum

gilzaten), (Ve len terdâ ankel yahûdu ve len nasârâ hattâ tettebia milletehum), (Ezilletin alâl mu'minîne eizzetin alâl kâfirîne) gibi diğer âyât-ı kerime daha vardır ki hep aynı ruhtadır.

Ey cemaat-i Müslimin, insan için kendi aleyhine bile çıksa hakkı, hakikati söylemek lâzımdır. Ben de bir zamanlar Kitabullahı tilâvet ederken bu gibi âyât-ı celileye geldikçe "Acaba sair milletlere karşı biraz şiddetli davranılmıyor mu? Müslüman olmayan akvâm hakkında daha merhametkâr olmak icab etmez miydi?" gibi düşüncelere dalardım. Vakıa bu hatıraların sırf şeytanî vesveselerden başka bir şey olmadığını bilirdim. Lâkin velev şeytanî olsun, o düşünceleri içimden söküp atıncaya kadar hayli mücahedelere mecbur kalırdım. Acaba bu vesvesenin menşei ne idi? Burasını araştıracak olursak işi biraz tabiî görürüz. Öyle ya, gözümüzü açtık, Avrupa medeniyeti, Avrupa irfanı, Avrupa adaleti, Avrupa efkâr-ı umumiyesi nakaratından başka bir şey işitmedik. İngiliz adaleti, Fransız hamiyeti, Alman dehası, İtalyan terakkiyâtı kulaklarımızı doldurdu. Lisan bilenlerimiz doğrudan doğruya bu heriflerin eserlerini, bilmeyenlerimiz tercümelerini okuduk. Edebiyatları, hele edebiyatlarının ahlâkî, insanî, içtimaî mevzuları pek hoşumuza gitti. Müelliflerin kıymet-i ahlakiyye ve insaniyyelerini eserleriyle ölçmeye kalkıştık. İşte bu mukayeseden itibaren aldanmaya, hatadan hataya düşmeye başladık. Bu adamların sözleriyle özleri arasında asla münasebet, müşabehet olamayacağını bir türlü düşünemedik. İşte okuyup yazanlarımızın çoğuna ârız olan bu dalâl, bu hata bir zamanlar bana da musallat oldu. Bereket versin ki yaşım ilerledi, tecrübem arttı; hususuyla Avrupa'yı, Asya'yı, Afrika'yı dolaşarak Avrupalı dediğimiz milletlerin esaret altına, tahakküm altına aldıkları biçare insanlara karşı reva gördükleri zulmü, gadri, hakareti gözümüzle görünce artık aklımı başıma aldım. Demin söylediğim şeytanî vesveselere kapılmış olduğumdan dolayı Cenab-ı Hakk'a tövbeler ettim.

Dünyada Avrupalıları bi-hakkın anlayan ve anladığını da iki cümle ile hülâsa edebilen bir Müslüman varsa o da eâzım-ı ümmetten fâzıl-ı mağfur Hersekli Hoca Kadri Efendi merhumdur. Âlem-i İslam'ın en fedakâr, en faziletli erkânından Mısırlı Prens Abbas Halim Paşa bir gün musahabe esnasında demişti ki:
- Hoca Kadri Efendi'yi zaten Mısır'dan tanırım. İrfanına, uluvv-i cenabına hayran olurdum. Bir aralık Frasa'ya uğramıştım. Paris'te ilk işim bu muhterem Müslümanı ziyaret etmek oldu. Kendisiyle biraz hoş beşten sonra dedim ki:
-Hocam! Senelerden beri burada oturuyorsun. Şarkın, garbın ulûmuna, fünûnuna cidden vâkıf bir nâdire-i fıtratsın. Yakinen gördüğün şeyler tabiîdir ki tecrübeni, görgünü artırmıştır. Öğrenmek isterim. Avrupalıları nasıl buldun?
-Paşa! Bu adamların güzel şeyleri vardır. Evet, pek çok güzel şeyleri vardır. Lâkin şunu bilmelidir ki o güzel şeylerin hepsi, evet hepsi yalnız kitaplarındadır.

Hakîkat, Hoca merhumun dediği gibi Avrupalıların ilimleri, irfanları, medeniyetteki, sanayideki terakkileri inkâr olunur şey değildir. Ancak

insaniyetlerini, insanlara karşı olan muamelelerini kendilerinin maddiyattaki bu terakkileriyle ölçmek katiyyen doğru değildir. Heriflerin ilimlerini, fenlerini almalı fakat kendilerine asla inanmamalı, asla kapılmamalıdır.
Bunların bütün insanlara, bilhassa Müslümanlara karşı öyle kinleri, öyle husumetleri vardır ki hiç bir suretle teskin edilmek imkânı yoktur. Sureta dinsiz geçinirler. Hürriyet-i vicdan diye kâinatı aldatıp dururlar. Hele biz Müslümanları, biz şarklıları taassupla itham ederler dururlar! Heyhat dünyada bir mutaassıp millet varsa Avrupalılardır. Gerçek Avrupalılardan daha mutaassıp bir cemaat vardır ki o da Amerikalılardır. Taassuptan hiç haberi olmayan bir millet isterseniz o da bizleriz.

Ey cemaat-i Müslimin! Bilirim ki bu sözlerim sizin senelerden beri avutulmuş, uyutulmuş fikirlerinize biraz aykırı gelecektir. Onun için bir iki misâl getirmek icap ediyor:
Bilirsiniz ki bizim harb-i umumiye girmemizden en çok müstefid olan bir millet varsa o da Almanlardı. Şunu ihtar edeyim ki ben bu kürsüde harb-i umumiye girmek mi lâzımdı, girmemek mi evlâ idi. Girmeden durabilir miydik, biraz daha geç mi girmemiz muvafık idi? Gibi meselelerin hiç birini mevzubahis edecek değilim. O benim sadedimin, salâhiyetimin haricindedir. Ortada bir vak'a var ki biz Almanlarla birlikte olarak harbe girdik. Yüz binlerce şehit verdik. Yüz binlerce hânümân söndü. Milyonlarca sâmân kaynadı gitti, şimdi Almanlar için ne lazım geliyordu? Ne yapacaklardı? Şüphesiz bütün dünyanın, bütün dünyadaki milletlerin kendilerine ilân-ı harb ettikleri bir zamanda böyle yegâne müttefikleri olan bizleri sinelerine basacaklar; bütün gazeteleriyle, bütün kitaplarıyla, bütün edipleriyle, bütün muharrirleriyle bizi alkış, teşekkür tufanları içinde boğacaklardı. Heyhat! Bu umumi harbin ilk senesinde ben mühim bir vazife ile Berlin'e gitmiştim. O aralık Almanya hükûmeti bize dedi ki:
-Bizim Meclis-i Mebusanımızdaki bilhassa Katolik mebuslar kıyamet koparıyorlar: Almanlar gibi mütemeddin, mütefennin bir millet nasıl oluyor da Müslümanlar gibi, Türkler gibi vahşilerle ittifak ediyorlar? Bu bizim için zül değil midir? Diyorlar. Aman, makaleler yazınız, eserler yazınız, biz onları Almancaya tercüme ettirelim. Ta ki Müslümanlığın da bir din, Müslümanların da insan olduğu bunların nazarında taayyün etsin.
Almanya hükûmeti haklıydı. Çünkü Alman milleti nazarında Müslümanlık vahşetten, Müslümanlarsa vahşilerden başka bir şey değildi. Onların gazetecileri, romancıları; hele müsteşrik, denilip de şark lisanlarına, şark ulûm ve fünûnuna, şark ahlâk ve âdâtına vâkıf geçinen adamları mensup oldukları milletin efkârını asırlardan beri bizim aleyhimize o kadar müthiş bir surette zehirlemişlerdi ki arada bir anlaşma, barışma husulüne imkân yoktu. Biz o sırada kendimizi onlara tanıtmak için tabiî elden geldiği kadar çalıştık. Lâkin tamamiyle muvaffak olduğumuzu asla iddia edemem. Heriflerin taassubu yaman! Kökleşmiş bir takım kanaatler hakkı görmelerine mâni oluyor.

Harb esnasında bilirsiniz ki Almanya imparatoru İstanbul'a gelmişti. Biz safderun Müslümanlar Halife-i İslamın müttefiki sıfatıyla o misafire karşı nasıl hürmette, nasıl ikramda bulunacağımızı şaşırdık. Bu şaşkınlıkta o

kadar ileri gittik ki Dârü'l-hilâfe'nin yani İstanbul'un minarelerini kandil gecesi imiş gibi kandillerle donattık. Alman dostluk yurdu binası kurulacak denildi, bol keseden bir kaç camimizi heriflere peşkeş çektik. Ha! Gelelim bizim bu gibi fedakârlıklarımıza karşı gördüğümüz mukabeleye. Kuds-i şerifi bizim elimizden gasbettikleri zaman bu felaket harb-i umumi üzerine büyük bir tesir ika etmişti. Yani Filistin cephesinin bozulması muharebe terazisini düşmanlarımızın tarafına epeyce ağdırmıştı. Binaenaleyh müttefikimiz olan Almanlarla yine Almandan başka bir şey olmayan Avusturyalıların bu işten bizim kadar müteessir olmaları icab ederdi. Ey cemaat-i Müslîmîn! İşe bakın ki Kudüs, velev ki İngilizlerin eline geçmiş olsun, velev ki bu memleketin düşman eline geçmesi, bu cephenin bozulması yüzünden muharebe bizim hesabımıza kaybolsun, tek Müslümanların elinde, Türklerin elinde kalmasın da hasmımız da olsa dindaşımız olan İngilizlerin eline geçsin, diyerek Viyanalılar şehr-i âyîn yaptılar. Evlerini donattılar. Bu maskaralığı men' edip yakılan elektrik fenerlerini söndürünceye kadar Avusturya hükümetinin göbeği çatladı. Artık taassubun hangi tarafta, hürriyetin, müsamahakârlığın hangi tarafta olduğunu bu misallerle de anlamazsanız kıyamete kadar anlayacağınız yoktur.

Avrupalıları, Amerikalıları dinsiz derler. Size bir hakîkat daha söyleyeyim mi? Dünyada din ile en az mukayyed olan bir memleket varsa o da bizim memleketimizdir. Bugün cuma olduğu halde Kastamonu'nun en şerefli bir camiinde görüyorsunuz ya, kaç saflık cemaat bulunuyor! Dünyanın en mamur, en müterakki, en yeni memleketi olan Berlin'de pazar günü büyük kiliseler hıncahınç doludur. Hem kiliseleri dolduran cemaati avamdan ibaret zannetmeyiniz. Bütün kibarlar, zenginler, milletin münevver dediğimiz tabakasına mensup adamlar, temiz temiz giyinmiş halk bu cemaati teşkil eder. İngiltere'ye gidiniz, şayet cumartesi gününden etinizi, ekmeğinizi tedarik etmezseniz pazar günü aç kalırsınız. Çünkü kıyamet kopsa dini bir gün olan pazar günlerinde hiç bir dükkânı açtıramazsınız. İngilizler duasız sofraya oturmazlar, duasız sofradan kalkmazlar.

Rumeli zenginlerinden bir adam tanırım ki ziraat tahsili için yetişmiş bir oğlunu Amerika'ya göndermişti. Çocuğun kendi ağzından işittim, diyordu ki:
-Memleketin acemisiyim, lisanlarını layıkıyla bilmiyorum. Nevyork'ta bir otelde bulunuyordum. Gece canım sıkıldı. Oturduğum odada bir piyano vardı. Azıcık şunu tıngırdatayım dedim. Sazın perdeleri üzerinde parmaklarımı hafifçe gezdiriyordum. Aradan iki üç dakika henüz geçmemişti ki odanın kapısına yumruklar inmeye başladı. Ne oluyoruz? diye kapıyı açtım. Bir baktım ki otelcinin karısı hiddetinden ateş kesilmiş, bana alabildiğine sövüyordu. Karı benim ne barbarlığımı, ne saygısızlığımı, ne ahlâksızlığımı, hülâsa hiç tutar bir yerimi bırakmadı. Meğer o gece Hristiyanların eizzesinden yani velilerinden birisinin gecesi imiş. O geceyi o veliye hürmeten ibadetle geçirmek icab edermiş! Piyano çalmak maazallah küfür derecesinde günahmış! Artık karıya memleketin acemisi olduğumu, bu hatanın benden kastım olmaksızın sâdır olduğunu anlatıncaya kadar akla karayı seçtim.

Ey cemaat-i Müslimin! Bizim diyarda cuma namazı kılınırken tavla şakırtıları, serhoş naraları duyulduğu nadir vakalardan değildir, zannederim.
Görüyorsunuz herifler dinlerine nasıl sarılmışlar, asabiyet-i diniye meselesinde ne kadar ileri gitmişler! Bu da sebepsiz değil. Çünkü onların doğar doğmaz beşikte, biraz büyüyünce eşikte dini, millî telkinat ile kulakları dolar. Müslümanlara karşı husumet, adavet hisleri her fırsattan bi'l istifade kendilerine verilir. Kendi cinslerinden, kendi dinlerinden, kendi renklerinden olmayan mahlûkat-ı beşeriyyenin insan sayılamayacağı bunların kafalarına iyice yerleştirilir. O sebepten bir Avrupalının, bir Amerikalının bir şarklıyı, hele bir Müslümanı sevmesine imkân yoktur. Ressamları meydana getirdikleri türlü türlü resimlerle, şâirleri şiirlerle, hikâyecileri gayet maharetle yazılmış romanlarla, siyasileri gazetelerle hep onların bu hislerini canlandırır dururlar.

Anlıyorsunuz ya, biz nasıl yetişiyoruz, onlar nasıl yetiştiriliyor? Lâkin bu heriflere karşı olan buğzumuzu hiç bir vakit onların ilimlerine, fenlerine, sanatlarına sıçratmamalıyız. Çünkü medeniyetin bu kısımlarında onlara yetişemezsek yaşamamıza, bize emânetullah olan din-i İslam'ı yaşatmamıza imkân yoktur. Biz Müslümanlar bin tarihinden itibaren çalışmayı bıraktık. Atalete, sefahate, ahlaksızlığa döküldük. Avrupalılar ise gözlerini açtılar, alabildiğine terakkî ettiler. Görüyorsunuz ki denizlerin dibinde gemi yüzdürüyorlar. Göklerde ordular dolaştırıyorlar. Mademki dinin müdafaası farz-ı ayındır; mademki edâ-yı farzın mütevakkıf olduğu esbabı elde etmek farzdır; o halde düşmanlarımızın kuvvet namına neleri varsa hepsini elde etmek için çalışmak efrad-ı müsliminin her birine farz-ı ayındır. Ne hacet! (Ve eıddû lehum mâsteta'tum min kuvvetin = Düşmanlara karşı ne kadar kuvvet tedarik etmeye, hazırlamaya muktedirseniz derhal hazırlayınız.) emr-i ilahisi sarihtir. Şüpheye, tereddüde, düşünmeye, taşınmaya mahal yoktur. O halde ne yapacağız? Aramıza sokulan fitneleri, fesatları, fırkacılıkları, kavmiyetçilikleri, daha bin türlü ayrılık, gayrılık sebeplerini ebediyyen çiğneyerek elele, başbaşa vereceğiz. Hep birden çalışacağız. Çünkü bugün dünyanın, dünyadaki hayatın tarzı büsbütün değişmiş. Yalnız başına çalışmakla bir şey yapamazsın. Toplar, tüfenkler, zırhlılar, şimendiferler, limanlar, yollar, tayyareler, vapurlar elhasıl düşmanları bize üstün çıkaran yarım milyar Müslümanın bir kaç milyon firenge esir olmasını temin eden esbab ve vesait ancak cemiyetler, şirketler tarafından meydana getirilebilir. Demek, Müslümanlar Allah'ın, Kitâbullah'ın, Resulullah'ın emrettiği, tavsiye ettiği vahdete, birliğe, cemaate sarılmadıkça, ahiretlerini olduğu gibi dünyalarını da kurtaramazlar. Her şeyden evvel vahdet, cemaat, teâvün. Bir kere bunu elde edelim. Alt tarafı Allah'ın inayetiyle kolaylaşır.

Bununla beraber icabında Avrupalılarla birleşebiliriz, ancak bu birleşmek bize hiç bir vakit onların ezelî ve ebedî düşmanımız olduğunu, her fırsattan bi'l-istifade bizi mahvetmek en başlı emelleri bulunduğunu unutturmamalıdır. Yani vatanımızın, dinimizin menfaati, ticaretimizin, servetimizin, refahımızın terakkisi namına icab ederse, mümkün olursa

mütekabil, müşterek müttefikler üzerine bunlarla çekişe çekişe pazarlık ederek ittifak ederiz. Ancak bu pazarlıklarda son derece açıkgözlü bulunmamız lazım gelir.

Biz Müslümanlar ise maalesef gerek içimizdeki, gerek dışımızdaki yabancıların sözüne kanıyoruz da birbirimize itimat etmiyoruz. Onlardan giydiğimiz külahı kendi dindaşlarımıza, kendi kardeşlerimize giydirmek için uğraşıyoruz. Cenab-ı Hak (İnnemel mu'minune ihvatun = Müminler birbirlerinin kardeşinden başka bir şey değildir.) buyuruyorken yazıklar olsun ki biz o kardeşlikten çok uzakta bulunuyoruz. Ancak ayda, âlemde bir kere camie geliyoruz. Huzûr-ı ilâhîde birleşiyoruz. Fakat namazı bitirip pabuçlarımızı koltuklayarak dışarıya fırlayınca birbirimize karşı derhal ya hasım yahut hiç olmazsa bigâne kesiliyoruz. Âyât-ı kerîme var, namütenahi ehâdîs-i şerife var ki efrad-ı müsliminden biri diğer dindaşlarını kendi öz kardeşi bilmedikçe, onların meserretiyle mesrur, musibetiyle, matemiyle mahzun olmadıkça tam Müslüman olamaz. İmanın kemali cemaat-i müslimine sımsıkı sarılmakla kaimdir. "Müslümanların derdini kendine dert etmeyen Müslüman değildir" buyuran Resûl-i Hakîm Sallallahu aleyhi vesellem Efendimiz Hazretleri diğer bir hadis-i şeriflerinde buyuruyor ki: "Dünyanın öbür ucundaki bir Müslimin ayağına bir diken batacak olsa ben onun acısını kendimde duyarım. Bütün Müslümanlar bir araya gelerek tek bir vücûdu meydana getiren muhtelif uzuvlara benzerler, insanın bir uzvuna bir hastalık, bir acı isabet etse, diğer uzuvların kâffesi o hasta uzvun elemine ortak oldukları gibi bir Müslüman da diğer dindaşlarının acısına, musibetine, matemine kabil değil bigâne kalamaz. Kalabiliyorsa demek ki Müslüman değil."
el-Mü'minel li'l-Mü'mini Kelbünyâni yeşuddu ba'duhû ba'dan = "Bir müminin diğer mümine karşı vaziyeti yekpare bir duvarı vücuda getiren perçinlenmiş kayaların birbirine karşı aldığı vaziyet gibidir. Öyle olacaktır. Öyle olmalıdır" hadis-i şerifini elbette işitmişsinizdir. Sahabe-i Kiram Rıdvânullahi aleyhim ecmaîn hazerâtı arasındaki vahdet, muhabbet, teâvün cümlenizin malûmudur. Bu din ulları, bu Allah'ın en sevgili kulları huzûr-ı ilâhîye cemaatle durdukları zaman saflar âdeta -marûf tabiri veçhile- sabun kalıbı hâlini alırdı. Birbirleriyle o kadar ittisal hâsıl ederlerdi ki üzerlerindeki libaslar daima omuz başlarından eskirdi. O muazzam saflar müselsel yekpare bir dağ gibi kıyam eder, öyle rükûa varır, öyle secdeye kapanırdı. Vahdetin namazdaki bu tezahürü namaz haricinde de böylece devam eder giderdi. O sayededir ki İslam, Aleyhisselâtü vesselam Efendimizin risalet-i celilelerinden itibaren yirmi otuz sene zarfında dünyayı kuşatmıştı.

Hadis kitaplarını, siyer kitaplarını, tarih-i İslam sahifelerini gözden geçirince Ashab-ı Kiram arasındaki birliğe hayran olmamak elden gelmiyor. (Eşiddâu alâl kuffâri ruhamâu beynehum) vasf-ı ilâhîsiyle tasvir buyurulan o kahraman fıtratlar hakîkat birbirleri hakkında ne kadar merhametkârâne derecelerde rikkatli idiler. Düşmanlarına karşı ise nasıl şedîd idiler! (Ezilletin alâl mu'minîne eizzetin alâl kâfirîne = Mü'minlere karşı mütezellil, mütevazı, halîm, selîm, şefik, rahîm; kâfirlere karşı ise vakur, metîn, mekîn, şedîd) olmak İslamın hasâisindendir. Yazıklar

olsun, biz bu hasîsalardan, bu meziyetlerden, bu büyüklüklerden mahrum olduk. Dinimizden olmayanlara karşı yapmadığımız müdahene, göstermediğimiz nezaket kalmıyor. Birbirimizi ise bir kaşık suda boğmak istiyoruz. Cesaretimiz, kabadayılığımız, asıcılığımız, kesiciliğimiz hep kendi aramızda. (Be'suhum beynehum şedîdun tahsebuhum cemîan ve kulûbuhum şettâ = Kendi kendilerine karşı oldu mu hücumları dehşetlidir. Zahir hallerine baksan toplu bir cemaat zannedersin. Hâlbuki hepsinin yüreği başka başka hislerle çarpıyor) mealindeki âyet-i celile ki münafıklar vasfındadır. Bugün tamamiyle bizim hâlimizi gösterir oldu. Bundan ne kadar sıkılmamız icab der, artık onu siz takdir ediniz.

Ey cemaat-i Müslimin! Kur'an-ı Kerîm tilâvet ederken birçok yerlerinde sünnet lafz-ı celiline tesadüf edersiniz. Evet mesela (Sunnetallâhilletî kad halet fî ibâdihî – sunnetallâhi fîllezîne halev min kablu - Ve len tecide li sunnetillâhi tebdîlâ – Sunnete men kad erselnâ) gibi daha birçok âyât-ı kerimede hep bu sünnet kelimesini okursunuz. Kitâbullah'daki sünnet Resulullah'ın sünneti değildir. Peygamberimizin sünneti cümlemizin malûmu. Kur'an'ın sünneti ise Cenab-ı Hakk'ın ezelî ve ebedî olan kanunu demektir. Evet, Allahu Zü'lcelâl'in bu âlem-i hilkatte carî birçok kanunları var. Cemâdâtta, nebatatta, hayvanatta, yıldızlarda, aylarda, güneşlerde, dağlarda, denizlerde, yerlerde, göklerde, elhasıl bizim bildiğimiz, bilmediğimiz ne kadar mahlûkat varsa bunların hepsinde ayrı ayrı kanunları caridir. Bu kanunlar vaz'-ı ilâhî olduğu için insanların tertip ettikleri kanunlar gibi ömürsüz değildir. Ta ezelde meşiyyet-i ilâhiyye muktezasınca ibda' olunan bu hükümlerin, bu ahkâmın, bu kavânînin hiç bir maddesi, hatta hiç bir kelimesi, hiç bir noktası değişmez. Bunun böyle olduğunu Kitâbullah da bize sarahaten bildiriyor. Şimdi diğer mahlûkatta, diğer âlemlerde hâkim olan sünen-i ilâhiyyeyi, yani Cenab-ı Hakk'ın ezelî ve ebedî kanunlarını bir tarafa bırakalım da yalnız insan kümeleri, beşer yığınları demek olan milletler, ümmetler üzerinde hükmünü süren kanun-ı ilâhîyi tedkik edelim. Evet, milletlerde carî olan bu kanunun mahiyetini biz Müslümanlar doğrudan doğruya Cenab-ı Hak'dan yani O'nun bize gönderdiği Kitâb-ı Hakîminden öğreniyoruz: Ümmet-i İslamiyyenin dünyada, ukbada felahını, necatını, saadetini, refahını, sâmânını temin eden evâmir-i ilâhiye yok mu, işte onların her biri Allah'ın bir sünneti, yani bir kanunudur. (Ve lâ teferrakû – tefrikadan, ayrılık gayrılık hislerinden uzak olunuz.), (Ve lâ tenâzeû fe tefşelû ve tezhebe rîhukum – Ey Müslümanlar birbirinize girmeyiniz, sonra kalplerinize meskenet, cebanet, acz, fütur çöker de devletiniz, saltanatınız, şevketiniz, kudretiniz, kuvvetiniz, hepsi elinizden gider.), (Vasbirû – sebattan, azimden katiyen ayrılmayınız.) İşte bunlar gibi birçok vesaya, birçok evamir var ki milleti yaşatmak, dini yaşatmak istersek bunların muktezasına tevfik hareket etmekliğimiz zaruridir. Demek, milletlerin hayatı, bekası, istiklâli, mahkumiyetten selameti için aralarında vahdet hükümfermâ olması lüzumu bir kanun-ı ilâhî imiş!

Ey cemaat-i Müslimin! Milletler topla, tüfekle, zırhlı ile, ordularla, tayyarelerle yıkılmıyor, yıkılmaz. Milletler ancak aralarındaki rabıtalar çözülerek herkes kendi başının derdine, kendi hevâsına, kendi menfaatini

temin etmek sevdasına düştüğü zaman yıkılır. Atalarımızın "Kale içinden alınır." sözü kadar büyük söz söylenmemiştir. Evet, dünyada bu kadar sağlam, bu kadar şaşmaz bir düstur yoktur. İslam tarihini şöyle bir gözümüzden geçirecek olursak cenupta, şarkta, şimalde, garbda yetişen ne kadar Müslüman hükûmetleri varsa hepsinin tefrika yüzünden, aralarında hâdis olan fitneler, fesatlar, nifaklar, şikaklar yüzünden istiklâllerine veda ettiklerini, başka milletlerin esareti altına girdiklerini görürüz. Emevîler, Âbbâsîler, Fâtımîler, Endülüslüler, Gaznevîler, Moğollar, Selçukîler, Mağribîler, İranîler, Faslılar, Tunuslular, Cezayirliler... Hep bu ayrılık gayrılık hislerine kapıldıkları için saltanatlarını kaybettiler. Biz Osmanlı Müslümanları dünyanın üç büyük kıtasına hakimdik. Koca Akdeniz, koca Karadeniz hükmümüz altında bulunan cesim cesim memleketlerin ortasında bir göl gibi kalmıştı. Ordularımız Viyana önlerinde gezerdi. Donanmalarımız Hind Denizlerinde yüzerdi. Müslümanlık rabıtası ırkı, iklimi, lisanı, âdâtı, ahlâkı büsbütün başka olan birçok kavmiyetleri yekdiğerine sımsıkı bağlamıştı. Boşnak İslavlığını, Arnavut Latinliğini, Pomak Bulgarlığını... elhasıl her kavim kendi kavmiyetini bir tarafa atarak Halîfe-i Müsliminin etrafında toplanmış, Kelimetullah'ı i'lâ için canını, kanını, bütün varını güle güle, koşa koşa feda etmişti. Fakat sonraları aramıza Avrupalılar tarafından türlü türlü şekiller, türlü türlü isimler altında ekilen fitne, tefrika, fesad tohumları bizim haberimiz bile olmadan filizlenmeye, dallanmaya, budaklanmaya başladı. O demin söylediğim rabıta gevşedi. Artık eski kuvveti, eski tesiri kalmadı. Kalemizin içinden sarsılmaya yüz tuttuğunu gören düşmanlar kendi aralarında birleşerek yani biz Müslümanların memur olduğumuz vahdeti onlar vücuda getirerek birer hücumda yurdumuzun birer büyük parçasını elimizden alıverdiler. Bugün bizi Asya'nın bir ufak parçasında bile yaşayamayacak hale getirdiler.

Size bir vak'a anlatayım: Mısr-ı ulyâda dolaşıyordum. Orada aklı başında bir Müslümanla görüştüm. Bahsimiz İngiliz siyasetine intikal etti. Dedim ki:

– Şaşıyorum. On beş milyonluk koca Mısır'da İngiliz askeri olarak pek az kuvvet gördüm. Nasıl oluyor da bu kadarcık kuvvetle koca bir iklim muhafaza edilebiliyor?

Bu sualim üzerine o zat dedi ki: – İngiliz ricalinden biriyle samimi görüşürdük. Sizin aklınıza geleni ben de düşünmüş de herife demiştim ki:

– Günün, yahut senenin birinde Osmanlı hükûmeti kırk elli bin kişilik bir ordu tertip ederek Mısır'a sevk edecek olursa siz İngilizler ne yaparsınız?

– Hiç bir şey yapmayız. Müdafaa imkânı olmadığı için Mısırlarını kendilerine teslim eder çıkarız. Yalnız şurasını iyi biliniz ki biz İngilizler hiç bir zaman Osmanlıların Mısır'a kırk bin kişi değil, kırk kişi sevk edebilecek derecede yakalarını, paçalarını toplamalarına meydan bırakmayız. Memleketlerinde bitmez tükenmez meseleler çıkarırız. Onlar birbirleriyle uğraşmaktan göz açamazlar ki bir kere olsun Mısır'a dönüp bakmağa vakit bulabilsinler.

Ey cemaat-i Müslimin! Gözünüzü açınız, ibret alınız. Bizim hani senelerden beri kanımızı, iliğimizi kurutan dahili meseleler yok mu, Havran meselesi, Yemen meselesi, Şam meselesi, Kürdistan meselesi,

Arnavutluk meselesi... Bunların hepsi düşman parmağıyla çıkarılmış meselelerdir. Onlar öyle olduğu gibi bugünkü Adapazarı, Düzce, Yozgad, Bozkır, Biga, Gönen, Konya isyanları da hep o melun düşmanın işidir. Artık kime hizmet ettiğimizi, kimin hesabına birbirimizin gırtlağına sarıldığımızı anlamak zamanı zannediyorum ki gelmiştir. Allah rızası için olsun aklımızı başımıza toplayalım. Çünkü böyle düşman hesabına çalışarak elimizde kalan şu bir avuç toprağı da verecek o lursak çekilip gitmek için arka tarafta bir karış yerimiz yoktur. Şimdiye kadar düşmana kaptırdığımız koca koca memleketlerin halkı hicret edecek yer bulabilmişlerdi. Neûzübillah biz öyle bir akıbete mahkûm olursak başımızı sokacak bir delik bulamayız.

Zaten düşmanlarımızın tertip ettikleri sulh şerâiti bizim için dünya yüzünde hakk-ı hayat, imkân-ı hayat bırakmıyor. Bu sefer Anadolu'nun bir hayli kısmını yeniden dolaştım, halkın fikrini yokladım. Baktım ki zavallıların bir şeyden haberi yok. Vakıa nisbetle havas geçinen takım bu şerâitin pek ağır olduğunu biliyor. Lakin ilimleri son derecede icmâlî. Avam ise hiç bir şeyden haberdar değil. Zannediyorlar ki memleketin kenarları yani Hicaz gibi, Bağdad gibi bir, iki yer elimizden çıkmakla iş olup bitecek; Rumeli, İstanbul, Anadolu, Suriye yine bizde kalacak, artık çiftçi çiftiyle, çubuğuyla; esnaf sanatıyla, dükkânıyla; ulemâ medresesiyle, mektebiyle; tüccar alışıyla, verişiyle meşgul olacak. Heyhat! Düşmanlarımız bizi ne hale getirmek için geceli gündüzlü çalışıyorlar, biz ise hala ne gibi hülyalarla kendimizi avutuyoruz!.. Allah rızası için olsun, şu muâhedenâmenin bizim hakkımızdaki maddelerini okuyunuz. Okumak bilmiyorsanız birisine okutunuz da dinleyiniz. Maazallah onu kabul ettiğimiz gün acaba nemiz kalıyor? Bir kere Rumeli'nde hiç bir alakamız kalmıyor. Çatalca istihkâmâtı da dahil olduğu halde denizin öbür yakasındaki memleketler kâmilen gidiyor. Halifemiz İstanbul'dan çıkarılmıyor. Lakin kendisine yalnız –tıpkı Roma'daki Papa gibi– yedi yüz asker bulundurmak hakkı veriliyor. Vakıa Müslümanlar İstanbul'dan bu sefer kovulmuyor. Çünkü İngilizler Hind Müslümanlarının galeyanından çekiniyor. Bununla beraber Yunanlılar Çatalca istihkâmâtına sahip olacakları için tabiîdir ki Çekmece civarına istedikleri kadar asker yığarlar, Avrupa ahvalinde bir karışıklık zuhur ettiği gibi İstanbul'u alıverirler. O zaman İngilizler Hintlilere:

– Ben halifenizin memleketini sizin hatırınıza hürmeten kendisine bırakmıştım, ama ne yapayım, muhafaza edemedi, Yunanlılar da istila etti!..der. Şimdi bir sual vârid olacak:

–Neden İngilizler İstanbul'u doğrudan doğruya kendisine almasın da Yunanlılara versin?

İngilizlerin bu kadar büyümesi müttefiklerinin işine gelmiyor. Binaenaleyh payitahtımızı da alacak olursa araları büsbütün açılacak. Ancak hem Rumeli'yi, hem Aydın vilayetini elinde tutabilmek için Yunanlılar kuvvetli bir donanmaya muhtaçtır. Bunu ise çaresiz İngilizlerden tedarik edecek. Anlaşıldı ya, İstanbul'un Yunan elinde bulunması demek, daima donanmasına muhtaç olduğu İngilizlerin elinde bulunmak demektir. Rumeli'nin, İstanbul'un, Aydın vilayetinin Yunanlılar elinde bulunması ne demektir, biliyor musunuz? Oralarda tek

bir Müslüman kalmaması demektir. Vaktiyle eski Yunanistan'la Mora'daki halkın yarısı Rum ise yarısı da Müslümandı. Bugün o havalide tek bir dindaşımız kalmamıştır. Bu musalaha mucibince verilecek memleketlerde de bir müddet sonra aynı hal zuhura gelecektir. Evet, Müslüman ahali katliam ile korkutularak hicrete mecbur edilecektir.
Bu muahedenin takip ettiği maksat şudur: İngilizler bizden mümkün olduğu kadar fazla adam öldürtmek, kendisinden son derecede az insan harc etmek istiyor. O sebepten bir taraftan Rum, Ermeni çeteleri teşkil edecek; bunlara para, silah dağıtarak Türkler arasında katliam yaptıracak. Diğer taraftan da Müslümanlar, Türkler arasından para ile, yahut iğfal ile adamlar bularak, bizi birbirimize doğratacaktır; ki bu zaten olup duruyor. İşte düşmanın, Anadolu'nun iç taraflarında çıkarttığı isyanları bastırmak için biz İzmir, Balıkesir cephelerindeki kuvvetimizi azaltmağa mecbur olduk da Yunanlılar burnumuzun dibine kadar sokuldular.

Neuzübillah muahedeyi kabule mecbur olduk mu, Anadolu'da asker besleyemeyeceğiz. Yalnız bir miktar jandarma kuvveti bulundurabileceğiz. Bu jandarmalar içinde külliyetli miktarda Rum, Ermeni, Yahudi bulunacak. Zabitlerin yüzde on beşi, ki tabiî hep yüksek rütbeliler olacaktır, ecnebiden gelecektir. Anadolu mıntaka mıntaka ayrılıp her mıntaka bir ecnebi zabitin eline verilecektir.

Meselâ Karadeniz sevahili mıntıkasındaki İngiliz zabiti bütün inzibat kuvvetlerine kumanda edecek, o zaman istediği gibi Rum, Ermeni çeteleri vücuda getirerek Müslümanların üzerine saldıracaktır. Nitekim bu usulü İngilizler Kars'ta, Ardahan'da; Fransızlar Adana'da, Maraş'ta pek güzel tatbik ettiler.

Bilirsiniz ki Anadolu'nun iki mühim iskelesi vardır: Biri İstanbul, biri İzmir. Elimizdeki üç buçuk şimendüfer hattı bu iki limanda nihayet buluyor. Şimdi İstanbul sözde bize bırakılıyorsa da oranın idaresi, gümrükleri, vergileri, zabıtası kâmilen başka ellerde, yani bizim dâhil olmadığımız bir komisyonun elinde bulunuyor. Bu komisyonda tabii düşmanlar hâkim olduğundan bizim ihracatımıza, ithâlâtımıza istediği gibi müşkülat çıkaracak. Gümrük tarifesini, şimendüfer tarifesini, liman tarifesini ona göre tertip ederek Anadolu'daki Müslüman tüccarı tamamıyla iflâs ettirecek. Zaten mütarekeden beri İstanbul'daki Müslümanların ticaretine el altından hep böyle güçlükler çıkarılmıştır. Bundan maksat ise Müslümanları fakir, sefil bırakarak bunun âleme bilhassa Hint'teki dindaşlarımıza:
– İşte görüyorsunuz a, sizin gayretini gütmekte olduğunuz Türkler ne kadar kabiliyetsiz insanlardır!

Demektir bu muahede mucibince devletimizin bütçesi İngiliz, Fransız, İtalyan murahhaslarından mürekkep bir komisyon tarafından tertip olunacaktır. Bu komisyonda bizden bir adam bulunacaksa da rey sahibi olamayacaktır, yani İngiliz bu komisyonda istediğini yaptıracaktır. O halde verdiğimiz vergiler hep Rumların, Ermenilerin menfaatine sarf olunacaktır. İngilizler Mısır'da ahali cahil kalsın diye Müslümanlara hiçbir mektep açtırmamıştır. Hindistan'da da aynıyla davranmıştır. Biz de

Mısırlılar gibi olacağız. Yalnız bizim Mısırlılardan bir farkımız var ki onlar gibi kâmilen Müslüman değiliz. İçimizde Rumlar, Ermeniler var. Onların çocukları bizim paramızla mektepler açıp okuyacaklar, adam olacaklar. Sanatı, ticareti, ziraatı kâmilen ellerine alacaklar. Bizden yalnız ırgat yetişebilecek.

Gelelim Uhud meselesine: Ey cemaat-i Müslimin! Frenkçe bir kelime var: Kapitülasyon! Manası: bizim bilerek bilmeyerek, keyfî yahut ıztırarı, ecnebilere verdiğimiz eski imtiyazlardır. Bunların bir kısmı adliyeye aittir. Meselâ içimizde yaşayan ecnebi teba'asından biri ne yaparsa yapsın hükümetimiz tarafından tevkif olunamaz. Caniyi yakalamak için mutlaka mensup olduğu sefaretin adamı hazır olmalı. Tevkif olunduktan sonra sefaretine teslim edilmeli. Binaenaleyh ecnebiler bu muharebeden evvel bizim içimizde Ali kıran kesilmişti. Adam döverler, adam vururlar, adam öldürürler, ötekinin berikinin emlâk ve arazisini gasbederler. Bütün yaptıkları yanlarına kalırdı. Biz bu imtiyazları harbin bidayetinde kaldırmıştık. Şimdi sulh şeraitini kabul ettiğimiz gibi bunlar yine avdet edecek. Hem nasıl avdet edecek, biliyor musunuz? Avrupa devletleri tebaasına münhasır olan o imtiyazlar şimdi Rumlara, Ermenilere, Yahudilere verilecek. Artık bunun ne demek olduğunu matuhlar bile anlar.

Gelelim bu imtiyazların iktisadi kısmına: Ecnebi tebaası temettü, belediye ve saire gibi vergilerden müstesnadırlar. Şimdi, Rumlar, Yahudiler, Ermeniler de müstesna olacaktır. Açıkçası bütün parayı Müslümanlar verecekler, bütün parsayı içimizdeki gayrımüslimler toplayacak!

Ya gümrükler meselesi... O da bir âfet! Biz başka memleketler gibi gümrüklerimize sahip değiliz. Memleketimize sokulan eşyadan istediğimiz gümrüğü alamayız. Halkımızın fakir düşmesine en birinci sebep budur. Bunu bir az izah edelim. Evvelâ ziraatımızı ele alalım. Rusya gibi, Romanya gibi, Amerika gibi toprağı zengin memleketlerde ekin pek ucuza mal oluyor. Heriflerin vapurları, şimendüferleri de çok olduğundan dünyanın her tarafına kolaylıkla arpa, buğday gönderiyorlar. Binaenaleyh bu memleketler İstanbul piyasasına döktükleri ekini bizden, yani Anadolu'dan daha ucuza mal edebilirler. Bizim çiftçilerimiz ise malını İzmir, İstanbul gibi büyük şehirlerde kurtarabilecek para ile satamayacağından hem ekemez, hem fakir düşer. Buna karşı ne çare olabilir? Evet, çare hariçten gelecek ekin ve sair yiyecek şeylere öyle bir gümrük koymaktır ki, bu gümrüğü verecek ecnebi tüccar piyasada malını Anadolu'dan gidecek maldan daha pahalıya satmak mecburiyetinde kalsın. İşte Fransa gibi, Almanya gibi toprağı çok zengin olmayan hükümetler kendi köylülerini hep bu usul sayesinde kurtarabilmiştir. Bizde ise bu çareye müracaat kabil olamayacağından muahedeyi kabul ettiğimiz gibi çiftçimiz bitecektir.

Gelelim sanayiye: Bilirsiniz ki memleketimizde birçok ham eşya yetişir: Keten, kenevir, pamuk, yün, tiftik, deri. Sonra türlü türlü madenler. Biz

bunlardan istifade edemiyoruz. Meselâ bir dokuma fabrikası yahut demir fabrikası açmaya kalkışsak Avrupa'nın, Amerika'nın fabrikalarıyla başa çıkamayız. O halde ne yapmalıyız? Bizim sanayiimiz de onların sanayi derecesini buluncaya kadar hariçten gelecek mamulat üzerine münasip bir gümrük koyabilmeliyiz. Koyamadığımız gibi hiç bir müessesemiz, hiç bir fabrikamız bir sene bile yaşayamaz. Bilirsiniz ki kendimize mahsus tezgâhlarımız, bezlerimiz vardır. Bunlar memleketimizin her tarafında satılıyordu. Ahalimize de birçok menfaat temin ediyordu. Hâlbuki ecnebi fabrikalarıyla rekabet edemediğinden dolayı ezildi gitti. Şu halde halkımız ziraatını, sanayiini ileri götüremez, ticaretini de gayrimüslimlerin vergi vermemesi yüzünden başa çıkaramazsa tabiidir ki sefil olur, perişan olur. Haydutluktan başka yapacak bir iş bulamaz.

Şimdi bir mühim mesele var. Onu tetkik edelim: "Neden İngilizler bizim mahvımızı temin için bu kadar uğraşıyorlar?" Evet, bunlar harb-i umuminin bidayetinde "biz bütün milletlerin istiklâli için harbediyoruz!" tekerlemesini muttasıl tekrar edip durdukları için mahkûmiyetleri altında bulunan yüz milyon Müslüman'a da istiklâl sevdası geldi. Mısır'da, Hind'de birbiri ardınca isyanlar başladı. Vakıa İngiliz bu isyanları kendisine mahsus olan müthiş bir vahşetle bastırdı. Lâkin bunların bir daha başkaldıramamaları için dünyada hiç bir Müslüman memleketin müstakil kalmaması lâzımdı. Mütarekeden sonra ise müstakil olarak iki Müslüman hükümet kalmıştı ki biri bizdik. Diğeri de İran idi. Biliyorsunuz ki İran hükümeti İslamiyesinin icabına baktılar. İngiliz himayesini lânet halkası gibi acemlerin boynuna geçirdiler. O halde yalnız biz kaldık.

Ey cemaat-i Müslimin!

İngiliz'in asıl düşmanlığı bizedir. Çünkü biz asırlardan beri hilafeti elimizde tutuyoruz. Asırlardan beri âlemi İslamın başında olarak ehli salible çarpışıyoruz. Dünyanın bütün Müslümanları selâmetlerini, necatlarını, yıllardan beri müştak oldukları istiklâllerini bizden bekliyorlar. "Yüzlerce milyon Müslüman'a nisbetle bizim bir avuç mesabesinde olan halkımızın ne ehemmiyeti vardır?" demeyiniz. İyi biliniz ki bu bir avuç halkın bütün âlemi İslam'da pek büyük mevkii, pek büyük itibarı vardır. Bütün Müslümanlar bilirler ki maazallah saltanat-ı Osmaniye'nin, hilafet-i İslamiye'nin devrilmesi bütün cihanı imanı sarsacaktır. Bütün Müslüman yurtlarını en müthiş zelzelelere tutulmuş gibi hasara uğratacaktır. Mütarekeyi müteakip Mısır'da, Hind'de hatta daha dün elimizde iken bugün işgal altında bulunan Irak'ta, Suriye'de zuhur eden ihtilâller, isyanlar, kıyamlar gösteriyor ki biz Osmanlı Müslümanları öyle âlemi İslam'ın ve dolayısıyla düşmanlarımızın lakayt kalabileceği bir küme değiliz. O sebepten İngilizler bizi büsbütün mahvetmeye ne kadar çalışsalar kendi menfaatleri namına o kadar haklıdırlar. Ama diyeceksiniz ki:

– Bugün bütün dünyaya hâkim olan İngiltere satveti karşısında bizim ne ehemmiyetimiz olur ki herifler senin dediğin gibi bizim günün birinde büyüyeceğimizden korksunlar da bu kadar ihtiyatlara lüzum görsünler?

Yanılıyorsunuz. İş öyle değil. Avrupalılar yalnız bugünü, bugünkü hadisatı seyretmekle kalmazlar. Onlar yarını, gelecek seneyi, hatta gelecek asrı, hatta bir kaç asır sonrasını tahmin etmek, hesab etmek isterler. Heriflerin siyaseti müthiştir. İşte o müthiş siyaset sayesinde kendileri ne oldular, bizi ne hale getirdiler, görüyorsunuz. Binaenaleyh velev bir kaç vilâyetten ibaret bir Anadolu hükümetinin kalmasına bile kendi ihtiyarlarıyla, yani muztar kalmadıkça, kabil değil, razı olamazlar.

– Pek âlâ! Ne yapabiliriz? Uzun zamanlardan beri devam eden dahilî, haricî muharebeler, bilhassa Balkan muharebesiyle şu harbi umumî bizde can bırakmadı, kan bırakmadı, para bırakmadı, hiç bir şey bırakmadı. Düşman ise bu kadar kuvvetli. Şeraiti sulhiyeyi çar naçar kabul edeceğiz. Bu tıpkı silâhsız bir adamın dağ başında müsellah haydutlar tarafından kuşatılmasına benzer. İster istemez eşkıyanın emrine boyun eğecek...

Pek doğru! Yalnız iki nokta var. Bir kere o müsellah haydutlar ortalarına aldıkları biçareden parasını isteseler, üzerindeki elbisesini isteseler, ayağındaki pabucunu, başındaki külâhını isteseler biz de vermesini tasvib ederdik. Lâkin bununla kanaat etmiyorlar ki. Biçare herifin kollarını, bacaklarını kestikten sonra:

– Boynunu uzat! Kafanı devir! diyorlar. Mademki teklif bu kadar ağırdır. Artık bunu hiç kimse kabul edemez, ister istemez dişiyle, tırnağıyla uğraşır, çabalar, nefsini imkânın son derecesine kadar müdafaaya bakar.

Ey cemaat-i Müslimin! İşte bugün bizden istedikleri, ne filân vilâyet, ne filân sancaktır, doğrudan doğruya başımızdır, boynumuzdur, hayatımızdır, saltanatımızdır, devletimizdir, hilafetimizdir, dinimizdir, imanımızdır.
Bir de o müsellah olduğunu kabul ettiğimiz haydutların başları pek boş değil. Korktukları tehlikeler var. Biz zaruri olan müdâfaa-i hayat vazifesinde bir az daha sebat edecek olursak emin olunuz ki cehennem olup gidecekler. Galiba maksat anlaşılmadı. Biraz izah edelim. Kuvvetlerinin, kudretlerinin pek büyük olduğunu bildiğimiz düşmanlarımızın önünde bugün iki müthiş tehlike var: Biri onların kendi tabiri veçhile İslam tehlikesi, diğeri komünistlik tehlikesi! İslam tehlikesini herifler çoktan beri hesaba almışlardı da ona göre ellerinden gelen tedbiri tatbikten geri durmamışlardı. Lâkin altı yedi seneden beri devam eden bu harp bir çok hesapları alt üst etti. Birçok tahminler yanlış çıktı. Bugün İngilizler artık müstemlekelerindeki insanlardan eskisi gibi emin olamıyorlar. Beşeriyetin gözü açıldı. Mahkûm milletler kendilerinin hâkim milletler elinde ne büyük bir kuvvet olduğunu bu sefer gözleriyle gördüler. Kanlarını, canlarını kimlerin hesabına döktüklerini anladılar. Harbin her türlü safahatında bulundular. Hücum nedir, müdafaa nasıl olur? En son icad olunmuş silâhlar, bombalar nasıl kullanılır? Hepsini bilfiil öğrendiler. Hele tahakkümleri, esaretleri altında yaşadıkları Avrupalıların kendilerini harbe sürüklerken verdikleri vaadlerin hiç birinin aslı faslı olmadığına, bu gidişle kıyamete kadar kendileri için hürriyet, refah, rahat yüzü görmek nasip olamayacağına iyice yakin hâsıl

ettiler. Bugün cihan eski cihan değil. Hele Asya hiç o bildiğimiz halde bulunmuyor. Bilumum şarkta, bilhassa Müslümanlarda büyük bir intibah, bir uyanıklık mevcut. Asya'nın şimal kısmında yaşayan dindaşlarımız kâmilen denilecek derecede müsellah, mütebakisi de bir taraftan silahlanıyor. Fikirler gittikçe değişiyor. İstiklâl sevdaları her yerde uyanıyor. İşte bütün bu hareketler İslam tehlikesi namı altında toplanarak düşmanlarımızı titretiyor.

İkinci tehlikeye gelince: Bolşeviklik denilen bu hareket Avrupa'nın doğrudan doğruya kalbine çevrilmiş bir silâhtır. Senelerden beri sosyalistlik namı altında için için kaynayarak Avrupa hükümetlerini ürkütüp duran bu hareket bugün artık yanar dağlar gibi alevler saçmaya başladı. Bu yangının kıvılcımları Paris, Londra, Roma ufuklarına dağılır. Oralarda yer yer yangınlar çıkarır oldu. Çünkü hükümetleri ne kadar uğraşsa, ne kadar çabalasa zaten böyle bir yangın için Avrupa'nın her tarafında istibdad vardı, hazırlık vardı. Sermaye sahipleriyle amele arasındaki gerginlik son senelerde, bilhassa bu muharebe esnasında son dereceyi bulmuştu. Ruslar ön ayak olarak çarı, çarlığı, asilzadelerin bitmez tükenmez imtiyazlarını, servetlerini, sâmânlarını, hâk ile yeksan edince, Avrupa'daki sosyalistler de ayaklanmaya azmetti. Bu adamlar diyor ki:

– Bu harp, bu yedi seneden beri devam eden âfet kırk, elli milyon beşerin doğrudan doğruya harp meydanlarında helâkine sebep oldu. Bir o kadar insanı da bu sönen hayatların arkasından bikes, perişan bir halde bıraktı, manevî bir ölüme mahkûm etti. Netice ne oldu? Birkaç zalim hükümet istibdadını artırdı. Milyarlarca servet sahibi bir kaç muhtekirin hazinelerini, kasalarını doldurdu. Fukara tabakasının, işçi tabakasının sefaletini artık tahammül edilmeyecek derecelere getirdi. Ahlâk namına, haya namına, ırz namına, haysiyet namına, insaf namına bir şey bırakmadı. Hepsini sildi süpürdü. Kimsenin kimseye emniyeti, itimadı kalmadı. Âlemi beşeriyet her türlü insanlık duygularından sıyrılarak yırtıcı hayvanlar derekesine indi. O halde biz kimin için çarpışmış, hangi gayeye hizmet etmiş olduk? Bununla beraber sulh şeraiti diye ortaya atılan hezeyannâmeleri bundan böyle milletlere asla rahat huzur temin etmeyecektir. Bilâkis bunların aralarındaki ihtilâfları, husumetleri, rekabetleri, kinleri, intikam hislerini büsbütün körükleyecektir. Artık beşeriyet buna tahammül edemez. Artık sefil mahiyetleri bütün çıplaklığıyla meydana çıkan bütün bu teşkilâtı, bütün bu müessesatı yıkmalı, yerine yenilerini koymalıdır...

İşte bunların mülâhazaları aşağı yukarı bu merkezdedir. Zaten Garb'ın ukalası, hükeması çoktan beri böyle bir akıbetin zuhurunu bekliyorlardı. Dışı gözlere pek parlak görünen medeniyet-i hazıranın içinden çürümeye yüz tuttuğunu, günün birinde paldır küldür yıkılacağını söyleyip duruyorlardı. Benim bu kürsüden söyleyecek bir sözüm varsa o da garp medeniyeti dediğimiz o rezil âlemin bir an evvel hâk ile yeksan olmasını temenniden ibarettir.

Ey cemaat-i Müslimin! Sakın bu sözlerimden benim ilim düşmanı, maarif düşmanı, terakki düşmanı olduğuma zâhip olmayınız. Benim bütün insanlar hesabına bilhassa dindaşlarım namına istediğim bir medeniyet varsa, o da her manasıyla pek yüksek, namuslu, vakarlı bir medeniyettir, yani bir medeniyeti fazıladır. Garp medeniyeti maddiyattaki terakkisini maneviyat sahasında kat'iyyen gösteremedi. Bilakis o ciheti büsbütün ihmâl etti. Hayır ihmâl etmedi; bile bile payımâl etti. Avrupalıların ne mal olduklarını anlayamayanlar zannederim ki bu sefer artık gözleriyle görerek hatalarını tashih etmişlerdir.

Avrupa hükümetlerini titreten Bolşevik tehlikesi, bizler gözlerimizi açmak şartıyla, âlem-i İslam hakkında tehlike değil, bilakis istifade olunacak bir fırsattır. Çünkü evvela bizde Bolşevikliğin zuhuriyeti, yahud hariçten sirayetini hazırlayacak sebepler yok. Ne sermaye sahiplerimiz, ne bankalarımız, ne amele meselemiz, ne arazi meselemiz mevcut değil. Saniyen bütün harekâtımızı, muamelatımızı tanzim eden şeriatimiz sosyalistlerin, Bolşeviklerin, bundan asırlarca sonra belki bulabilecekleri düsturların, esasların en insani, en ulvi, en fıtri, en şefik, en rahim eşkâlini ihtiva etmektedir. Binaenaleyh Bolşeviklerin Garb medeniyetini yıktıkları gün bizim esaslı hiçbir şeyimiz sarsılacak değildir. Sarsılsa sarsılsa Avrupalıları kör körüne hiç lüzumsuz yere taklid ederek aldığımız birtakım şeyler sarsılacaktır ki zaten bugünkü felaketimizin en birinci sebebi o mefasidin harim-i mevcudiyetimize sokularak hayat-ı ictimaiye ve siyasiyemizi zehirlemesidir. O halde bizim Bolşeviklerden korkmamıza mahal olmadığı gibi Bolşevik olmaya da ihtiyacımız yoktur. Biz elimizdeki şeriatin ahkâmına, esasat-ı fazılasına tamamıyla sarıldığımız gün yakamızı kurtarmış oluruz. Evet, düşmanın düşmanı dost olmak itibarıyla müşterek, mütekabil mefai dairesinde Bolşeviklerle ittifak edebiliriz. Garb'ın âlem-i beşeriyet, bilhassa biz Müslümanları ezmek için kuvvet almakta oldukları o melun zulüm müesseselerini yıkmak hususunda Bolşeviklere yardım da ederiz. Artık bu ittifakın zamanını, zeminini, dairesini, bu muavenetin derecesini tayin etmek tabiîdir ki selâhiyet sahiplerine aittir. O cihetleri onlar düşünsünler, onlar halletsinler. Böyle bir ittifaktan biz ne kadar istifade edersek Ruslar da o derecede müstefid olacaklardır. Çünkü ihmal edilmeyecek bir kuvvet olduğunu demincek söylediğimiz İslam âlemi kendileriyle müttefik olmak şöyle dursun, bîtaraf kalmakla bile Bolşeviklere pek kıymetli muavenette bulunmuş olur. Buna mukabil şimdiye kadar şimalden, cenuptan, şarktan, garptan mahsûriyet içinde kalan Müslüman milletlere de böyle bir ittifakın vereceği faideler inkâr olunamaz. Henüz silâh tedarik edememiş olanları silahlanacaklar, arkalarından emin olarak önlerindeki düşmanı denize dökmeye, asırlardan beri gaib ettikleri istiklâli ele geçirmeye muvaffak olacaklardır.

Ah, siz o düşmanın elinden zavallı Asya'nın neler çektiğini biliyor musunuz? Hindistan'ı ele alalım. Hangi şehrine gitseniz iki mahalle görürsünüz ki, biri İngilizlere, diğeri Hindilere aittir. Hiçbir Hindli için İngilizlerin cemiyetine girebilmek kabil değildir. Bir Hintli temiz giyinmek istese, vergi vermeye mecbur tutulur. Şimendüferlere binseniz

görürsünüz ki, Hintliler için ayrı vagonlar vardır. Hastahanelere gidiniz, ayrı koğuşlar vardır. Biçareler o vagonlara binmeye, o koğuşlarda yatmaya mecburdur. İngilizlere:

– Niçin bu biçarelere insan muamelesi etmiyorsunuz? Diye soranlara:

– Maymunlar adam olur, bunlar adam olmaz! Cevabını verirler.

Bir İngiliz, Hintliyi istediği gibi döver; ceza lâzım gelmez. Şayet öldürürse pek hafif bir cezayı nakdî ile kurtulur. Hintlinin kazancının yüzde tamam altmışı hükümet tarafından alınarak İngiltere'nin ihtiyacatına sarf olunur. Hindistan'daki birkaç yüz milyon nüfusun üçte birinden fazlası karnını doyurmaktan âcizdir. Bu sefalet gittikçe artıyor. Bundan bir asır evvel hesab etmişlerdi: Seksen sene zarfında on sekiz milyon yerli açlıktan ölmüştü. Bu son asrın ilk on altı senesi zarfında ise ayni sebepten helâk olanların miktarı yirmi milyonu bulmuş. Yetmiş sene evvel bir Hintli, günde bizim para ile kırk para kazanırken, bugün bu kazanç onbeş paraya inmiştir. Bununla beraber zavallı Hintli, İngiliz'den üç kat fazla vergi verir. Peki, bu vergiler ne olur, bilir misiniz? İngiliz hazinelerine toplanıp müstemlekât ahalisi arasında nifak çıkarmaya, fesad çıkarmaya sarf edilir. Evet, son yüz sene zarfında Hindistan varidatından tamam yüz milyon İngiliz lirası müstemlekâtta sefer yapmak için harcolunmuştur. İngilizler Hindistan'daki kumaş destgâhlarını yok etmek için ustaların başparmaklarını kesmekten bile çekinmemişlerdir. Bunlar yerli sanayii mahvetmek için hiç bir mel'anetten geri durmazlar. Seksen milyon Müslüman Hintli için tek bir sultaniye mektebi vardır. İngilizler bu mektebe son derecede düşmandırlar. Hindistan'daki İngiliz sultaniyelerine girmek Hintlilere memnudur. Bir Hintli en ufak silâhı bile taşıyamaz. Büyücek çakı taşıyanlar şiddetli cezaya çarpılır. Mütarekeden beri kasapların bıçakları, berberlerin usturaları akşamları polis karakollarına teslim ediliyor. Hindistan'da dört nevi insan var: İngilizlerin memurları, İngilizlerin Hindistan'daki uzun müddet oturup kalanları, melezler, Hintliler. Melezler beşeriyetin hakir bir sınıfı sayılırlar. Hintlilere gelince o biçareler adil! Medeni! İngilizler nazarında hayvan makulesidir.

Gelin bir az da Afrika'ya geçelim. Cezayir'den, Tunus da, Fas'ta Müslümanlara, Fransızlar tarafından hayvan muamelesi edilir. Oradaki Hristiyanlar, Yahudiler a'şar gibi, ağnam gibi vergilerin hiç birini vermezler. Müslümanlara gelince, bizim zamanımızdan kalma vergilerin hepsini verdikten başka, Fransızların vazettikleri kapı, pencere vergilerini de verirler. Bunun için biçare Müslümanlar topraklarını, akarlarını, hayvanlarını muvazaa suretile çok zaman Hristiyanların, yahut Yahudilerin üzerine çevirmeye mecbur olurlar. Bu mecburiyet yüzünden külliyetli para verdikleri gibi ekseriya mallarını da kaybederler. Sırf Müslümanların vergisile yaşayan belediyelerde hiç bir Müslüman âzâ bulunamaz. Şayet bulunursa rey sahibi olamaz. Gerek Cezayir'de, gerek Tunus'ta kabilelerin müşterek meraları vardır. Lâkin bu meralar muttasıl Fransızlar tarafından bad-ı heva gasbedildiği için biçare Müslümanlar hayvanlarını geçindiremiyorlar. Zarurî olarak cenuba, yani çöle doğru

çekiliyorlar. Fransızlar Afrika'daki müstemlekelerine kendi milletleri için köy teşkil edecekleri zaman, Arapların elindeki araziyi bad-ı heva alırlar. Bununla kalmayarak, o yeni köye lâzım olan suyu civardaki Müslüman köylerinden getirip, Müslümanları susuz bırakırlar. Bu suretle vücuda getirilen her Hristiyan köyüne varidat bulmak için yine Müslüman köylerine çullanırlar. Onlardan alacakları belediye rüsumuyla o Hristiyan köyünü refah içinde yaşatırlar. Bir Fransız, Müslüman aleyhinde ikame-i dava etmez. Çünkü lüzum görmez. Onu isterse döğer, isterse öldürür.

Ey cemaat-i Müslimin! Zaman, zemin müsait olsa size İngiliz adaletinden! Fransız medeniyetinden! Birçok parlak numuneler daha gösterirdim. Mamafih ibret alacaklar için bu kadarı da yetişir zannederim. İşte sefaletlerinin derecesini kısaca anlattığım o zavallı dindaşlarımızın imdadına yetişmek yahut hiç olmazsa onların düştükleri felâkete düşmemek için artık gözümüzü açmalıyız. Düşmanımızın bizi de onların hâline getirmek için bugün elinde iki vasıta var. Ziyade yok, çünkü haddi zatında gerek keyfiyet, gerek kemiyet itibarile mühim olan kuvvetlerini dağıtmıştır. Ordusunun bir kısmı Hindistan'da bir kısmı Irak'ta, bir kısmı İran'da, bir kısmı İrlanda'da, bir kısmı bizzat İngiltere'de, bir kısmı Mısır'da, bir kısmı Sudan'da, bir kısmı Filistin'de meşguldür. Müstemlekât askerine itimadı kalmamış. Bilhassa Hind Müslümanları "artık biz dindaşlarımıza karşı silah kullanmayız" diyorlar.

Binaenaleyh şimdi söylediğim gibi bizi ezmek için ancak iki kuvvete malik bulunuyor: Birincisi yunan ordusu, İkincisi memleketimizde çıkaracağı, daha doğrusu çıkarmakta olduğu nifak! Zaten bu ikinci kuvvet olmasa birincisinin hiç ehemmiyeti yoktu. Biz aklımızı başımıza alarak el ele verdiğimiz gün inayeti hakla memleketimizi, istiklâlimizi kurtarmaklığımız muhakkaktır. İşte vilâyat-i şarkiye ahalisi gözünüzün önünde duruyor. Bunlar düşman istilâsı ne demek olduğunu gözleriyle gördükleri için, bu sefer İngiliz iğfalatına kapılmadılar. Aralarında tefrika çıkmasına, nifak çıkmasına meydan bırakmadılar. Can cana, baş başa verdiler; yurtlarını çiğnemek, kendilerini esaret altına almak için hudut boyunda fırsat gözetip duran düşmanı tarumar ettiler. Kars gibi en müstahkem bir kaleye bayrağımızı dikerek ileriye doğru yürüdüler, gittiler. Cenabı Hak o kahraman mücahitlerimize tevfikler ihsan buyursun; Anadolu'muzun garbindeki bu sefil düşmanı da Ermenilerin bi-hakkın, uğradıkları akıbete uğratsın. – Âmin!...

Bizi mahv için tertib edilen muahede-i sulhiye paçavrasını mücahitlerimiz şark tarafından yırtmaya başladılar. Şimdi beri taraftaki dindaşlarımıza, kardeşlerimize düşen vazife Anadolu'muzun diğer cihetlerindeki düşmanları denize dökerek o murdar paçavrayı büsbütün parçalamaktır. Zira o parçalanmadıkça İslam için bu diyarda beka imkânı yoktur.

Ey cemaat-i Müslimin! Hepiniz bilirsiniz ki buhranlar içinde çarpınıp duran bu dini mübin, bu mübarek yurt bizlere vediatullahtır. Kahraman ecdadımız bu suphanî vediayı siyanet uğrunda canlarını feda etmişler, kanlarını seller gibi akıtmışlar, muharebe meydanlarında şehit düşmüşler;

Rayet-i İslam'ı yerlere düşürmemişler. Mübarek naaşlarını çiğnetmişler; şeriatin harimi pakine yabancı ayak bastırmamışlar. Babadan evlâda, asırdan asıra intikal ede ede bize kadar gelen bu emaneti kübraya hıyanet kadar zillet tasavvur olunabilir mi? Yoksa bizler o muazzam ecdadın ahfadı değil miyiz? Ağyar eline geçen Müslüman yurtlarının hali bizim için en müessir bir levha-i ibrettir. Endülüs diyarını gözünüzün önüne getirin. O, Cihanın en mamur, en medenî, en mütefennin iklimi vaktile sinesinde on milyon Müslüman barındırırken bugün baştanbaşa dolaşsanız, tek dindaşımıza rast gelemezsiniz. Allahın vahdaniyetini garbin afakına yetiştiren o binlerce minarenin yerlerindeki çan kulelerinden bugün etrafa teslis velveleleri aksediyor. Şevketin, medeniyetin, irfanın, ümranın müntehasına varmışken birbirlerine düşerek vatanlarını üç buçuk İspanyol'a karşı müdafaadan âciz kalan bu zavallı dindaşlarımızdan olsun ibret alalım da İslam'ın son mültecası olan bu güzel toprakları düşman istilâsı altında bırakmayalım. Yeisi, meskeneti, ihtirası, tefrikayı büsbütün atarak azme, mücahedeye, vahdete sarılalım. Cenab-ı kibriya Hak yolunda mücahede için meydana atılan azim ve iman sahiplerile beraberdir. (Vellezîne câhedû fînâ lenehdiyennehum subulenâ ve-innallâhe leme'a-lmuhsinîn)

Ya İlâhi bize tevfikini gönder!
– Âmin!
Doğru yol hangisidir, millete göster!
– Âmin!

Ruh-i İslam'ı şedaid sıkıyor, öldürecek.
Zulmü tedib ise maksudi mehibin gerçek.
Nare yansın mı beraber bu kadar mazlumin?
Bigünahız çoğumuz, yakma İlâhi!
– Âmin!

Boğuyor âlem-i İslam'ı bir azgın fitne;
Kıt'alar kaynayarak gitti o girdap içine.
Mahvolan aileler bir sürü masumundur;
Kalan âvârelerin hali de malûmundur.
Nasıl olmaz ki tezelzül veriyor arşa enin?
Dinsin artık bu hazin velvele ya Rab!
– Âmin!

Müslüman yurdunu her yerde felâket urdu;
Bir bu toprak kalıyor dinimizin son yurdu.
O da çiğnendi mi, çiğnendi demek şer'-i mübin.
Hakisar eyleme ya Rab onu olsun!
– Âmin!
V'elhamdü llillahi rabbilâlemin.”

Ek 16. *Hâkimiyet-i Millîye'nin* Maarif Vekâleti Tarafundan İstiklâl Marşı Yarışması İlanı Verildiği Sayısı. BOA, *Hakimiyet-i Millîye* Gazetesi, Sayfa 2, 7 Kasım 1920

جامعیت ملیه

ریاسی سنه — نومرو ۷۲ قسمی هیرده ۵ غروشدر .

آغیره ۲۱ مایس ۱۹۲۹
بازار ۷ عدد تار ۱۳۴۵

شیدیلك هفته ده اوچ دفعه نشر اولنور .

آنا طولی

قارصده احراز ایدیلن مظفریت

بولشه ویك ـ لهستان صلحی

طاشکندن جنوبه دوغری

هندستان حرکتلری

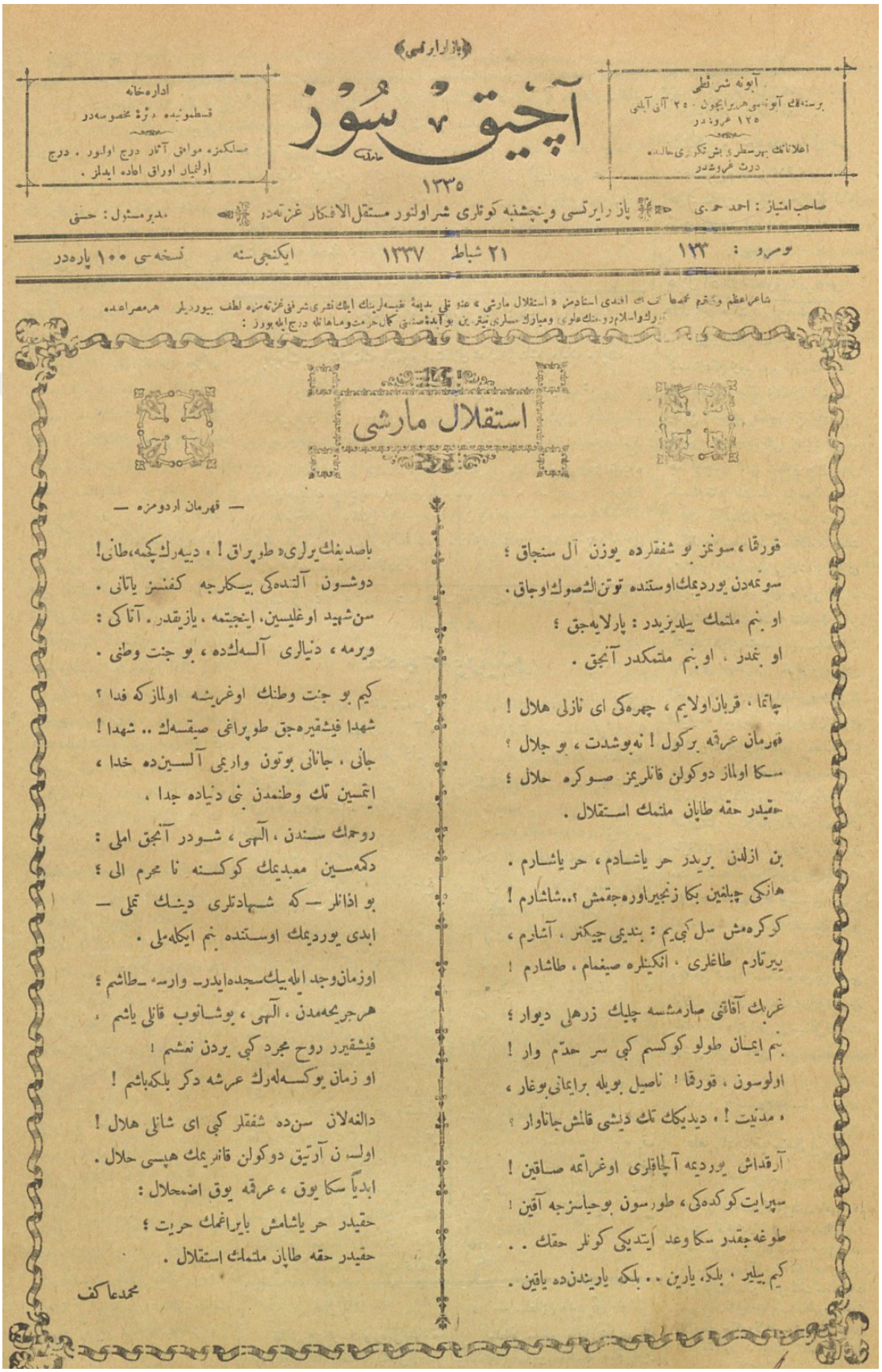
جبهه لرده

پیه رلوتی

Ek 17. İstiklâl Marşı'nın Gazete Yayınları

Ek 17.1. İstiklâl Marşı'nın *Açık Söz* Gazetesi'ndeki Neşri 21 Şubat 1921

(بازارتسی)

آچیق سوز

۱۳۳۵

آبونه شرائطی
برسنه‌لك آبونه‌سی هیرایجون ۲۵ آلتی آیلی ۱۲۵ غروشدر
اعلاناتك بهر سطری بش تکراری حسابیله دورت غروشدر

اداره‌خانه
قسطمونیده دائره مخصوصه‌در
مسلکمزه موافق آثار درج اولنور . درج اولنیان اوراق اعاده ایدلز .

صاحب امتیاز : احمد حمدی ☜ پازارتسی وپنجشنبه کونلری شراولنور مستقل الافکار غزته‌در ☞ مدیر مسئول : حسنی

نومرو : ۱۳۳ ۲۱ شباط ۱۳۳۷ ایکنجی‌سنه نسخه‌سی ۱۰۰ پاره‌در

شاعر اعظم وکاتم محمد عاکف افندی استادمز « استقلال مارشی » عنوانلی بدیعه‌لرینك ایلك نظری شرفی غزته‌مزه لطف بیوردیلر هرمصراعده ترك واسلام روحنك علوی ومبارك مسلکی بیترین بر آینه‌صدق کمال حرمت وماهرانه درج ایله بورز :

استقلال مارشی

— قهرمان اردومزه —

قورقما ، سونمز بو شفقلرده یوزن آل سنجاق ؛
سونمدن یوردیمك اوستنده توتن‌الك‌صوك اوجاق .
او بنم ملتمك یلدیزیدر : پارلایه‌جق ؛
او بنمدر ، او بنم ملتمکدر آنجق .

چاتما ، قربان‌اولایم ، چهره‌کی ای نازلی هلال !
قهرمان عرقه برکول ! نه‌بوشدت ، بو جلال ؟
سکا اولماز دوکولن قانلریمز صوکره حلال ؛
حقیدر حقه طاپان ملتمك استقلال .

بن ازلدن یریدر حر یاشادم ، حر یاشارم .
هانکی چیلغین بکا زنجیراوره‌جقمش ؟..شاشارم !
کرکره‌مش سل کبی‌یم : بندیمی چیکنر ، آشارم ،
یبرتارم طاغلری ، انکینلره صیغمام ، طاشارم !

غربك آفاقی صارمشسه چلیك زرهلی دیوار ؛
بنم ایمان طولو کوکسم کبی سر حدّم وار !
اولسون ، قورقما ! ناصیل بویله برایمانی بوغار ،
« مدنیت ! » دیدیکك تك دیشی قالمش جاناوار ؟

آرقداش یوردیمه آیاقلری اوغراتمه صاقین !
سپرایت کوکده‌کی ، طورسون بوحیاسزجه آقین !
طوغه‌جقدر سکا وعد ایتدیکی کونلر حقك . .
کیم بیلیر ، بلکه ، یارین . . بلکه یارینلرده یاقین .

باصدیغك یرلری « طوپراق ! » دیه‌رك چکمه‌طانی !
دوشسون آلتده‌کی بیکلرجه کفنسز یاتانی .
سن‌شهید اوغلیسین ، اینجیتمه ، یازیقدر . آتاکی :
ویرمه ، دنیالری آلسه‌کده ، بو جنت وطنی .

کیم بو جنت وطنك اوغرینه اولماز که فدا ؟
شهدا فیشقیره‌جق طوپراغی صیقسه‌ك .. شهدا !
جانی ، جانانی بوتون واریمی آلسینده خدا ،
ایتمسین تك وطنمدن بنی دنیاده جدا .

روحمك سندن ، الهی ، شودر آنجق املی :
دکه‌سین معبدیمك کوکسنه نا محرم الی ؛
بو اذانلر — که شهادتلری دینك تملی —
ابدی یوردیمك اوستنده بنم ایکله‌ملی .

اوزمان‌وجد ایله‌یك‌سجده‌ایدر — وارسه — طاشم ؛
هرجریحه‌مدن ، الهی ، یوشانوب قانلی یاشم ،
فیشقیرر روح مجرد کبی یردن نعشم !
او زمان یوکسه‌لرك عرشه دکر بلکه‌باشم !

دالغه‌لان سنده شفقلر کبی ای شانلی هلال !
اولسون آرتیق دوکولن قانلریمك هپسی حلال .
ابدیاً سکا یوق ، عرقه یوق اضمحلال :
حقیدر حر یاشامش بایراغمك حریت ؛
حقیدر حقه طاپان ملتمك استقلال .

محمد عاکف

Ek 17.2. *Sebilürreşad*'ın 17 Şubat 1337 (1921) Tarihli 468'inci Sayısında Çıkan İstiklâl Marşı'nın İlk Yayını, *Sebilürreşad,* Sayfa 1, 17 Şubat 1921

سبيل الرشاد

١٣٣٠

ابونه شرائطی
هر یرایچون سنه لکی (٢٥٠)
آلتی آیلغی (١٣٠) غروشدر
نسخه سی ٥ غروش، سنه لکی
٥٢ نسخه در
اداره خانه
آغره ده حریت اوتلی قارشوسنده
اخطارات
آبونه بدلی پیشندر
مسلکه موافق آثار مع المنونیه قبول
اولنور . درج ایدیلمین یازیلر
اعاده اولونماز

اخطارات
آدرس تبدیلنده آیریجه بش
غروش کوندرلیدر
مکتوبلرك امضالری واضح واوتوغافلی
اولمسی وابونه صره نومروسنی
محتوی اولمسی لازمدر .
ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلرك
آدرسلرینك فرانسزجه ده یازلمسی
رجا اولنور .
پاره کوندرلدیکی زمان نه یه دائر
اولدیغی واضحاً بیلدیرلمسی
رجا اولنور .

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم
باش محرر محمد عاکف
صاحب ومدیر مسئول اشرف ادیب
اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد ٤٦٨ | ٩ جمادی الاخره ١٣٣٩ | پنجشنبه | ١٧ شباط ١٣٣٧ | ١٨ جلد

استقلال مارشی

— قهرمان اردوسنه —

قورقما ، صونمز بو شفقلرده یوزن آل سنجاق ؛
صونمه دن یوردیمك اوستنده نوتن الك صوك اوجاق .
او بنم ملتمك پیلدیزیدر ، پارلایه جق ؛
او بخدر ، اوبنم ملتمکدر آنجق .

چاتمه ، قربان اولهیم ، چهرهٔ کی ای نازلی هلال !
قهرمان عرقه بر کول .. نه بو شدت ، وجلال ؟
سکا اولماز دوکولن قانلریمز صوکره حلال ؛
حقیدر ، حقه طاپان ، ملتمك استقلال .

بن ازلدن بریدر حر یاشادم ، حر یاشارم .
هانکی چیالغین بکا زنجیر اوره جقمش ؟ شاشارم !
کوکرمه ش سل کبی یم : بندیمی چیکنر ، آشارم ؛
یرتارم طاغلری ، انکینلره صیغمام طاشارم .

غربك آفاقنی صارمشسه چلیك زرهلی دیوار ؛
بنم ایمان طولو کوکسم کبی سر حدم وار .
اولوسون ، قورقما ! ناصیل بویله برایمانی بوغار ،
« مدنیت ! » دیدیکك تك دیشی قانلش جاناور ؟

آرقداش ! یوردیمه آیاقلری باصدیرمه صاقین ؛
سیرایت کوکده کی ، طورسون بوحیا سز جه آقین .
طوغه جقدر سکا وعد ایتدیکی کونلر حقك . .
کیم بیلیر ، بلکه یارین ، بلکه بارینلدن ده یاقین .

باصدیغك یرلری « طوپراق ! » دیه رك کچمه ، طانی !
دوشون آلتنده کی بیکلرجه کفنسز یاتانی .
سن شهید اوغلیسین ، اینجیتمه ، یازیقدر ، آناکی :
ویرمه ، دنیاری آلسه لرده ، بوجنت وطنی .

کیم بوجنت وطنك اوغرینه اولمازکه فدا؟
شهدا فیشقیره جق طوپراغی صقسه لك ، شهدا !
جانی ، جاناتی ، بتون واریمی آلسین ده خدا ،
ایتمسین تك وحیدمدن بنی دنیاده جدا .

روحمك سندن الهی شودر آنجق املی :
دکمسین معبدیمك کوکسنه نامحرم الی ؛
بوادانلر — که شهادتلری دینك تملی — .
ابدی ، یوردیمك اوستنده بنم ایکله ملی .

اوزمان وجد ایله بیك سجده ایدر — وارسه — طاشم؛
هرجریحه مدن ، الهی ، بوشانوب قانلی یاشم ،
فیشقیرر روح مجرد کبی یردن نعشم!
اوزمان یوکسلهرك عرشه دکر ، بلکه ، باشم .

دالغه لانسن ده شفقلر کبی ای شانلی هلال!
اولسون آتیق دوکدکلرن قانلریمك هپسی حلال.
ابدیاً سکا یوق ، عرقه یوق ، ضمحلال:
حقیدر ، حرپاشامش ، پاپراغمك حریت؛
حقیدر ، حقه طاپان ، ملتمك استقلال.

محمد عاکف

Ek 18. Mehmet Âkif Bey'in Yazdığı Şiiri İstiklâl Marşı Olarak Kabul Eden TBMM'de, 12 Mart 1921 Günü Öğleden Sonra Saat 16.45'te Başlayan ve Nihayetinde Oylama Yapılan Altıncı Toplantı İkinci Oturum Tutanakları, TBMM Zabıt Ceridesi, Sayfa 86-92

طقوزنجی جلد

ایکنجی اجتماع سنه‌سی :

تورکیا
بویوك ملت مجلسی
ضبط جریده‌سی

مندرجات

توقاد بدایت محکمه‌سنك لغوندن طولایی عدلیه وکیلی حافظ محمد بکدن واقع اولان استیضاح ، استقلال مارشنك مذاکره وقبولی ، مصطفی کمال پاشا حضرتلریله پاپا اون بشنجی بنوا آره‌سنده جریان ایدن مخابره ، علی ضیا بکك امثالی مثللو مبعوثلغه قبول قراری .

آلتنجی اجتماع
برنجی جلسه

رئیس : رئیس ثانی دوقتور عدنان بك افندی
کاتبلر : ضیا خورشید بك (لازستان) ، عاطف بك (قیصری)
۱۲ مارت ۳۳۷ - جمعه ایرتسی - ۲,۱۰ صوکره

رئیس — اکثریت اولوب اولمدیغنی آکلامق ایچون یوقلامه یاپه‌جغز افندم (یوقلامه یاپلدی)

رئیس — اکثریت واردر ضبط سابق اوقونه‌جق (ضبط سابق خلاصه‌سی کاتب ضیاخورشید بك طرفندن اوقوندی) ضبط سابق حقنده سوزایسته‌ین وارمی افندم .

رفعت بك (توقاد) — بنده‌کزك تقدیم ایتدیکم استیضاح تقریری هیئتجه قبول اولندی دینه‌جك ایکن نظر اعتباره آلندی دینمش .

رئیس — تصحیح ایده‌رز افندم بشقه‌سوز ایسته‌ین وارمی ؟

عبدالقادر کمالی بك (قسطمونی) — مختار بکك اسمی ممتاز بك دینیور . مختار بکدر .

رئیس — مختار بکدر .

طورسون‌بك (چوروم) — صحیه وکالتی انتخابنده مجموع آرانك نه صورتله توضح ایتدیکی ضبطه کچه‌مشدر. بناءً علیه ضبطه‌کچیرلمسی ونظامنامهٔ داخلی‌یه رعایت ایدلمسی ایچون بنده‌کز مقام ریاسته بر تقریر تقدیم ایتمشدم . اوتقریرم اوج نقطه‌یی جامع ایدی . بریسی آرای عمومیه نه‌قدردر ؟ ایکنجیسی بو آرای عمومیه‌نك مقدارینه نظراً مستنکفلرك مقداری نه‌قدردر ؟ بوجهتلری عرض ایتمشدم. پنجشنبه اجتماعنك نتیجه‌سنده ، آرای عمومیه‌نك مقداری حقنده ایضاحات وتکلیفمه جواب ویرلیه‌رك ریاست طرفندن طوغریدن طوغری یه هیئت عمومیه‌یه تبلیغ بیورلدی. دیکرلری ایضاح ایدلمه‌دی. مسکوت براقلدی. بوجهتده برسانسورمی

و اردر . نه در آکلایامدم .

مفید افندی (قیرشهر) — ذاتاً مجلس عالیکزه ۱۷۳ ذاتك رأیه اشتراك ایتدیکی تبلیغ ایدلدی . بناء علیه اورته‌ده برمسئله یوقدر .

طورسون بك (چوروم) — دیکر ذاتلر نه‌قدر رأی آلمشدر ؟ بردفعه اونی آکلامق لازمدر . صکره بوتکلیف ویریلیور . اوتکلیفك بر قسمی مجلسه تبلیغ ایدیلیور دیکری تبلیغ ایدیلمیور تقریر نه ایچون اوقونمادی ؟

بصری بك (قره‌سی) — خارجیه وکیلی مختار بك افندی مناسبات خارجیه حقنده بیاناتده بولندقلری صره‌ده بالخاصه باطوم حقنده تبشیراتده بولنمشلردی . بو تبشیراتك‌ده لطفاً ضبطه درجی استرحام ایدرم .

رئیس — ضبط خلاصه‌سنه درجی قبول ایدییور میسکز افندم ؟ (قبول سسلری)

حسن بك (طرابزون) — ضبطه درجی نظامنامه موجبنجه مجبوریدر . بو ضبط دکلدر خلاصه‌در افندم .

طورسون بك — بنم تقریرمده یازدیغم شیلر ضبطه‌ده کچمیلی افندم .

رئیس — کچمشدر افندم . وذات عالیکز تقریری ویردیککز زمان بتون آرقداشلر بونی سویله‌دیلر وبو کچمشدر افندم .

عونی بك (صاروخان) — ژاندارمه حیواناتنك مصارفاتی ایچون ویریلن ۸۰ بیك لیرا آوانس دیه یازلمش او ، بودجه‌نك فصل مخصوصندن صرف ایدیله‌جکدر . آوانس دکلدر اوصورتله تصحیحنی رجا ایدرم .

رئیس — ضبطی بو تعدیلاتله قبول ایدنلر لطفاً الرینی قالدیرسون . (قبول ایدلدی .)

افندم عدلیه وکالتندن پنجشنبه کونی بر استیضاح تقریری واردی . وکیل بك افندی شمدی ایضاحات ویرمك ایسته‌یورلر .

رفعت بك (توقاد) — دها بعض سویله‌جکلرم وار تقریریمی ایضاح ایده‌یم :

افندیلر ! بو کون هر لواده موجود اولدیغی کبی توقاد ده‌ده بر لوا محکمه‌سی موجود ایدی . یعنی لوا محکمه‌سی هم حقوق وهم جنایته باقاردی . عدلیه وکیلی بك افندی آماسیه‌ده بر استیناف محکمه‌سی تأسیس ایتمش طوتمش توقادك ، زیله ، اربعه قضالرینی یعنی جنایت ایشلرینی اورایه ویرمش ورشادیه قضالرینی‌ده تا بیلمم قره دکز ساحلنده اردو دنیلن سنجاغه ، توقادی‌ده سیواسه ربط ایتمش ؛ یعنی اوچ سنجاغه توقاد عدلیه‌سنی تقسیم ایتمش .

مصطفی وصفی بك (توقاد) — یعنی کندی کیفی نه ایسترسه اونی یاپیور .

رفعت بك (دوامله) — افندیلر توقاد سنجاغنك سزه جسامتی آکلادیم . سیواس ، یوزغاد ، چوروم ، آماسیه ، صامسون ، قره‌حصار شرقی لوالریله هم حدود غربدن شرقه (۲۳۰) کیلو مترو جنوبدن شماله (۱۳۰) کیلو مترو مسافه‌ده جسیم بر سنجاقدر . هر هرقدن اسلام ، هر مذهبدن خرستیان وار . حتی یهودی بیله واردر . یعنی جوارده‌کی سنجاقلرك هیسندن بیوکدر . (۲۵۰) بیك نفوسی واردر .

اورادن دائما اوچ مبعوث چیقار . ذاتاً توقاد جنایت محکمه‌سی لوانك ایشلرینی کورمکدن عاجز ایدی ایستانبول بونی اثبات ایدر . حتی برزمانلر تصور ایدلدی که توقاد جنایت محکمه‌سندن برقسم جنایت ایشلری آلنسون دیه . محبوسلر دائما آلتیوز سکز یوز آراسنده‌در . عجبا عدلیه وکیلی حبسخانه‌لری نظر اعتباره آلدیمی محبوسلرمز اورادهبوغیله‌جه‌می دار حبسخانه‌لرده ؟ .. اردو حبسخانه‌سی الی کیشی آلماز دییورلر بونی بیلنلر وار . اماسیه حبسخانه‌سی‌ده کندی حبسلرینی استیعاب ایتمیور بونی‌ده بیلنلر وار برده بویدی یوزسکزیوز کیشینك یعنی محبوسینك درت بش بیك شاهدی مدعیسی وسائر علاقه‌دارلری وار . بونلرك طبیعی اوتحکمه‌یه کیتمسی لازم کلیر بونلره ویریله‌جك خرجراهله عجبا قاچ محکمه تشکل ایدر ؟ رجا ایدرم بونی دوشونك بکا دییورکه بونلرك افاده‌لرینی استنابه صورتیله آلمقغز بر متهمك غیابنده‌کی شهادت ایله حضورنده‌کی شهادتده نه‌قدر فرق واردر بونی عدلیه‌جیلر بیلیر . صکره متهم اونك حقنده اصرار ایدرسه شاهد

حقنده اعتراض ایدر برشیلر سویلر استنابه ایچون اسکیسی کبی اوراق یینه کیدوب کله جکمی؟

رفعت بك (قیصری) — استنابه ده ممکن دکل ذاتاً.

رئیس — کسمه یکز رجا ایدرم .

رفعت بك (توقاد) دوامله — یعنی بو محکمه نك قاندیرلمسندن دولایی توقاد سنجاغنك محیطنده محکمه ایله علاقه دار بر قاچ بیك کشی جاهلی بل داغلرنده شوراده بوراده دولاشه جق . بو عدالتمی ؟ بوکون هیئت محترمه کوی هیئتلرینه وارنجه یه قدر حق قضا ویرر ایکن بر سنجاغك خلقی بویله یمش محکمه یه آیرمقده برمعنا وارمیدر . ایشته بتون خلق هیجان ایچنده در ایشته تلغرافلری بلدیه رئیسی ماکنه باشنده . اهالی هیجاندهدر دیبور .

مصطفی بك (توقاد) — اساساً بو تشکیلاتدن مجلسك خبری یوق که . کیی یاپیلیور .

رفعت بك (توقاد) دوامله — اکر عدلیه وکیلنك متصدی بر اقتصاد ایسه ، یعنی بودجه مزه خدمت ایسه بونك دها معقول ومنطقی بر جهتی واردر . المزده توقاد سنجاغی سیواس ولایتنك مرکزنده در . قره حصار شرقی توقاده ۳۰ ساعت سیواس ایسه ۲٤ ساعت آماسیه ۲٤ ساعت . . هپسی برلشدیرسینلر توقاده بر محکمه یاپسونلر اکر مقصد اقتصاد ایسه . طبیعی اونلر اورایه کلمزلر . کله یجه توقادنه ایچون بشقه یره کیتسون معلوم عالیکز درکه بوکونکی جنایت محکمه لرندم برمفدور وقضایه اوغرامش بر آدم ایکی سنه صکره محاکمه اولیور . لااقل ایکی سنه ده برائت ایدییور . ایکی سنه حبس یاتدقدنصکره بر کون (سن برائت ایتدك) دیبورلر عجبا دعوا توقاددن آماسیه یه کیدرسه یونلر قاچ سنه ده برائت ایده جك ؟

تحسین بك (آیدین) — صاغ قالیرسه یکرمی سنه ده .

رفعت بك (توقاد) (دوامله) — عدلیه وکیلندن صوریبورم حاکم منفرد تأسیسی ایچون ادرنه ولایتنه وقتیله زیربان بر قانوندن اقتباس ایده رك کندیلرینه بر صلاحیت ویرییورمش عجبا استیناف محکمه لری تشکیل ، جنایت محکمه لرینك لغوی وبرسنجاق محکمه سنك درت سنجاغه تقسیمی صلاحیتی اوکا کیم ویردی ؟ هانکی مجلس ویردی ؟ (۲۵۰) بیك نفوسك عزت نفسیله استهزا می ایدییور ؟ نه حق وصلاحیق وار ؟ اهالی ایسته میور بوکون هر سنجاغه نه ویرلمشسه اونی ایسته یورز توقاد مزده استیناف محکمه سی اولسون دیه یورز . بز بر دعوایی استیناف ایچون یینه سیواسه کیده رز کوی هیئتلرینه وارنجه یه قدر حق قضا ویرن هیئت جلیله دن رجا ایدییورم ، توقاد جنایت محکمه سنك حال سابقنه ارجاعی قرارآلنه آلسونلر وبوندن دولایی عدلیه وکیلنه عدم اعتماد بیان ایدییورم .

رفیق بك (قونیه) — دها بك ارکن افندم استعجال ایتمیه لم .

حافظ محمد بك (طربزون) عدلیه وکیلی — توقاد مبعوثی رفعت ومصطفی بکلرك ایضاح تقریرلرینك خلاصه سی توقاده محکمهٔ جنایتك لغو ایدلمسی ؛ سیواس وتوقاد اخلنده حاکم منفرد تشکیلاتی یاپیلمش اولمسی قانونه مخالفدر . یعنی عدلیه وکالتی هیچ برقانونله بویله بر صلاحیته مالك دکلدر ؛ دییورلر نتیجه سی بو ...

مسئله نك ایکی جهتی وار : بری مسائل قانونیه ؛ دیکری ده مسائل مادیه در .. یعنی یاپیلان شو معامله نی اساس اعتباریله عدلیه وکالتی نده موجود برقانونك کندیسنه بخش ایتدیکی صلاحیته استناداً می یاپمش بوقسمه هیچ بر صلاحیت قانونیه سی اولمقسزین می یاپمش ؛ اصل مسئله بودر ...

هیئت علیه لرینی تنویره و هیئت علیه لرینه عرض معلوماته نم الوسیله عد ایلدیکم بو تقریرله دخی ، حاکم منفرد تشکیلاتنك منافع مملکته موافق اولوب اولمدیغنی بوراده حسبحال ایده جکم .. معلوم عالیکز استانبولده نشر اولنان بر حاکم منفرد قانونی واردی و بو قانون الیوم موجوددر . وعدلیه وکالتی بو قانونه توفیقاً لزوم کوره جکی یرلرده حاکم منفرد تشکیلاتی یاپابیلیر .

رفعت بك (قیصری) — تشکیلات ملکیه یی ده قالدیره بیلیرمی ؟..

رئیس — کسمه یکز افندم ...

حافظ محمد بك — رفعت بكك شو سؤالنه جواب ويرميم‌كه : هيچ بر وقتده تشكيلات اداريه ؛ عدليه تشكيلاتنه تابع دكلدر .. بز محكمه‌لرمزى بر ناحيه‌ده، بر كويده ، بر قضاده ، نره‌ده تشكيلى موافق اولورسه اوزاده ياپابيليرز .. اصل موضوعه كچيورم :

عرض ايتديكم كبى ؛ بز المزده موجود اولان قانونك بزه بخش ايتديكى صلاحيته استناداً ، حاكم منفرد تشكيلاتى تطبيقه باشلادق .. بنده‌كز ، مقدما حاكم منفرد تشكيلاتنك مملكتمزه نافع اولديغى قناعتنده اولديغم كبى بونك تطبيقاتندن صوكره‌ده قناعتم بر قات دها قوتلنمشدر . عدليه وكالتى درعهده ايتديكم آندن اعتباراً درحال حاكم منفرد اصولنك قابل تطبيق اولهبيله حك يرلرينى آرادم وايلك اولهرق بو اصولى تطبيق ايتديكم محللردنده متعدد تشكرلر آلدم وبونلرك هپسى عدليه وكالتنده موجوددر . .

حاكم منفرد تشكيلاتيله بزم ياپديغمز نه‌در؟ هرقضاده حاكملره بر ويا ايكيشر معاون ويرمك ومجلس عاليكزك تماماً تعقيب ايتديكى خلقجيلق اساسنه‌دوغرى يورويه‌رك وحاكملرى ناحيه‌لره قدر صوقمرق ، محكمه‌لرى خلقك آياغنه كوتورمكدر . . هر قضاده حاكملره بر ويا ايكى معاون ويرييورز وبو معاونلرى اكر قضا داخلنده ناحيه‌لر وارسه اوناحيه‌لرده نوبتله بولندريييورز . اكر اوقضاداخلنده ناحيه‌يوق ايسه‌اوزاق كويلرى ١٥—٢٠—٣٠ كوى بر كل ، بر ناحيه عد ايدرك بوحاكم معاونلرينى ايكى آيده بر ، اوچ آيده بر اون كون اون بش كون ، اورالره كوندروب خلقك اياغنده محكمه‌لرينى رؤيت ايتديرييورز ؛. وبو اساسى تعقيب ايدييورز . بنده‌كزك تعقيب ايتديكم اصول خلقجيلغه موافقميدر ؟ . . . يوقسه بر لوا مركزنده بر جنايت محكمه‌سى ويا ديكر بر محكمه موجود اولوبده اوتحكمه‌يه؛ يكرمى ساعتلك اوتوزساعتلك يرلردن كلهجك اولان شاهدلرك ، طرفينى بكلهمسى وكونلرجه قصبه‌لرده قالمسى واصحاب مصالحك آقشاملره قدر هيئت حاكمه‌نك تشكلنى بكلهمسى ؛ بومى خلقجيلغه موافقدر ؟... بونى مجلس عاليكزك تقديرينه عرض ايدرم .

رفعت باك — (توقاد) بنده‌كز جنايت محكمه‌سندن بحث ايدييورم ، حاكم منفرددن دكل .

عدليه وكيلى حافظ محمد بك (دواملە) — بنده‌كز مسئله‌نك هيئت عموميه‌سى حقنده عرض معلومات ايلدم . شمدى اصل توقاد مسئله‌سنه كليورم .

عرض ايتديكم كبى ، حاكم منفرد اصولنك مملكته نافع وخلقجيلق اساساتنه موافق اولديغنه درميان ايلديكم دلائله بناءً — قانع اولديغمدن انقره‌ده، اسكيشهرده بواصولى تطبيق ايتدم .. فقط سيواس كبى؛ اناطولينك كوبكنده اولان برولايتى وسكز اون قضايى احتوا ايدن بوسنجاقلرى‌ده بواصولدن محروم ابتمكى وجدانم راضى اولماديغندن دوشوندم . چونكه حاكم منفرد تشكيلاتى ايچون مانع شو ايدى : اكر متعدد لوا محاكمى برمحكمهٔ استينافيه‌يه مربوط ايسه اورادن اومتعدد محاكمى قالديروبده اوزاق برمحكمهٔ استينافيه‌يه ربطايتمك؛ طبيعى خلق ايچون مشكلاتى داعى اولديغندن بوجهتلرى‌ده نظر دقته آلدم وسيواس تشكيلات عدليه‌سنه باقدم‌كه : آماسيه وقتيله صامسونه ويرلمش .. قره حصارشرقى ؛ كيره‌سونه ربط ايدلمش ويالكز توقاد سنجاغى قالمش . توقاد سنجاغى درت قضا ، برده نيكسار ؛ بش ... دوشوندم : توقاد محكمه‌سى قالديرير ايسهم اوراخلقى، نيكساردن ، اربعه‌دن تا سيواسه قدر كوتورمك موافق دكلدر . بناءً عليه بودجه‌م داخلنده بريردن بولديغم بر پاره‌ايله ؛ آماسيه وتوقاد سنجاقلرى ايچون آيرى برمحكمهٔ استينافيه تشكيلنى دوشوندم .

[پاره‌يى نره‌دن بولديكز سسلرى]

عدليه وكيلى حافظ محمدبك (دواملە) — بودجه‌م داخلنده بولدم ، بودجه‌م خارجنه چيقمادم .

رفعت بك (توقاد) — نره‌دن بولديكز .

عدليه وكيلى حافظ محمد بك (دواملە) اونى سويلمكه مجبور دكلم .. يالكز محكمه‌نك توقاده‌مى ، بوقسمه آماسيه‌ده‌مى اولمسى لازمكلير ؛ ونره‌ده ياپلمسى دهاموافق اولور ؛ ايشك بوجهتى قالدى . آماسيه سنجاغنك كوپرى، حوضه ، كموش حاجى كوى قضالرينك توقاده درجهٔ

بعديتلريله توقادك زيله ، اربعه، نيكسار قضالرينك اماسيه يه اولان درجهٔ بعديتلرينى نظر اعتباره الهرق بوحساب نتيجه سنده شو نتيجه يى بولدم :

كموش حاجى كوى ، كوپرى ، حوضه قضالرينك بهرى توقاده [٤ ـ ٥] كونلك مسافه ده وحالبوكه اربعه، زيله قضالرى توقاده نه قدر مسافه ده ايسه اماسيه يه ده اونسبتده قريب ؛ يالكز نيكسار قضاسى اماسيه يه نسبتله؛ ايكى اوچ ساعت توقاده دها ياقيندر . بزم خريطه اوزرنده ياپديغمز تدقيقاته وآلمش اولديغمز اساسات و نتايجه كوره : آماسيه نك مركز استيناف اولمسنى ؛ وكالت موافق بولدى :

اساساً توقاد مركز قضاسى ، استيناف معاملاتى ايچون ، سيواسه كيتمك مجبوريتنده در.. ايشته بواساسه بناءً : هم مركز قضاسنه برحاكم منفرد ، برمعاون ، برده كاتب ويرمك اوزره وبوتون قضالرده برر حاكم منفرد ومعاون بولنمق صورتيله برتشكيلات يايه رق مجموعى ده آماسيه استيناف محكمه سنه ربط ايتدك مبعوث بكلر كلديلر ديديلركه ؛ بزه شكايت ايديبورلر ، قضالرك توقاددن فك ارتباطى وآماسيه يه ربطى دوغرى دكلدر . وآماسيه ايله توقاد آره سنده حسى برطاقم منافرتلر واردر وبوندن دولايى بوفك ارتباط جائز دكلدر ديديلر

رفعت بك (توقاد) — كيم سويلدى ؟

عدليه وكيلى حافظ محمد بك (دوامله) — توقاد مبعوثلرى بحث ايتديلر ديبورم يعنى حكايهٔ حال ايديبورز افندم !.. باقدمكه حقيقةً مختلف شكايتلرده وار ؛ دوشوندم : توقادليلر اولدن برى تشكيلات اعتباريله سيواسه مربوط و مرجعلرى سيواس اولمغله مسافه عينيدر ؛ و توقاد قضه سنك يعنى مركز قضاسنك بنه سيواسه ارتباطنى تأمين ايتدم . يالكز ديكر محكمه لره آماسيه يى مرجع استيناف تعيين ايتدم.. مسئله نك روحى بودر ... رفعت بكك بورادهٔ ايضاح ايتديكى وجهله ؛ شمدى اصل مسئله: بو محكمهٔ استينافيه نك آماسيه ده مى، يوقسه توقاده مى اولمسى موافق اوله جغى كيفيتندن عبارتدر ... رفعت بك ده ديبوركه توقادشويله برمركزدر بويله برمركزدر وبورادهٔ اولماليدر، بورادهٔ اولماسى دها موافقدر ديبور . فقط مرحاله عرض ايتديكم دلائله بناءً : آماسيه دها موافقدر .. يالكز توقاددن ارباب جنايتك سيواسه كيتمسى محذورليسى درد كليدر ؛ سؤالى وارد اوليوركه : بوده دوغرودر ... فقط بز قانون ياپاركن برخلقك البته بيكده طقوز يوز طقسان طقوزنى دوشونيورز وبيكده برينى دوشونمه يز مملكتده برقضانك مجموع نفوسى (٢٠) بيك اولورسه بورادهكى ارباب جنايتك عددى ؛ چوق چوق ٢٥ ـ ٣٠ ، چيقار .. مقصدمز اكثريت عظيمه نك حقوقنى تسهيل ؛ وبونلرك مصلحتى حسن اداره ايتمكدر .. شمدى سنه ده يكرمى اوتوز مجرمك سيواسه كيتمسنده كى محذور ايله ؛ عرض ايتديكم حاكم منفرد تشكيلاتيله خلقك آياغنه حاكمارى كوندرمك صورتيله آياقلرنده رؤيت محاكمه اتمك وايتديرمك منفعتلرندن هانكيسى دها غالبدر ؟ بنده كزك بوكا شهه م يوقدركه: خلقك كندى آياغنده ، كندى محكمه سنى رؤيت ايتديرمك داها موافقدر واك نافع برترتيبدر ... بنده كز شكايتك اساسنى تماميله حسى بوليورم ؛ چونكه: حدذاتنده سيواس توقادك اولدن برى مرجع استيناف اولمق اعتباريله طرفين وشاهدلرى سيواسه كيتمك مجبوريتنده ايديلر. اسكى تشكيلاتك ده اساسى بوايدى. بناءً عليه يكى ياپديغمز بو تشكيلاتله ، اسكيسنه، يعنى سنه ده سيواسه قرق، اللى، يوز كيشى كيتمك مجبوريتنه بلكه دهااون اون بش كيشى علاوه ايتدم . . شو شكايتك يالكز توقاد مركزندن اولمسنه ؛ ونيكسار ، زيله اربعه قضالرينك؛ هيچ برشكايتى اولمايشنه وبوحقى تماماً تسليم ايتدكلرينه نظراً؛ مركزدن (٣ـ٥) ، كيشنك شكايتنك، عرض ايتديكم دلائل واسبابه استناداً غير وارد اولديغنى قناعتنده يم .... ايضاحاتم بوندن عبارتدر . . .

وهبى افندى (قونيه) — افندم اولدنده بوكرسيدن سويلديكم وجهله حاكم منفرد، بوملتك جانه يه تيشه جكدر.. (اكلايه مذق سسلرى) يعنى ملتى ساحهٔ راحت وسلامته اولاشديره جق ، حاكم منفرد اصوليدر . . حاكم منفرد اصولنك بو ملته نافع اولديغنه برقاچ دانه مثال ده وار : برسى ياپمش اولديغمز استقلال محكمه لرى در ... بن اوجه

بوكا معارض ايدم ؛ فقط بو كون خلق بو محكمه لردن از قدر ممنون اولمشدر كه . . بونك سببى افندىلر : بو محكمه لرك عدليه تشكيلاتنه تابع اولمامسيدر . . بو قسه بورادن كيدن آرقداشلرمزك هپسى ؛ عالم وفاضل ، وبتون قونه واقف كيتمش دكللردر . . . . اويله اولديغى حالده : خلق ممنون ايتمشلردر .. سببى ده مصلحتك صورت سريعه ده كورولمسيدر ..

مصطفى بك (توقاد) — براوو براوو ؛.. خلق ده اونى ايستهيور . .

وهبى افندى (دوامله) — بونكله برابر برده صلح محكمه لرى ياپلدى : بك افندىلر ؛ مركز ولايتده بش محكمه بولندىغى حالده ؛ برصلح محكمه سى ؛ حاكم منفرد اولق اعتبارىله ؛ بش محكمه نى صوصديردى !.. ودوردىردى ؛... محكمه لرده سيئك قوغالاتدى ... سببى نه : السلام عليكم حاكم افندى بنم فلان افندى ده بش اون غروش آله جغم وار آليور ديبور.. اوكون ايشى بيتيور ... مدعى ؛ حقلى اولديغى حالده حقسزده چيقسه يعنى حاكم خطا ايتسه ؛ حقنى ابطال ايتسه ، او ينه ممنون ؛ چونكه ايشى چابوق بيتدى.. او كيده جك باشقه ايشنه باقه جق ..... جنايت محكمه لرينه كلنجه افندىلر : جنايت محاكمنده برچوق اصول وقاعده لر وارمش ، اونده برهيئتك وجودى لازم ايمش ؛ حالبوكه باقك افندىلر : جلال الدين عارف بكك عدليه وكالتى زمانىنده قونيه ده ، محكمهٔ استينافك هم اعضالرينى و هم رئيسنى ؛ هپسنى بردن عزل ايتديلر .. سببى نه در افندىلر ؟ برقهوه ايچنده وقرق اللى كيشى آراسنده رووله برينى قتل ايدن برآدم ؛ ايشته او هيئت عظيمه ايچنده بو جنايتى ياپان برآدم اومحكمه طرفندن قرق ايكى كون ظرفنده برائت ايتديرلمش وكيتمشدر ؟.. شمدى بو جهتلره اعتراض ايدن ذوات كرامه جواب اوله رق سويليورم كه : هيئتك چوق اولمسى وجماعتك چوق اولمسى ايله عدالتى بولمق لازم كلمز... حاكم ـ ولو يالكز اولسون ؛ ـ عدالتى كندى آراملدر .

نجيب بك (ارطغرل) — قارنى ده طوق اوللى .

وهبى افندى (قونيه) دوامله — شو حالده ديمك اولدوكه : عدليه وكيلى بك افندى حاكم منفرد اصولنه تشبث ايتمش و اولدن برى ده بوفكرى وارمش ؛ بوندن دولايى بالخاصه كنديلرينه تشكر ايدرم . بونكله برابر افندىلر : شمدى بوايضاح تقريرينى ويرن آرقداشلرمز ظن ايتمه سينلركه : حاكم منفرد اصولى تطبيق اولونجه اولكى كبى محكمه لرده برچوق آدملر بولنه جق ... محكمه لرده برچوق آدملر بولنمه جقدر . ايشلرچابوق كوريله جك وهركس چفتى ايله وايشى ايله مشغول اوله جقدر . اولدن عدليه تشكيلاتى واركن استيناف ايدن اللى بولنورسه شمدى بش بولنه جقدر . بن بوكا آديم محمد كبى اينانيورم .

يحيى غالب بك (قيرشهر) — حاكم منفرد ؛ جنايته باقماز ظن ايدرم .

وهبى افندى (قونيه) دوامله — جنايته باقماسه بيله ، بك افندىلرك قورقديغى قدر اولكى كبى استينافه كيده جك ده اولمايه جقدر . شوحالده مسئله قالمادى اورته ده . آماسيه مسئله سنك اوزاقلغنى ويا قيناغنى بيلمم كه اوكا دائر برشى سويليه يم . . .

مصطفى بك (توقاد) — (شدتلى آلقيشلر آره سنده كرسيه كلدى) ـ يالكز ايش آلقيشلامقله بيتمز . هپكز بيليرسكز كه افندىلر : بوملت نه دن ممنون ايسه اونى ياپمالىدر . بوكون سزه صورارم : جهت عدليه دن ملت ممنونيدر ؟ باشقه برشى صورمايورم . . تشكيلات عدليه يى ، خلقك ممنون اوله جغى برشكله افراغ ايتملى . ايتمزسه ك ياشايه مايز . بونى ايى بيلك . بوكون صربيه ده ده بربلديه هيئتى وار . سكز كوپى بريره ربط ايتمشلر ، اوهيئتك عدليه سى ده وار ، ملكيه سى ده وار . برجنايت اولديغى زمان اوهيئت همان تحقيقاتنى ياپيور ، درت كون صوكره حكمنى ويرييور . ومجرمى حبسه طيقيور . بزده ايسه مدعى عمومى سكاقزييور ، هايدى ؛ حبسه صوقيور ؛ ايكى سنه اوچ سنه ياتيورسك اوندن صوكره برائت ايده بيليورسك . بزتشكيلات ياپيورز ، ملتى صاغه وصوله اوينانيورز بويله اولمازكه ...

حاكم منفرد اصولنى بزده قبول ايدييورز ؛ بوكا برشى ديه يورز : فقط خلق سيواسه كيتسون ، يواوللر .

سيواس مبعوثلرى ده بيليرلركه : يكى خان يولى قيشين

قاپالیدر ، سیواسه کیم کیده جك . کیمسه کیده من . شورایه بر اجتماع ایتدیکمز تاریخدن اعتباراً ، ژاندارمه دن شکایت ایدییورز . عدلیه دن شکایت ایدییورز . خلقه یقین برصورتده عدلیه تشکیلاتی ایله ژاندارمه یی اصلاح ایتمك ایچون اوغراشییورز ، صکره مملکتده هرکون شکایت ایدییور شویله کلدی ، بویله کیتدی دییورلر ، بزمحکمه یی ویرمه یز دییورلر ، هرحالده اوراده محکمه نك قاسنی بن تکلیف ایدییورم (آلقیشلر)

موسی کاظم افندی (قونیه) — افندم بنده کز حاکم منفرد ، ویا حاکم مرکبك شمدیلك فوائد ویا مضرتندن بحث ایتمیه جکم . اساساً استیضاحك موضوعی مرکزك نقلندن عبارت ؛ صکره اورالرده حاکم منفرد تشکیلاتنه عدلیه وکالتنك صلاحیتی وارمیدر ؛ یوقمیدر ؟ بونی کندی کندینه یاپمشمیدر ؟ یاپمه مشمیدر ؟ بومرکزده اوله جق استیضاحك روحی ؛ . . .

حاکم منفرد تشکیلاتی مجلس عالیکزك تبلر ایتمش قناعتلری جمله سندن در . واساساً دها اول استانبولده ادرنه ده نمونه اوله رق یاپلدی ، پیدرپی ممالك سائره ده منافعی کوریلدیکی حالده تطبیق ایچون برقانون واردر . اوقانون ایله عدلیه وکیلی مناسب اولان محللرده حاکم منفرد اصولی تطبیق ولعمیمه صلاحیتداردر . بناءً علیه : بوکون فلان یرده ، فلان یرده بونی تطبیق ایتمکله ، اوقانون موجوداولدیغجه استیضاحه ظن ایده رم صلاحیتمز یوقدر . عدلیه وکیلی برصلاحیت داخلنده ، برقانون مخصوصه تبعاً ایفای وظیفه ایتمشدر . شمدی مرکزك نقلی مسئله سی قالیور مرکزده نره ده اولسون ؟ استیناف محکمه سنك اماسیه ده ویاخود توقادده بولنمسی ویا توقاد مرکزی جنایت دعوالرینك یعنی ارباب جرائمك جنایت دعوالرنده سیواسه قدر کیتمك کلفت وزحمتنه دوچار اولمسی توقادده حاکم منفرد اصولی تطبیق اولندیغی حالده عین یرده برده جنایت محکمه سنك ابقاسی ظن ایده رم مادةً ومعناً قابل دکلدر . هرحالده ها متوسط بریرده جنایت مسائلی رؤیته مأمور برمحکمه بولنمسی لازمدر که بونی عدلیه وکیلی سیواس اوله رق انتخاب ایتمشدر . مسافه لری اعتباریله ده مساوات واردر دییورلر بونی ایفایه صلاحیتداردر .

رفیق بك (قونیه) — محترم آرقداشلر ! توقادده لوامحکمه سنك ، حاکم منفرد تشکیلاتی دولایسیله لغوی اوزرینه رفقای محترمه مزدن توقاد معوثی رفعت افندینك عدلیه وکیل محترمندن واقع اولان استیضاحی اوزرینه عدالتك اك مهم برشعبه سی اولان عدالت وعدلیه مسئله سی حقنده کرك وکیل بك افندینك و کرك دیکر رفقای محترمه نك ایضاحاتی اوته دنبری انتساب ایتدیکم برمسلك دولایسیله دیرین برعلاقه ایله دیکله دم . موضوع مذاکره توقادلوا محکمه سنك لغوی در . فقط بو وسیله ایله وکیل بك افندی حاکم منفرد تشکیلاتنك فوائدندن ده بحث بیوردیلر . بنه بو مناسبتله رفقای محترمه دن بر ذات ده عدلیه حقنده بعض سرزنشکار کلمه استعمال ایتدیلر . بنده کز اول امرده حاکم منفرد تشکیلاتی مملکته نافعمیدر ؟ دکلیدر ؟ بونی ایضاح ایده جکم . کرچه موضوع مذاکره دکلدر . فقط وکیل بك افندی مادام که بوراده بونقطه یی ایضاح ایتدیلر ، بنده برایکی کلمه ایله ایضاح ایده جکم . اوت شبهه سز حاکم منفرد تشکیلاتی مملکتنك اك چوق محتاج اولدیغی و عدالت اوزرنده اك بیوك برتأثیر یاپه جق مهم برتشکیلاتدر . فقط افندیلر ظن ایتمیه لم که حاکم منفرد تشکیلاتی یاپمقله خلقك سنه لردنبری صوصامش اولدیغی عدالت روحنی اونلره ویرمش اوله جغز ، خایر افندیلر ! مسئله تشکیلاتله بیتمش اولمیور . مسئله اجراآت مسئله سیدر . هیئت جلیله لرنجه معلوم اولدیغی اوزره ادرنه ولایتنده بونك تطبیقاتی یاپلدی ، فقط افندیلر ظن ایدییورمیسکز که خلق اوراده لایقیله وجهله ممنون اولدی (کورولتیلر) خایر افندیلر یالکز مرکز قضالرده ...

رئیس — رفیق بك صدد خارجنده سویله یورسکز مسئله بودکل .

رفیق بك (دوامله) — مادام که بو مسئله یی زماننه تعلیق ایده جکز . مسئله یی اختصار ایده جکم وخلاصه سویله یه جکم ، دیه جکم مسئله یالکز تشکیلاتله حل ایدلمش اولمیور ، بونك اساسنی حل ایتمك وخلقی ممنون ایتمك ایچون ژاندارمه وضابطه مسئله سنی

اصلاح وتنسيق ايديكز . يوقسه ايسته‌ديككز قدر تشكيلاتى دكيشديرمكز . هيچ برفائده‌تأمين ايتمز ، چونكه بنده‌كز حاكم منفرد تشكيلاتنده ادرنه‌ده بولندم . وبو تشكيلاتى اوراده كوردم . ومع‌الاسف كوردم‌كه ضابطه تشكيلاتى تنسيق واصلاح ايدلمه‌دكجه قطعياً بوحاكم منفرد تشكيلاتى خاتى ممنون ايتمه‌دى .

ايكنجى مسئله : نه‌زمان بوعدليه مسئله‌سى موضوع بحث اولورسه غريب برذهنيته عدليه‌جيلردن شكايت‌واقع اولور . چوق رجا ايدرم محترم آرقداشلر ! كرك دور سابقده؛ يعنى عبدالحميد زمانينده وكرك دور مشروطيتده وظيفه‌سنى ناموسكارانه وحتى فداكارانه برصورتده ايفا ايدن ، شعبات مأمورة دولتده ، عدليه مأمورلرى‌ده ديكر مأمورلركى وظيفه‌لرينى ايفا ايتمشدر . ايشته‌اونلرده انسانلر ، انسان اولمق اعتباريله اونلرك ايچريسنده‌ده وظيفه‌سنده خطا ايدنلر بولنور . فقط هيچ بروقتده جملەسى بويله شائبه‌لرله لكه‌لنمه‌مشلردر . رجا ايدرم اونلرك قلبنى رنجيده ايتمه‌يكز ، هم بوكرسى‌يه‌ياقشماز .

توقاد مسئله‌سنه كلنجه : ظن ايدرم‌كه بونده اساسلى برنقطه قالمه‌مشدر . چونكه وكيل بك افندى بوكرسيده اعتراف بويوردىلر . كندىلرينه تشكر ايدرز ، الك مهم دوشوندىكى مسئله ، خلق كندى ايشلرندن دولايى تصعيباته اوغراتمه‌مقدر . مادام‌كه بواساسى قبول بيوريورلر توقاد حقنده‌ده الك زياده سوز سويله‌مك صلاحيتى حائز توقات مبعوثى اولان آرقداشلرمز ديبورلركه : توقاد لواسنده جنايت محكمه‌سنك قالدىرلمسيندن دولايى خلقك كندى ايشلرى‌ده دوچار تصعيبات اولەجقدر . وكيل بك افندى خلقك ايشلرينى تصعيب ايتمه‌جكم ديه سويلديلر . اوحالده آراده برنقطهٔ نظر قالميور . وبنده آرقداشلرمك حسياتنه اشتراك ايدرك ديبورم‌كه حاكم منفرد تشكيلاتى حقنده‌كى قانون مساعددر . مادام‌كه اورادە برلوا محكمه‌سى موجود ايدى . اورايه تابع اولان توقاد بدايت محكمه‌سنى ابقا ايدەلم .

مصطفى بك (توقاد) — براوو ! رفيق بك !

رفعت بك (توقاد) — افندم بزم استيضاح تقريرى بر حاكم منفرد مسئله‌سى اولدى . حاكم منفرد مسئله‌سنى بز بيلميوز ، ايميدر ، كوتوميدر ؟ چونكه آناطوليده شمدى‌يه قدر بز تطبيقاتى كورمه‌دك ، بالاخره عموم لوالرده نه تشكيلات يابيلميرسه اوكا راضى‌يز . بوتون توركيا داخلنده تك بر توقاتى چيقاروبده بورادەكى محكمه‌يى لغو ايتمكلكمك معناسى نه‌در ؟ عدليه‌سنى اوچ سنجاغه تقسيم ايتمه‌نك معناسى نه؟ أوت حاكم منفرد ايى ايمش ، وكيل بك افندى ديبوركه : بن بو اصول ايله خلقك آياقلرينه كيده‌جكم ، حاكم كيده‌جك فلان ، فلانى دوكديمى؟ سوكديمى ؟ ديه‌جك بونلر حقوق دعوالرى فقط اصل - مهم اولان جنايت دعوالرى‌در . توقاده ٧ ، ٨ يوز محبوس واردر بونكله برچوق كيمسه‌لرك علاقه‌سى واردر . بونلر نه‌اولاجق افنديلر؟ بردفعه نفسكزه قياس ايدك سزك دائرهٔ انتخابيه‌كزده‌ده بونى ياپسه ايدى نه ياپاردىكز ؟ خلق اورادن قيامت قوپارييور ، بزبورادن قيامت قوپا- ريبورز وكيل بك افندى‌ده قضالرك شكايتى يوقدر ديبور حالبوكه بزيالكز مركز قضانك دكل بتون سنجاغك مبعوثى‌يز . بونى آكلاده‌ميورم . (خنده‌لر) توقاددەكى مأذون ارقداشلرك تلغرافى‌ده واردر بلديه رئيسنك‌ده تلغرافى وار ، برتلغرافده دون آلدم . اهالى غليان ايچروسنده‌در ديبور . اكر خلقه دوغرو كيديبورسه‌ق خلق نيچون شكايت ايتديرملم ؟ خلق‌قان ويركوسى ، جان ويركوسى ، بوينه ويرسون . صكره ١٨ — ٢٠ ساعتلك يردن‌ده شاهدلكه كيتسون ، حبسخانه‌لره كيتسون ، هيچ‌اولمازسه توقاددە اولورسه وبرقادينك اوغلى حبس اولورسه بركاسه يغورت كتوروب ويريبور ، بريورغان ويريبور ، شمدى سيواسه كيدنجه نصل اولەجق؟ يازيق دكلى؟ خلقه بوضررك معناسى نه‌در؟ برده ديبورلركه : نيكسار قضاسنك آماسيه‌يه ، توقاده نسبتله اوچ ساعت فرقى واردر . رجا ايدەرم بيلنلر وار سويله‌سون . نيكساردن كيدن بر يولجى توقاده اوغرامادن كيره‌مز ، اكر طاغدن طاشدن طياره ايله كيده‌جكسه بيلمم . اربعه توقاده شوسه ايله مربوط . صكره‌ديبوركه: كوپرى قضاسى فلان توقاده‌اوزاقدر . يك اعلى رشاديه‌قضاسى قره‌حصار شرقى ايله حدوددر . آماسيه‌جنته ،

توقاد جهنمه دكلمى؟ (خنده لر) عمومى عدليه تشكيلاتى اجرا ايديله جكى وقتلرده نه كبى شكل قبول ايديلير سه بزده اوشكلى طبعى قبول ايده جكز. فقط يالكز توقاد تجربه تحته سى دكل. قبول ايتميورز. زورله دكل يا بزم محكمه مزى اعاده ايتسونلر، هيئت عليه كزدن بونى استرحام ايدييورم.

حافظ محمد بك (طرابزون) (عدليه وكيلى) — بنده كزاك اول رفيق بكه جواب ويره جكم. ديبورلركه عدليه وكيلى خلقك امورينى تسهيل ايچون چاليشديغنى سويلدى، مبعوثلرده بونى ايستيورلر اوحالده توقاد محكمه سى لغو ايدلمه ليدر. او محكمه نك كوره جكى دعاوى يى آنجق استينافاً حاكم منفردلر كوره جكلردر. بوكونكى حاكم منفرد قانونك اساسى بودر. شو حالده رفيق بكك بو يولده كى ادعاسى دوغرى دكلدر. قانونك روحنه موافق دكلدر. رفعت بكك اك چوق ادعاسى توقاددن مظنونلرك سيواسه كيتمسنه دائردر. قونيه مبعوثى وهبى افندى حضرتلرينك وديكر ذواتك ايضاح ايتديكى وجهله؛ حاكم منفرد تشكيلاتى ايله دعاوى استينافيه بوزده سكسان بلكده طقسان آزاله جغندن توقاتدن استينافاً هر سنه سيواسه كيتمك مجبور اولان اهالينك عددى بو نسبتده آزاله جقدر. يالكز توقاد مركز قضاسندن بش اون جانينك سيواسه كيدوب كيتمه سى مسئله سندن عبارتدر.

رفعت بك (توقاد) — سويلديككز كبى بش اون دكل سكز يوزدر.

عدليه وكيلى (دوامله) — توقاد مركز قضاسندن ٤٠، ٥٠، ٨٠، ١٠٠ كيشنك سيواسه كيتمسندن عبارتدر. حالبوكه مسئله نك روحى فقراى خلقك، مظلوم خلقك حقوقنى تأمين ايتمكدر. بو تشكيلاتمزده بونلرك بيكده طقوز يوز طقسان طقوز ينك حقوقنى تأمين ايدركن ٢٠ — ٣٠ بيك نفوسى حاوى اولان برقضانك ايچروسندن يوز كيشنك ده سيواسه كيتمه سنى دها محذورلى كورمك دوغرى دكلدر. على الخصوص عرض ايتديكم وجهله خلقك يوزده طقسان طقوزينك حقوقى تأمين ايديله جكنه كوره ارباب جنايتك كيده جكى مقدار هيچ بر وقت بويكونله قابل نسبت دكلدر. بناءً عليه ظن ايده رم مسئله كسب وضوح ايتمشدر.

نشأت بك (كنغرى) — وكيل بك مساعده بيورك! معلوم احسانكز قضاء مكان ايله مقيد دكل دكلمى افندم، شو اعتبارله حق قضاسى اولان بر محكمه يى فصل وهانكى حق وصلاحيتله آماسيه يه نقل ايدييورسكز؟ معلوم عاليكز بو حق بيوك ملت مجلسنك حقيدر. وبو حقده حال حاضرده مجلسه ويرلمشدر. بو صلاحيت آلنمه دن ديكرينك حق قضاسنى نه حق ايله نقل ايدييور ورفع ايدييورسكز؟

عدليه وكيلى (دوامله) — حق قضايى رفع ايتميورز، اورادە حاكم منفرد تشكيل ايدييورز.

نشأت بك (كنغرى) — ياكش تلقى بيوردىكز؛ اونى ايضاح ايده جكم بور اده حاكم منفردك وظيفه وصلاحيتى معلوم بونى ايضاح ايتمكه حاجت يوقدر. اوندن ماعدا استثنائى اوله رق برده لوا محكمه لرى واردر. بونلره جنايت مسائلى ده توديع ايدلمشدر، شو اعتباره محكمه استيناف درجه سنه كيرييور. حق قضانك ويرمش اولديغى جنحه قرارلرينى ابطال ايدييورسكز بدايت جنحه قرارلرى استيناف ايديليوردى، بو صلاحيتده واردر اونلرده: شمدى بوايكنجى صفت وصلاحيتلرى آلديكز. آماسيه يه نقل ايتيكز. بو صلاحيت وكالتده موجود ميدر؟ دكلدر؟

عدليه وكيلى (دوامله) — اده موجود تشكيلات اساسيه قانونى موجبنجه آلمشز، بر حاكمى ارادهٔ مليه يه اقتران ايتديرمك صورتيله عزل ايدر وكذلك ارادهٔ مليه يه اقتران ايتديرمك صورتيله بريردن ديكر يره نقل ايدرز بو ياپديغمز دخى ارادهٔ مليه دن آلمشز (كورولتيلر) ايشته بو نظريه ايله حق قضايى نقل ايدوب ديكر بر يره ويرمكى اده موجود تشكيلات اساسيه قانوننده آلمشز. چونكه بونى حل ايده جك اولان مسئله اجراى قضايه مأذون حكامى تعيين ايتمك حقى كيمه عائددر؟ بر يردن حق قضايى رفع ايدوب ديكر يره ويرمك دخى بو نظريه نك نتيجهٔ حقوقيه سيدر. (كورولتيلر) مساعده بيورىكز

رجا ايدرم ، اكر بو ادعا كزى اثبات ايچون استناد ايده‌جك بر دليل حقوقى وارسه سويلرسكز . مع مافيه اساس اعتباريله سيواس حد ذاتنده آماسيه وتوقاد ايچون اجراى محاكمه مأذون اولمق اعتباريله بزم ويرديكمز سيواس محكمه‌سنده بو محذور بر طرف اولمشدر نته كيم محكمهٔ تميز بربردن ديكر يره دعوايى نقل ايتديكى وقتده ، هيچ بر وقتده مجلسك قرارينى آلمغه مجبور دكلدر .

رئيس — افندم اون بر قدر ذات‌دها سوز آلمشدر برچوق كفايت تقريرلرى وار . (مذاكره كافى‌سسلرى)

رفيق بك (قونيه) — رئيس بك بنده‌كز برقاچ كلمه ايله جواب ويره‌جكم .

عبدالقادر كمالى بك (قسطمونى) — اصول‌مذاكره حقنده برشى صورمه‌جغم . مذاكره‌نك كفايته قرار ويرلدكدن صكره بذات مذاكره‌نك وتقريرلرك له‌وعليهنده سوز سويلمك حقنه مالكدر . بناءً عليه بو صفتله بنده‌كز مذاكره‌نك عدم كفايه‌سى حقنده سوز سويله‌يه‌جكم .

رفيق بك (قونيه) — بنده‌كز وكيل بك افندى‌يه برقاچ كلمه ايله جواب ويره‌جكم .

مصطفى بك (توقاد) — ملتك حقوقى غائب اولبور مسئله تنور ايتسون .

رئيس — پكى بيورك اصول‌مذاكره‌يه دائر سويله‌يكز .

عبدالقادر كمالى بك (قسطمونى) — افندم بزم دساتير شرعيه‌مز و حقوقيه‌مز اعتباريله [العدل اساس الملك] در . برمملكتده عدالت موجود اولدقجه‌يا پيله‌جق بتون تشكيلاتك قيمتى يوقدر . بويله بر مسئله حقنده اوچ افندينك لهنده سويله‌مه‌سيله درحال مذاكره‌نك كفايتنه قرار ويريليور . بو [العدل اساس الملك] اساسنك آرقه‌سندن يورومه‌مك كبى كورونيور . لهنده و عليهنده سويله‌يه‌جك اولان آرقداشلر تماميله نقطهٔ نظرلرينى ايضاح ايتمليدرلر . كورولديكى كبى مسئله بسيط دكلدر . مسئله صوك درجه اهميتليدر . مسئله دولتك تشكيلات عدليه‌سنى آلت اوست ايتمك مسئله‌سيدر . سوزلرينى سويلمك اوزره مذاكره‌نك كفايتنه دائر تقريرك قبول ايدلمه‌سنى رجا ايدييورم .

رئيس — افندم مذاكره‌نك كفايتنى قبول بيورييورميسكز (رد ، رد سسلرى) ، (تقريرى رأيه سسلرى) ، (مذاكره‌يه دوام سسلرى) افندم مذاكره‌نك كفايتنى قبول ايدنلر لطفاً الرينى قالدرسون اكثريت يوق ، كفايتى قبول ايدلمدى .

عبدالقادر كمالى بك — افندم وكيل بك تشكيلات عدليه‌يى اساسندن تبديل بيورييورو بونده عدليه ناظرينك محكمه‌لرى حاكم منفرد اصوليله يا پمق خصوصنده‌كى صلاحيتنه استناد ايدييورلر . بو صلاحيتلرى قانونيدر . بونى قبول ايتمه‌مك قانونك موجود اولان صراحتنه مخالف بر ادعا سرد ايتمك ديمكدر . فقط تشكيلات عدليه‌يى حال حاضرده تبديل ايدركن برطاقم محاذير اورته‌يه چيقيور . بو محاذيرى صره ايله عرض ايده‌جكم يعنى شو تشكيلاتك تبدلاتندن حصوله كلن نتيجه‌يى سويله‌جكم . برنجيسى يوز بيكلرجه ليرانك خرجراه ويرلمسى ، ايكنجيسى بدايت اعضالريله او درجه‌ده كه حكامك استيناف حاكمى صفتنى آلمسى ، اوچنجيسى‌ده تجربه يا پمش اولمق اعتباريله وكالت خط كذ كاهنده بعض استيناف محكمه‌لرى تشكيل ايتمكدن عبارت وشكله رعايت ايتمك اوزره بروظيفه ايفا ايتمسى شكلنده تجلى ايدييور . حالبوكه حاكم منفرد ديمك بدايت محاكمنك يعنى اوچ كيشينك يرينه قائم اولان بر حاكم ديمكدر . حاكم منفردك معناسى بوندن عبارتدر . اوچ حاكمك يا په‌جغى ايشى بر حاكم يا په‌جقدر . شو حالده بر حاكمك يا په‌جغى ايش مادام‌كه عين اوطه‌داخلنده وعينى ماصه‌ده اوله‌جق وكويلره كيدليه‌جك‌در بناءً عليه بوكا خلقه ايتمك وخلقه سهولت كوسترمك دينه‌مز . چونكه سيار دكلدر .

رفيق بك (قونيه) — اكر حاكم منفرد مذاكره‌سنه دوام ايديله‌جكسه بنده سويله‌جكم .

عبدالقادر كمالى بك (دوامله) — مساعده بيورك افندم وكيل بكك سويلديكى سوزلره عين وضعيتله جواب ويرييورم . صدد خارجى دكلدر .

افندم دنيا ده وقوعه كلن اختلالار ، انقلابلر ، كورولتولر ، پاتيرديلر يالكز بر نقطهٔ نظر ايچون اولور . اوده خلقك

جان ، مال وعرضنی تأمین ایتمك غایه‌سنه معطوف اولهرق اولور . بوکون مال ، جان ، عرض محافظه‌سنه معطوف اولمیان دولت تشکیلاتی تشعب ایتدیرلمکله ، چوغالتیلمقله غایه‌یه وصولی ایجاب ایتدیرمز . یعنی مادام که بوکون خواجه وهبی افندی حضرتلرینك اوفاق برنقطه‌دن ایضاح ایتدکلری وجهله عدلیه تشکیلاتی استقلال محکمه‌لری دکلدر وعدلیه تشکیلاتنه استقلال محکمه‌لرینه ویریلن صلاحیتك یوزده بری ویریله‌میور . شوحالده عدلیه تشکیلاتی نامیله یاپیلان شیلر هدردر هیچ برفائده یوقدر . اویله اعلام کوهنره بیلیرم که محکمه‌نك قرارینه اقتران ایتدکدن وحکم کسب قطعیت ایتدکدن صوکره اجرا مأمورلری طوقات ویا یومروقله‌شو ویا بوآدم طرفندن اجرا محلندن طیشاری آتیلیور . بو خلقك مال ، جان وعرضنی تأمین ایده‌مز . توسیع ایتمك ایشی دها زیاده قاریشدیرمقدر . بناءً علیه تشکیلات عدلیه‌دن مقصد خلقك مال ، جان وعرضنی تأمین ایسه ، بویله حاکم منفرد ویاهیئت مجتمع طرزنده وکیل بك افندی دوشونه‌جکلرینه توقادده‌کی وباشقه یرلرده‌کی اهالینك حقوقنی دوشونه‌جکلرینه اعظمی استقلال ، اعظمی پارا واعظمی مسئولیت اساسنه مبتنی یکی بر روحله ، مشروطیتك ایجابانه موافق بر روحله یکی بر تشکیلات وجوده کتیرملی ایدیلر . یوقسه دها اولجه سویلدیکم وجهله یاپدقلری معامله بر شکلدن عبارتدر . بناءً علیه هیچ بر قیمتی یوقدر . ایشته بیله‌جك ، ایشته کوتاهیه دوردن اون ایکی ساعت مسافه‌ده بر خط اوزرنده اوچ دانه استیناف محکمه‌سی تشکیل ایدلمشدر . افندیلر محکمهٔ تمیز ایچون یکرمی براعضا بولمقده دوچار مشکلات اولان ، دها اولکی عدلیه وکالتی هیئتی میانده بولندیغم ایچون حیرتله دوشنیورم ، اوچ دانه بر صره‌ده استیناف محکمه‌سی تشکیل ایدیلیور . وبورالرده موجود اولان مأمورین عدلیه‌دن ، استیناف حاکمی اولهجق آدم بولنیور . بونی حیرتله سین ایدییورم . وحوصله‌مه صیغدیره‌میورم . صکره دیکر بر نقطهٔ نظر دها سویلدیلر ، عدلیه وکیلی بك افندی حضرتلری : بودجه داخلنده تصرفاتده بولنه‌رق تشکیلات یاپیورز بیوردیلر حقیقةً بزم روحمزدن ادارهٔ مصلحت تعبیرینك مفهومی سیلنمدکجه بز هیچ بر شی یاپمغه مقتدر اولهمیه‌جغز .

طونه‌لی حلمی بك (بولی) — برعصر صکره .

عبدالقادر کمالی بك (دوامله) — مملکت برشی ایسته‌یور تشکیلات عدلیه ایسته‌یور . بوندن نه توقاد ، نه آماسیه ، نه سیواس مشتکی اولور . برده اویله برتشکیلات عدلیه ایسته‌یورز که خلقك و قوعبولان مراجعتلری آنی اولهرق استیناف ایدلسون وهیچ برقدرت اوتشکیلات عدلیه‌نك ویره‌جکی قرار قارشوسنده بیون قالدیرمه‌سون . بونی تأمین ایده بیلیورلرمی ؟ مملکته الك بیوك خدمتی یاپه‌جقلردر . بونی تأمینه معطوف اولمیان و اولماسی امکانی بولنمه‌یان حاکم منفرد تشکیلاتنی مملکته مضر کوریورم . هیئت عمومیه‌سی علیهنده سوز سویلیورم . بناءً علیه توقادده یاپیلان معامله‌یی موافق کورمیورم .

رفیق بك (قونیه) — مسئله حاکم منفرد تشکیلاتی یاپلسون ، یاپلماسون دکل که ...

موسی کاظم افندی (قونیه) — اصول مذاکره حقنده برشی سویلیه‌جکم تشکیلات عدلیه ایچون انجمن عدلیه‌ده برقانون دردست مذاکره‌در . بوکون تشکیلاتدن بحث ایتمك دوغری برشی دکلدر . بوخصوصده برقرار اتخاذ ایده‌میه‌جکز .

مفید افندی (قیرشهر) — موضوع مذاکره اولان مسئله ایکی تقریر اوزرینه‌در . بریسی مصطفی بکك ویرمش اولدیغی سؤال ثقریری ، دیکری رفعت بکك ویرمش اولدیغی استیضاح تقریریدر ، ایکیسی بر آرایه کلمك مناسبتیله اصل مسئله توقادده موجود بولنان جنایت محکمه‌سنك قالدیریلهرق نه ایچون حاکم منفرد اصولیله سیواسه جنایت ایشلرینی کوندردیکز سؤالندن عبارتدر . شو سؤال استیضاح نتیجه اعتباریله حاکم منفرد تشکیلاتنك فوائد مادیه ومعنویه‌سنه ودها برچوق تشکیلات عدلیه‌نك ابقاسنه ویاپیلان ایشلرك ایجاب ایدرسه الغاسنه عائددر . بناءً علیه افندیلر رجا ایدرم حاکم منفرد اصولی براسباب موجبه اولهرق کوسترلدی . اسباب موجبه اولهرق کوستریلان شو تشکیلاته قارشی اسباب موجبه‌یی رد ایتمك

ایجاب ایدرسه وکیل بك افندیه بز توقادده حاکم منفرد تشکیلاتی ایسته‌میورز دیمکلری لازمدی . ظن ایدرمکه آرقداشلرمزك هیچ بریسی حاکم منفرد ایسته‌میورز دییه تقریرلرنده برشی یوق . شوحالده حاکم منفرد تشکیلاتی آرزوایدن برمملکت ، برآرقداش ، برهیئت بعضاً بویله حاکم منفردك اساسی ، نتیجه‌سی اولان استیناف محکمه‌سنك ابقاایدلمه‌سی مناسبتیله بشقه یره قالقمه‌سندن دولایی متأثر اولمامسی ایجاب ایدردی . باقکز مسئله‌یی قضانك زمان ایله ، مکان ایله تقید وتحققه قدر کوتوردیلر . قضانك زمان ، مکان ایله تقید وتحقق ایتمسی مسئله‌سی افندیلر ذاتاً حل ایدلمش برمسئله‌در . الده موجود اولان ادرنه تشکیلات قانونیه عدلیه وکیلی بوایشی ایستدیکی کبی یپار دییور . بونی بویله‌دیمکله برابراورایه تعیین ایدیلان مأمورلرده بومجلسك بو هیئت محترمه‌نك اجرائیسی طرفندن امضا ایدیلیورکه حق قضاسی تاملنمش اولیور . شمیدی توقادن جنایت محکمه‌سنك قالقمسی مسئله‌سی اصل موضوع بحث اولان مسئله‌در . بورایه دائر بنده کزدیه جکم که : توقادده ایقاع ایدیلان جرائمك جدوللرینی رفعت بك برادرمزله رفیق بك برادرمز تدقیق ایتمشلرسه جنایتلرجنحه جرائمنه نسبتله دها چوق اولورسه بو سؤالی صورمغه حقلری واردر . یوق مملکتلرنده جنایت اولیوبده اوفاجق جنحه جرملرینك وقوعی اولدیغی ادعا ایدییورلرسه بویله برمسئله یه ، بویله‌بر استیضاحه لزوم یوقدر ، حاجت یوقدر . مسئله‌یه نهایت ویرهلم ، بیتسین ایش .

رفعت بك (توقاد) — بنده کزك دیدیکم بالاستثنا توقادده تطبیق ایدیلان شو معاملهنك الغاسنی ایستیورم . هرقضاء هرسنجاق تشکیلاتی برنده دوریپورده توقاد نه‌دن الغا اولنیور ؟ . بویوکلك ادعااولنورسه .. بیهوده ، عدلیه وکیلنه دهابرشی لازم‌کلیور . اوچ سنجاغه برمحکمه یایدیغندن دولایی وکیل بك دییورکه بن جاکملری عزل اینه‌رم ، نصب ایدرم ، آمنا ایدرحقیدر . فقط آره‌ده برمحکمه لغو ایدیلیور . برخیلی سنه‌دنبری تأسس ایتمش اولان برمحکمه لغو ایدیلیور ، صوکره دیکر برلرده استیناف محکمه‌لری تشکیل ایدیلیور ، شمدی ایشتدك . هپسی‌ده شمندوفرلرك اوزرنده اولدیغی حالده اوچ‌یرده استیناف محکمه‌سی یاپمش صوکره توقادی تا قره‌دکز قیسنه کوندرییور . بوعدالتمی ؟ یالکز بنده کزك سوزم بومحکمه‌یی فسخ ایتمك عدالتمی بو ؟ یالکز بنم رجام بودر .

بومحکمه‌یی فسخ ایتمك ، یکیدن محکمه تشکیل ایتمك برقانون مسئله‌سیدر . بروکیل نه صورتله برمحکمه‌یی فسخ ایدر ؟ هایدی برحاکم عزل ایده‌رم نصب ایدر فقط محکمه فسخ ایده‌بیلیرمی ؟ معمافیه تقریرده ویردم . مجلسدن رجا ایده‌رم ، توقادده‌کی محکمه‌نك ابقاسی حقنده برقرار اتخاذ بیورسون (مذاکره کافی صدالری)

رفیق بك (قونیه) — بیوردیلرکه حاکم منفرد قانونی موجبنجه توقاد لوا محکمه‌سنك ابقاسنه امکان یوقدر بنده کزده قبول ایده‌رم . فقط توقاد استیناف محکمه‌سی حاکم منفرد تشکیلاتی یاپیلدقدن صوکره مرجع استیناف اولمق اوزره براقیلیر . بونی مصلحتده آمریدر . آرقداشلر دییورکه نیکسار توقاده سکز ساعت ، سیواسه یکرمی سکز ساعت ، زیله توقاده اون ایکی ساعت ، سیواسه اوتوز ایکی ساعتدر . خلقك ایشلرینك تسهیلی نقطهٔ نظرندن توقاد لوا محکمه‌سنك حاکم منفرد تشکیلاتی قانونه توفیقاً مرجع استیناف اولهرق ابقاسی لزومدر .

عدلیه وکیلی — رفیق بك ظن ایدرم یاکلش آکلادیلر . بز یالکز توقاد مرکز قضاسنی ویردك . آماسیه ودیکر قضالرك مرجع استیناف آماسیه‌در .

یحیی غالب بك — دها فنا یا . . .

عدلیه وکیلی — دها فنا ئکلدر .

سلیمان سری بك (یوزغاد) — نیکسارله رشادیه‌ده توقاده ویرلمایدر یونلر سیواسك شرقندەدر .

عدلیه وکیلی — مساعده بیورك . یاپدیغمز معامله بودر . ینه رفیق بك دییورکه توقادده حاکم منفرد تشکیلاتی اولمق اوزره ینه برمحکمهٔ جنایت یاپیله‌بیلیور . بوآیری بر مسئله‌در وبوپاره مسئله‌یدر . بوتونکی تشکیلات حاضره‌ده هیچ بونك بریری یوقدر . یعنی موجود قانونلرمز موجبنجه حاکم منفرد بولنان محللرده برده آیریجه حاکم مجتمع قانونی یاپلمسی حقنده المزده برقانون یوقدر . المزده‌کی قانون

ادرنه‌ده‌کی حاکم منفرد تشکیلاتی قانونیدر. اوهم برمحکمهٔ استینافیه هم برمحکمهٔ جنایتدر. اونك دائرهٔ قضاسنده متعدد یرلرده حاکم منفردلر واونلرك معاونلری بولنور. بوکونکی قانون بودر و المزده بوکون باشقه بر قانون اولمدیغی ایچون رفیق بکك دیدیکی شکلده توقاد مرکزنده موقع ومرجع اولمق اوزره برحاکم منفرد اولدیغی حالده توقاددده آیریجه برمحکمهٔ جنایتك ابقاسنه موجود قانونلرمز مساعد دکلدر.

رفعت بك (توقاد) — آماسیه‌ده نه‌ن یاپدیکز ؟

عدلیه وکیلی (دوامله) — بو برکره بودجه مسئله‌سیدر. عبدالقادر بك‌ده حاکم منفرد تشکیلاتنك اساسی دوغری‌دکلدر یولنده برطاقم بیاناتده بولندیلر. بو بشقه بر مسئله‌در. بوکون تلزده موجود اولان قانونلردن مرعی الاحکام اولان قوانیندن خلقك امورینی تسهیل ایده‌جك اولان کایسی هانکیسی ایسه اونی آرار اونی تطبیق ایدرم. اکر هیئت علیه انجمنده موجود اولان قانونلری چیقاروب بالمذاکره قبول ایدر، بزه ویرسه بز اووقت خلقك امورینه هانکیسنك دها أیی اولوب اولمدیغنی تدقیق ایدرز. بوکونکی قانونلرمزله یاپه‌جغمز بودر. (مذاکره کافی سسلری)

رئیس — مذاکره‌نك کفایتی ...

یحیی غالب بك (قره شهر) — رئیس بك !

بنده‌کز اساس اوزرنده سوز سویله‌یه‌جکم

رئیس — اقدم. مذاکره‌نك کفایتی حقنده متمادیاً تقریرلر کلیور، مذاکره‌نك کفایتی قبول بیورانلر لطفاً الرینی قالدیرسونلر (مذاکره‌نك کفایتی قبول ایدلمشدر)

رئیس — وکیل بك افندی هانکی تقریری قبول ایدرسه‌کز دقت بویوریکزده اونی رأیه قویهلم

ریاست جلیله‌یه

توقاد جنایت محکمه‌سنك ایضاح ایتدیکم وجهله ابقاسنی تکلیف ایلرم.

توقاد

رفعت

ریاست جلیله‌یه

مسئله‌نور ایتدی. مذاکره‌نك کفایتیله عدلیه وکیلی بکه اعتماد رأینك اعطاسنی تکلیف ایلرم

موش

احمد حمدی

ریاست جلیله‌یه

عدلیه وکیلنك اتخاذ ایتدیکی مقررات، قانونه مستند واستیضاح اسباب مادیه‌یه مبنی اولمه‌مقله عدلیه وکیلنه اعتماد، وروز نامه‌یه کچیلمسنی تکلیف ایلرم.

قونیه مبعوثی

موسی کاظم

ریاست جلیله‌یه

مسئله توضح ایتدی روز نامهٔ مذاکراته کچیلمسنی تکلیف ایدرم

سعرد

صالح

ریاست جلیله‌یه

حاکم منفرد تشکیلاتی حقنده‌کی قانونه توفیقاً توقاد لوا محکمه‌سی توقاده مربوط قضالرکده مرجع استینافی اولمق اوزره ابقا ایدلمك شرطیله وکیل بك افندی‌یه اعتماد بیانی وروزنامه‌یه کچلمسنی تکلیف ایدرم..

۱۲ - ۳ - ۳۷

قونیه مبعوثی

رفیق

ریاست جلیله‌یه

ایضاحات کافیدر، روزنامه‌یه کچلمسنی تکلیف ایلرز

صاروخان — چورم

عونی — فؤاد

ریاست جلیله‌یه

مذاکره‌نك کفایتیله عدلیه وکیلنه اعتماد بیان اولنه‌رق روزنامه‌یه کچلمسنی تکلیف ایدرم. ۱۲ - مارت - ۳۷

صاروخان

رفیق شوکت

ریاست جلیله‌یه

استیضاح حقنده‌کی مذاکرات کافی اولدیغندن عدلیه وکیلی حافظ محمد بکه بیان اعتماد ایدیلدکدن روزنامه‌یه

مجلسی تکلیف ایده‌رز . ـا ١٢ مارت ٣٣٧

لازستان طرزون مبعوثی
عابدین رجائی

ریاست جلیله‌یه

مادامکه توقاد بوتشکیلاتدن ممنون دکلدر . حاکم منفرد تشکیلاتنك قیصری یوزغاددہ اجراسنی تکلیف ایلرز . . .

یوزغاد قیصری
فیاض عالی احمد حلمی

ریاست جلیله‌یه

اشکال ایله اوغراشیله‌رق حقوق ملتك ضیاعه اوغرادلمسی موافق دکلدر . بناءً علیه اکر حاکم منفرد اصولی تعقیب ایدیله‌جکسه اول امرده مجلسجه بونك قبول ایدلدکدن صکره اجراسی طرفنه کیدلمسنی تکلیف ایلرم

ـا ١٢ مارت ٣٣٧

قیرشهر مبعوثی
یحیی غالب

رئیس — وکیل بك هانکی تقریری قبول بیوریورسکز عدلیه وکیلی حافظ محمد بك — موش مبعوثی احمد حمدی بکك تقریرینی

رئیس — شمدی مساعده بویورورسه‌کز وکیل بکك قبول ایتدیکی تقریری اولا رأیه قویه‌لم. (موش مبعوثی احمد حمدی بکك تقریری تکرار اوقوندی)

رئیس — بو تقریری قبول ایدنلر الرینی قالدیرسونلر اکثریتله قبول ایدلدی افندم وکیل بك افندیدن برده سؤال تقریری واردر افندم قره‌حصار شرقی مبعوثی مصطفی بکك . . . مساعده ایدرسه‌کز سؤال تقریرینی اوقویه‌لم «بوق سسلری»

توفیق بك (کنغری) — رئیس بك افندی حضرتلری بر امر واقع قارشوسنده قالیورز بو اعتماد ویا عدم اعتماد مسئله‌سنك بهمه‌حال تعیین اسامی ایله اولمسی شرطدر «خایر سسلری» چونکه اون ایکی سنه‌لك تعامل بودر اعتماد وعدم اعتماد مسئله‌سی تعیین اسامی ایله اولور.

یحیی غالب (قیرشهر) — رئیس بك اصول مذاکره حقنده سویله‌یه‌جکم

رئیس — بویورك

یحیی غالب بك (قیرشهر) — بك افندیلر یالکز نظر دقته آلنه‌جق بر مسئله واردر. اصول مذاکره‌یه دائر سویله‌یه‌جکم مسئله ناظره اعتماد وعدم اعتماد ایچون مذاکره آچلمامشدر توقاد اهالیسنك فلاکته معروض قالمسی دولایسیله آچلمشدر «کورولتولر» آیاق پاطیردیلری» رجا ایده‌رم بو برحقدر . سویله‌یه‌جکم، افندیلر برساعت سویله‌سم مجبورسکز دیکله‌مکه ...

راغب بك (کوتاهیه) — برساعت دکل بیك ساعت اوطورسه‌ك اصول بیلمه‌یورسك . بو مسئله عدم اعتمادی تضمن ایدر .

یحیی غالب بك (قیرشهری) — اعتماد وعدم اعتماد ویریکز، فقط بر مسئله واردر ، اونی حل ایدك بن‌اویله براصوله تابع دکلم . مسئله‌ده دنیلیورکه بورانك اهالیسی مغدور اولیور. سیواسه کیده‌من . (شدتلی کورولتولر) «مسئله بتمشدر صدالری»

یحیی غالب بك — یکی بر سؤال صوریورم هیئتدن دیمك که توقادلیلرك حقوقی ضایع اولسون ، نه اولورسه اولسون بزعدلیه وکیلنه اعتماد ایچون بونی قبول ایدییورز .

مصطفی بك (توقاد) — طوغری دکلدر . اهالی عصیان ایدر ، اختلال چیقاریر

عثمان بك (لازستان) اختلال ایده‌من‌سکز . و ایتدیککز وقت قفاکز قیریلیر . «شدتلی کورولتولر»

مصطفی بك (توقاد) — بوحقسز بر معامله‌در .

رئیس — نظامنامهٔ داخلی‌یی تطبیق ایدییورم .

توفیق افندی (کنغری) — اصول مذاکره‌یه دائر سویله‌یه‌جکم رئیس بك ! سوز بمدر (مذاکره بوق که سسلری)

افندیلر شمدی مجالس تشریعیه‌ده کوردیکمز استیضاح تقریرلری غایت اهمیتسز بر مسئله‌دن دولایی مبعوثك بریسی براستیضاح تقریری ویرر. مقصد اوناظرك دیکز افعالندن دولایی کندیسنه اعتماد ، عدم اعتماد. بوندن بشقه هیچ برمعناسی یوقدر. بو استیضاح تقریرینك نتیجه‌سنده

ناظر شوویا بوطرفندن ویریان اعتماد ، عدم اعتماد تقریرینی قبول ایتدی . یوقسه اعتماد وعدم اعتماد تعیین اسامی ایله اولور . بواون ایکی سنه دنبری برتعاملدر ، امر واقع قارشیسنده قالیورز ، رجا ایدرم افندم .

عمر ممتاز بك (آنقره) — قانونده بویله برشی یوقدر .

حاجی توفیق افندی (کنغری) — شمدی یه قدر تعامل بودر . « خایر » دوغرو سسلری »

برریئس اکثریت واردر دیرسه هیچ بر ناظری بویله اسقاط ایده مزسکز ؛ مسئله یا کلشدر .

رئیس — مسئله بتمشدر ، اوراق وارده یه کچیورز

بیوك ملت مجلسی ریاست جلیله سنه

دائرهٔ انتخابیه‌م ومملکتم اولان ایچ ایل سنجاغنك آنامور قضاسی اهالیسی نامنه بلدیه ریاستندن آلدیغم بر تلغرافده آنامور اهالیسنك آرزولریله هلال احمر منفعتنه اولمق اوزره قضانك الك محصولدار اولان محلنده کی کندی تارلالرینك ۲۰۰ دونم مقدارینه تخملری کندیلرندن تبرع ایدیلدیکی ایمه‌جی صورتیله قیشلق محصولی زراعت ایتدکلری وبر قاچ آیدن صوکره بو محصولدن برقاچ بیك لیرالق برمنفعت کله‌جکنی بیان ایله بیوك ملت مجلس عالیسنه عرض وعموم آناطولی خلقنك نظر دقتلرینی جلب ایله بوکبی امرخیره ترغیبلری ایچون اوراق حوادثله‌ده اعلاتی تمنی ایتمشلر وشاید بوخصوصده کندیلرینه مسابقه ایده‌جك بر محل ظهور ایدرسه دها بر بوقدر محله یازلق سیسام ومصر محصوللرینك زرعی ایله مسابقه‌ده برنجی لکی محافظه ایتمکه چالیشه‌جقلرینی بیلدیرمش اولدقلرینه بناءً عاجزلری‌ده مذکور تلغراف مندرجاتنی آژانس و غزته‌لرله اعلان ایتدیرمش اولدیغمدن مبعوثان کرامك‌ده بو خصوصده دائرهٔ انتخابیه‌لری خلقنك نظر دقتلرینی جلب ایده‌رك ترغیباتده بولنملرینی منافع وطنیه‌مز نامنه تمنی ایده‌رم اولبابده .

فی ۱ — مارت — ۳۷

ایچ ایل مبعوثی

نعیم

رئیس — بوتقریری دیوان ریاسته حواله ایدیلمی ؟

بش دقیقه تنفس ایتمك اوزره جلسه‌یی تعطیل ایدییورم .

آلتنجی اجتماع — ایکنجی جلسه

رئیس ثانی — دوقتور عدنان بك افندی
کاتب : ضیا خورشیدبك (لازستان)
١٢ مارت ٣٣٧ - ساعت ٤,٤٥ صکره

رئیس — جلسه‌یی آچیورم. استانبولجه نشر اولنان تاجیل مجازات قرارنامه‌سنك بیوك ملت مجلسنك تصدیقنه اقتران ایتمدکجه غیرمعتبر عد ایدلمه‌سنه دائر کوتاهیه مبعوثی جمیل بکله رفقاسنك تکلیف قانونیسی وار لایحه انجمننه کوندریبیورز .

٣٣٧ سنه‌سندن اعتباراً اسکان عشائر ومهاجرین مدیریتنك الغاسنه دائر یوزغاد مبعوثی سلیمان بکك بر تقریری وار . لایحه انجمننه کوندریبیورز .

معارف‌وکالتی‌قادرو انجمنندن استعفاسنه دائر کوتاهیه مبعوثی داغب‌بکك تقریری وار .

یحیی غالب‌بك (قیرشهر) — قالدیمی ذاتاً ؟

رئیس — مساعده بیوریکز. صوکره افندم سعرد موصل طریقنك طرق‌عمومیه‌میانته ادخالیله ٣٣٧سنه‌سنده انشاسنه دائر سعردمبعوثی صالح افندینك تقریری‌وار . لایحه‌انجمننه حواله ایدیبیورز .

موش معارف‌مدیری حقنده معارف‌وکالتندن؛ موش مبعوثی عبد الغنی بکله رفیقنك سؤال‌تقریری وار اونی‌ده معارف وکالتنه کوندریبیورز .

آنقره‌ده احتکارك منعنه دائر قونیه‌مبعوثی‌عبدالحلیم چلبی افندینك تقریری وارافندم بوسؤال تقریریمی نه‌در اکلاشیلمیور .

عبدالحلیم‌چلبی‌افندی(قونیه) — سؤال تقریریدر .

رئیس — اوحالده اقتصاد وکالتنه حواله‌ایدیبیورز . دوائرحکومتده‌اصحاب مصالحه تسهیلات ارائه‌سنه‌ومعاملهٔ باردهنك منعنه دائر یوزغاد مبعوثی رضا بکك برتقریری واردر . بونی‌ده هیئت وکیلیه حواله ایدیبیورز .

عینتاب استیناف مدعی عمومیسی حقنده عدلیه وکالتندن سؤال تقریری واردر . عدلیه وکالتنه حواله ایدیبیورز .

شهید بیکباشی احسان بکك عائله‌سنه خدمات وطنیه ترتیبندن معاش اعطاسنه دائر العزیز مبعوثی حسین بکك تکلیف قانونیسی وار لایحه انجمننه حواله‌ایدیبیورز

افندم روزنامهٔ مذاکراتك کچه‌دن اول معارف‌وکیلی حمداه صبحی بك سوز ایستیور .

یحیی غالب بك (قیرشهر) — بنده کزك‌ده بر تقریرم واردی اوقونمادی .

وهبی افندی (قونیه) — مطبوعات واستخبارات مدیریت عمومیه‌سنك حسابنه باقمق اوزره مجلسدن اوچ اعضا انتخاب اولنمق ایچون مجلس قرار ویرمشدی . هنوز انتخاب اولنمدی .

رئیس — انتخابك تسریعی رجا ایده‌رم . (کیم یاپاجق سسلری) شعبه‌لرجه انتخاب یاپیله‌جق . (شمدی یاپالم)

سلیمان سری بك (یوزغاد) — شعبه‌لر انتخاب ایتسون .

رئیس — شعبه‌لرجه انتخاب اولنه‌جقدر افندم .

حمداه صبحی بك (معارف وکیلی) — ارقداشلر . استقلال مارشلری حقنده وکالت طرفندن واقع اولان دعوت اوزرینه نه‌قدر مارش المزه کلمش ایسه بونلری برانجمن معرفتیله تدقیق ایتدك، نتیجه‌ی هیئت‌جلیله‌کزه عرض ایتدك . بونلری کورمك آرزو بیوردیکز . مطبوع اوله‌رق توزیع ایدلدی افندم . بر نقطه اوزرینه نظر دقتکزی جلب ایتمك ایستیرم . بو استقلال مارشلری طرف عالیکزدن تدقیق‌ایدلدکدنصکره انتخابکز هانکی شعر اوزرنده تمرکز ایدرسه ایکنجی بر معامله‌دهاپاپیله‌جقدر. بسته‌کارلره یوللایه‌جغز بسته‌کارلر دخی بزه مختلف بسته‌لر یوللایه‌جقلردر . اونلر اره‌سنده بر انتخاب دها یاپیله‌جقدر .

اناطولی مجادله‌سی اوزون مدتلرنبری دوام ایدییور بونی افاده ایتمك ، بونك روحنی‌سویلتمك اوزره یازلمش اولان بو شعرلر نه‌قدر اول بر قراره اقتران ایدرسه شبهه‌سزکه داها فضله مستفید اولورز .

هیئت جلیله کزدن استرحام‌ایدییورم . شعرلر مطالعه

ایدلمشدر . بونی برهیئته‌می ؟ بر انجمنه‌می ؟ ویرزسکز هیئت عمومیه‌جه برقرارمی ؟ ربط ایدرسکز نه آرزو بیوریورسه‌کز یاپیکز .

رئیس — معارف وکالتی بواستقلال مارشنك بوکون روزنامه‌یه آلنه‌رق مذاکره‌سنی ارزو ایدییور بوکون مذاکره‌سنی قبول ایدنلر لطفاً ال قالدیرسون . قبول ایدلدی افندم .

محی‌الدین بهایك (بروسه) — محترم افندیلر سویله‌یه‌جکم سوزلرك یاکلش آکلاشیلمامسنی ، برمقصد مخصوصه حمل ایدلمه‌مسنی تأمیناً ابتداً برحقیقتدن بحث ایده‌جکم بوملی مارش مسابقه‌سی اعلان ایدلدیکی زمان مسابقه‌یه بنده اشتراك ایتمك ایستدم فقط بو مسئله اویله بر جریان آلمشدرکه بنده‌کز بو مسابقه ایشتدن صرفنظر ایدییوردم . (م) امضالی شعر بنده‌کز کدر . بونی ادخال بیورمایکز .

ینه کمال‌الدین کامی نامنده بری واردرکه عین‌سببدن دولایی غزته‌مزده کندی شعرینی کیری‌یه آلمشدر . بونك اوزرینه مطالعه‌کزی بیان بیورورسکز . بر انجمن ادبی می تشکیل ایدرسکز . نه‌یاپیله‌جقدر اوکا کوره .

رئیس — بوراده برمسئله وار . استقلال مارشلرینی دوغرودن دوغرویه هیئت عمومیه‌ده مذاکره ایده‌رك برقرارمی ویره‌جکسکز یوقسه برانجمنه‌می حواله‌ایده‌جکسکز

یحیی غالب بك (قیرشهر) — بوراده اولسون هپمز آکلارز .

بسیم آتالای بك (کوتاهیه) — افندم شعرلر ایکی درلودر . یا حسلرك معکسیدر . یاخود درین ویاخود آغلایجی برروحك ، آغلایجی برغلیانك عکسیدر . شعر بوایکی شکل اوزرینه دوغارسه مقبول ومعتبردر . دنیاده اوشعرلردرکه خلق آراسنده یاشار . یا یوکسك و بدیعی برحسدن دوغار ، یا محرق بر خلجاندن دوغار . بویله اولمیوبده اصمارلامه طریقیله یازیلیرسه بوشعرلر یاشاماز . افندیلر بزم جزائر مارشمز واردر . بو ؛ خلق آراسنده یاشایور . بومسابقه ایله یازلمامشدر . بو ؛ آغلایان بر روحك ، الله سلاحی آلارق دشمنه قوشان ، وطننه قوشان برروحك حیاتی ترنم ایدر .

مارسیه‌زك نصل سویلندیکنی بیلیرسکز . انقلاب کبیر اثنا‌سنده — سلاحی آلمش — قوشان برکنجك سویله‌دیکی شعر بردنبره تعمم‌ایتمشدر . اولا بوکبی شعرلرك مملکتك معروض قالدیغی فلاکتلره — آغلایه‌رق ، تیتره‌یه‌رك — اولاکفته‌سی دکل بسته‌سی سویله‌نیر . اصمارلامه شعرلره ویریله‌جك مملکتك پاره‌سی یوقدر .

حمداه صبحی بك (انطالیه) — ارقداشلر !...

بر خطا اوزرینه ، بر غلط رؤیت اوزرینه دقت عالیکزی جلب ایتمك ایسترم . بالخاصه پاره مسئله‌سی ایله بوشعرلر آراسنده بر مناسبت بولمق ، غایت ، یاکلش برنقطهٔ نظردر .

مملکتك قوای مادیه‌سی و معنویه‌سی واردر . استخلاص وطن مجادله‌سنی یاپان ملتك وکیللری ، اونك وکیللرینك وکیللری خلقك هیجانی افاده ایتمك اوزره مملکتك شاعرلرینه مراجعت ایتمشدر . بو شاعرلر ایلك دفعه شعرلرینی یازمامشدر . ارقداشلر ، بزه شعرلرینی یوللایان شاعرلر سنه‌لر اراسنده بتون مملکتك کدرلرینی ، اضطرابلرینی ، بتون مفاخرینی سویله‌ین شعرلر یازمشلردر . دیمك پاره مقابلنده شعر موضوع بحث دکلدر . بز خلقك روحنی هیجانی افاده ایدن شعرلر یازمه‌لری ایچون شاعرلریمزه مراجعت‌ایتدك هیچ بریسی پاره حقنده برشی سویله‌مه‌مشدر . لکن دفعه اشارت ایتدیکم اوزره نظر دقتکزی جلب ایدییورم : محمد عاکف بك‌که ، بوشاعرلر آراسنده پاره‌مسئله‌سندن قاچینان ارقداشلریمزدن بریسیدر : ذاتاً سنه‌لر دنبری الك یوکسك و الك آلهی بربلا غزله یازمشدر یکیدن یازمقدن چکنمه‌سی ؛ بعضیلرینك خاطرینه پاره کیر دیه قورقماسندندر . واوکا بناءً یازمامشدر . بن‌کلن شعرلری اوقودقدنصکره بوایشده وظیفه‌دار ایتدیککز برارقداشیکز صفتیله — آرزو ایتدم‌که : بر قوتلی شعر دها بولنسون وکندیلرینه مراجعت ایتدم بونك اوزرینه کندیلری‌ده برشعر یازدیلر کوندردیلر بسیم آتالای بکك خلق شعرلرینك — بالخاصه بیوك وقایع ملیه‌یه تعلق‌ایدن شعرلرك — بر سپارش مخصوص اوزرینه دوغمادینی

سوزی غایت واردر . یالکز بزم شمدیه قدر موجود اولان شعرلریمز بو کونکی مجادله مزی افاده ایتمیورسه شاعرلریمزك کندی ، دویغولرینی افاده ایتملری قطعیاً دوغرو دکلدر . کندیلری شو نقطه‌ده حقلیدرلر : بتون شعرلر وملی شعرلر جهانك اك معروف اولان شعرلری خلق حرکتلری آراسندن دوغمش اولان شعرلردر . فقط اعتراف ایدرم که : بو شعرلر آرامزده داها دوغمامشدر . دوغمامنی ارزو ایتمك بزم ایچون بروظیفه‌در . شاعرلریمزه مراجعت ایتدك وبزه چوق کوزل شعرلر یازدیلر . بو شعرلر اراسنده انتخاب حق هیئت علیه کزه عائددر . شعرلری اوقوییکز . بن استرحام ایدیورم که : بر آن اول بو شعرك بسته لنمسی ایچون بر قرار اتخاذ ایدیکز . وبتون ملتك لسانله کچمسی ایچون استعجال بیوریکز ، بر قرار ویریکز ، تبلیغ ایدیکز بن‌ده مساعیمك ایکنجی قسمنه کچیم .

دوقتور سعاد بك (قسطمونی) — بکلر ، اساساً مسلکم شعره ، ادبیاته اشتغاله مساعد دکلدر . بواعتباره عرض ایده‌جکم ایضاحاتی شعر و ادبیات تنقیداتی کبی عرض ایتمیه‌جکم . آنجق حمداه صبحی بك افندی کچنلرده بو کرسیده ، بو شعرلری انشاد ایتدیکی وقت ، مجلسده بیوك بر کورولتو اولمشدی . اوندن اکلاشیلیوردی که : بو استقلال مارشی اولدرق بو شعرلردن بریسنك انتخاب ایدلمسی تکلیف ایدرلرسه چوق کوزل بر شی اولهجق . بنده کز عاکف بکك دیکر اثرلرینی ده اوقومشم . اساساً بر مارش ؛ بر ملتك هیجانلرینی ، تحساتی ، ترنم ایتمك اعتباریله قیمتلی ایسه ، عاکف بکك صوك یابدیغی استقلال مارشندن ارل انشاد ایتمش اولدیغی شعرلر ، ذاتاً بدایت انشادندن چوق اول بزم حسیاتمزی تحسساتمزی افاده ایتمشدر . کندیسنك مملکتك تحسساتنه قارشی نه قدر بر قدرت شعریه‌سی اولدیغنی وغرب وشرق عالمی حقنده‌کی تحسساتنك اك کوزل نمونه‌لرینی (صفحات) اسمنده‌کی اثرلری کوسترر . بو اعتباره بو قهرمان ادبی تجیل ایتمه‌مك الدن کلمز . بنده کز کندی نامه محمد عاکف بکك بیوك بر عنوان ایله ترتیب ایتدیکی اثری تدقیق ایتمك ایسته‌یم . تخصیصاً بو مسئله‌ده بونلرك ایچنده یازمش اولدیغی مارشلرك اك کوزلی استقلال مارشیدر . و بوندن اول ده مجلسده بیوك بروجد اویاندیرمشدر . اونك ایچون دورودراز مطالعه ایتمکسزین بونك تصویب ایدلمسنی تکلیف ایدرم .

حاجی توفیق افندی (کنغری) — افندیلر ، بنده کز بوشعرك شو حقیقت کرسیلرینه نصل چیقدیغنه تحیر ایدیورم . بونی مجلس معارف کندیسی انتخاب ایدر ، کندیسی ترجیح ایدر ؛ کندیسی یاپار . کرچه شعر بر مزیتدر ؛ کرچه شعر برزیوردر لکن برخیال‌در . بو کرسی حقیقته چیقمه‌سی دوغری دکلدر . اکر ترجیح لازم کلیورسه عاکف بکك شعری غایت کوزل یازلمشدر . لکن بزیوکون آشیانده دکلز . ملت مجلسنك کرسیسنده اولدیغمزی اونوتمیه‌لم ، بونی معارف انجمنی کندیسی مطالعه ایتسون کندیسی تقدیر ایتسون ، کندیسی ترجیح ایتسون ، (طوغری سسلری)

طونه‌لی حلمی بك (بولی) — آرقداشلر مسئله غایت مهمدر . اکر بومارش ملتك روحنی قاورایه‌بیله‌جك برمارش ایسه اوندن اوفاجق بریاقیشقسزلق دیه‌لم ، صکره اومارش ایچون بك بیوك دوشوکلك ویرر . بر آز سر بست سویله‌یه‌میورم قصوره باقه‌بیلکز . بوراده ادبی تنقیداته کیریشه‌جك دکلم . بناءً علیه یالکز فکرمی قیصه‌جه عرض ایده‌جکم . قطعیاً حمداه صبحی بکك استعجالنه اشتراك ایده‌م (بز ایده‌رز سسلری)

ایده‌م ؛ زیرا برکره بو مارش ملتك روحندن طوغما بر مارش دکلدر . بسیم آتالای بکك حقی واردر . ملتك روحنه ترجمان اولهجق بر مارش اوللی (کورولتیلر) مساعده بیوریکز .

رئیس — کسمیه‌لم بویله مذاکره ایده‌میزکه ..

طونه‌لی حلمی بك (دوامله) — بواوقدر مذاکره‌یه لایقدرکه سز تقدیر ایده‌مزسکز .

رفیق شوکت بك (صاروخان) — رئیس بك اصول مذاکره حقنده سوز ایسترم . مساعده بیورزمیسکز ؟

شعرلر صاحبلرینك مالیدر . بکنیرسه‌ك رأی ویرز ، بکنمزسه‌ك رأی ویرمیز . هرکسك محترم شخصیاتنه تجاوز ایتمیه‌رك قبول ایدهلم ویاخود ایتمیهلم رجا ایدهرم .

طونه‌لی حلمی بك (بولی) — کرك شو شعره وکرك شو منظومه‌لره قارشو برشی سویله‌دمی که بویله سویلیورسکز اسم ذکر ایتمهدم ابی دیکله‌یکز قولاقلرکزی آچیکز . آرقداشلر استرحام ایدرم ! بونی برانجمن مخصوص ادبی تشکیل ایدهلم ؛ اورایه حواله ایدهلم . بومنظومه‌لرك برینی انتخاب ایتسون اصل روح مسئله بوراده‌در اوانجمن مخصوص انتخاب ایتدیکی منظومه‌نك صاحبنی چاغیرر ، دیرکه اوکا شو مصراعی ترك ایدرسه‌کز ، ویا شو مألده تبدیل ایدرسه‌کز وشو کلمه‌نك بونکله تبدیلی الزمدر اوزمان اومنظومه‌دها پارلاق اولور صاحبی موافقت ایدرو منظومه‌دها ابی اولور استرحام ایدرم بونقطه‌یه دقت بیوریکز آرقداشلر منظومه‌نك باشدن باشه ابی اولمسنی بتون صمیمیتمله آرزو ایدییورم وبو تکلیفده بولنیورم (کورولتیلر) مساعده بیوریکز بکا بری امضالی بری امضاسز ایکی مکتوب کلدی . بومکتوبده دینلیورکه : دیکر ویرلمش اولان منظومه‌لری‌ده اوقوییکز ، اونلرك ایچنده ؛ انتخاب ایدلمش اولانلردن دها موافقی واردر (خنده‌لر) (ممش چاوش سسلری) صاحب مکتوب غرب اردوسنه کیتدی . امضاسیله کوستره بیلیرم . آرقداشلر تکرار اصرار ایدییورم ، بر انجمن مخصوص ادبی تشکیل ایدلمليدر وانتخاب اینك رأینه براقلمه‌لیدر (خیر خیر سسلری) (کورولتیلر)

رئیس — افندم مساعده بیوریکز طرابزون مبعوثی جلال بکك استقلال مارشی ایله بر تقریری وار .

ریاست جلیله‌یه

من غیر حد قرار الادیغم غیر مطبوع استقلال مارشنك مجلس عالی حضورنده قرائت اولنمسنی تکلیف ایلرم .

طرابزون مبعوثی

جلال

رئیس — مساعده بیوریکزرجا ایدرم ظن ایدییورم که بو هیئت جلیله‌لرینه داغیتیلان منظومه‌لرمدت معینه ظرفنده طوپلانوب ده شمدی انتخاب ایدیلنلردر . بونك مسابقه‌یه ادخالی قابلیدر افندم ؟ (خایر ، خایر سسلری)

احسان بك (جبل برکت) — شکل آرامیورز . ابی ایسه دیکله‌یهلم (موافق سسلری)

رئیس — افندم مساعده بیوریکز . تکرار ایدییورم معین برزمان ظرفنده مارش مسابقه‌سی اعلان ایدلدی . اونلردن معارف وکالتی انتخاب ایتمش کوندرمش شمدی بوکوندردیکی مارشلردن برینك انتخابنی هیئت عمومیه‌ده کندیسی تعقیب ایدییور . ومذاکره ایدییورز بو میانده بریسی بر مارش کوندرییور . بونی قبول ایتدکدنصکره یارین واقع اولهجق مراجعتلری‌ده رد ایده‌میه‌جکز .

رفیق بك (قونیه) — نصل رد ایده‌جکسکز ؟ الی نهایه دوام ایده‌جکدر .

احسان بك (جبل برکت) — مارش لازمدر . هانکیسی کوزل اولورسه اولازمدر .

رئیس — بومارشلك اوقونمسنی قبول بیورانلر لطفاً ال قالدیرسون (قبول ایدلدی افندم)

حمدی نامق بك (ازمیت) — افندیلر ملی بر مارش یاپمق احتیاجی حاصل اولمش . معارف وکیلی شاعرلری مسابقه‌یه دعوت ایتمش برچوق شعرلر ایچریسندن برقاچ پارچه انتخاب وطبع ایدلمش . بنده‌کز آکلامیورم . بو بر مجلس ملی ایشیمیدر ؟ بر انجمن ادبی ایشیمیدر ؟ (ملت ایشیدر سسلری) ملت ایشیدر . شبهه‌سز افندیلر فقط معلوم عالیکز شعر مسئله‌سی برصنعت مسئله‌سیدر . اکر بونی ترجیح ایتمك حقنی بز درعهده ایدییورسه‌ق آرامزده شعرله توغل ایتمش آرقداشلرمزدن برانجمن ادبی تشکیل ایدهلم . اونلر تدقیق ایتسونلر . کچن کون بو مقصدله سویلدیکم برسوز سوءتلقی یه اوغرامشدر . بناءً علیه اکر بونك تدقیق ایچون ایچمزدن برانجمن تشکیل ایتمیه‌جك اولورسه‌ق اوحق دوغریدن دوغری‌یه معارف وکالتنه عائددر . نقطهٔ نظرینی ایضاح ایتسون . یا قبول ایدرسکز یاخود قبول ایتمزسکز . بونك اوزون اوزادی‌یه سوروکمسنه حاجت یوقدر (کورولتیلر)

حسین بك (معمورة العزیز) — معارف وکالتنه قدر

شعر ویرلمش ایسه اونلر یکیدن بر انجمنه ویرلسون واوراده یکیدن تدقیق ایدلسون .

حمداء صبحی بك (معارف وکیلی) — آرقداشلر ! رفیق شوکت بکك سوزینی تکرار ایدییورم . بو شعرلر موضوع بحث اولدیغی وقت لزومسز یره حتی آرزومز خلافنده شعرلر یازمش اولان آرقداشلرمز ایچون بویله برسوزبورادن چیقمامالیدر . باخصوص که آرقداشلر اصمارلامه سوزی وخلقك ترجمانی اولماز سوزی یاکلشدر چونکه خلقك ممثلری اولان سزلرك حضورنده اقوانان شعرك هیئت علیه کزاوزرنده کی اعظمی تأثیرینه بنده کزده شاهداولدم . اکر خلقك تأثیرینی آکلامق ایچون کندی قابمزدن بشقه معیار یکز وارسه او بشقه در . اکر خلقك تأثیرینی کندیمز آکلایه جق اولورسه‌ق خلقك قلبی ده آکلامش اولورز . شمدی آرقداشلر بنده کز دیه جکم که یکی بر انجمن ادبی یه حواله ایدرسه‌ك بر فائده متصور اوله بیلور . اکر انجمن قرارینی ویروب بیتره جك ایسه . فقط ظن ایدییورم مجلسکزك ویردیکی قرارواصرار ایتدیکی نقطه کندیسی بو ایشی حل ایتمکدر . اوحالده انجمندن چیقوب بنه هیئتکزه کله جکدر . بنه بو وضعیت حاصل اوله جقدر اوحالده بوراده یدی دانه شعر واردر . ریاست پونلری آیری آیری رأیه وضع ایتسون هانکیسی طرفکزدن مظهر تقدیر اولورسه اونی قبول ایدرسکز (دوغری سسلری)

رئیس افندم مذاکره‌نك کفایتنه دائر تقریرلر واردر مذاکره‌نك کفایتی رأیه قویه جغم مذاکره‌یی کافی کورنلر لطفاً آل‌قالدیرسون . قبول ایدلدی . قیرشهر مبعوثی یحیی غالب بکك بر تقریری وار

ریاست جلیله یه

محی‌الدین بکك انشاد ایتدکلری مارشك کرسیده طرفلرندن اوقونمسنی تکلیف ایلرم ۱۲ مارت ۳۳۷

قیرشهر مبعوثی

یحیی غالب

رئیس — قبول ایدنلر لطفاً الرینی قالدیرسون . (قبول ایدلدی افندم)

رئیس — افندم موش مبعوثی عبدالغنی بکك بر تقریری واردر .

ریاست جلیله یه

استقلال مارشی معارف وکانتیجه مسابقه یه وضع ایدلمش وانتخابی یینه وکالت مزبوره یه عائد بولنمش اولدیغندن ومجلس عالی برمجلس ادبی اولمدیغندن انتخابنك دخی معارف وکالتنه عائد اولدیغی عرض وتکلیف ایلرم .

۱۲ مارت ۳۷ موش مبعوثی

عبدالغنی

رئیس — قبول ایدنلر لطفاً آل قالدیرسون (قبول ایدلدی افندم)

رئیس — افندم صاروخان مبعوثی عونی بکك تقریری وار .

ریاست جلیله یه

استقلال مارشی وطنی برپارچه اولمغله برابر هرحالده شایان تسلیمدر که شعر ، موسیقی ، وطنی اولمسی لازم کان بومارشك تدقیقی هرحالده براختصاص واهل خبره مسئله‌سیدر . بناءً علیه ، بومارشك تفریق وقبولی ایچون ارباب اختصاصدن مرکب برانجمنه تودیعی و بعده بسته‌لنمسنی تکلیف ایلرم ۱۲ مارت ۳۳۷

صاروخان مبعوثی

عونی

رئیس — افندم بو تکلیفی قبول ایدنلر لطفاً الرینی قالدیرسون (قبول ایدلدی)

رئیس — شمدی افندم مذاکره‌نك کفایتنه دائر مختلف تقریرلر وار . یاخود هر مارشی هیئت علیه کزك رأینه قویالم .

بصری بك (قرمسی) — رئیس بك ! بزم بر تقریرمز واردر . سعاد بکك ده برتقریری وار .

رئیس — مجلس عالی رأیی نه صورتله اظهار ایدرسه اوندن صکره آکلاشیله جقدر .

ریاست جلیله یه

مذاکره‌نك کفایتی ومحمد عاکف بکك استقلال

مارشنك قبولی تکلیف ایده‌رم .

۱۲ مارت ۳۳۷

قسطمونی مبعوثی

دوقتور سعاد

ریاسته

استقلال مارشنك شعبه‌لرجه تشکیل ایدیله‌جك بر انجمن مخصوص طرفندن تدقیق وتصدیق اولنمسنی تکلیف ایدرم . ۱۲ مارت ۳۳۷

بولی مبعوثی

طونه‌لی حلمی

رئیس — بو تقریری قبول ایدنلر لطفاً اللرینی قالدیرسون (رداولندی)

ریاست جلیله‌یه

شعرك بسته‌یه کلوب کلمه‌سی مسئله‌سی واردر. شعرا وبسته‌کارلردن مرکب برانجمن تشکیلنی تکلیف ایلرم .

ـا ۱۲ مارت ۳۳۷

ارطغرل مبعوثی

نجیب

رئیس — عینی مأله برچوق تقریرلر واردر . نجیب بکك تقریرینی قبول ایدنلر لطفاً اللرینی قالدیرسون (رد ایدلدی)

ریاست جلیله‌یه

بتون مجلسك وخلقك تقدیراتنی جلب ایدن محمد عاکف بك افندینك شعرینك ترجیحاً قبولی تکلیف ایدرم .. ـا ۱۲ مارت ۲۳۷

قره‌سی مبعوثی

ح. بصری

ریاست جلیله‌یه

مذاکره‌نك کفایتیله محمد عاکف بکك مارشنك قبول ایدلمسنی تکلیف ایلرم . ـا ۱۲ مارت ۳۳۷

آنقره

شمس الدین

ریاست جلیله‌یه

استقلال مارشلرینی مطبوع ورقه‌لرده هپسز آیری آیری تدقیق ایتدیکمز ایچون انجمنه حواله‌سنه لزوم یوقدر . محمد عاکف بکه عائد اولانلرك ملی مارش اولهرق قبولی تکلیف ایدرم . ـا ۱۲ مارت ۳۳۷

بروسه مبعوثی

اوپراتور امین

ریاست جلیله‌یه

کافهٔ ارواح اسلام اوزرنده قراتی هیجانلر تولید ایده‌جك درجه‌ده اعجازکار اولان بیوك اسلام شاعری محمد عاکف بکك مارشنك تقدیراً قبولنی تکلیف ایلرم.

۱۲ مارت ۳۳۷ بتلیس مبعوثی

یوسف ضیا

ریاست جلیله‌یه

اوته‌دنبری اسلامك روحنواز شاعری عاکف بك افندینك استقلال مارشی هرکسجه مرجح ومجلس عالینك روح معنویسنه اوفق اولمغله قبول ایدلمسنی تکلیف ایدرم.

۱۲ مارت ۳۳۷

اسپارطه مبعوثی

ابراهیم

ریاست جلیله‌یه

محمد عاکف بك طرفندن انشاد ایدیلن مارشك کندی طرفندن کرسیده قرائت ایدلمسنی تکلیف ایلرم.

۱۲ مارت ۳۳۷

قیرشهر مبعوثی

یحیی غالب

رئیس — بو تقریرلرك هپسی محمد عاکف بکك شعرینك قبولنی متضمندر . (رأیه سلری) مساعده بیوریکز ، رجا ایده‌رم مساعده بیوریکز افندیلر .

طونه‌لی حلمی بك (بولی) — رئیس بك مساعده بیوریرسه‌کز محمد عاکف بکك مارشنك رأیه وضعندن اول بنده‌کز اوفاجق بررجا ایده‌جکم . تبدیل ایدلمسی احتمالی واردر .

رئیس — مذاکره بیتمشدر افندم رجا ایدرم .

صالح افندی (ارضروم) — بنده‌کز برشی عرض ایده‌جکم .

رئيس — مذاكره بيتمشدر . معارف وكالتنك تكليفي واردر . هرمارشي آيري آيري رأيه قويبكزديه تكليف ايتمشلردي. هرمارشك آيري آيري رأيه‌وضعي قبول بيورانلر لطفاً ال قالديرسون [قبول ايدلمدي] اوحالده بوتقريرلرى رأيه قويه‌جغز. بصرى بكك تقريرينى رأيه قويبورم (بصرى بكك تقريرى تكرار اوقوندى)

رئيس — بصرى بكك تقريرينى قبول بيورانلر لطفاً ال قالديرسون . (قبول ايدلدى افندم (كورولتولر ورد صدالرى)

رفيق شوكت بك (صاروخان) — رئيس بك ! محمد عاكف بكك شعرينك عليهنده بولنانلرده اللرينى قالديرسون كه اوكا كوره مخالفلرك مقدارى اكلاشيلسون. (موافقدر اكلاشيلسون صدالرى)

رئيس — بوتقريرى قبول ايدنلر ،يعنى محمد عاكف بك افندى طرفندن يازيلان مارشك استقلال مارشى اولمق اوزره‌طانمسنى قبول ايدنلر لطفاً ال قالديرسون (اكثريت عظيمه ايله قبول ايدلدى)

مفيد افندى (قيرشهرى) — رئيس بك يالكز برشى عرض ايده‌جكم. حمداه صبحى بكك بومارشى بوكرسيدن بردها اوقومسنى رجا ايدييورم . (كورولتيلر)

رفيق بك (قونيه) — ملتك روحنه ترجمان اولان اشبواستقلال مارشنك آياقده اوقونمسنى تكليف‌ايدييورم.

رئيس — مساعده بيوريكز افندم . هيئت محترمه بومارشى قبول ايتديكندن طبيى رسمى براستقلال مارشى اولەرق طانمشدر . بناءً عليه آياقده ديكله‌مه‌مز ايجاب ايدر. بيوريكز افنديلر ؟

(حمداه‌صبحى بك استقلال مارشنى كرسيده اوقودى اعضاى كرام قائماً سوركلى آنقيشلر آراسنده ديكله‌ديلر)

استقلال مارشى

١

قورقما ، سونمز بوشفقلرده يوزمن آل سنجاق ؛
سونمدن يوردمك اوستنده توتن الك صوك اوجاق .
او بنم ملتمك يىلديزيدر ، پارلاياجق ؛
نو بمدر ، او بنم ملتمكدر آنجاق .

٢

چاتما قربان اولايم ، چهره‌كى اى نازلى هلال
قهرمان عرقه بركول ! نه بو شدت ، بوجلال ؟
سكا اولماز دوكولن قانلريمز صوكره حلال . .
حقيدر ، حقه طاپان ، ملتمك استقلال .

٣

بن ازلدن بريدر حر ياشادم ، حر ياشارم
هانكى چيلغين بكا زنجير اوره‌جقمش ؟ شاشارم !
كوكره‌مش سل كچيرم ؛ بنديمى چيكنر آشارم ؛
پيرتارم طاغلرى ، انكينلره صيغمام ، طاشارم .

٤

غربك آفاقنى صارمشسه چليك زرهلى ديوار ،
بنم ايمان طولو كوكسم كبى سرحدم وار .
اولوسون ، قورقما ! ناصل بويله بر ايمانى بوغار ،
« مدنيت ! » ديديكك تك ديشى قانلش جاناوار ؟

٥

آرقداش ! يوردمه آچلرى اوغراتما ، صاقين .
سپر ايت كوكده‌كى ، طورسون بوحياسزجه آقين .
طوغه‌جقدر سكا وعد ايتديكى كونلر حقك . .
كيم بيلير بلكه يارين . . بلكه يارىندن‌ده ياقين .

٦

باصديغك يرلرى « طوپراق ؟ » دييه‌رك‌كچمه ، طانى :
دوشون آلتنده‌كى بيكلرجه كفنسز يانانى .
سن شهيد اوغلوسك . ايتجيتمه ، يازيقدر ، آتاكى :
ويرمه ، دنيالرى آلسه‌كده ، بوجنت وطنى .

٧

كيم بوجنت وطنك اوغرينه اولمازكه فدا ؟
شهدا ، قپشقيره‌جق ، طوپراغى صيقسه‌ك شهدا !
جانى ، جانانى ، بتون واريمى آلسين‌ده خدا ،
ايتمه‌سين تك وطنمدن بنى دنياده جدا .

٨

روحمك سندن آلهى ، شودر آنجاق املى ،
دكمه‌سين معبديمك كوكسنه ناحرم الى .
بو اذانلر — كه‌شهادتلرى دينك تملى —
ابدى يوردمك اوستنده بنم ايكله‌مه‌لى .

٩

اوزمان وجد ايله بيك سجده ايدر ـ وارسه طاشم ،
هرجريحه‌مدن ، آلهى ، بوشانوب قانلى ياشم ،
فشقيرر روح مجرد كبى يردن نعشم ؛
اوزمان يوكسله‌رك عرشه دكر بنكه باشم ،

١٠

دالغه‌لان سن‌ده شفقلر كبى اى شانلى هلال !.
اولسون آرتيق دوكولن قانلريمك هپسى حلال .
ابدياً سكا يوق ، عرقه يوق اضمحلال :
حقيدر ، حر ياشامش ، بايراغمك حريت ؛
حقيدر ؛ حقه طاپان ، ملتمك استقلال .

محمد عاكف

رئيس — خارجيه وكيلى مختار بك افندينك بياناتى واردر . بيوريكز افندم .

خارجيه وكيلى مختار بك (درسعادت) — افندىلر؛ شرقده اك قوى واك منتظم بر حكومت اسلاميه‌نك تورکيا بيوك ملت مجلسى حكومتى اولديغنى خرستيان عالمنك اك بيوك واك روحانى مقامنى اشغال ايدن بر ذاتك آغزندن ايشتمش اولمسقدن مفتخر اولمكز ايچون رئيس محترمز مصطفى كمال پاشا حضرتلرينه فتوليك عالمنك اك بيوك رئيس روحانيسى اولان پاپا حضرتلرى طرفندن كوندريلان بر مكتوب ايله پاشا حضرتلرى طرفندن جواباً يازلمش اولان تلغرافى مجلس عاليكزه تبليغ ايتمش اولمق اوزره مساعده كزله قرائت ايده‌جكم . معلوم عاليكز پاپالق حكمدار مقاميدر . بونك ايسه برخارجيه ناظرى واردركه اوده قارديناك غاسپارى‌در كلن تلغر افنامه بالطبع اونك امضاسنى حاويدر . فقط حشمتلو پاپا حضرتلرى نامنه كوندرلمشدر .

صورت ترجمه : روما

٢١٠٥

آنقره‌ده مصطفى كمال پاشا حضرتلرينه

پاپا حضرتلرى نامنه ممكن اولديغى قدر سرعتله قافقاسيه ، آسياى صغرى ، آناطولى خرستيانلرينك حيات اموال واشيالرينك تحت امنيته ، آلتنى حقنده او امر لازمه اعطا بيورلمسى متصف بوانده‌لرى حسيات اصيله وانسانيتكاريه مغروراً رجا ونياز ايله‌مك شرفيله مباهى اولويورم . انسانيتك دوچار اولديغى بونجه مشقت واذيتلردن صكره صداى شفقت ومرحمتك هرطرفده حكمران اولمسى تمنى‌يه شايان‌در افندم .

قارديناك غاسپارى

جواب آنقره

١٢ ـ ٣ ـ ٣٣٧

روماده پاپا اون‌بشنجى به‌نوا حضرتلرينه

قارديناك غاسپارى جنابلرى نام‌حشمتناهيلرينه اوله‌رق آناطولى ، قافقاسيه وآسياى صغرى خرستيانلرى لهنده تمنيات مخصوصه‌لرينى طرف عاجزانه‌مه ابلاغ ايلدى . بلاتفريق عرق ومذهب بتون مملكتمز سكنه‌سنك امنيت ورفاهنى تأمين مجبوريتى حسيات انسانيتكارانه‌مزك ودين مبين اسلامك بزه امر ايتديكى بر وجيبه‌در . بناءً عليه تورکيا بيوك ملت مجلسنك نفوذوحاكميتنك شامل اولديغى مناطقك كافه‌سنده‌كى خرستيانلرك برسكون تامدن متنعم اولمارى ايچون اول وآخر هردرلو تدابيراتخاذايدلمشدر . حدودلرمز داخلنده هرهانكى بر اجنبى اردوسى قتال و خرابى كتيرمديكى يرلرده جارى اولان صلح وامنيت بوبيانامزك غيرقابل‌ردبردليليدر . ديكرطرفدن بوبابده‌كى سياستمزك غيرمتبدل اولديغنى برقات دها اظهار ايچون تورکيا بيوك ملت مجلسنك بدايت كشادى اولان ٢٤ نيسان‌سنه ٣٣٧ تاريخنده مجلس هيئت عموميه‌سنده ايراد ايتمش اولديغم مفصل نطق ايله مجلسك ايكنجى اجتماع سنه‌سنه ابتدارى مناسبتيله ١ مارت‌سنه ١٩٢١ تاريخنده بنه‌عينى مجلس هيئت عموميه‌سنده ايراد ايلديكم نطقدن اقسام آتيه‌يى نظر اطلاع حشمتانه‌لرينه ابلاغ ايلرم .

تورکيا

بيوك ملت مجلسى رئيسى

مصطفى كمال

سليمان سرى بك (يوزغاد) — بونى يازديرمغه سائق نه‌در افندم .

خارجيه وكيلى (دوامله) — غايت مهم اولديغى

ایچون بونك ضبطه كچمسی تأمین مقصدیله در افندم بوراده ذیلا پاپا حضرتلرینه كوندرلمش اولان . نطقك تكرار اوقونه‌رق ضبطه كچمسی رجا ایده‌رم

صورت نطق

« آناطولیده ساكن ارمنیلرك وروملرك اوامر »
« حكومته وامال ملیه‌یه مخالفتلری وقوعبولمدقجه هر »
« درلو تجاوزدن مصون وتماماً مسعود ومرفه برحیاته »
« مظهر بتلری اوته‌دنبری قبول ایدلمش بر اساس ایدی »
« كلكیا وحوالیسنده وشرق حدودمز خارجنده كی رسمی »
« وغیر رسمی ارمنی قوتلرینك دینداش وعرقداشلرمزه »
« قارشی وقوعبولان تجاوزات جنایتكارانه‌لرینی قارشوسنده »
« دنیا مملكتمزده یشایان ساكن خرستیانلرك هر درلو »
« تعرضدن مصونیتلرینی تأمین ایلمكی بك مهم بر وظیفهٔ مدنیه »
« تلقی ایلدك و آناطولینك عالم خارجی ایله تماسنك »
« منقطع اولاینی بوكونلرده منافع عالیهٔ وطنیه‌یی »
« استهداف ایلهین تدابیر میانسده خرستیان اهالینك »
« محافظهٔ سلامتی لزومنی بتون مقاماته بیلدیردك »

ایكنجی اجتماع سنه‌سی مناسبتیله ایراد ایدیلن نطق

« افندیلر ائتلاف دولتلری بزی مستقل بر دولت حالنده یشامغه قابلیتی اولمیان بر ملت تلقی ایدییور . و بو یاكلش تلقی بهانه‌سیله مملكتمزی پارچالامق وملتمزی اسارت آلتنه آلمق ایسته‌یورلردی . اونلری بو تلقیده آلدانان سائق ، ملتمزك كندی كندیسنی اداره‌یه مقتدر اولامامسی ذهابیدر . حالبوكه ملتمز بر سنه‌دنبری هر درلو معاونت ودلالتدن وعصرلردن بری آلشمش اولدیغی شكل اداره‌دن مجرد اولارق ملتلرك باشنه كله‌بیله جك اولان فلاكتلرك اك بیوكنه معروض بولوندوغی حالده اك مدنی واك انسانی وبتون شرائط حریته رعایتكار بر طرزده كندینی اداره ایتمكده‌در . دشمنلرمز استیلا ایتدكلری مملكتلرمزده هر نوع مدافعه وسائطندن تجرید ایدلمش اولان ملتداشلرمزه قارشی بوكونه قدر بلا فاصله تخریب یغما ، قتل ، تهجیر كبی مظالمی ارتكاب ایلمكده‌دوام ایتدكلری حالده بیوك ملت مجلسنك حوزهٔ حكومتنه داخل بولنان بتون غیر مسلم عنصرلر قانونلرمزك وسلاحلرمزك حمایه‌سی آلتنده مظهر امن وآسایش اولارق یشامقده‌در »

رئیس — افندم دیوان ریاست قراری واردر

هیئت عمومیه‌یه

دیوان ریاست قراری . ١٢ — ٣ — ٣٣٧

استانبول مبعوثلرندن ایكن دیكر رفقاسی كبی انكلیزلر طرفندن بالتوقیف مالطه‌یه سوق ایدیلن وبیوك ملت مجلسی اعضالغنه قبولی اثر ذهول اولارق تأخر ایله‌ین عینتاب مبعوثی علی جنانی بكك دیكر امثالی وجمله وعینی تاریخدن اعتباراً مجلس اعضاسندن عدی طبیعی بولنمقله هیئت عمومیه‌نك نظر تصویبنه عرض اولنور

بیوك ملت مجلسی رئیسی ثانیسی

دوقتور عدنان

عبدالقادر كمالی بك (قسطمونی) — قبوله لزوم‌یوق اساس اعتباریله مالطه‌ده بولنان مبعوثلرك ذاتاً لیسته‌سی ویرلدی . مبعوثلغی قبول اولندی .

وهبی افندی (قونیه) — علی جنانی بك شمدی‌یه قدر نه‌دن قالمش ؟ وبو وقته قدر تأخرك سببی نه‌در ؟ شمدی نره‌دن خاطره كلیور افندم بونی صوریورم ؟

جلال الدین عارف بك (ارضروم) — افندم علی جنابی بكك كریمه‌سندن شمدی آلدیغم برمكتوبده دییوركه :

پدرم علی جنانی بك ، مایسده انكلیزلر طرفندن اسیر ایدیله‌رك بوراده عربیان خانده‌ایكی آی حبس ایدلدكدن صكره مالطه‌یه سوق اولوندی .

(كچن سنه مایسده سسلری) یدی آیدرده مالطه‌ده اسیر بولنیور . كندیسندن آلدیغم مكتوبلرده مادی ومعنوی اضطرابلرینی تعریف ایتمكله بیتره‌میور . هرمكتوبده سزك همتكزك رجا ایدلمسنی سویله‌یور .

مالطه‌ده بیوك ملت مجلسنك ضبطنی اوقومش واونك ایچنده كندی اسمنك اولدیغندن متأثر اولمش شمدی افندم بوندن‌ده تماماً مستبان اولیورکه براثر ذهول اولمق اوزره غازی عینتاب مبعوثی علی جنانی بكك اسمی دیكر رفقا میانسه ادخال ایدیلمش . صاحب تقریره اشتراك ایدییورم .

رفقای محترمه‌دن علی جنانی بکك اسمنك دفتره ادخالنی رجا ایده‌رم .

رئیس — بو آشکار برصورتده دیوان ریاست قرارنده یازلمشدر . علی جنانی بك طبقی دیکر مبعوثلرکی مبعوثدر یالکز اسمی اوزمان اونوتولمشدر .

صوکرا کندیلری اخطار ایدییورلر . مراجعتلریله وسائره ایله . . .

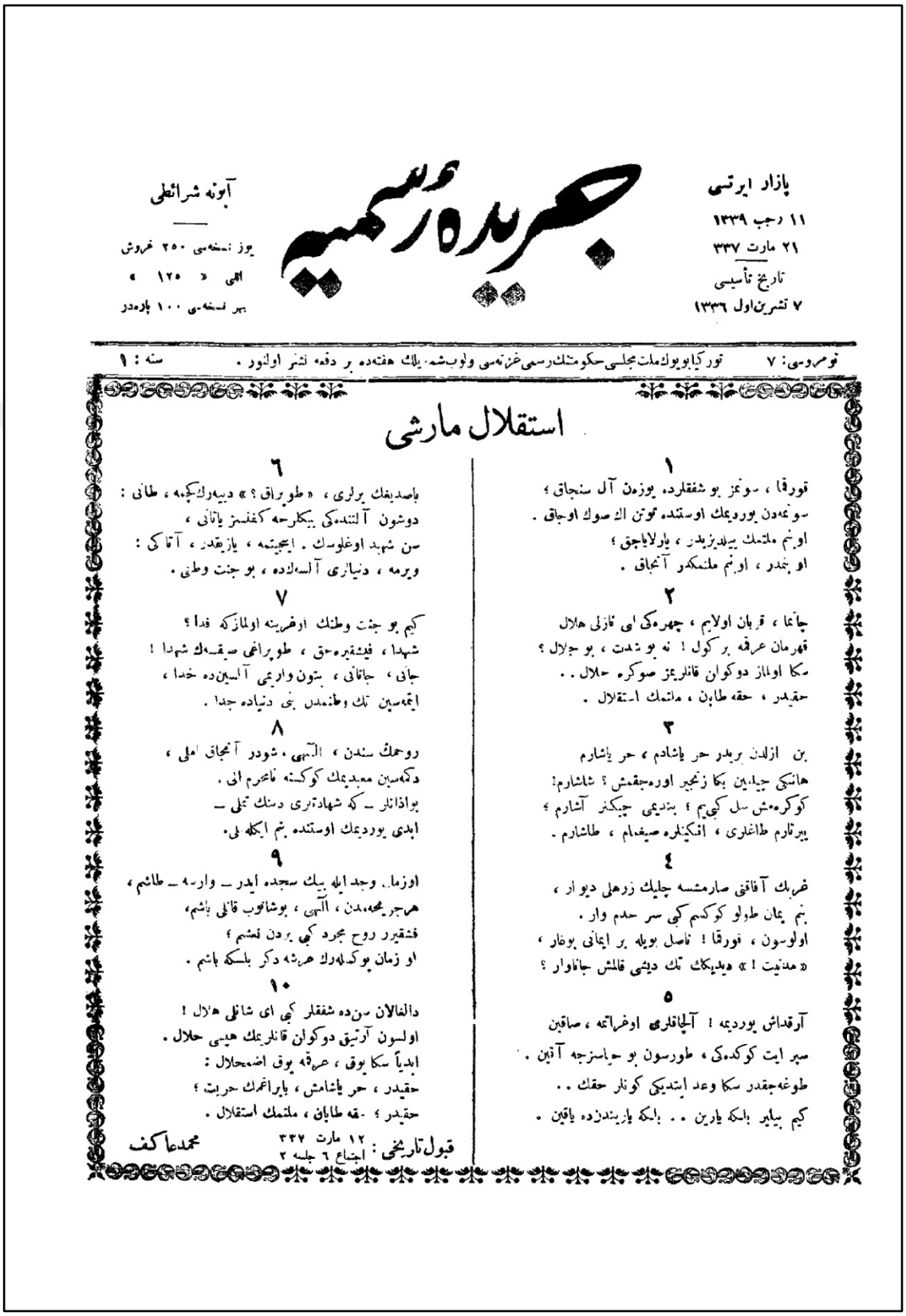
مصطفی کمال پاشا (آنقره) — بکاده مالطه‌دن دوغریدن دوغری یه مراجعت ایتدی .

رئیس — رئیس پاشا حضرتلرینه‌ده دوغریدن دوغریه مراجعت ایدییور . قبول ایدنلر لطفاً الریخی قالدیرسون . متفقاً قبول اولندی .

عثمان بك (لازستان) — بومسئله‌یه عائد برشی عرض ایده‌جکم بو مجلسك مالطه‌ده بولنان ارقداشلری حقنده بودرجه رعایتکار اولمامسنه تأسف ایدرم عائله‌لری حالا معاش آلدقلری یوقدر اوقانون انجمنلرده باتیور وهیچ بریسنه برشی کیتمیور .

رئیس — مساعده بیورك افندم عائله‌لرینه معاش کیدییور افندم . مجلس ویرمشدر یالکز علی جنانی بك ادخال ایدلمه‌مشدر . اونی‌ده بوکون اتمام ایتدك بازار ایرتسی کونی ساعت ایکیده اجتماع ایتمك اوزره جلسه‌یی تعطیل ایدییورم .

Ek 19. TBMM Tarafından 12 Mart 1921 Tarihinde Kabul Edilen İstiklâl Marşı'nın Ceride-i Resmiye'de (Resmi Gazete) Yayımlanan Tam Metni

جریدهٔ رسمیه

پازار ایرتسی
۱۱ رجب ۱۳۳۹
۲۱ مارت ۳۳۷
تاریخ تأسیسی
۷ تشرین‌اول ۱۳۳۶

آبونه شرائطی
یوز نسخه‌سی ۲۵۰ غروش
الی « ۱۲۵ «
بیر نسخه‌سی ۱۰۰ پاره‌در

نومروسی: ۷ تورکیا بویوك ملت مجلسی حکومتك رسمی غزته‌سی ولوب شمه‌یلك هفته‌ده بر دفعه نشر اولنور . سنه : ۱

استقلال مارشی

۱
قورقما ، سونمز بو شفقلرده یوزمن آل سنجاق ؛
سونمدن یورییمك اوستنده تموتن الك صوك اوجاق .
اونم ملتمك بیلدیرییدر ، یارلایاجق ؛
او بیدر ، اونم ملتمکدر آتمجاق .

۲
چاغما ، قربان اولایم ، چهره‌کی ای غازلی هلال
قهرمان عرقمه بر کول ! نه بو شدت ، بو جلال ؟
سکا اولماز دوکولن قانلریمز صوکره حلال . .
حقیدر ، حقه طاپان ، ملتمك استقلال .

۳
بن ازلدن بریدر حر یاشادم ، حر یاشارم
هانکی جیلدین بکا زنجیر اورمجقمش ؟ شاشارم!
کوکرمش سل کبی ؛ بندیمی چیکنر آشارم ؛
بیرتارم طاغلری ، انکیلره صیغمام ، طاشارم .

۴
ضربك آفاقی صارمشسه چلیك زرهلی دیوار ،
بنم ایمان طولو کوکسم کبی سر حدم وار .
اولسون ، قورقما ! ناصل بویله بر ایمانی بوغار ،
« مدنیت ! » دیدیکك تك دیشی قالمش جانلوار ؟

۵
آرقداش یوردیمه ! آیاقلاری اوخراتمه ، صاقین
سپر ایت کوکدمکی ، طورسون بو حیاسزجه آتین .
طوغمجقدر سکا وعد ایتدیکی کونلر حقك . .
کیم بیلیر بلکه یارین . . بلکه بارینلرده یاقین .

۶
باصدیغك یرلری ، « طوپراق ؟ » دییه‌رك کچمه ، طانی :
دوشون آلتنده‌کی بیکلرجه کفنسز یاتانی ،
سن شهید اوغلوسك . ایجیمه ، یازیقدر ، آتاکی :
ویرمه ، دنیالری آلسه‌لرده ، بو جنت وطنی .

۷
کیم بو جنت وطنك اوغرینه اولمازکه فدا ؟
شهدا ، فیشقیره‌حق ، طوپراغی صیقسه‌ك شهدا !
جانی ، جاناتی ، بتون واریمی آلسین ده خدا ،
ایتمه‌سین تك وطنمدن بنی دنیاده جدا .

۸
روحمك سندن ، الهی ، شودر آنجاق املی ،
دکمه‌سین معبدیمك کوکسنه نامحرم الی .
بواذانلر ـ که شهادتلری دینك تملی ـ
ابدی یوردیمك اوستنده بم ایکله لی .

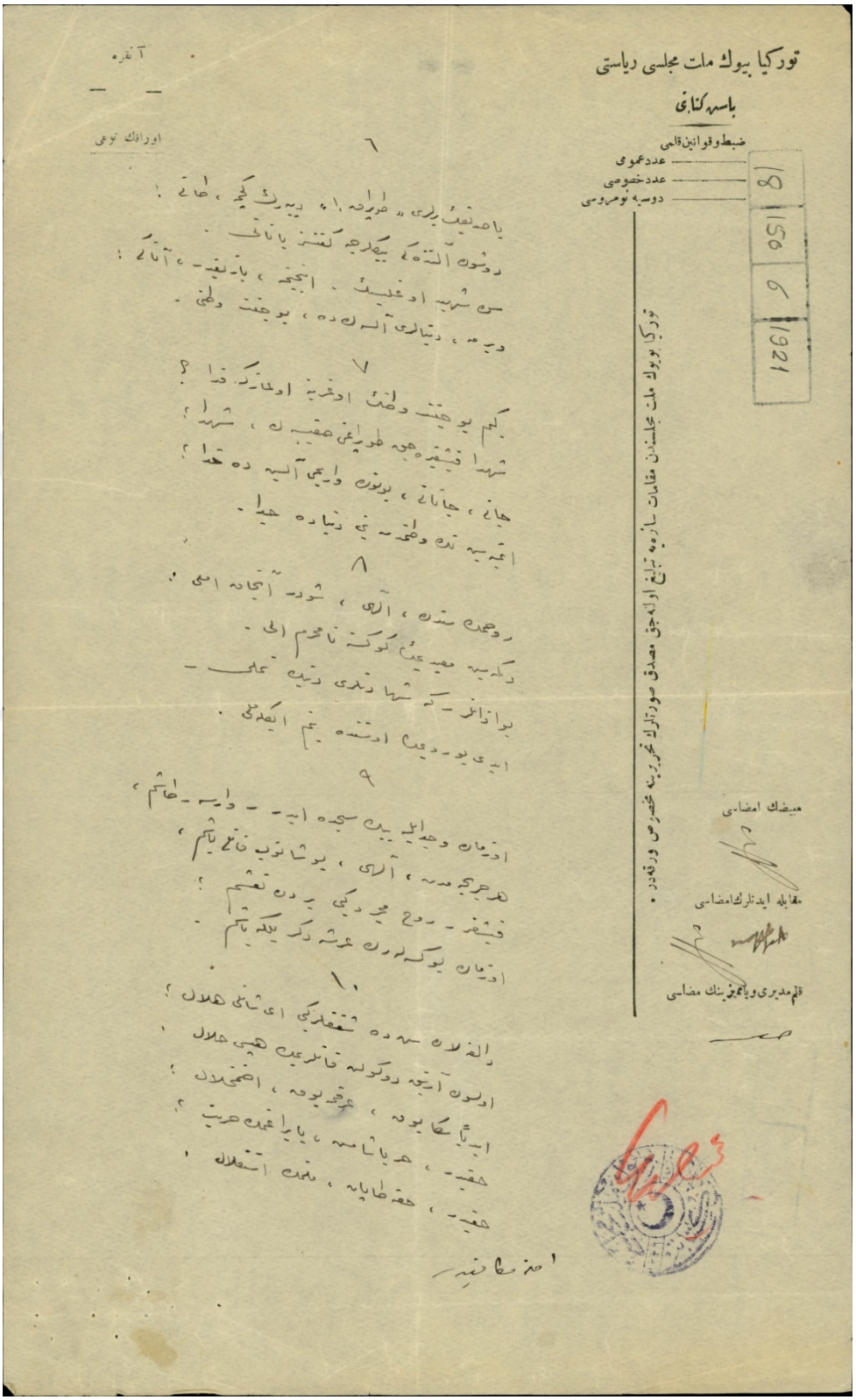
۹
اوزما ، وجد ایله بیك سجده ایدر ـ وارسه ـ طاشم ،
هرجریحه‌مدن ، الهی ، بوشانوب قانلی باشم ،
فشقیرر روح مجرد کبی یردن لعشم ؛
او زمان یوکسلەرك هرشه ذکر بلسکه باشم .

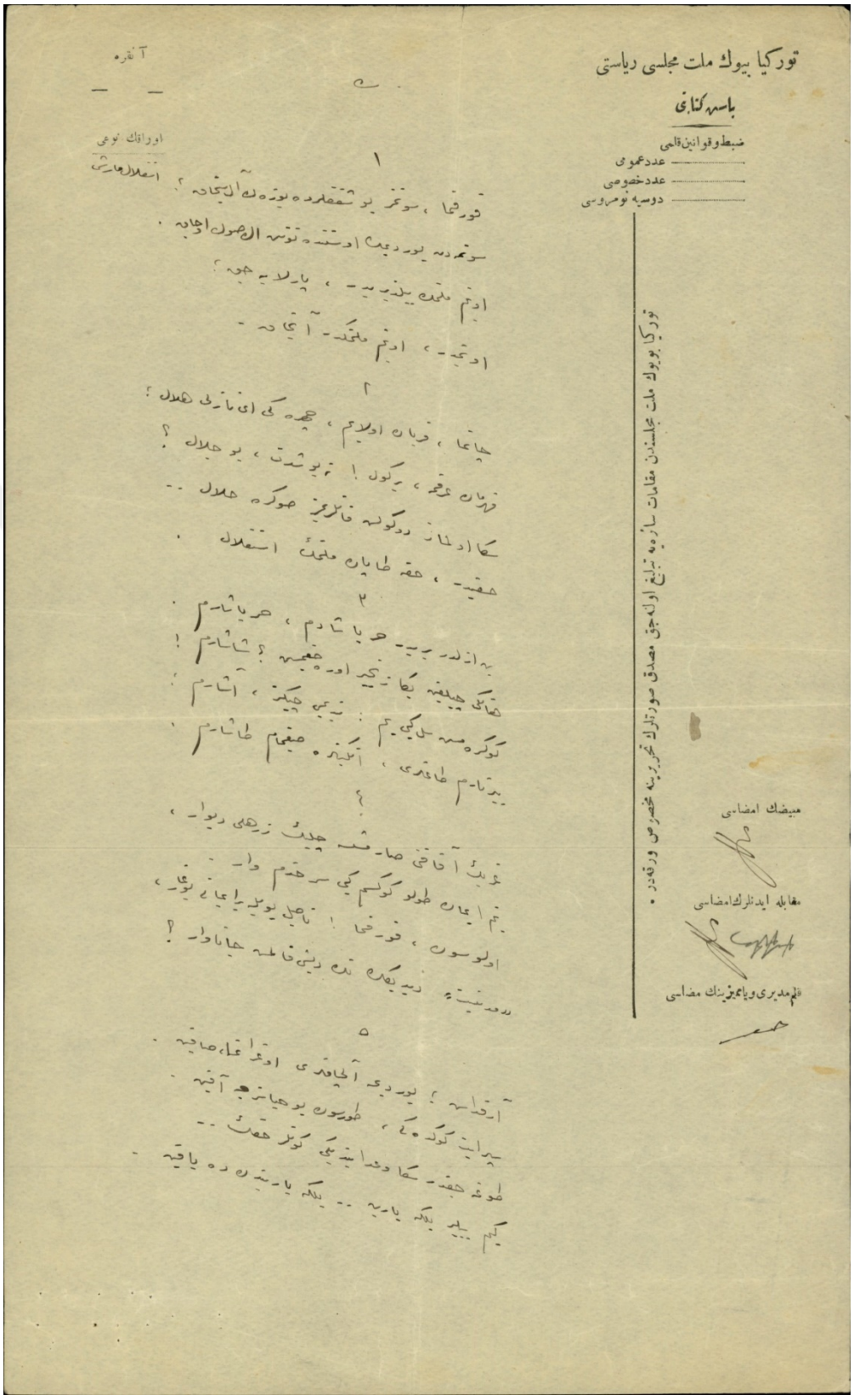
۱۰
دالغالان سن‌ده شفقلر کبی ای شانلی هلال !
اولسون آرتیق دوکولن قانلریمك هیچ حلال .
ابدیاً سکا یوق ، صرفه یوق اضمحلال :
حقیدر ، حر یاشامش ، یاراغمك حریت ؛
حقیدر ؛ حقه طاپان ، ملتمك استقلال .

قبول تاریخی : ۱۲ مارت ۳۳۷
اجتماع ٦ جلسه ۲

محمد عاکف

Ek 20. TBMM Genel Kurulu Tarafından Kabul Edilen İstiklâl Marşı'nın Tam Metni, 13 Mart 1921

تورکیا بیوك ملت مجلسی ریاستی

باسمه کتابی

ضبط و قوانین قلمی
عدد عمومی
عدد خصوصی
دوسیه نومروسی

تورکیا بویوك ملت مجلسندن مقامات سائره یه تبلیغ اولنه جق مصدق صورتلرك تحریریه مخصوص ورقه در .

مبیضك امضاسی

مقابله ایدنلرك امضاسی

قلم مدیری و یا میرزینك امضاسی

آنقره

اوراقك نوعی
استعلام وارقه سی

Ek 21. TBMM'de Yapılan Görüşme Sonucu Mehmet Âkif Ersoy'un Kaleme Aldığı Şiirin İstiklâl Marşı Olarak Kabul Edilme Yazısı, BOA, *Hakimiyet-İ Millîye Gazetesi*, Sayfa 2, 13 Mart 1921

بویوك ملت مجلسنده..

عشاق خبرلری

داخلی خبرلر

استقلال محکمه سنده

هیئت وکیله اجتماعی

هیئت مرخصه می

تبلیغ رسمی

استانبولده انکلیز صوبغونی

باطومده

اینا وکی مغلوبی

Ek 21.1. TBMM'de Yapılan Görüşmeler Sonucu İstiklâl Marşı'nın Kabulünün *Hakimiyeti Milliye Gazetesi Haberi* Açıklaması

TBMM'de yapılan görüşme sonucu Mehmed Âkif Bey'in kaleme aldığı şiirin İstiklal Marşı olarak kabul edildiği.
BOA, Hakimiyet-i Millîye Gazetesi, Sayfa 2, 13 Mart 1921

Hakimiyet-i Millîye
Sayı: 131
13 Mart 1921

…

[Sayfa 2]

Büyük Millet Meclisi'nde
…
İkinci Oturum
…

Maarif Vekili Hamdullah Subhi Bey:
İstiklal Marşları bastırıldı. Tarafınızdan incelenerek hangisi uyguna kabul edilsin. Anadolu mücadelesini terennüm eden bu şiirlerden birisi ne kadar evvel seçilirse o kadar iyi olacak. Bestesini de yaptırabilelim. Bir komisyon tarafından mı yoksa genel kurul tarafından mı? Velhasıl icabına bakılsın.

İkinci Başkan [Abdülhak] Adnan Bey:
Bugün görüşülmesini kabul edenler ellerini kaldırsınlar lütfen.

Muhiddin Baha Bey (Bursa):
Söyleyeceğim sözlerin yanlış anlaşılmamasını teminen bir hususdan bahsedeceğim. Millî Marş yarışması ilan edildiği vakit ben de (M) imzasıyla bir marş yazmıştım. Yarışmadan çekiliyorum.

Besim Atalay Bey (Kütahya):
Şiirlerin hakikisi halk arasında yaşar. Ismarlama olanlar yaşamaz. Bizim Cezayir Marşımız yarışma ile yazılmamıştır.

Maarif Vekili Hamdullah Subhi Bey:
Arada bir kuvvetli şiir olsun diye Mehmed Âkif Bey'e yazdırdım, dedikden sonra halk şiiri hakkında açıklamalarda bulunarak bir an evvel karar verilmesini teklif etti.

Hakkı Tevfik Efendi (Kangırı):
Komisyon icabına bakmalıdır. Meclisle ilgisi yoktur.

Tunalı Hilmi Bey (Bolu):
Mesele mühimdir. Bu şiir milletin …doğmamıştır. Acele edilmemelidir. Israr ediyorum, özel komisyona havele edilmelidir.

(Hayır, Hayır sesleri)

İkinci Başkan [Abdülhak] Adnan Bey:
Trabzon Milletvekili Celaleddin Bey bir İstiklal Marşı yazmış, okunması için takrir var. (Yarışmadan sonra geldiği için okunmamasına karar verildi.)

Hamdi Namık Bey (İzmit):
Bu Meclis işi mi, komisyon işi mi? Şiir ve sanat meselesidir, bir komisyon kurulsun.

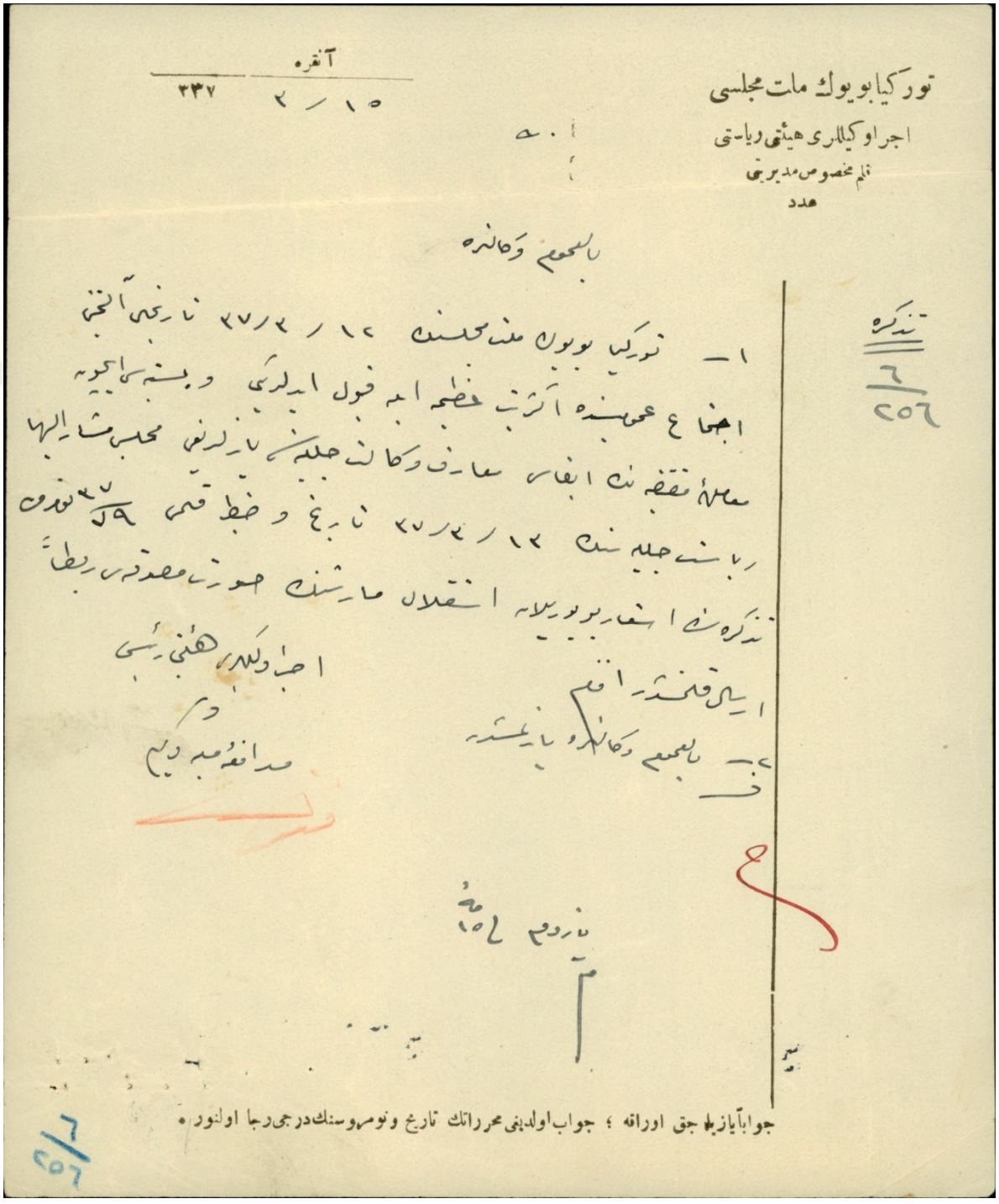
Maarif Vekili Hamdullah Subhi Bey:
Ismarlama şiir, halkın ruhuna tercüman olmaz sözleri yanlıştır. Şiir okunduğu zaman hepinizi müteessir görmüştüm. Kalpten başka ölçü var mıdır? Burada yedi şiir var, biri seçilsin.

([Mehmed] Âkif Bey'in şiirinin kabulü ve görümenin yeterli olduğu hakkında takrirler okundu.)

İkinci Başkan [Abdülhak] Adnan Bey:
[Mehmed] Âkif Bey'in şiirini oya sunuyorum.

(Eller kalkar, çoğunluk ve alkış. Tekrar şiir okunsun sesleri.)

Ek 22. TBMM Genel Kurulu'nun 12 Mart 1921 Tarihli Oturumunda Kabul Edilen İstiklâl Marşı'nın Bir Suretinin Tüm Vekâletlere Gönderilme Yazısı, BCA, 30.18.1.1/3.23.8-10, 15 Mart 1921

آنقره
۳۳۷ ۲ / ۱۵

تورکیا بویوك ملت مجلسی
اجرا وکیللری هیئتی ریاستی
قلم مخصوص مدیریتی
عدد

بالجمع وکالتره

تذکره
۶/۵۵۶

۱ — تورکیا بویوك ملت مجلسنك ۱۲ / ۲ / ۲۷ تاریخی آلتمش اجتماع عمومیسنده آلتمش خامس عضو ایله قبول ایدلمش و بشنجی ایجون معارف وکالتنه تبلیغ قلنمش بولنان مجلس شاعرلرنك مسابقه سنه ابقای معارف وکالتنك ۲۷ / ۲ / ۲۷ تاریخ و ۵۹ نومرو ایله یازمش اولدیغی جلیله سنك ۱۲ / ۲ / ۲۷ تاریخ و ضبط قیدی ۲۷ نومرو ایله تبلیغ قلنان مذاکره سنك اسناد بویورلدیغی اثنالرده مجلسك جلیله سنك مصدقی بولندیغی

احباب وکالتلری جنابلرینه

۲ — بالجمع وکالتره یازیلمشدر

۱۵ / ۳

جواباً یازیلمق اوزره ؛ جواب اولدیغی محرراتك تاریخ ونومروسنك درجی رجا اولنور .

Ek 22.1. TBMM Genel Kurulu'nun 12 Mart 1921 Tarihli Oturumunda Kabul Edilen İstiklâl Marşı'nın Bir Suretinin Tüm Vekaletlere Gönderilme Yazısı Açıklaması

Açıksöz
Pazartesi ve Perşembe günleri yayınlanır özgür fikir gazetesidir.
İmtiyaz sahibi: Ahmed Hamdi
Sorumlu müdür: Hüsnü
21 Şubat 1921
Sayı: 123

Büyük ve muhterem şair **Mehmed Âkif Beyefendi** üstadımız "**İstiklal Marşı**" unvanlı nefis eserinin ilk yayını şerefini gazetemize lütfetmişlerdir. Her mısrasında Türk ve İslam ruhunun ulvi ve mübarek hisleri titreyen bu sanat abidesini tam bir hürmet ve saygıyla yayınlıyoruz:

İstiklâl Marşı

Korkma! Sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak,
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilal!
Kahraman ırkıma bir gül; ne bu şiddet, bu celal?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helal…
Hakkıdır, Hakk'a tapan milletimin istiklal.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım,
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım.
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım,
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın afakını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
"Medeniyet" dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş! Yurduma alçakları uğratma sakın,
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana vadettiği günler Hakk'ın,
Kim bilir, belki yarın belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri "toprak" diyerek geçme, tanı,
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır atanı,
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak, toprağı sıksan şüheda.

Canı, cananı, bütün varımı alsın da Hüda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlahî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne namahrem eli.
Bu ezanlar, ki şehadetleri dinin temeli,
Ebedî, yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecdile bin secde eder, varsa taşım,
Her cerihamdan, İlahî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruhumücerret gibi yerden naaşım,
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilal!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helal.
Ebediyen sana yok, ırkıma yok izmihlal.
Hakkıdır, hür yaşamış bayrağımın hürriyet;
Hakkıdır, Hakk'a tapan milletimin istiklal.

Mehmet Akif Ersoy